

KIELESTÄ KOPPI

OPPIMATERIAALI
KIELITIETOISEEN
PERUSOPETUKSEEN

TURUN
YLIOPISTO

KIELESTÄ KOPPI

– OPPIMATERIAALI KIELITIETOISEEN
PERUSOPETUKSEEN

Toimittanut:

Jenni Alisaari

Emese Jäppinen

Niina Kekki

Riia Kivimäki

Susanna Kivipelto

Kiia Kuusento

Elisa Lehtinen

Anniina Raunio

Elisa Repo

Salla Sissonen

Maria Tyrer

Heli Vigren

Taitto: Jaska Poikonen

Kuvat: Paju Kivisalo, Elisa Repo, Erika Sirkiä,
Peppina Sivunen, Sofie Sälke

Kuvien käsittely: Riia Kivimäki

Kansi: Peppina Sivunen

ISBN 978-951-29-8140-3 (ONLINE)

ISBN 978-951-29-8141-0 (PRINT)

Kielestä koppi -oppimateriaali on tuotettu Opetushallituksen rahoittamassa Turun yliopiston Kieli- ja kulttuuritietoisen opetuksen Kielestä koppi -hankkeessa.

Materiaalia saa vapaasti käyttää ja jakaa ei-kaupallisiin tarkoituksiin.

Kustantaja: Turun yliopisto 2020

Painopaikka: Painosalama, Turku

SISÄLLYSLUETTELO

OPETTAJALLE	8
KIELITIE TOISUUS ELI KIELELLISESTI VASTUULLINEN PEDAGOGIIKKA	10
KIELEN OPPIMISEN KESKEISET PERIAATTEET – KIELI OPITAAN KÄYTÖSSÄ	14
OPISKELUN KIELI JA SEN OPPIMISEN TUKEMINEN: OPPIAINEIDEN KIELET – KUIN VIERAITA KIELIÄ	24
MONELLA KIELELLÄ	30
OPETTAJAN TEHTÄVÄKIRJA	40
KIELEN OPPIMISEN KESKEISET PERIAATTEET – KIELI OPITAAN KÄYTÖSSÄ	46
1. KIELTÄ ON KAIKKIALLA – KIELESTÄ KIINNOSTUMINEN TEHOSTAA OPPIMISTA	48
MENNÄÄN KIELIDISKOON	
3–9 kielet, yhteiskuntaoppi, maantieto	49
KIELI ON TERVE, KUN SILLÄ LEIKITÄÄN	
3–6 kielet.....	52
SELVITETÄÄN SALAKIELET	
3–6 kielet.....	57
MAAILMAN KIELET NÄKYVÄT SUOMEN SANASTOSSA	
5–9 kielet.....	63
AUVAISTAAN MÖHJÖÄ	
5–9 kielet.....	65
RÄPIN KIELTÄ!	
3–9 kielet, musiikki	69
RÄPYLÄT RÄPPIIN KII!	
5–9 kielet, musiikki	77
2. NEUVOTELLAAN KIELELLÄ – LUODAA TUNNEILLE VUOROVAIKUTUSTA JA YHTEISTOIMINTAA	90
SKAALASANAT	
3–9 kaikki oppiaineet	91
HALUATKO TAVATA?	
3–9 kielet.....	93
SIJAISTA ETSIMÄSSÄ	
3–9 kielet.....	96
VUOROVAIKUTUSTILANTEITA RAVINTOLASSA	
5–9 kielet.....	103
SILMINNÄKIJIÄ JA TOIMITTAJA	
3–9 kielet.....	108
SUOMEN TIETÄJÄKSI	
3–9 kielet, maantieto.....	114
3. KIELETÖN JUTTU – VIESTIÄ VOI MUUTENKIN KUIN PUHUEN	123
KIELETÖNTÄ MENO!	
1–9 kielet.....	124
RIKKINÄINEN VIDEONAUHA	
1–9 kielet.....	126
KYLLÄ VAI EI – KUINKA ELE VAHVISTAA VIESTIÄ	
3–9 kielet.....	129

OPISKELUN KIELI JA SEN OPPIMISEN TUKEMINEN: OPPIAINEIDEN KIELET – KUIN VIERAITA KIELIÄ	132
1. SANOJEN YMMÄRTÄMINEN AUTTAA OPPIAINEIDEN TEKSTIEN LUKEMISTA – MITEN SANOJA OPITAAN?.....	133
SANASTON KÄSITTELY MAHDOLLISTAA OPPIMISEN	
1–9 kaikki oppiaineet	135
OPISKELUKIELI EROAA ARKIKIELESTÄ	
5–9 kaikki oppiaineet	138
OPPIKIRJAA VAI ARKEA	
3–9 kaikki oppiaineet	143
OPISKELUKIELITAIDON SANASTOTEHTÄVÄ	
3–9 kaikki oppiaineet	145
SANASTON, KÄSITTEIDEN JA RAKENTEIDEN KÄSITTELY OPPITUNNILLA	
3–9 kaikki oppiaineet	147
TUKI-ILMAUKSIA OPPILAALLE OPETUSKESKUSTELUUN OSALLISTUMISEEN	
3–9 kaikki oppiaineet	152
OPPIMISTA JA KIELELLISIÄ TAITOJA TUKEVAT TEHTÄVÄNANNOT JA RYHMÄTYÖTEHTÄVÄT	
1–9 kaikki oppiaineet	153
KÄSITTEIDEN RISTINOLLA	
3–9 kaikki oppiaineet	155
2. STRATEGIAT LUKEMISEEN – KUINKA OPPIKIRJAN KAPPALEEN KANSSA TOIMITAAN?.....	157
OPPIKIRJATEKSTIN KIELITIE TOINEN KÄSITTELY	
1–9 kaikki oppiaineet	159
PÄÄTELMIÄ TEKSTISTÄ UUDELLA KIELELLÄ	
5–9 kaikki oppiaineet	174
VAIHEITTAIN VALMIIKSI	
3–9 kaikki oppiaineet	177
3. MALLEJA KIRJOITTAMISEEN – MITEN OPITAAN TAITAVAKSI KIRJOITTAJAKSI?	179
KOHTI TIETOTEKSTIEN KIRJOITUSTAITOA: TUKEA JA MALLEJA OPITUN SISÄLLÖN KIRJALLISEEN ILMAISEMISEEN	
3–9 kaikki oppiaineet	181
KIRJOITUSAIHIOT OPPIAINEELLE TYYPILLISESTÄ TEKSTISTÄ	
5–9 kaikki oppiaineet	184
TEKSTIN RAKENTEEN TARKASTELU KIRJOITTAMISTAITOJEN KEHITTÄMISEN TUKEA	
5–9 kaikki oppiaineet	185
KOEVAUUKSET KUNTOON – MALLINNETAAN ESSEEMÄISTÄ KOEVAUUKSIA	
5–9 kaikki oppiaineet	189
TUETTU LUKEMINEN JA KIRJOITTAMINEN LUETUN TEKSTIN POHJALTA (READING TO LEARN)	
3–9 kaikki oppiaineet	194
FIKTIIVISEN TARINAN KIRJOITTAMINEN (READING TO LEARN)	
3–9 kaikki oppiaineet	199
SEITSEMÄSTÄ VIRKKEESTÄ TARINAKSI	
3–9 kaikki oppiaineet	201
KOKO RYHMÄ RAKENTAA OHJATUSTI TARINOITA	
3–9 kaikki oppiaineet	202

MONELLA KIELELLÄ	205
KIELET KOKO AJAN NÄKYVILLÄ: LUOKAN KIELIKESKUS	
1–9	206
1. KARTALLA KIELISTÄ – KAIKKI KIELET KUULUVIIN	209
MINUN KIELENI	
1–9 kielet, kuvataide	210
KUVATAAN PÄIVÄN UUDET SANAT	
1–9 kaikki oppiaineet	213
MEIDÄN KIELEMME	
3–9 kielet, kuvataide	215
LUOKAN OMA KIELIYSTÄVÄKIRJA	
3–9 kielet.....	218
TUTUSTUTAAN MONIKIELISESTI	
3–9 kielet.....	220
KIELENKIINTOINEN HAASTATTELU	
3–9 kielet.....	222
YHTEISKUNTAMME KIELET	
3–9 kielet, yhteiskuntaoppi	225
ARJEN MONIKIELISYYTTÄ ETSIMÄSSÄ	
5–9 kielet.....	227
MONIKIELINEN YMPÄRISTÖ KUVINA	
3–9 kielet, ympäristöoppi	229
MONIKIELISET UUTISOTSIKOT	
3–9 kielet.....	231
2. MONIKIELISYYSLABORATORIO – TUTKITAAN KIELTEN SALOJA	234
KUKA SANOO OAUH OUAH? MITÄ SYDÄN SANOO?	
3–9 kielet.....	235
KORVA TARKKANA – KUUNNELLAAN KIELTÄ	
5–9 kielet.....	237
RATKAISE AAKKOSKOODI	
7–9 kielet.....	240
SAMA MUTTA ERI: MITEN SAMA ASIA SANOTAAN ERI KIELILLÄ?	
7–9 kielet.....	243
SELVITÄ SATU	
7–9 kielet.....	247
KIELIPARIVISA	
5–9 kielet.....	252
TAPAAMISIA VIIDELLÄ KIELELLÄ	
7–9 kielet.....	257
MITÄ EROA, MITÄ YHTEISTÄ?	
3–9 kielet.....	261
UUSI KIELI ALKUUN	
5–9 kielet.....	264
3. NÄKÖKULMIA MAAILMALTA – MONIKIELISTEN OPPILAIDEN TUKEMINEN	268
TIETO LISÄÄ TEKOJA – MONIKIELISIÄ HANKKEITA KANADASSA	274
IDENTITEETTITEKSTEJÄ MONILLA KIELILLÄ	286
VASTA MAAHAN TULLEIDEN OPPILAIDEN TAITOJEN ALKUKARTOITUS	290
KIELIYSTÄVÄLLINEN KOULU	293
LÄHTEITÄ JA LUETTAVAA	299
OIKEAT VASTAUKSET	302

OPETTAJALLE

Kielestä koppi -oppimateriaali herättelee oppilaita ja opettajia kielitietoisuuteen ja monikielisyteen ja toteuttaa näin perusopetuksen opetussuunnitelman mukaista ajatusta siitä, että jokainen opettaja on kielen opettaja. Oppimateriaali onkin tarkoitettu tueksi kaikille opettajille ja kaikkien oppiaineiden opettamiseen perusopetuksen opetussuunnitelman (2014) mukaisesti.

Tämän tutkimukseen pohjautuvan materiaalin ovat tehneet Turun yliopiston kieli- ja kulttuuritietoisen opetuksen asiantuntijat. Lisäksi mukana materiaalia laatimassa on ollut useita kasvatus- ja kielentutkimuksen asiantuntijoita Suomesta ja maailmalta, ja kuvittajina on toiminut taitava joukko turkulaisia oppilaita. Materiaalia on testattu kouluissa ja kehitetty opettajilta ja oppilailta saadun palautteen perusteella.

Kielestä koppi! -materiaali käsittelee kielen- ja kielestä oppimista, oppimisessa tarvittavaa opiskelukielen taitoa sekä monikielisyden hyödyntämistä opetuksen resurssina. Kirjan alussa on näistä aihealueista opettajalle helposti omaksuttavaa teoriatietoa, joka on tehty silmällä pitäen erityisesti niitä luokan- ja aineenopettajia, joilla ei ole taustallaan kieliopintoja. Tätä teoriatietoa voi soveltaen käsitellä myös oppilaiden kanssa, ja tätä tarkoitusta varten johdanto on kuvitettu havainnollistavin kuvin, joita voi käyttää oppilaiden kanssa sellaiseen keskustelun pohjana. Teoriaosuuden lopuksi on opetushenkilöstölle itselleen suunnattuja tehtäviä, jotka auttavat havainnoimaan oman koulun kieliympäristöä ja jo käytössä olevia kielitietoisia toimintatapoja. Suomessa puhutaan jo yli 500 kieltä (2017) – kuinka monta kieltä teidän koulun käytävillä kuuluu ja näkyy?

Kielestä koppi -materiaali jakaantuu kolmeen osioon.

Ensimmäisessä osiossa kielen pariin innostetaan leikin ja monenlaisten vuorovaikutusharjoitusten avulla. Tehtävien avulla kieltä ja kielestä keskustelemista opitaan yhdessä tekemällä, merkityksistä neuvotellen. Oppilas pääsee esimerkiksi ratkomaan salakieliä, huvittelemaan räpin kielellä sekä pohtimaan yleispuhekielen ja murteiden piirteitä. Tunnistat osion tummanpunaisesta väristä.

Materiaalin toinen osio soveltuu erityisen hyvin kaikkien oppiaineiden tunnille, sillä sen tehtävät auttavat oppilaita huomaamaan arjen tilanteissa käytettävän kielen ja opiskelun kielen eroja. Keskiössä on luku- ja kirjoitusstrategioiden opettaminen. Osiossa havainnollistetaan monipuolisesti, kuinka oppiainekohtaisen kielen kanssa toimimista voi harjoitella. Tämä osio on merkitty keltaisella väriellä.

Materiaalin viimeinen osio keskittyy monikielisyysnäkemiseen resurssina. Osion tehtävissä esimerkiksi puretaan kielihierarkioita osoittamalla, että kaikki luokassa osatut kielet ovat yhtä arvokkaita ja kiinnostavia. Osiossa on lisäksi kieliä vertailevia tehtäviä, joissa monikielisillä oppilailla on mahdollisuus ottaa asiantuntijarooli oman ensikielensä tuntijana. Osion loppuun on kerätty näkökulmia maailmalta, jotka esittelevät muualla toimivaksi todettuja projekteja ja apuvälineitä monikielisyysnäkemiseen tukemiseen. Tämän osion tunnistaa tummanvihreästä väristä.

Kielestä koppi! -materiaalin sisällysluetteloon on merkitty, mihin oppiaineisiin ja mille luokka-asteille kukin tehtävä erityisesti sopii. Toivomme tämän auttavan sopivan sisällön löytämisessä mutta rohkaisemme myös soveltamaan oppimateriaalia luovasti omalle oppilasryhmälle mielekkäällä tavalla.

KIELITIETOISUUS ELI KIELELLISESTI VASTUULLINEN PEDAGOGIIKKA

Jenni Alisaari, Emese Jäppinen, Niina Kekki ja Elisa Repo

Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opetussuunnitelmissa kieli on nostettu merkittävään asemaan. Opetussuunnitelmat korostavat muun muassa kielen keskeistä merkitystä oppimisessa ja kehottavat herättämään oppilaissa tietoisuutta kieliin kohdistuvista asenteista:

Kielitietoisessa yhteisössä keskustellaan kieliin ja kielyhteisöihin kohdistuvista asenteista ja ymmärretään kielen keskeinen merkitys oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan sosiaalistumisessa. Jokaisella oppiaineella on oma kielensä, tekstikäytäntönsä ja käsitteistönsä. Eri tiedonalojen kielet ja symbolijärjestelmät avaavat samaan ilmiöön eri näkökulmia. Opetuksessa edetään arkikielestä käsitteellisen ajattelun kieleen.

Kielitietoisessa koulussa jokainen aikuinen on kielellinen malli ja myös opettamansa oppiaineen kielen opettaja. (POPS 2014, 28.)

Kielitietoisuus eli kielellisesti vastuullinen pedagogiikka ei koske vain maahanmuuttajaoppilaiden opetusta vaan tukee kaikkien, myös äidinkielisten oppijoiden, oppimista. Kielellisesti vastuulliseen pedagogiikkaan kuuluu seitsemän osa-aluetta. Nämä osa-alueet jaetaan opettajan kieleen ja kieliin liittyviin asenteisiin (laatikko 1) sekä tietoihin ja pedagogisiin taitoihin (laatikko 2). Kun opettajalla on hallussaan nämä laatikoista löytyvät seitsemän osa-aluetta, hänen on luontevaa toteuttaa kielellisesti vastuullista pedagogiikkaa ja näin tukea kaikkien oppilaiden oppimista.

KIELELLESTI VASTUULLINEN PEDAGOGIIKKA

OPETTAJAN KIELEEN JA KIELIIN LIITTYVÄT ASEENTEET

1. Sosiolingvistinen tietoisuus: Opettaja ymmärtää, että kieli, kulttuuri ja identiteetti ovat sidoksissa toisiinsa ja että kielen käyttöön ja kielikoulutukseen liittyvillä valinnoilla on aina myös sosiopoliittinen ulottuvuus.

OPS

Kielitietoisessa yhteisössä keskustellaan kieliin ja kieliyhteisöihin kohdistuvista asenteista ja ymmärretään kielen keskeinen merkitys oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan soisaalistumisessa.

2. Kielellisen moninaisuuden arvostaminen: Opettaja näkee kaikki kielet samanarvoisina ja ymmärtää, että kaikilla kielillä voi oppia ja opetella eri oppiaineiden sisältöjä. Opettaja rohkaisee oppilaitaan käyttämään kaikkia osaamiaan kieliä oppimisen resurssina opetuksen yhteydessä.

OPS

Jokainen yhteisö ja yhteisön jäsen on monikielinen. Eri kielten käyttö rinnakkain koulun arjessa nähdään luontevana ja kieliä arvostetaan.

3. Kielenoppijoiden tukeminen: Opettaja haluaa edistää oppijoidensa oppimista kaikin tavoin ja parantaa kielenoppijoiden osallisuutta yhteiskunnassa. Liikkeelle voi lähteä ajamalla kielenoppijoiden asiaa omassa työyhteisössä ja tekemällä tavoitteellista yhteistyötä kodin ja koulun välillä.

OPS

Muiden monikielisten oppilaiden opetuksessa erityisenä tavoitteena on tukea oppilaiden monikielisyttä sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Siten oppilaat saavat valmiudet tasapainoiseen ja aktiiviseen yhteiskunnan jäsenyyteen.

TIEDOT JA PEDAGOGISET TAIDOT

4. Oppijoiden taustojen, kokemusten ja kykyjen tuntemus: Opettaja osoittaa arvostavansa oppilaan koulun ulkopuolista identiteettiä, kun hän tunnistaa ja tunnustaa tämän taustan. Tämä paitsi tukee opetuksen tavoitteita myös auttaa oppilasta integroitumaan koulun toimintaan.

OPS

Oppilaiden kielelliset valmiudet sekä kulttuuritausta otetaan perusopetuksessa huomioon. Opetuksessa hyödynnetään oppilaiden ja heidän huoltajiensa ja yhteisönsä tietämystä oman kieli- ja kulttuuri-alueensa luonnosta, elämäntavoista, historiasta, kielistä ja kulttuureista.

5. Luokassa käytettävän kielen aiheuttamien haasteiden tunnistaminen: Opettaja tunnistaa, millaisia ovat oppittavan kielen piirteet, miten arjen ja koulun kieli eroavat toisistaan ja millaista kielitaitoa ja eri tiedonalojen kielen hallintaa erilaisista tehtävistä suoriutuminen edellyttää.

OPS

Jokaisella oppiaineella on oma kielensä, tekstikäytäntönsä ja käsitteistönsä. Kielitietoisessa koulussa jokainen aikuinen on kielellinen malli ja myös opettamansa oppiaineen kielen opettaja.

6. Tieto kielen oppimisen periaatteista ja tämän tiedon soveltaminen: Opettaja tietää, millaisia piirteitä liittyy kielen oppimiseen ja miten tietoa kielen oppimisesta voi hyödyntää opetuksen suunnittelussa. Opettaja on esimerkiksi tietoinen siitä, että kieli opitaan käyttämällä sitä vuorovaikutuksessa muiden kanssa, että merkitysneuvottelut ja merkitykselliset tarjoumat tukevat oppimista ja että myös ymmärtäminen on kielitaitoa.

OPS

Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa toisten oppilaiden, opettajien ja muiden aikuisten sekä eri yhteisöjen ja oppimisympäristöjen kanssa. Se on yksin ja yhdessä tekemistä, ajattelemista, suunnittelua, tutkimista ja näiden prosessien monipuolista arvioimista.

7. Menetelmät (kielen)oppijoiden oppimisen edistämiseksi: Opettaja tukee oppijoidensa oppimista erilaisin tavoin, esimerkiksi tarjoamalla oppilaille mahdollisuuksia merkitykselliseen vuorovaikutukseen, havainnollistamalla, opettamalla opiskelustrategioita ja antamalla ohjeet selkeästi.

OPS

Koulun kielenopetuksen lähtökohdaksi on kielen käyttö eri tilanteissa. Oppilaat oppivat tekemään havaintoja erikielisistä teksteistä ja vuorovaikutuksen käytännöistä, käyttämään kielitiedon käsitteitä tekstien tulkinnassa ja hyödyntämään erilaisia tapoja oppia kieliä. Opetus vahvistaa oppilaiden luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää vähäistäkin kielitaitoa rohkeasti. Kielikasvatus edellyttää eri oppiaineiden yhteistyötä.

Kielellisesti vastuullinen pedagogiikka tekee toteutuessaan opetuksesta sellaista, jossa oppijoita pyritään tukemaan mahdollisimman hyvin.

KIELELLISESTI VASTUULLISEN OPETTAJAN HUONEENTAULU

Valmistele luokka kielellisesti vastuullista pedagogiikka varten:

- Ota kielellisesti vastuullinen haaste vastaan: sitoudu monikieliseen opetukseen.
- Laadi kielistrategia: säännöt, joiden avulla voit ohjata luokan kielikäytänteitä.
- Kerää tietoa lasten kielistä ja kotien kielikäytänteistä ja lukutottumuksista.
- Tuo kotikielet luokkaan näkyviin teksteinä, kuvina, taulukoina ja graafeina.
- Tee luokasta tila, jossa kieliä tutkitaan, löydetään, vertaillaan ja jaetaan.
- Varmista, että lasten kielelliset taustat ovat esillä opetuksessa.
- Lisää monikielistä musiikkia luokahuoneen toimintaan.

Auta lapsia siirtymään uuteen kieliympäristöön:

- Osallista koko luokka yhteisöllisillä aktiviteeteilla ja keskusteluilla.
- Rohkaise perheenjäseniä viettämään aikaa luokassa ja käyttämään kotikieliään.
- Osoita koulutulokkaille luokkakaveri, joka puhuu samaa kotikieltä hänen kanssaan.

Tee yhteistyötä perheiden kanssa:

- Kerro vanhemmille kielellisesti vastuullisen pedagogiikan periaatteista.
- Perusta koululle Kielikomitea, joka auttaa käännosten ja monikielisten tehtävien kanssa.
- Jaa monikielisiä resursseja perheiden kanssa.

KIELEN OPPIMISEN KESKEISET PERIAATTEET – KIELI OPITAAN KÄYTÖSSÄ

Kieltä on kaikkialla. Törmäät kieleen ruokakaupassa tarvikkeita valitessasi, myyjän kanssa asioidessasi, ystävälle tekstatessasi, bussiaikatauluja tulkitessasi, historian kirjan kappaletta lukiessasi ja sähköpostia kirjoittaessasi. Kieleltä ei siis voi välttyä. Lisäksi jokainen meistä oppii kieliä koko ajan. Minkä uuden sanan opit viimeksi suomeksi? Tiedätkö, mitä tarkoittaa *ruokakoira*, *käristyskupoli*, *roskajuoksu* tai *kotvia*? Kieli kehittyy koko ajan, ja kielenkäyttäjät ovat luovia ja yleensä luonnostaan kiinnostuneita kielen ilmiöistä. Luonnollista kiinnostusta voidaan vahvistaa tarjoamalla tilaisuuksia kielen ihmetteilyyn ja siten mahdollistaa jokaisen osallisuus kielen rikkaaseen maailmaan. Jokaisella meistä on oikeus inspiroitua kielestä, leikkiä ja hassutella sillä – kielestä puhumisen ei tarvitse olla vakavaa!

Riippumatta siitä, kuinka taitava tai minkäikäinen kielenpuhija on, on jokaisella myös oikeus unohtaa, oppia uudelleen ja sekoittaa kieliä. "Kunka auto toi on?" kysyy 3-vuotias. "Montako kello on?" tiedustelee suomea oppiva aikuinen. Jokainen meistä käyttää kieltä "huonosti" ennen kuin

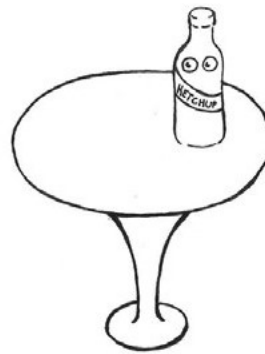
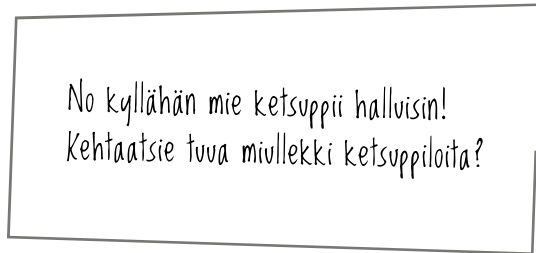
voi käyttää sitä hyvin, eikä tämä ole vaarallista, vaan kuuluu oppimiseen. Virheet ovat luonnollinen osa oppimisprosessia.

Kielenoppimista ei ole mahdollista eristää luokahuoneen ovien taakse suljettuun tilaan, vaan taito kehittyy tuntien ulkopuolella, todellisessa maailmassa. Kielenoppituntien ulkopuolella karttuva kielitaito tulisi saada kielenopetuksen resurssiksi. Opetuksen järjestelyihin vaikuttaa eritoten se, mitä kielen ja kielitaidon ajatellaan olevan ja miten ihmisen ajatellaan oppivan. Kielenoppiminen on sosiaalista toimintaa eikä pelkästään yksilön mielensisäinen prosessi. Kieli opitaan käytössä, toistuvien kielenkäyttötilanteiden kautta. Kielitaito on siis taitoa toimia erilaisissa tilanteissa. Tilanteissa käytettävä kieli puolestaan määräytyy sen mukaan, millaisia tilanteiden sosiaaliset päämäärät ovat: pikaruokaravintolassa käytävään keskusteluun osallistutaan tavallisesti lyhyin puhekielisin ilmaisin, kun taas historian kokeeseen vastaimiseksi tarvitaan opiskelukielen fraaseja ja tietoa normitetusta yleiskielestä. Ympäröivä yhteiskunta raamittaa vuorovaikutustilanteita ja ja määrää, millaisiin kielenkäyttötilanteisiin kielenoppijan on päästävä osalliseksi ja millaisia kielellisiä resursseja tilanteissa tarvitaan.

Kieli myös muuttuu jatkuvasti, kun sitä käytetään. Esimerkki kielen muutoksesta ovat vaikkapa monenlaiset **murteet** ja **rekisterit** (katso näistä lisää tehtävässä *Suomen tietäjäksi s. 114*). Erilaisiin tapoihin käyttää kieltä liittyy usein myyttejä, asen-

teita ja stereotypioita kielen puhujista. Kielenmuotoja tavataan arvottaa kauneuden tai paremmuuden perusteella, ja esimerkiksi nuorison puhekieltä on paheksuttu kautta aikojen. Kieli ei kuitenkaan rappeudu: vaikka nuori ei tuntisi enää *kyntöauran* merkitystä, hän saattaa sujuvasti *koodata pythonia*. Kielen murteista ja rekistereistä voi puhua ja pohtia niihin liittyvien asenteiden alkuperää, mihin käsillä olevan oppimateriaalin tehtävät ohjaavatkin monipuolisesti.

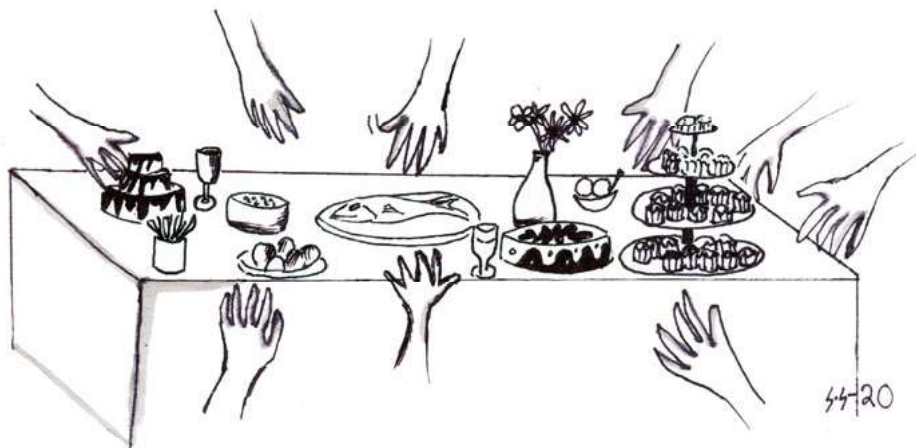
Tiesitkö, että murteiden ja rekistereiden hallinta on osa kielitaitoa?

Myös kielten oppimiseen liittyy monenlaisia myyttejä. Esimerkiksi suomen kieltä pidetään hyvin vaikeana kielenä muihin maailman kieliin verrattuna. Suomalaiset itsekin kertovat mielellään tarinaa, jonka mukaan suomi on eksoottinen ja muihin maailman kieliin nähden poikkeuksellinen. Myytti kielen vaikeudesta saattaa kuitenkin vaikuttaa kielteisesti suomen kielen oppimismotivaatioon – eihän kukaan voi oppia kieltä, joka on maailman vaikein! Todellisuudessa suomi näyttää oudolta kieleltä esimerkiksi silloin, jos sitä verrataan maantieteellisesti lähellä puhuttaviin indoeurooppalaisiin kieliin, kuten saksaan, ranskaan tai englantiin. Outous on siis usein näkökulmakysymys: kun suomea katsotaan osana omaa porukkaansa eli omaa kielikuntaansa, se onkin ihan normaali. Vaikeus on suhteellista. Tämän oppimateriaalin tehtävät auttavat opettajaa purkamaan suomen kieleen liittyviä myyttejä yhdessä oppilaiden kanssa.

Kielen sosiaalisesta luonteesta johtuen kielenopetus ei ole yksisuuntaista opettajan jakamaa tietoa, vaan kielenopettaja, jollainen jokainen opettaja on, mahdollistaa vuorovaikutustilanteiden synnyn oppitunneilla. Kieltä ei opita yksin, vaan yhdessä asioita tekemällä. Pääsääntö on, että opittavilla asioilla on oltava oppilaalle käyttöarvoa: Oppitunten suunnittelu alkaa miettimällä teemoja ja tilanteita, joihin liitetään niissä tarvittavia ilmauksia, rakenteita ja sanastoa. Opetuksessa pitää lähteä liikkeelle oppijalle merkityksellisistä asioista ja tarjota oppijalle mahdollisuus itselle merkityksellisen kieliaineksen ymmärtämiseen ja tuottamiseen heti kielenoppimisen alusta alkaen.

Lisää tietoa siitä, millaista osaamista kielen kehittymisen eri vaiheissa voidaan odottaa, saa liitteenä olevasta Kehittyvän kielitaidon asteikosta (Liite 1).

Jos ei ole keinoja pyytää mitä haluaa, voi käteen jäädäkin pelkkä silakka.

MUOTO

Kieliopillisessa kuvauksessa kieli on tapana palastella pieniin osiin: kieli koostuu äänneistä, kieliopillisia merkityksiä ilmaisevista pikkuriikkisistä morfeemeista (ala-, -i-, -ssa), sanoista, sanaliitoista, lauseista, virkkeistä ja lopulta teksteistä. Kielen pilkkominen osiin auttaa opettajaa opetuksen suunnittelussa.

KÄYTTÖ

”Missä niitä papereita on?”
”Alalaatikoissa!” Vuorovaikutustilanteissa, joita myös kielenoppimistilanteet ovat, nämä kaikki kielen palaset ovat aina läsnä samaan aikaan.

MERKITYS

Papereiden sijainnin tiedusteleminen ja sijainnin ilmaiseminen. Merkitys syntyy vasta, kun muotoa käytetään tiettyssä tilanteessa.

**OPETTAJAN
MUISTILISTA:**

Missä tilanteissa oppija osaa jo toimia?

Mihin tilanteisiin tarvitsee tukea?

Missä menevät taidon rajat?

Perinteisesti kielenopetus on lähtenyt liikkeelle kieliopin ja sanaston opettamisesta edeten "helpoista" rakenteista monimutkaisempiin. Kielen käytölle ei tällaisessa opetuksessa ole välttämättä annettu paljoakaan painoarvoa. Käyttötarpeeseen pohjautuva kielenopetus etenee kielitaidosta kielitietoon: oppituntien vuorovaikutustilanteissa oppijaa ohjataan huomaamaan olennainen ympäröivästä kielestä ja innostetaan poimimaan kielellisiä ilmauksia omaan kielenkäyttöön. Tällainen kielenopetus tukee kielen oppijan mahdollisuuksia osallistua itselleen tärkeisiin kielellisiin tilanteisiin.

MIKSI OPETTAJAN PITÄÄ TIETÄÄ KIELESTÄ JA KIELENOPPIMISESTA?

Kun ymmärretään, miten kielen oppiminen tapahtuu,

- opetuksen suunnittelu helpottuu,
- osataan selittää oppijoille, mistä virheet johtuvat,
- vältetään myytit tietyn kielen tavattomasta vaikeudesta ja
- osataan tarjota mallia kielenkäytöstä ja havainnoimisesta.

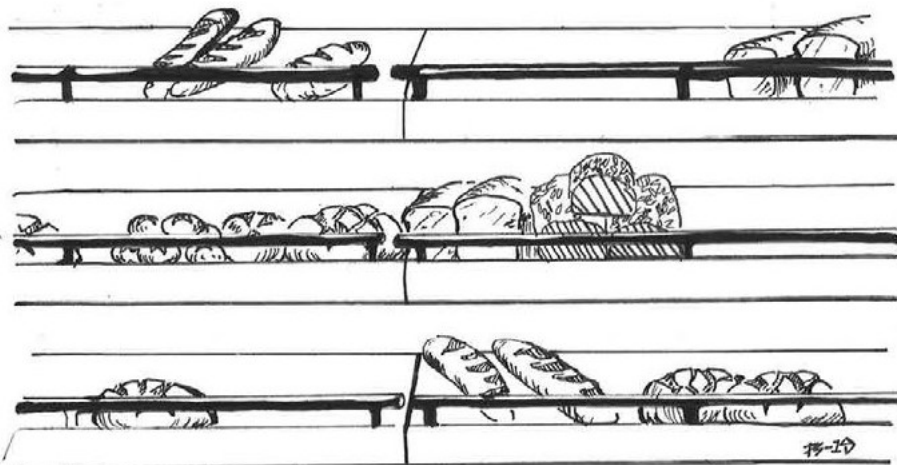
Opettajan on tärkeää pohtia, kuinka paljon kielen rakennetta täytyy analysoida oppimisen eri vaiheissa ja kuinka paljon toimitaan malli-ilmauksilla.

Sataa lunta, koska lumi ->
lunta, vaikka suomi -> suomea.

Kielenoppiminen on tehokkainta, kun oppija voi ymmärtää ilmaisun merkityksen tuetusti. Tämä tarkoittaa sitä, että kieli, jota käytetään, voi olla vaikeampaa kuin oppilaan nykyinen kielitaidon taso on, mutta sen merkitystä avataan yhdessä. Oppimista tehostaa, kun oppija pääsee itse tuottamaan kyseisen ilmaisun. Tämän vuoksi on tärkeää mahdollistaa monipuolisesti vuorovaikutustilanteita luokassa. Oppimista ei voi tapahtua, ellei oppija kohdistu huomiotaan aktiivisesti ilmaisuun. Jos esimerkiksi haaveilee jalkapallomestaruudesta, ei possessiivisuffiksin oppiminen välttämättä onnistu. Tällaista oppimista saadaan aikaan **merkitysneuvotteluiden** avulla.

Myyjän ja asiakkaan välinen merkitysneuvottelu leipätiskillä

Kommunikaatiotilanteisiin osallistuminen vaatii paitsi kykyä kysyä kysymyksiä ja vastata niihin, myös taitoa toimia neuvottelijana ja viestin välittäjänä. Virheet ovat luonnollinen osa kielenoppimista – ne kertovat oppijan prosessista.

Esimerkissä keskustelukumppani tarjoaa tukea ja malleja kielestä. Tätä mallin antamista ja yhteisen kielen luomista voidaan kutsua merkitysneuvotteluksi. Merkitysneuvottelussa kielenoppijan ymmärtämistä helpottavat ympäristön vihjeet ("tuoretta leipää") ja keskustelukumppanin apu. Oppija toistaa uutta ilmaisua sitä maistellen ja ottaa uuden ilmaisun lopulta käyttöönsä. Arjen kielenkäyttötilanteissa kielenoppija päätyy merkitysneuvottelutilanteisiin jatkuvasti, jolloin oppijan kielitaito kehittyy. Oppilaat pääsevät harjoittelemaan merkitysneuvotteluita erilaisissa tilanteissa oppimateriaalin tehtävissä s. 90–122 alaluvussa 2. Neuvotellaan kielellä.

A: sina paista

B: niin minä paistan ja sinä maistat

A: mina maistaa?

B: joo...maistat leipää

A: sina paistaa...mina maistan

B: joo...maistat leipää

A: mina maistan leipää

B: sinä maistat leipää

A: (maistaa leipää) hyvää

B: sinä maistat tuoretta leipää

A: tuoretta?

B: tuoretta leipää (näyttää kyltin tiskin yläpuolella: Tuoretta leipää)

A: kiitos...oletko huomenna?

Kielitaito on taitoa viestiä kielellä ja ilman kieltä (elein ja ilmein), ymmärtää toisten viestejä ja toisaalta välittää merkityksiä ihmisten välillä silloin, kun he eivät syystä tai toisesta pysty keskustelemaan suoraan keskenään. Keskustelijat tuovat usein tiedostamattaankin vuorovaikutustilanteeseen sekä yksilölliset että yhteisölliset kulttuuriset tapansa, jotka vaikuttavat siihen, miten he tilanteessa toimivat. Näin tietoa sekä siirretään keskustelijalta toiselle että luodaan yhdessä.

Ymmärtämisen taidot kehittyvät ennen tuottamisen taitoja. Kielen oppiminen alkaa merkitysten päättelystä ja arvailusta ja johtaa vähitellen ymmärtämiseen. Opettajan pitää opettaa strategioita, joiden avulla isoista kokonaisuuksista poimitaan olennaisia asioita, jotta pienelläkin kielitaidolla voi ymmärtää tilanteita. Oppitunneilla oppilasta opetetaan sietämään sitä, että ymmärtäminen on usein vain osittaista; kielenoppimisen alussa taitoa on esimerkiksi jo tekstin aiheen ymmärtäminen. Päättelyssä **maailmantieto** on ensisijainen resurssi, ja on tärkeää oppia päättelemään ilmausten merkityksiä kontekstin avulla. Maailmantietoa on kaikki se tieto, mikä oppijalla jo on maailmasta.

Ymmärtämisen taitoa on kyky tulkita ilmaisu kontekstista päättelemällä maailmantiedon avulla ja tunnistaa se muissakin konteksteissa.

Tuottamisen taitoa on kyky tuottaa ilmaisu itse ensin osaamatta analysoida sen kieliopillista muotoa tai tuntematta sen kaikkia merkityksiä ja käyttöyhteyksiä. Kielitiedon kasvaessa ilmaisuja opitaan rakentamaan itse pienistä paloista.

Käyttötarpeisiin pohjautuva kielenopetus ei tarkoita kielioppisääntöjen hylkäämistä: oppija tarvitsee tietoa kielen säännöistä osatakseen käyttää kieltä luovasti. Opetuksen kannalta olennaista on, missä vaiheessa ja kuinka laajasti säännöt käydään läpi.

MITEN OPETUKSELLA TUETAAN KIELEN OPPIMISTA JA KIELITAIDON KEHITTYMISTÄ?

Vahvuuksien hyödyntäminen: Jos esimerkiksi oppilaan puhumisen taidot ovat vahvemmat kuin kirjoittamisen taidot, voidaan suullista osaamista hyödyntää väylänä kirjallisiin taitoihin. Esimerkiksi oppilaan kannattaa tuottaa suullinen vastaus kirjalliseen kysymykseen ensin, jotta kirjoittaminen helpottuu, ja toisaalta lukea kirjallinen vastaus lopuksi ääneen tarkistamista varten.

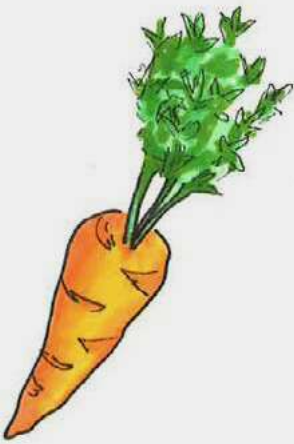
Päätelytaidon opettaminen: Jos oppilaan kielitaito on vasta kehittymässä, häntä kannattaa opettaa päättelemään ilmaisujen merkityksiä kontekstista. Esimerkiksi, jos tekstissä sanotaan "build the snowman", oppilasta voi ohjata päättelemään build-verbien merkitystä kontekstia ja maailmantietoa hyödyntäen.

Ymmärtämisen näkeminen taitona: On hyvä muistaa, että ymmärtämisen taidot kehittyvät ensin ja ovat tuottamisen taitoja laajemmat. Ymmärtämistä on hyvä harjoitella monipuolisesti kuunnellen ja lukien erilaisissa tilanteissa. Esimerkiksi lauluja voi kuunnella siten, että niistä poimitaan sekä sanoja että rakenteita ja pohditaan niiden merkityksiä.

Kielestä keskustelu: Oppilaiden tietoisuutta kielestä on hyvä herätellä ja lisätä antamalla aikaa ja tilaa kielestä keskustelulle ja vertaisopettamiselle. Tätä voi tehdä monenlaisissa tilanteissa esimerkiksi suunnittelematta mutta myös tarkoitukseen sopivien tehtävien yhteydessä.

Ohjaaminen toimimaan vähäiselläkin kielitaidolla: kielenoppimisen pitää olla elämyksellistä ja sen pitää tuottaa onnistumisen tunnetta ja iloa.

OPPIMISEN YLEISET EDELITYKSET AIVOTUTKIMUKSEN VALOSSA

Aivot tarvitsevat säännöllistä huolenpitoa. Vaikka jokaisen aivot ovat yksilölliset, ne tarvitsevat silti samanlaisia asioita pysyäksään terveinä: unta ja rentoutumista, raitista ilmaa ja liikuntaa, musiikkia, terveellistä ravintoa ja mielekästä tekemistä.

Unen aikana päivällä opitut tärkeät asiat säilötään muistiin ja tarpeettomat asiat siivotaan mielestä pois. Liikunta torjuu stressiä ja parantaa muistia. Musiikki kehittää oppimiskykyä ja aktivoi monia oppimisen kannalta tärkeitä aivoalueita. Musiikin kuuntelu, laulaminen, soittaminen ja tanssiminen tai muu musiikkiliikunta ovat kaikki edullisia tapoja kehittää aivoja! Ihminen on elinikäinen oppija, vaikka lapset ja nuoret oppivatkin iäkkäämpiä nopeammin. Musiikin avulla vanhuskin pystyy usein palauttamaan tärkeitä asioita ja tunnemuistoja mieleen.

MUISTA PITÄÄ HUOLTA
TÄRKEIMMÄSTÄ KOVA-
LEVYSTÄSI: AIVOJEN
TERVEYS LUO PERUSTAN
TEHOKKAALLE
OPPIMISELLE.

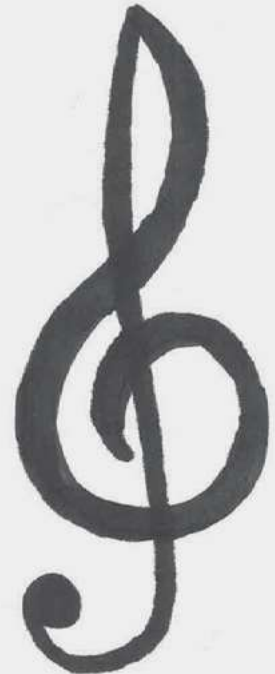
Terveellinen ravinto on ensisijaisen tärkeää hyvinvoinnille. Aivot rakastavat kunnon aamupalaa: tasainen verensokeri pitää nälkäkiukun kaukana ja takaa hyvät edellytykset oppimiselle. Kuvitellaan vaikkapa auto ilman riittävää polttoainetta, sekään ei jaksaa pitkälle vajaalla tankilla. Monipuolinen käsillä tekeminen ja harrastaminen aktivoivat muun muassa toiminnanohjausjärjestelmää ja kehittävät ongelmanratkaisukykyä. "Minkä ilotta oppii, sen surutta unohtaa" on suomalainen viisaus, jolla on vinha perä. Opittava aines siirtyy pitkäkestoiseen muistiin helpommin, kun oppiminen ja ongelmanratkaisu tuottavat iloa ja tekeminen on mielekästä.

Aivot muotoutuvat läpi elämän, mutta ensikielen oppiminen alkaa jo ennen syntymää. Sikiö kykenee erottelemaan ensikielensä piirteitä (esim. melodia, äänenpaino) jo varsin varhaisessa vaiheessa. Ensimmäisenä ikävuotena vauvan aivoissa tapahtuu kielenoppimisen kannalta merkittäviä asioita: silloin opitaan havaitsemaan omaan ensikielen kuuluvat äänteet joiden perusteella myöhemmin opetellaan puheen tuottoa. Puheen tuottamisen kannalta oleelliset alueet ovat huulten, leuan, kitalaen ja äänihuulten toimintaa kontrolloiva Brocan alue sekä Wernickin alue, joka vastaanottaa näkö- ja kuuloaistiin liittyviä ärsykeitä.

Kielenoppiminen voidaan jakaa ensisijaiseen kielen omaksumiseen luonnollisessa ympäristössä sekä toissijaiseen kielen oppimiseen esim. luokkahuonetilanteessa, jolloin havainnollisuus ja analyttisempi ote kieleen painottuvat omaksumista enemmän. Vieraan kielen oppiminen vaatii aivojen näkökulmasta ensikielen äännekartan, äänenpainohavainnon ja oikeastaan kaikkien havaitsemisen perusteiden uudelleen muovautumista.

Musiikillisten ja kielellisten toimintojen takana saattavat osittain olla samat neuraaliset mekanismit: musiikin harrastaminen kehittää kuuloaivokuorta reagoimaan otollisesti puheääniä kohtaan (tästä on etua mm. lukihäiriön kuntoutuksessa), keskittymiskyky tutkitusti paranee, ja esimerkiksi laulamista voi käyttää apuna kielen prosodisten piirteiden (esimerkiksi ääntämisen, painotusten ja intonaation) ja sanaston opiskelussa niin päiväkotikäinen kuin ikäihminenkin.

Huottilainen, M. & Peltonen, L. 2018. Tunne aivosi. Kustannusosakeyhtiö Otava.

OPIKSELUN KIELI JA SEN OPPIMISEN TUKEMINEN: OPPIAINEIDEN KIELET – KUIN VIERAITA KIELIÄ

- Kato, mun hiukset nousee pystyyn!
- Osaatko sanoa sen fysiikaksi?
- Joo, mun hiukset varautuivat sähköllä!

JOKAINEN
OPETTAJA
ON OPETTAMANSA
OPPIAINEEN KIELEN
OPETTAJA.

Koeta selittää seuraavan tekstin sisältö jollakin osaamallasi vieraalla kielellä:

”Kohtisuoraan maanpintaan osuva lämpösäteily lämmittää maata tehokkaasti lähellä päiväntasaajaa.” (Geoidi Elämän edellytykset, maantiedon oppikirja peruskoulun luokille 7–9)

”Kivikauden lopulla ihmiset käyttivät ravintonaan huonosti jauhettuja viljakasvien siemeniä. Arkeologit ovat löytäneet kivikauden asuinpaikoilta kivisiä maataloustyökaluja, kuten sirppejä ja jauhinkiviä.” (Ritari 5 -historian kirjan kappale 5: Ihmiset keksivät maanviljelyn)

Hankalaa ymmärtää jopa omalla äidinkielellä, eikö? Kukaan ei puhu koulua ensikielenään, joten opiskelukielen lukeminen ja ymmärtäminen vaatii harjoittelua kaikilta. Tärkeän tiedon löytäminen tekstimas-
sasta, saati sen soveltaminen, haastaa oppijat: oppikirjan kieli on kuin uusi vieras kieli. **Arjen kieli** eroaakin merkittävästi koulussa tarvittavasta kielestä, joka voidaan vielä jakaa erikseen **oppiainekohtaiseen eli tiedonalan kieleen** ja yleiseen **opiskelun kieleen**. Arjen kielestä, oppiainekohtaisesta kielestä ja opiskelun kielestä voidaan puhua **kielen ulottuvuuksina**, jotka huomioivat kielenkäytön tilanteiset vaatimukset. Sellaisen kielitaidon saavuttaminen, jolla voi onnistuneesti selvitä koulun kielen ulottuvuudesta, vie erilaisista arvioista riippuen kielenop-
pialta 3–10 vuotta, useimmilta 5–7 vuotta. Tällöin oppilas, joka opiskelee yhtä aikaa sekä suomen kieltä että esimerkiksi fysiikan kieltä, on kaksinkertaisen haasteen edessä.

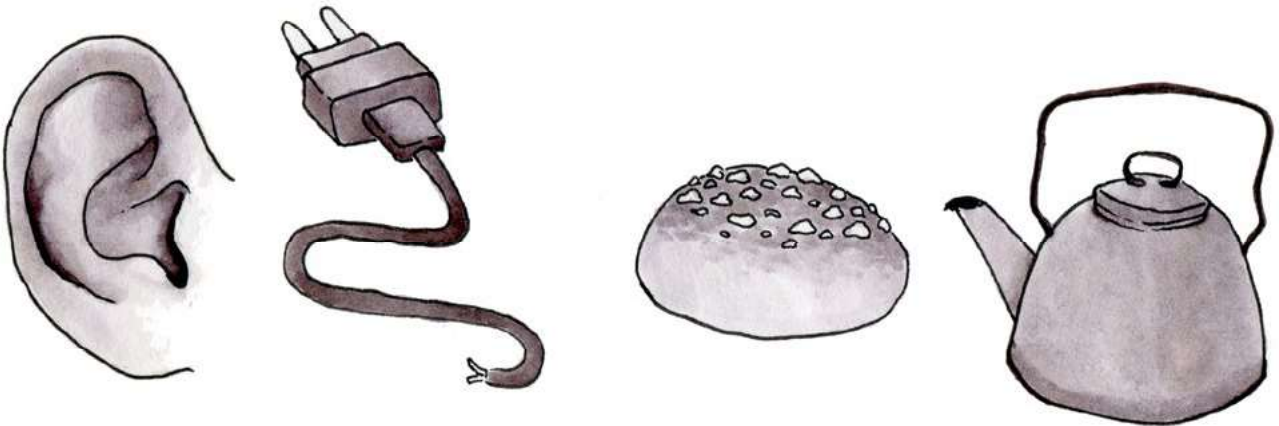
ESIMERKKI KIELEN ULOTTUVUUKSISTA:

Ihmiskehossa on kaikkialla poikkijuovaisia luustolihaksia. Niitä voi kontrolloida itse. Siitä seuraa, että pystymme säätelämään liikkeitämme. Tästä syystä voimme liikuttaa esimerkiksi käsiämme suuntaan, johon itse haluamme.

Tekstiesimerkistä on poimittu **arkikieleen**, **opiskelun kieleen** ja **oppiaineen kieleen** liittyvät sanat ja rakenteet. Opettajan on tärkeää olla tietoinen kielen **ulottuvuuksista**, jotta hän osaa opettaa kaikille oppilailleen monipuolista kieltä. Oppiaineiden käsitteisiin keskittyminen on usein opetuksessa melko automaattista, mutta opiskelukielitaitoon liittyvien ilmausten opettaminen unohtuu helposti.

OPISKELUKIELITAIDON OSAAMISEEN KUULUU

- tekstien tiivistäminen ja tulkinta
- tekstien analysointi ja kirjoittajan tarkoitusten tulkinta
- merkitysten löytäminen teksteistä ja eri tekstien ajatusten yhdisteleminen
- sanojen tunnistaminen myös laajemmissa merkityksissä
- kriittinen lukutaito ja tekstien argumenttien arviointi
- tekstilajille tyypillisten rakenne- ja kielenpiirteiden analysointi
- virkkeiden rakentaminen kielitietoa hyväksi käyttäen
- koherentin tekstin rakentaminen niin, että teksti noudattaa halutun tekstilajin rakennetta
- oikeinkirjoitus ja kieliopin hallinta.

Kansallisen korvapuustipäivän johdosta tarjoamme kaikille pullakahvit.

Monimediaisessa yhteiskunnassa koulu saattaa nykyään olla lapsen tai nuoren maailmassa lähes ainoa paikka, jossa kohdataan yleiskielistä ilmaisua ja akateemista kieltä. Kotien kielenkäyttötavat, kuten kirjallisuuden lukeminen vaikuttavat lasten kielitaitoon, ja asettavat lapset keskenään epätasaiseen asemaan kielen ulottuvuuksien hallinnassa jo ennen kouluun menoa. Uusi opetussuunnitelma pyrkii tasoittamaan näitä eroja, sillä se on tuonut kaikessa opetuksessa keskeiseksi asiaksi sen, miten voidaan opettaa eri oppiaineiden kieltä siten, että jokainen oppilas pääsee siitä osalliseksi.

Kielellisesti vastuullinen pedagogiikka edellyttää, että opettaja tunnistaa oppiainekohtaiselle ja opiskelun kielelle tyypillisiä kielen piirteitä ja auttaa koulussa vaadittavan kielen parissa toimimisessa. Koulun kielen ulottuvuuden hallitakseen oppilas tarvitsee apua siihen, miten tulkita biologian tekstiä kuvien, otsikoiden ja tiivistelmien avulla, miten hankalat lauseenvastikkeet, tiiviit määritelmät ja abstraktit termit avataan tai miten sanotaan arjessa havaittu ilmiö ”kouluksi”. Oppikirjojen yleiskielinen malli on tärkeä oppilaan monipuolisen kielitaidon ja akateemisen tekstien tuntemisen kehittymisen kannalta. Oppikirjan kieltä ei siksi tarvitse muuttaa, mutta niksejä kielen parissa selviytymiseen voi osoittaa. Kunkin tiedonalan kieltä oppilas oppii parhaiten oppiaineiden omilla tunneilla, ja siksi kielellisesti vastuullisessa koulussa jokainen opettaja on kielen opettaja. Lyhyesti sanottuna: kielellisesti vastuullisesti opettaessa annetaan kaikille mahdollisuus menestyä. Tämän oppimateriaalin tehtävät auttavat opettajaa ja oppilasta tässä tavoitteessa.

Käsitys siitä, mitä tekstillä tarkoitetaan, on laajentunut. Teksti tarkoittaa sanallisten, kuvallisten, auditiivisten, numeeristen ja kinesteettisten symbolijärjestelmien sekä näiden yhdistelmien avulla ilmaistua tietoa. Tekstiä tulkitaan ja tuotetaan esimerkiksi kirjoitetussa, puhutussa, painetussa, audiovisuaalisessa ja digitaalisessa muodossa.

Opetussuunnitelma listaa tulevaisuudessa hyödylliseksi nähtyjä laaja-alaisia taitoja, joista monessa kielellä on keskeinen asema. Yksi näistä on **monilukutaito**, jolla tarkoitetaan valmiutta hyödyntää tilanteisiin ja kulttuuriin sidoksissa olevia tapoja toimia monimuotoisten tekstien kanssa. Laajasta tekstikäsitelmästä johtuen lukutaito ei ole enää yksi yleinen taito, vaan on olemassa erilaisia lukutaitoja eri tarpeita ja tilanteita varten – tekstejä on kaikkialla erilaisissa muodoissa ja niiden kanssa toimitaan erilaisten välineiden avulla. Kun tulkitsit visuaalisen kulttuurin tuotteita, vaikkapa valokuvia ja taideteoksia, hyödynnät kuvanlukutaitoa. Jos taas pohdit, mitä viestejä luonnonympäristö, rakennukset, esineet tai vaatteet välittävät meille, voit puhua ympäristönlukutaidosta. Jos taas välität viestejä esimerkiksi sosiaalisessa mediassa tai mietit Instagram-käyttäjien mainoksia, käytät apuna medialukutaitojasi.

Lukutaidolla ei viitata ainoastaan tekstien vastaanottamiseen, vaan monilukutaito pitää sisällään myös taidon tuottaa itse erilaisia tekstejä. Erilaiset tekstit vaativat erilaisia tapoja hankkia, muokata, tuottaa, esittää ja arvioida tietoja. Kun tapa käyttää kieltä tietyllä tavalla vakiintuu, voidaan puhua **tekstilajeista** eli **genreistä**. Esimerkiksi kotitaloustunnilta opettajan antama suullinen ohje on puhuttu, ohjaava tekstilaji. Kun oppilas kirjoittaa kuvailevan selostuksen kalakeiton keittämisestä, kyseessä on eri tekstilaji samasta tilanteesta. Toisaalta oppilas voisi myös kirjoittaa määritelmän siitä, mitä kiehuminen tarkoittaa. Muita koulun tekstilajeja ovat esimerkiksi koevastaus, kertomus, uutinen, esitelmä, mielipidekirjoitus, essee, tutkielma ja arvostelu. Näistä jokaisella on oma päämääränsä: uutinen tiedottaa ajankohtaisista asioista, mielipidekirjoitus ottaa julkisesti kantaa ja kaunokirjallinen teksti puolestaan pyrkii olemaan esteettinen, viihdyttävä tai houkutteleva. Jokaiseen oppiaineeseen liittyy paitsi omanlaisiaan tapoja esittää tietoa, myös vaatimuksia oppiaineissa tarvittavien tekstilajien hallinnasta.

Tekstilajit ovat aina **kulttuurikohtaisia**. Niiden kanssa onnistuneesti toimiminen ei välttämättä kehity itsestään, vaan taitoja täytyy tietoisesti tehdä läpinäkyväksi. Eri tiedonaloille tyypillisiä kielen piirteitä, tiedonalojen tekstilajeja, voikin opiskella ja opettaa. Oppilas tarvitsee malleja siitä, missä minkäkin oppiaineen teksteissä sijaitsee tärkeä tieto, kuinka tulkita otsikoita, kuvia ja tiivistelmiä, kuinka avata käsitteitä ja ymmärtää niiden välisiä suhteita, kuinka tuottaa onnistuneita tekstejä ja valita kuhunkin tilanteeseen tarkoituksenmukaisia ilmaisutapoja, miten ottaa vastaan palautetta ja antaa sitä sekä mitä odotetaan oman tuotoksen muokkaamiselta. Kielellisesti vastuullinen opetus liittyy täten olennaisesti tekstilajitaitojen mallintamiseen ja oppiaineen genrepiirteiden analysoimiseen, jotta oppilas ymmärtää, kuinka oppiaineiden tekstit jäsentyvät ja kuinka merkitykset teksteissä syntyvät. Tekstilajien piirteitä konkreettisin keinoin hyödyntävää opetusta voidaan kutsua **genrepedagogiikaksi**.

MONELLA KIELELLÄ

"If we ignore the language of the learners we ignore the kids themselves"

- JIM CUMMINS

Nykytutkimuksen mukaan jokainen meistä on **monikielinen**, sillä tuoreimman määritelmän valossa monikielisyys tarkoittaa yksilön kykyä vaihdella murteita, puhetyylejä ja kieliä tilanteisesti. Toisinaan halutaan erotella yksilön ja yhteisön monikielisyys termeinä toisistaan. Tällöin yksilön monikielisyudesta käytetään nimitystä **useakielisyys** (joskus myös **plurikielisyys**, en. *plurilingualism*) ja yhteisön kielikäytännöistä puhutaan termillä **monikielisyys** (en. *multilingualism*). Tässä kirjassa käytämme termiä monikielisyys viittaamaan kumpaankin tilanteeseen.

Monikielisyys on ilmiö, jossa opitaan, muokataan ja unohdetaan sanoja ja kokonaisia kieliä tilanteen ja tarpeen mukaan. Osaamme paitsi monia kieliä (sekä koulussa opittavia kieliä että eri ensikieliä) myös kielten murteita ja rekistereitä, eikä täydellistä kielitaitoa ole olemassakaan. Olemme kaikki ikuisia kielenoppijoita, jotka yrittävät, sekoittavat, tekevät virheitä ja leikkivät kielellä. Opeteltu kieli saattaa myös "hävitä" muistista, jos ei sitä käytä, ja taas palautua, jos viettää aikaa sen kielen ympäristössä.

Erilaisten ihmisten kanssa keskusteltaessa käytetään erilaisia kieliä tai erilaisia kieliyhdistelmiä, ja tavat käyttää kieltä muokkaavat yhteisön puhetapaa. Esimerkiksi suomenkielisessä puheessa saattaa vilistä englanninkielisiä termejä tai sanoja joko alkuperäisessä muodossaan tai suomen kielen rakenteiden mukaan muokattuina: *deletoida*, *feikki*, *random*, *saundi* ja *defendata* ovat meille enemmän tai vähemmän tuttuja sanoja. Kielenkäyttöön kuuluvat luontevasti myös ilmaisut eri kielistä, ja kieliä käytetään luovasti rinnakkain. Kieliä lisäksi täydennetään toisten kielten ilmaisuilla: "Jag ska go there idag", "Vem var den random som var där?" ja "Saaks sen copypastettuu tähän inspikseks?" ovat tavallista kielenkäyttöä. Tällaista kielten sekoittelua ja käyttöä rinnakkain voidaan kutsua **kieleilyksi** (en. *translanguaging*), ja se saa alkunsa siitä, että kielitaito on aina osittaista: kokonaisen kielen sijasta puhumme kaikki kielten palasia. Monikielisyttä ei siis määritellä kielten, murteiden tai puhetyylien "täydellisen hallinnan" tai syntymähetken kieliympäristön mukaan, vaan yksinkertaisesti sen mukaan, käyttääkö ihminen elämässään monia kieliä tai kielen osia eri tilanteissa. Näinhän tekee meistä jokainen.

OPS! OPPILAITA ROHKAISTAAN ITSENSÄ ILMAISEMISEEN VÄHÄISELLÄKIN KIELI-TAIDOLLA.

OPS! OPETUKSESSA TUETAAN OPPILAIDEN KASVUA MONIPUOLISIKSI JA TAITAVIKSI KIELENKÄYTTÄJIKSI SEKÄ ÄIDINKIELELLÄÄN ETTÄ MUILLA KIELELLÄ.

L2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

"Ei waiffi maindaa, kun vaibaan
ulkona pimeen aikaan".

"Chillax to da max!"

"LOL, <3 :)"

"Wallahi, bro, mä olin siellä!"

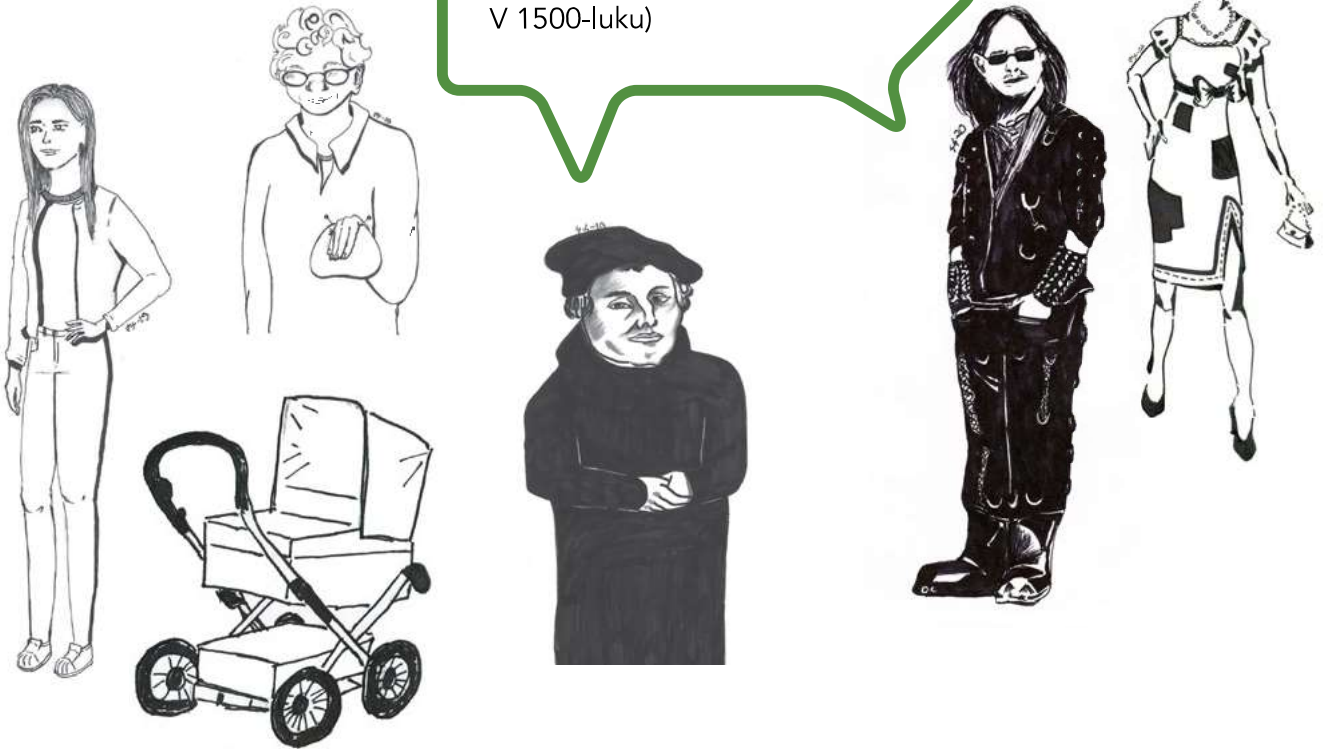
"Sometimes I'll start a
sentence in English and y
termino en espanol."
(Poplack 1980)

"Notitia linguarum est
prima porta sapienti-
ae" (Roger Bacon ->
eri kielten osaaminen
on ensimmäinen portti
viisauteen)

"Quot linguas calles, tot ho-
mines vales" (Charles V Holy
Roman Emperor, one is worth
as many people as languages
known)

"Voi ei! Deletoi se
ASAP!"

"I speak Spanish to God, Italian
to women, French to men and
German to my horse" (Charles
V 1500-luku)

Kielen keskeinen ominaisuus on jatkuva muutos. Myös kieliin ja kielitaitoon liittyvät käsitykset ovat muuttuneet. Vielä vähän aikaa sitten kieltenopetus jaettiin äidinkieleen, joka oli synonyymi suomen kielelle, ja muihin kieliin, joista jokainen opittiin omassa luokassa suljettujen ovien takana. Kielet nähtiin selvärajaisina ja joko puhtaina tai virheellisinä. Kielellisesti vastuullisessa koulussa tällainen kielimuotojen moninaisuus tunnustetaan ja niiden asettamista järjestykseen esimerkiksi arvon tai paremmuuden perusteella vältetään.

Monikielisyyteen ja monikieliseen opetukseen liittyy kuitenkin monenlaisia myyttejä, jotka johtuvat erilaisista uskomuksista ja jotka vaikuttavat siihen, miten kohtaamme monikielisyyttä.

NÄMÄ VANHAT USKOMUKSET JOUTUVAT ROMUTTAMOLLE

Kielenoppimisen tavoitteena on täydellinen aksentti ja täydellinen kieliopin hallinta.

Monikieliseksi voi tulla vain, jos kieliä oppii syntymästä lähtien.

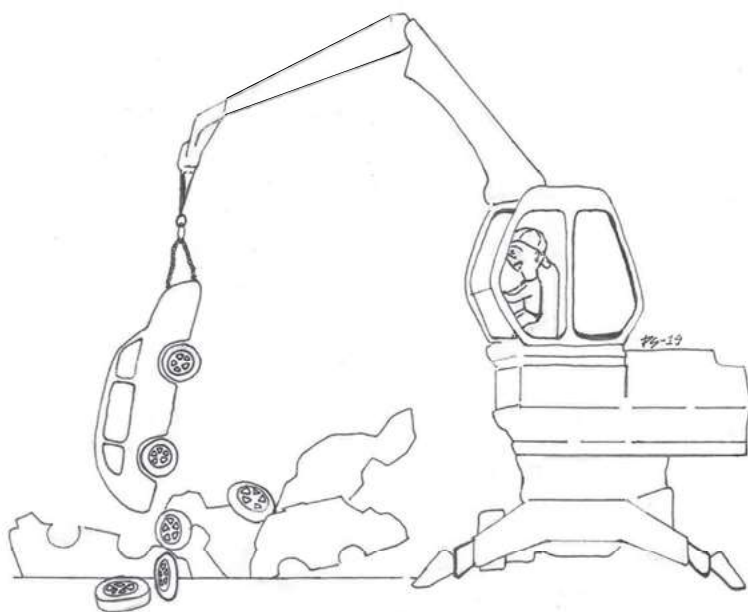
Jos oppilaalla on kielihäiriö, hän ei voi oppia monikieliseksi.

Jos oppilaat käyttävät luokassa omia ensikieliään, syntyy häiriötä, koska opettaja ei tiedä, mistä oppilaat puhuvat.

Jos lapselle puhuu eri kieliä, lapsi ei opi puhumaan mitään kieltä kunnolla.

Luokkatilanteessa oudon kielen puhuminen on epäreilua, koska muut jäävät ulkopuolelle ja saman kielen puhujat ryhmytyvät vain omankielisten kanssa.

Suomen kieli ei kehity, jos oppilas käyttää luokassa ensikieltään.

Yksikään näistä myyteistä ei tutkimusten mukaan pidä paikkaansa. Täydellisen kaksi- tai monikielisyyden ja yhtä vahvojen kielten sijaan pitäisi korostaa enemmän tilanteista eli toiminnallista kielitaitoa, jolloin jokainen puhuja tuo tilanteeseen oman kielellisen osaamisensa, jota keskustelukumppanit täydentävät omalla osaamisellaan. Välillä kuitenkin esimerkiksi suomea opiskelevat oppilaat esitetään ongelmana ja haasteena, jopa ummikkoina, puolikielisinä tai kielitaidottomina. On oltava varovainen, millaisin sanoin ihmisiä ja heidän osaamistaan kuvaa. Asioita on hyvä tarkastella laajemmasta perspektiivistä: kun suo-

JÄNIS

КРОЛИК

DER HASE

KAPLUMBAĞA

CINCO

LA TORTUGA

BLAUW

AURINKO

СИНИЙ

BLÅ

PÄIKE

YSTÄVÄ

RAFIKI

SZIA

HAPPY

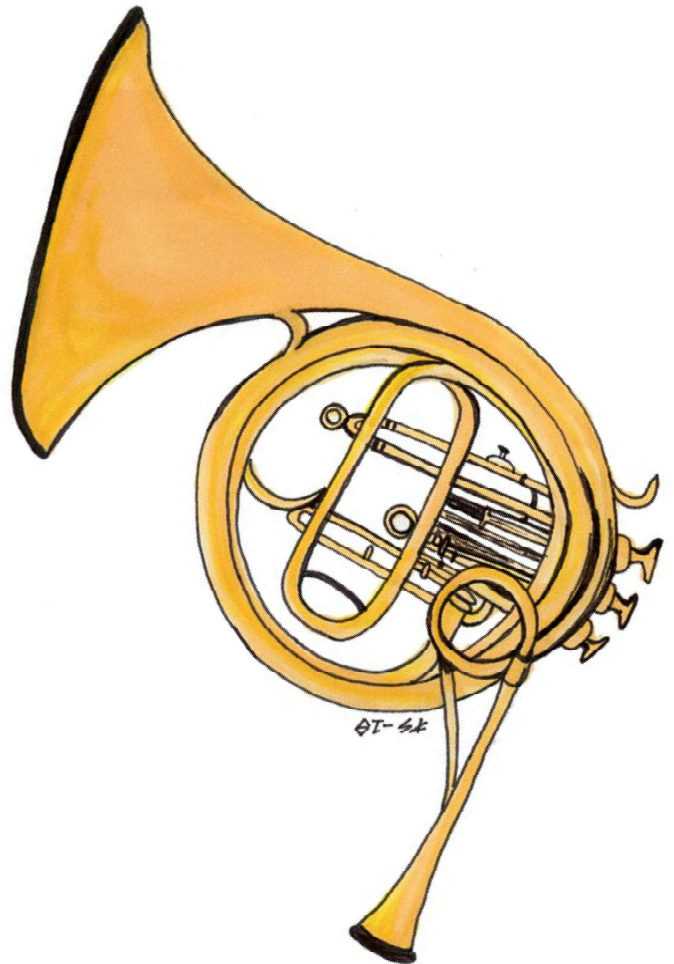
ÄGE

HELLO

TERE

mea opiskelevat oppilaat kertovat osaavansa esimerkiksi arabiaa, swahilia, viroa, tagalogia, sinhalia, kreikkaa, espanjaa, italiaa ja venäjää, yksikään heistä ei ole kielitaidoton. Kun opetusryhmä on monikielinen, vähäinkin kielitaito koulussa käytössä olevasta kielestä on osaamista ja pohja uuden oppimiselle. Kielellisesti vastuullinen koulu tunnistaa monikielisen potentiaalın ja hyödyntää yhteisön kaikkien jäsenten monikielisiä repertuaareja.

Tämän kirjan osiossa kolme esitellään tehtäviä, jotka luovat vankan pohjan konkreettiselle kielikasvatukselle tukemalla monikielisyiden pedagogista käyttöä. Tehtävissä oppilaat pääsevät tuomaan esiin kielellisiä resurssejaan ja asiantuntijarooleja annetaan oppijoille, jotka hallitsevat suomen lisäksi muitakin kieliä tai murteita. Tällöin myös esimerkiksi swahilia tai tagalogia kotikielenään puhuva tai toiselta puolen Suomea luokkaan muuttanut eri murretta puhuva oppilas voi toimia ryhmän monikielisyystietoisuuden kasvattajana.

Monikielisyden monet hyödyt

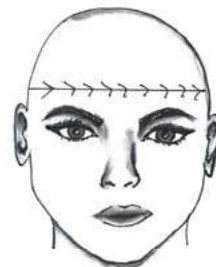
Eri puolilla maailmaa toteutetut tutkimukset ovat tuottaneet tietoa monikielisyden hyödyistä:

- Vahva kielitaito yhdellä kielellä tukee uusien kielten oppimista.
- Monikielisyys lisää kognitiivisia kykyjä, kuten tarkkaavaisuutta ja ongelmanratkaisutaitoja.
- Monikielisen henkilön maailmankuva ja maailmanlukutaito ovat yleensä laajoja ja näkökulmanottokyky kehittynyt.
- Monikielisen henkilön kielellinen tietoisuus on yleensä vahvaa.
- Monikielisyys saattaa viivästyttää demencian puhkeamista jopa kuudella vuodella.

Monikielisyteen liittyy myös muutamia haasteita: Monikielisellä ihmisellä voi olla suppeampi sanasto kieltä kohti ja sanojen haku muistista voi olla hitaampaa kuin yksikielisillä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että jokin ilmaisu on ikään kuin kielen päällä, kunnes se lopulta putkahtaa mieleen. Suppeampi sanasto ei silti ole välttämättä kovinkaan suuri haitta. Jos ihminen osaa suomeksi 15 000 sanaa ja kurdiksi 15 000 sanaa, on tämä yhteensä 30 000 sanaa ja jo aika paljon enemmän kuin yksikielisen suomenpuhujan esimerkiksi 16 000 sanan ilmaisuväri. Yksi merkittävä haaste monikielisyteen kuitenkin liittyy: melu häiritsee sanojen tunnistamista enemmän kuin yksikielisillä. Näin ollen meluisassa ympäristössä voi olla vaikea ymmärtää toisten puhetta.

carpenter –
puuseppä

carpenter >
acs >
puuseppä

Esimerkiksi sanojen muistista hakemisen hitaus voi johtua muistihakureiteistä, kun sanaa ei haetakaan pelkästään kohdekielellä vaan esimerkiksi äidinkielen tai muiden kielten avulla.

Monikielisyttä voi tukea, vaikka ei itse osaisi kaikkia monikielisen yhteisön kieliä. Tärkeintä on avoin asenne, ennakkoluulottomuus ja tieto erilaisista käytänteistä, joita tämä kirjakin tarjoaa. Jokainen opettaja voi ohjata oppilaita käyttämään eri kielten taitojaan kaiken oppimisen tukena kaikissa oppiaineissa. Monikielisessä pedagogiikassa

- vertaillaan kieliä eri näkökulmista,
- tehdään näkyväksi kielten välisiä samankaltaisuuksia,
- hyödynnetään eri kieliä oppiaineiden sisältötiedon hankinnassa ja rakentamisessa,
- jaetaan asiantuntijarooleja eri kieltenkäyttäjien kesken sekä
- kasvatetaan kielellistä itsevarmuutta.

Kerran jo omaksuttu sisältö pystytään ilmaisemaan millä kielellä tahansa, mutta tämä edellyttää ohjausta ja opetusta. Tämä kirja antaa työkaluja oikea-aikaiseen vuorovaikutukselliseen tukeen ja monipuoliseen kielelliseen ohjaukseen. Monikielisessä pedagogiikassa opettajalla on keskeinen rooli toiminnan mallintamisessa.

Tämä tarkoittaa muun muassa ohjausta

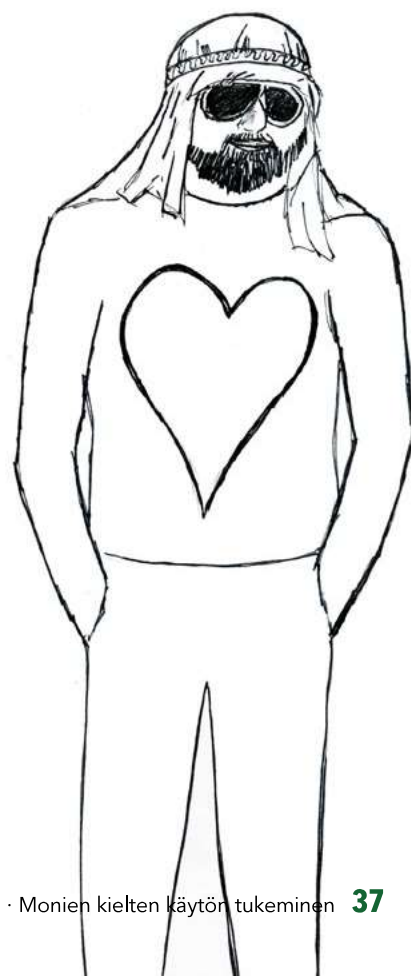
- käsitteiden siirtämisessä kielestä toiseen (fotosynteesi → yhteyttäminen),
- sanojen välisten yhteyksien tekemisessä (tiimi → *team*),
- sanojen rakentamisessa (opettaa → opettaja, *teach* → *teacher*, kunnossa → epäkunnossa, *happy* → *unhappy*, sokeri → soke-riton, *sugar* → *sugar-free*),
- kokonaisten virkkeiden lukemisessa yhdellä kielellä ja virkkeen sisällön selittämisessä omin sanoin parille tai ryhmälle toisella kielellä ja
- tiedon haussa ja prosessoinnissa omalla ensikielellä ja tekstin tuottamisessa joko ensikielellä tai koulun opetuskielellä.

Vaikka osa edellisen listan esimerkeistä on englanninkielisiä, voidaan näitä asioita tutkia luokassa kaikkien oppijoiden ensikielten näkökulmasta. Ei haittaa, vaikka opettaja ei itse kieliä osaisi – hän voi päästää oppilaan kertomaan muille, miten asiat toisessa kielessä ilmaistaan! On avartavaa huomata yhdessä, että kaikissa kielissä on enemmän samaa kuin erilaista.

Monikielisen pedagogiikan toteuttamisessa opettaja ei ole yksin – apuna voivat olla toiset opettajat tai muut henkilökunnan jäsenet, oppilaiden perheet, muut oppilaat, sanakirjat ja online-käännöstyökalut. Kannattaa myös tehdä yhteistyötä oppilaiden omia ensikieliä tai niillä opettavien opettajien kanssa. Tämä voisi konkretisoitua käsiteltävien keskeisten käsitteiden ja sanaston läpikäymisenä ensikielellä, vihko-työskentelyn suorittamisena osittain ensikielellä, monikielisten (kuva) sanastojen luomisena, sekä opiskelussa tarvittavien tietojen hankkimisena eri kielillä. Kun monikieliset kodit ja perheet osallistetaan mukaan koulutyöhön, välitetään koteihin viesti huoltajien korvaamattomasta roolista oppilaan ensikielen kehityksen tukemisessa. Kotien yhteistyö on tärkeää siksi, että lukuisat tutkimukset osoittavat oppilaan akateemisten taitojen kehittymisen korreloivan kodin tarjoaman tuen kanssa.

Eri kielten taitojen käytön salliminen ja edesauttaminen sekä monikielisten oppimisympäristöjen luominen tehostavat oppimista ja johtavat parempiin oppimistuloksiin. Monikielisyyden tukemisen myötä oppilaat tulevat myös näkyviksi ja hyväksytyiksi sellaisina kuin he ovat, mikä johtaa kasvavaan opiskelumotivaatioon. Samalla oppilaiden rooli kouluyhteisön aktiivisina toimijoina vahvistuu ja heidän vastuunkantonsa omasta oppimisestaan lisääntyy. Kun oppilaille on mahdollisuus hyödyntää osaamistaan ja rakentaa tietoa jo olemassa olevalle kielelliselle ja kulttuuriselle pääomalle, heidän omanarvontuntonsa vahvistuu ja identiteettinsä eheytyy. Tunteet, kokemukset, muistot ja ihmiset linkittyvätkin usein kieliin: kun oppilaat piirtävät kieliminän itsestään (ks. tehtävä *Minun kieleni* s. 210), ensikieli merkitään usein sydämen kieleksi. Niillä asenteilla, joilla oppilaiden ensikieliin suhtaudutaan, on suuri merkitys oppijan kokemukselle itsestään.

”Minä puhun arabiaa sydämellä”

KIELELLISESTI VASTUULLINEN PEDAGOGIIKKA MAAHANMUUTTAJATAUSTAISTEN OPPILAIDEN OPETUKSESSA

Tutkimus osoittaa, että maahanmuuttajataustaisilla lapsilla on

- mahdollisuus kehittyä kaksi- tai monikieliseksi
- rikas kielimaailma myös luokkahuoneen ulkopuolella
- kaksi- tai monikielisiä kirjallisia ja suullisia kielenkäyttötarpeita.

Kolme erilaista lähestymistapaa, jotka ovat tällä hetkellä käytössä maahanmuuttajataustaisten lasten opetuksessa:

- assimiloiva: yksikielinen lähestymistapa, jossa opetus ja oppiminen tapahtuu ainoastaan koulun kielellä
- tukeva: yksikielinen lähestymistapa, jossa tunnustetaan kuitenkin ensikielten olemassaolo
- inklusiivinen: monikielinen lähestymistapa, jossa edistetään monikielisyyttä sekä suullisesti että kirjallisesti.

Kielellisesti vastuullinen pedagogiikka on toimintaa,

- joka on inklusiivista ja monikielisyyden huomioivaa
- jossa maahanmuuttajataustaiset lapset nähdään laajemmin kuin pelkästään kielen oppijoina
- joka pohjaa oppilaiden olemassa olevaan luku- ja kielitaidon hyödyntämiseen opetuksessa ja oppimisessa
- joka perustuu teoriaan toiminnallisesta monikielisyydestä ja ottaa huomioon monikielisen lapsen ainutkertaiset kielenkäytön tavat.

OPETTAJAN TEHTÄVÄKIRJA

Johdanto-osion tehtävät on tarkoitettu opettajien itsensä käytettäväksi. Tehtävien avulla koulun henkilöstö pääsee keskustelemaan kielellisesti vastuullisen pedagogiikan periaatteista ja arvioimaan, kuinka hyvin koulu ja opettajakunnan jäsenet tällaista pedagogiikkaa toteuttavat. Mitä tehdään jo hyvin? Mihin voitaisiin kiinnittää jatkossa enemmän huomiota?

KIELELLISESTI VASTUULLISEN PEDAGOGIIKAN BINGO

Tehtävän tavoitteena on saada opettajat puhumaan keskenään kielellisesti vastuullisen pedagogiikan perusideasta ja selvittämään, kuinka hyvin se on koululla hallussa.

Testaa koulun opettajakunnan kanssa, kuinka varma koppi teillä on kielestä! Bingo-pohja monistetaan koko koulun opettajakunnalle. Opettajat kiertävät kysymässä toisiltaan (esim. opettajankokouksen aikana) bingon kysymyksiä. Bingoruutuun merkitään rasti saadun vastauksen mukaan:

KYLLÄ KYLLÄ! Näin teen lähes joka tunti! = X

NO JOO, joskus teen näin! = /

VAU! Enpä ole kokeillut tätä (vielä). = Ei rastia

Kun bingoja alkaa tulla, voidaan pohtia yhdessä, ollaanko tyytyväisiä niiden määrään ja siihen, kuinka nopeasti ensimmäinen bingo löytyi. Kuinka varma koppi koululla on kielestä?

Käytän visuaalista tukea kielellisen aineksen lisänä.	Hyödynnän maahanmuuttajataustaisten oppilaiden aiempia kokemuksia ja tietoja opetuksessa.	Ohjeistan taululle tai paperille, kuinka tehtävien suorittamisessa pitää edetä.	Hyödynnän oppilaiden kiinnostuksen kohteita opetuksessa, jotta oppiminen olisi mielekästä.	Otan S2-oppilaiden suomen kielen taidon tason huomioon suunnitellessani arviointitapoja, missä tahansa oppiaineessa.
Mietin ennen tuntia opetettavaan asiaan kuuluvaa tekstilajia ja opetuksessa koetan tehdä tekstilajin ominaispiirteitä läpinäkyväksi.	Annan ohjeita sekä suullisesti että kirjallisesti.	Käytän graafisia kuvioita kielellisen aineksen lisänä.	Rohkaisen maahanmuuttajataustaisia oppilaita kysymään kokeiden aikana epäselvistä asioista.	Kiinnitän opetuksen aikana tietoisesti huomiota maahanmuuttajataustaisten oppilaiden suomen kielen rakenteisiin.
Annan oppilaiden käyttää sanakirjoja tai etsiä sanojen merkityksiä kuvahakukoneilla.	Käytän rooli- leikkejä, draamaa ja pelejä opetuksessa.	Luon maahanmuuttajataustaisille oppilaille tilaisuuksia olla vuorovaikutuksessa äidinkielisten suomen puhujien kanssa.	Käännän keskeiset käsitteet (tai pyydän jotakuta kääntämään) oppilaiden omille äidinkielille.	Otan esille aiheita, jotka ovat yhteydessä maahanmuuttajataustaisten oppilaiden kulttuuriin taustoihin.
Otan selvää, mitä kieltä oppilaat puhuvat kotona ja vapaa-ajalla.	Arvioin maahanmuuttajataustaisia oppilaita toiminnallisten tehtävien avulla.	Annan maahanmuuttajataustaisille oppilaille tekstejä, joista olen korostanut tärkeitä tietoja.	Muokkaan kirjallisia tekstejä vähentääkseni lukemisen haastavuutta.	Teen oppitunnin alussa tunnin rakenteen selväksi esimerkiksi kirjoittamalla sen taululle.
Otan arvioinnissa huomioon, miten kieli voi vaikuttaa siihen, miten ymmärrän S2-oppilaiden vastauksia.	Poimin oppilaiden kanssa tekstin ydinkäsitteet taululle ja käyn niiden merkitykset läpi.	Otan selvää kielenoppijan kannalta hankalinta suomen kielen piirteistä ja koetan tuoda niitä esille opetuksessa.	Pilkon opetettavan sisällön osiin ja käyn sisältöä läpi esimerkiksi R2L-menetelmällä.	Pidän puheessani pidempiä taukoja, jotta S2-oppilaat saavat aikaa vastata kysymyksiin.

SKENAARIOITA KIELELLISESTI VASTUULLISEN KOULUN TOIMINTAKULTTUURISTA

Tehtävän tavoitteena on saada opettajat keskustelemaan siitä, miten koulun toimintakulttuuria voidaan kehittää kielellisesti vastuullisen pedagogiikan mukaiseksi.

Ota kantaa monikielisen koulun arjessa toimimiseen! Valitse parin kanssa monisteesta yksi skenaario monikielisen koulun arjesta. Pohtikaa, kuinka tilanteessa pitäisi toimia. Teillä on pari minuuttia aikaa kehittää ratkaisu koulun toimintakulttuuriksi. Kun aika loppuu, valitkaa uudet parit ja uusi skenaario. Kun kierroksia on tehty sovittu määrä, voitte keskustella vielä yhdessä, millaisia uusia toimintatapoja koulussa olisi hyvä ottaa käyttöön.

<p>Oppilas on jättänyt kotitehtävät monta kertaa peräkkäin tekemättä. Haluat ottaa yhteyttä huoltajiin, mutta teillä ei ole yhteistä kieltä perheen kanssa. Vanhemmilla ei myöskään ole Wilma-tunnuksia. Kuinka kannattaa toimia?</p>	<p>Oppilas on siirtymässä valmistavalta luokalta perusopetuksen 7. luokalle. Hän on opiskellut vuoden suomea, joten ymmärtää arjen keskusteluja. Kielenoppiminen on kuitenkin hidasta. 7. luokalla muut aloittavat ruotsin opiskelun. Kuinka kannattaa toimia?</p>
<p>Historian tunnin aiheena on "Suomen keskiaika alkaa". Kappale alkaa tarinalla Köyliönjärven jään tapahtumista. Luokassasi on useampi oppilas, joille suomalainen kulttuuri on vieras ja joista osa ei koskaan ole käynyt edes järven jäällä. Myös muutaman oppilaan suomen kielen taidot ovat vasta kehittyvän alkeiskieli- taidon tasolla. Kuinka kannattaa toimia?</p>	<p>Ympäristöopin tunnilla aiheena on "Lapissa on koskematonta luontoa". Kirjan kappale on pitkä, ja siinä esitellään esimerkiksi Lapin kitukasvuisia metsiä, metsien eläimiä ja saamelaiskulttuuria. Luokassasi on useampi oppilas, joille suomalainen kulttuuri on vieras ja jotka eivät koskaan ole nähneet poroa, naalia, ahmaa tai tunturisopulia. Myös monen suomen kielen taidot ovat vasta kehittyvän alkeiskieli- taidon tasolla. Kuinka kannattaa toimia?</p>
<p>Maantiedon tunnilla on tarkoitus tehdä ryhmä- työnä esitys kiinnostavasta Aasian tai Afrikan maasta. Tavoite on perehtyä maissa elävien ihmisten elinkeinoin, maan luontoon ja ihmisten arkeen. Luokassasi on useampi oppilas, joiden perheet ovat kotoisin näiltä alueilta. Oppilaiden suomen kielen taidot ovat toimivan peruskielitaidon tasolla, muttet ole varma, tietävätkö he, mitä suomalaisille oppi- laille tutut "esitys" tai "ryhmätyö" tarkoittavat. Kuinka kannattaa toimia?</p>	<p>Luokkasi oppilaat ovat äänestäneet, että syksyn viimeisen tunnin kunniaksi luokassa katsotaan Shrek-elokuva. Elokuvasa vilahtaa paljon länsimai- sissa kulttuurissa kasvaneelle tuttuja satuhahmoja (Prinsessa Ruusunen, Punahilkka, Hannu ja Kerttu, Saapasjalkakissa, kolme pientä porsasta jne.), ja monet elokuvan vitsit perustuvat näiden satujen tuntemiselle. Luokassasi on muutama oppilas, joille nämä sadut ovat vieraita. Haluaisit kuitenkin, että myös he pääsisivät osalliseksi elokuvakeskustelusta. Kuinka kannattaa toimia?</p>

<p>Ympäristötiedon kokeessa on aiheena Suomen jääkausi. Koealueeseen kuuluu mannerjään peittämä Suomi, siirtolohkareiden kulkeutuminen jään mukana sekä silokallioiden, harjujen, järvien ja hiidenkirnujen synty jääkauden aikana. Luokassasi on useampi oppilas, joiden suomen kielen taidot ovat juuri ylittämässä kehittyvän alkeiskielitaidon tason. Suunnittelet koetta ja haluat antaa myös näille oppilaille mahdollisuuden näyttää osaamistaan. Kuinka kannattaa toimia?</p>	<p>Koulun alueelle on muuttanut hiljattain paljon perheitä ulkomailta, ja perheiden lapset ovat aloittamassa suomalaisen koulun syksyllä. Epäilet, että suomalaisen koulun käytänteet ja koulujärjestelmä ovat monelle vieraita, ja haluaisit vaikuttaa asiaan. Teillä ei myöskään ehkä ole yhteistä kieltä kaikkien perheiden kanssa. Tavoitteesi kuitenkin on, että perheille tulee mahdollisimman tervetullut olo heidän tullessaan ensimmäistä kertaa kouluun. Kuinka kannattaa toimia?</p>
<p>Luokkaasi on tullut oppilas, joka on muuttanut lapsena Irakista Turkkiin ja kouluikäisenä Turkista Pohjois-Suomeen, josta vuoden päästä Helsinkiin. Oppilaan kotikieliet ovat kurdin, sorani ja arabian. Hän on oppinut Turkissa turkkia ja persiaa ystäviperheeltä. Muutamien luokan oppilaiden kanssa olet kuullut hänen puhuvan kurdia, turkkia ja suomea. Jotkut oppilaat kuitenkin kutsuvat uutta oppilasta ”kielittämättömäksi”, joten päätät lisätä koko luokan kielitietoisuutta. Kuinka kannattaa toimia?</p>	<p>Olet valmistavan luokan opettaja. Luokallesi tulee kaksi uutta oppilasta Kongosta. He puhuvat ainoastaan swahilia, ja suomalainen koulu käytänteineen on oppilaille täysin uusi. On oppilaiden ensimmäinen koulupäivä. Mitä opetat suomen kielestä ensimmäisellä tunnilla? Haluaisit, että oppilaille tulee mahdollisimman tervetullut olo heidän saapuessaan kouluun. Mitä kannattaa tehdä ensimmäisen koulupäivän aikana?</p>
<p>Sinulla on aamunavausvuoro koulussa. Kouluun on viime aikoina tullut paljon oppilaita, joilla on kulttuurisesti moninainen tausta ja jotka puhuvat useita eri äidinkieliä. Haluaisit lisätä koko koulun kielitietoisuutta ja osallistaa suomea kehittyvän alkeiskielitaidon tasolla puhuvia oppilaitasi. Kuinka kannattaa toimia?</p>	<p>Olet havainnut, että koulustasi puhutaan negatiiviseen sävyyn ”monikulttuurisena kouluna”, ja jotkut kantasuomalaiset huoltajat ovat jopa alkaneet karttaa koulusi aluetta lähettämällä lapsensa toisaalle kouluun. Haluaisit, että koulun kansainvälisyys nähtäisiin voimavarana ja monikielisyys tehtäisiin näkyväksi tulevaisuuden taidoksi. Päätät muuttaa sekä asenteita että koulun fyysistä yleisilmettä. Kuinka kannattaa toimia?</p>
<p>Luokassasi on muutama monikielinen oppilas, joiden suomen kielen taidot ovat vasta kehittyvän alkeiskielitaidon tasolla. Oppilaat puhuvat keskenään kotikieltään ja mielellään keskustelisivat kanssasi suomen kielen sijasta englanniksi. Haluaisit käyttää monikielisyyttä voimavarana suomen kielen taitojen kehittämisessä ja suunnitella tehtäviä, joissa oppilaat hyödyntäisivät kotikieltään. Kuinka kannattaa toimia?</p>	<p>Luokassasi on toisen polven maahanmuuttajaoppilas, jonka puheesta ei kuulu lainkaan korostusta. Oppilaan kotona puhutaan ainakin kahta kieltä. Oppilaalla on suomalaisia kavereita, ja hän näyttää osallistuvan tunneilla suhteellisen hyvin. Oppilaan tekstejä ja kokeita lukiessasi huomaat kuitenkin usein, ettei hän ole ymmärtänyt täysin opetettavia sisältöjä, vaan pikemminkin on opetellut ulkoa oppikirjan fraaseja. Myöskään oppilas ei tunnu täysin ymmärtävän kaikkia akateemisen kielen käsitteitä, ja epäilet, ettei hän löydä käsitteille vastineita omasta äidinkielestään. Kuinka kannattaa toimia?</p>

OPETTAJIEN KIELIJULISTE

Tehtävä auttaa opettajia näkemään, mitä kieliä koulussa puhutaan. Tehtävän avulla opettajat pääsevät näkemään oman monikielisyytensä ja pohtimaan, millainen merkitys sillä on heidän identiteettiinsä ja toimintaansa. Tämän pohdinnan jälkeen on luontevaa lähteä selvittämään omien oppilaiden kielellistä taustaa ja sitä, miten se pitäisi ottaa huomioon opetuksessa. Opettajien kielellisen taustan avaaminen toimii inspiraationa oppilaille, ovathan oppilaat tutkitusti erittäin kiinnostuneita opettajiensa taustoista. Tehtävä tuo kieliä luontevalla tavalla näkyville koulun seinille, mikä toimii myös hyvänä malliesimerkkinä luokkien omia luovia töitä varten.

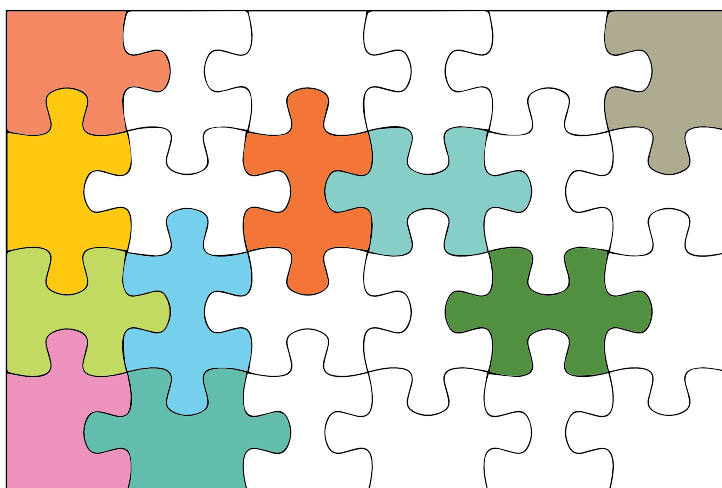
Valmistakaa opettajien ja mahdollisuuksien mukaan koulun muun henkilöstön kanssa juliste koulun henkilöstön puhumista kielistä. Julisteeseen voidaan kirjata paitsi opettajien puhumat eri kielet, myös yhden kielen eri muodot (savon murre, stadin slangi...). Valitkaa itse julisteen muoto. Juliste voi olla esimerkiksi kielikatu, kielimeri, kielipuu tai kielitaivas. Laittakaa valmis mestariteos näkyvälle paikalle esimerkiksi opettajanhuoneen oveen. Voitte myös keskustella yhdessä siitä, millainen merkitys eri kielten osaamisella on kunkin identiteettiin ja toimintaan opettajana.

MEIDÄN OPEHUONEESSA PUHUTAAN

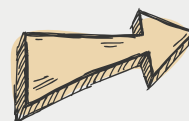

KIELEN OPPIMISEN KESKEISET PERIAATTEET – KIELI OPITAAN KÄYTÖSSÄ

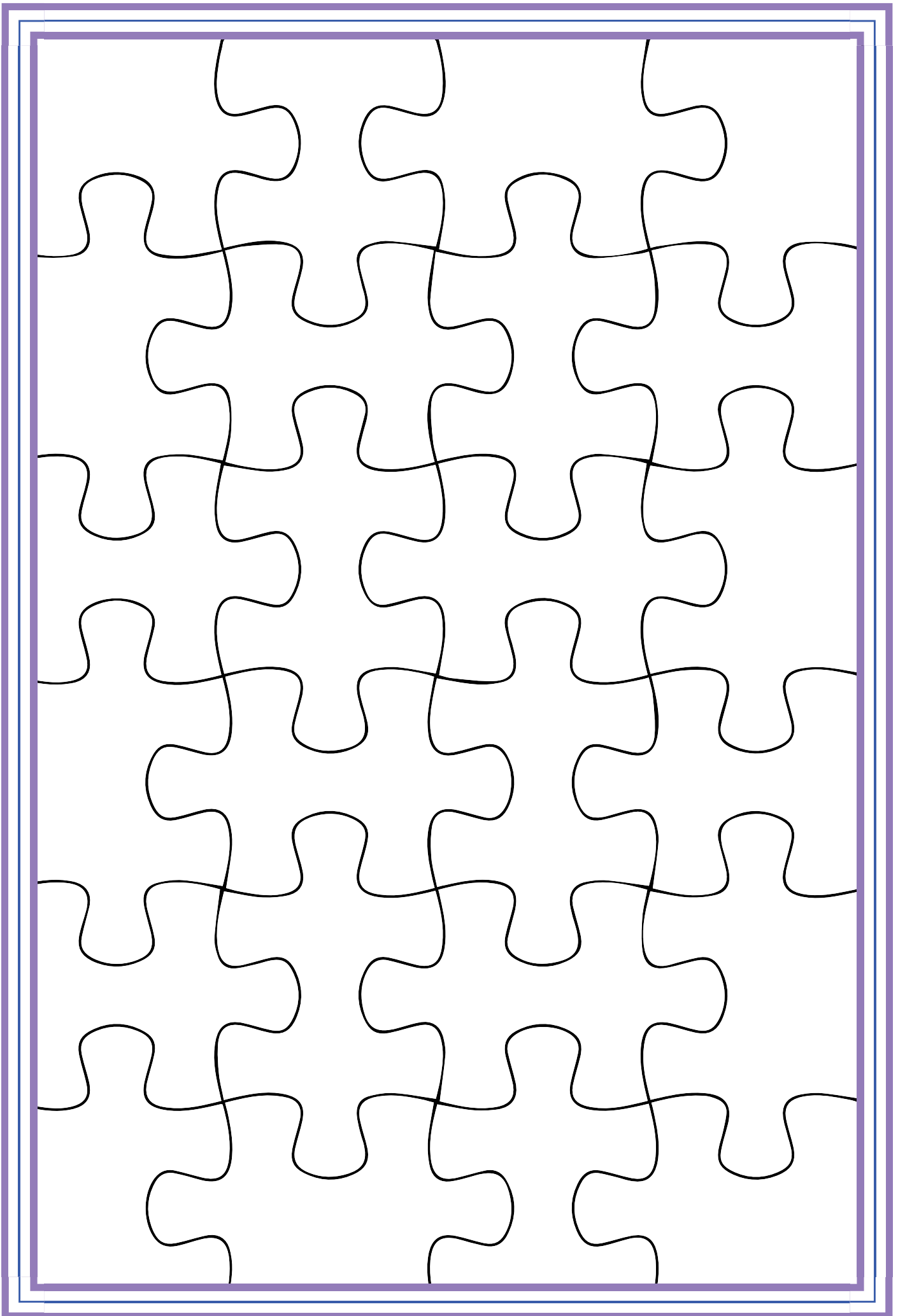
KIELESTÄ KOPPI! KIELIKARTTAPALAPELI

Tehtävän tavoite on motivoida oppilaita kieliaiheisten tehtävien tekoon ja tehdä näkyväksi sekä opettajalle että oppilaille sitä, kuinka paljon ja monessa yhteydessä kielestä voidaan puhua.

Tehtävä on pohja *Kielestä koppi* -kirjan kaikkiin osioihin. Luokan seinälle tulostetaan palapeli (esim. A3-kokoisena). Luokka värittää palapelistä yhden palan sitä mukaa, kun kieliaiheisiä tehtäviä tehdään luokassa lukuvuoden aikana. Palaan tai sen taakse voidaan kirjoittaa, mikä tehtävä tehtiin ja mitä tehtävän aikana opittiin. Jos palapeli tulee täyteen, voidaan ottaa uusi palapeli käyttöön.

1. KIELTÄ ON KAIKKIALLA

– KIELESTÄ KIINNOSTUMINEN TEHOSTAA OPPIMISTA

OPS

Kielitiedon opetuksen tehtävänä on tukea ja kehittää kielitietoisuutta ja kielen havainnoinnin taitoja.

Tavoitteena on antaa tilaa älylliselle uteliaisuudelle, elämyksille ja luovuudelle. [Tavoitteena on] haastaa monenlaisiin vuorovaikutus- ja kielenkäyttötilanteisiin sekä innostaa oppilasta vahvistamaan myönteistä käsitystä itsestään kielenkäyttäjänä ja kielenoppijana.

Mitä vähemmän oppilaalla on kouluopintoja takana, sitä enemmän hän tarvitsee ohjausta siinä, kuinka oppia tietoisesti kiinnittämään huomiota kieleen. Alussa on tärkeää päästä ihmettelemään kieliä ja herätellä kiinnostusta siihen, miten kielet toimivat. Ihmettelyä ei tarvitse ottaa liian vakavasti, vaan liikkeelle voidaan lähteä kivoista, perinteisistä sanaleikeistä kuten palindromeista, anagrammeista ja salakielistä. Näistä päästään tutkimaan suomen kielen kiemuroita, joista esimerkkeinä sanojen lainautuminen muista kielistä suomeen ja suomen kielestä löytyvät verbityypit. Osion loppuksi tarkastellaan kielen luovaa käyttöä, muotoja ja merkityksiä rap-lyriikan kautta. Kiehtovan kielen kiemuroita -osion tavoite on ohjata oppilas innostumaan kielestä, tutkimaan sen käyttöä ja toimintaperiaatteita, inspiroitumaan kielellä leikkimisestä sekä kielentämään havaitsemiaan asioita.

MENNÄÄN KIELIDISKOOKOON

3–9 kielet, yhteiskuntaoppi, maantieto

Mennään kielidiskoon -tehtävässä pohditaan eri kielten tuntemusta ja oppilaan omaa kielimaisemaa cocktailkutsuhengessä. Jokaisella oppilaalla on yksi kieleen liittyvä kysymys, johon hänen ei välttämättä itse tarvitse tietää vastausta, mutta johon hän tehtävän aikana kuulee monta eri näkökulmaa, kun paria vaihdetaan. Tehtävän tavoite on auttaa hahmottamaan kielen keskeistä merkitystä kaikessa vuorovaikutuksessa ja oppimisessa sekä yhteiskunnan toimintaan osallistumisessa. Päämääränä on myös lisätä kielellisen moninaisuuden arvostusta ja kiinnostua muistakin kuin koulussa perinteisesti opetetuista kielistä.

Aikaa tehtävän tekemiseen menee noin 30 minuuttia.

1. Tehtävää varten kysymyskortit tulostetaan, leikataan ja jaetaan oppilaille. Tehtävän ohje voidaan heijastaa oppilaille taululle näkyviin:

Kielidisko! Olet diskossa. Kaikki diskossa olijat ovat superkiinnostuneita maailman kielistä. Et tunne juhlijoista ketään, mutta haluat tutustua heihin. Kun musiikki soi, jammaile eli tanssi diskossa. Kun musiikki loppuu, ota pari, kysy häneltä kysymys ja vastaa hänen kysymykseensä. Kun musiikki taas soi, jammaile ja musiikin loppuessa ota uusi pari ja toista kysymys!

2. Opettaja valitsee taustalle musiikkia, joka toimii tehtävän rytmittäjänä. Taustalle voidaan valita erikielisiä kappaleita siten, että tehtävässä kuulee mahdollisimman montaa erilaisista kielistä. Vaihtoehtoisesti taustalle voidaan valita neutraalia hissimusiikkia.
3. Kun musiikki taukoaa, oppilas ottaa parin. Pari kysyy toisiltaan omassa kortissa olevan kysymyksen. Tehtävän edetessä oppilas kysyy kaikilta pareiltaan aina saman kysymyskortissaan lukevan kysymyksen.
4. Musiikkia jatketaan ja tauotetaan. On hyvä kannustaa oppilaita muodostamaan mahdollisimman monta erilaista paria. Opettaja päättää, kuinka monta kierrosta tehdään. Yhteen kierrokseen menee aikaa 5–10 minuuttia.

5. Tehtävien lopuksi voidaan heijastaa näkyviin kaikki kysymykset ja keskustella yhdessä, mitä ajatuksia heräsi. Oppilaiden kanssa voi pohtia esimerkiksi seuraavia kysymyksiä:

- Mitä uutta opit maailman kielistä?
- Mitä uutta opit kielistä, joita tämän luokan oppilaat osaavat puhua?
- Mitä uutta opit suomen kielestä?
- Ovatko kaikki kielet yhtä tärkeitä? Millä perusteella jokin kieli olisi tärkeämpi kuin jokin toinen?

SOVELLUS: Diskossa voidaan ottaa puheenaiheeksi mikä tahansa – tehtävätyyppi on vertaisoppimista parhaimmillaan!

MENNÄÄN KIELIDISKOOKON

<p>Mitä kieliä ymmärrät ainakin jonkin verran? Missä olet oppinut niitä?</p>	<p>Mikä kieli kuulostaa samalta kuin suomi? Miksi?</p>	<p>Mitä kieliä isovanhempasi osaavat puhua?</p>
<p>Kuinka monella kielellä osaat sanoa moi? Missä olet oppinut ne?</p>	<p>Mikä kieli kuulostaa tosi erilaiselta kuin suomi? Miksi?</p>	<p>Mitä kieliä haluaisit osata puhua?</p>
<p>Mikä on kaunis kieli? Miksi?</p>	<p>Mikä on kaunein sana suomen kielessä? Miksi?</p>	<p>Mitä kieltä lempi-tv-ohjelmassasi puhutaan?</p>
<p>Mikä on maailman puhutuin kieli?</p>	<p>Mikä on kaunein sana jossain muussa kielessä kuin suomessa? Miksi?</p>	<p>Onko jokin kieli tärkeämpi kuin jokin toinen? Miksi tai miksi ei?</p>
<p>Millainen kieli suomi on?</p>	<p>Kuinka monella eri tavalla osaat sanoa suomeksi <i>minä</i>?</p>	<p>Mitä kieliä Suomessa puhutaan?</p>
<p>Mitä kieliä vanhempasi osaavat puhua?</p>	<p>Onko jokin kieli vaikeampi kuin jokin toinen? Miksi?</p>	<p>Minkäkielistä musiikkia kuuntelet?</p>
<p>Mitä kieltä lempitubetajasi tai muu seuraamasi henkilö puhuu?</p>	<p>Kuinka monilla eri aakkosilla osaat kirjoittaa oman nimesi?</p>	<p>Mitä kieliä puhut, kuulet, luet tai kirjoitat tavallisesti päivän aikana?</p>

KIELI ON TERVE, KUN SILLÄ LEIKITÄÄN

3–6 kielet

Kieli on terve, kun sillä leikitään -tehtävissä 1–4 tarkastellaan sanaleikkejä ja luovaa kielenkäyttöä. Tarkoitus on nauraa ja nauttia kielestä sekä tehdä näkyväksi se, että kielellä saa ja pitää leikitellä ja että jokaisella kielenkäyttäjällä on oikeus tehdä niin.

Aikaa koko tehtävän tekemiseen menee noin 45 minuuttia. Oikeat vastaukset ovat kirjan lopussa.

1. Tehtävää varten oppilaille annetaan oheiset tehtävät.
2. Oppilaan tehtävä on ensin tutkia palindromeja, anagrammeja, sananmuunnoksia sekä kielivitsejä ja selvittää, miten ne toimivat. Lopuksi oppilas keksii itse omia esimerkkejään. On tärkeää, ettei opettaja paljasta sanaleikkien jujua ennen kuin oppilaat ovat itse tutustuneet tehtäviin.
3. Tehtävän lopuksi ryhmän kanssa voidaan pohtia seuraavia kysymyksiä:

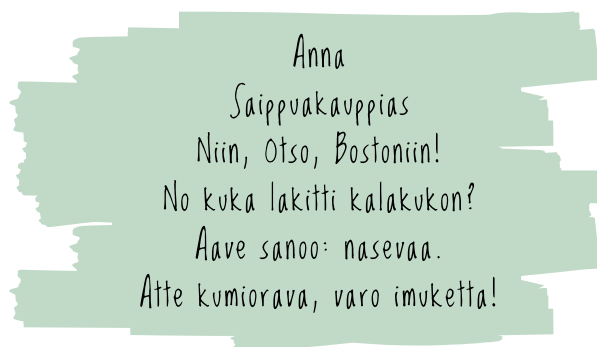
- Mikä sanaleikkitehtävistä oli kiinnostavin ja hauskin? Miksi se kiinnosti tai nauratti?
- Mikä sanaleikkitehtävä oli vaikea? Miksi?
- Mikä auttoi ratkaisemaan tehtävät? Mikä tehtävien "juju" oli?
- Mitä puhuit kielestä parin tai ryhmän kanssa? Mitä uutta opit?

KIELI ON TERVE, KUN SILLÄ LEIKITÄÄN

1. PALINDROMIT

Tutki palindromeja ja vastaa niiden alla oleviin kysymyksiin.

A. Mikä on palindromi? Kuinka se tehdään? _____

B. Mitä palindromeja tiedät? Keksi itse lisää ja anna parille luettavaksi!

2. ANAGRAMMIT

Tutki anagrammeja ja vastaa kysymyksiin.

laiva - vaali Olavi - Ivalo
 kesälomasuunnitelma - Suomenselän matkailu
 Mauno Henrik Koivisto - arvoitus koko ihminen
 talouspolitiikka - tulo pois kaikilta

A. Mikä on anagrammi? Kuinka se tehdään? _____

B. Osaatko ratkaista seuraavat anagrammit?

1. Mikä eläin on *kassi*? _____
2. Mikä eläin on *hihna*? _____
3. Mikä eläin on *ipana*? _____
4. Mikä ruumiinosa on *sota*? _____
5. Mikä vaate on *tikka*? _____
6. Mikä ruokailuväline on *viesti*? _____
7. Millainen henkilö on *sikala*? _____
8. Mikä vuorokauden aika on *tila*? _____
9. Mikä saunassa tarvittava on *kausi*? _____
10. Mikä taiteilijan tarvike on *ylöjärvi*? _____
11. Mikä paikka on *kavalin*? _____
12. Mikä joki on *avanto*? _____
13. Mikä *ulkoilma* tarvitaan talvella? _____
14. Mikä *tulinen* kulkee maan alla? _____
15. Mikä *vaaleus* salapoliisilla on yllään? _____
16. Kuka henkilö on *öisin unialtis*? _____
17. Kuka henkilö on *rento ja lahna*? _____

C. Mitä anagrammeja tiedät? Keksi itse lisää ja anna parille luettavaksi.

3. SANANMUUNNOKSET

Tutki sananmuunnoksia ja vastaa kysymyksiin.

Aapo kapinoi - Kaapo apinoi
Juha maastossa - Maha juustossa
kaikki lelut - leikkikalut

A. Mikä on sananmuunnos? Kuinka se tehdään? _____

B. Osaatko muuntaa seuraavat sanat sananmuunnoksiksi?

1. väistin muurin _____

2. pahvikannu _____

3. kissa verkossa _____

4. rullasta punoja _____

5. juttu Kemissä _____

6. Olli koulussa _____

7. monille poro _____

8. nallen kamut _____

9. lohta kokilla _____

10. monilla jopo _____

11. pulla suussa _____

C. Mitä sananmuunnoksia tiedät? Keksi itse lisää ja anna parille luettavaksi!

4. KIELIVITSIT JA ARVOITUKSET

Mihin avaruus loppuu? – Ässään!

Mitä tapahtuu, kun norsu istuu dekkarikirjan päälle? – Silloin jännitys tiivistyy!

Mikä saa vampyyrin liikkeelle aamulla? – Aamupalaveri!

Mitä eroa on krokotiilillä? – Mitä vihreämpi, sitä ui!

Kuinka monta munaa kana munii vuodessa yli päänsä? – No ei yhtään, kaikki tulee alakautta.

Naapurin Jakob kävi kaupassa, muttei ostanut mitään uutta. Hän osti ketsuppia, muttei ostanut majoneesia, hän osti kurkkua, muttei ostanut tomaattia, juuston, muttei ostanut makkaraa. Mitä muuta hän osti? – Esimerkiksi puuroa, luumuja, suklaata, muroja...

Miksi lehmä kulkee kadulla ja sanoo: "Am. Am."? – Koska se kysyi poliisilta: "Saako täällä ammua?" ja poliisi vastasi: "Ilman muuta!"

Kun lakkaa satamasta, haen lakkaa satamasta.

Kärpänen sanoi toiselle: "Tuu kattoon kattoon, kun mun kaveri tapettiin tapettiin!"

Mitä kielivitsejä tiedät? Keksi itse lisää ja anna parille luettavaksi!

SELVITETÄÄN SALAKIELET

3–6 kielet

Selvitetään salakielet -tehtävissä 1–3 oppilaat purkavat salakielten koodeja. Tarkoituksena on kiinnostua siitä, miten eri kielet toimivat ja mitä kielioppi on sekä päästä itse lähettämään viestejä toisille salakielillä.

Tehtävän tekemiseen kuluu aikaa noin 45 minuuttia. Tehtävää varten jokaiselle oppilaalle monistetaan oheiset tehtäväpaperit. Tehtävät voidaan tehdä kaikki tai yksi kerrallaan. Tehtävän voi pilkkoa pienempiin osiin, jolloin kohdat voidaan myös tarkistaa ennen seuraavaan siirtymistä tehtävän sisällä. Oikeat vastaukset ovat kirjan lopussa.

1. *I-planeetan kieli* -tehtävissä oppilas selvittää salakielellä kirjoitetun viestin, jossa vokaalit on korvattu i-kirjaimilla. Oppilaan tehtävä on myös kirjoittaa viesti suomeksi ja selittää kielen toimintaperiaatteita. Tehtävissä ohjataan myös soveltamaan ajatuksia kielen toiminnasta muihin vastaaviin kieliin.
2. Vedekielestä on tehtävissä kaksi eri versiota: versio B on hieman vaikeampi, koska siinä tavut vaihtavat paikkaa toisin kuin versiossa A. Tehtävän alustus (molemmille versioille yhteinen) voidaan lukea luokassa ääneen, minkä jälkeen jokainen oppilas voi tehdä tehtäviä itse. Oppilaan tehtävä on selvittää, miten kieli toimii ja sanoittaa sen toimintaperiaatteita tehtävien avulla. Oppilas myös tuottaa itse vedekieltä toimintaperiaatteita soveltaen.
3. Kontinkielen tehtävissä oppilas selvittää, miten kontinkieli toimii esimerkkien ja pohdintakysymysten avulla. Oppilas pääsee myös soveltamaan tietouttaan ja tuottamaan salakieltä itse.

Salakielten selvittämisen jälkeen oppilaiden kanssa voidaan vielä pohtia, mitä muita salakielisiä he tietävät ja osaavatko he kenties opettaa niitä myös muille.

SELVITETÄÄN SALAKIELET

1. I-PLANEETAN KIELI

Koululenne on lähetetty viesti i-planeetalta. Saatto selville, mitä viestissä lukee?

MIIDIN PLINIITIMMI IN VIIRISSI. IMPIRISTI IN VIIRISSI. PLINIITIN ISIKKIIT LINTIVIT LIIKII
LINTIKIMILLI. HI HIITTIVIT RISKIT MIIHIN. HI KIITIVIT MITSIT JI SIISTITTIVIT JIRVIT. HILIMMI
PILISTII PLINIITIMME ILMISTIN. VIITKI IITTIIP

A. Yritä kirjoittaa viesti suomeksi. _____

B. Miten i-kieli toimii? Miten muodostat sanoja? _____

C. Haluat kysyä tarkennuksia i-planeetan asukailta. Kirjoita seuraavat kysymykset i-kielillä.

1. Oletko yhä vaarassa? _____

2. Millainen ilmasto on? _____

3. Kuinka monta asukasta planeetalla on? _____

4. [Oma kysymys] _____

D. I-planeetan naapurissa sijaitsee a-planeetta. Millaista kieltä siellä puhuttaisiin? Voisiko i-planeetan asukas ymmärtää a-planeetan asukasta? Kirjoita viesti a-planeetan asukkaalle.

2. VEDEKIELI

Eläkeikää lähestyvä meribiologi Hiisi Vesihissinen löysi tutkimusmatkallaan vedekieltä puhuvan kansan Itämeren syvyyksistä. Vesihissinen totesi, että hänen tutkimuksensa läpimurto on kiinni vedekansan kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Yhteistyötä varten meribiologin oli mentävä vedekielen kurssille. Kurssitehtävät osoittautuivat kuitenkin haastaviksi Vesihissiselle, jonka kouluvuosista oli kulunut jo tovi. Osaatko auttaa vedekielen kotitehtävissä, jottei Vesihissisen tarvitse menettää viimeisiä harmaita hiuksiaan?

A-VERSIO

A. Mitä seuraavat vedekieliset sanat ja virkkeet tarkoittavat suomeksi?

1. Veter vede! _____
2. Vemi täde vekuu luude? _____
3. Vemi näde veo lende vehii side. _____
4. Veo lende vei loinende. _____

B. Mitä yhteistä jokaisessa lauseessa on? _____

C. Miten vedekieli toimii? Miten muodostat sanoja? _____

D. Yritä kirjoittaa seuraavat sanat vedekielellä.

Esimerkiksi *Kivaa!* → *VE + kivaa + DE!* → *Veki vaade!*
Moikka! → *VE + moikka + DE* → *Vemoik kade!*

1. Heippa! _____
2. Kaunis päivä! _____
3. Kuinka vanha olet? _____
4. Mitä kieltä puhut? _____

B-VERSIO

A. Mitä seuraavat vedekieliset sanat ja virkkeet tarkoittavat suomeksi?

1. Veve terde! _____
2. Vetä mide veluu kuude? _____
3. Venä mide velen ode vesi hiide. _____
4. Velen ode veloinen ide. _____

B. Mitä yhteistä jokaisessa lauseessa on? _____

C. Miten vedekieli toimii? Miten muodostat sanoja? _____

D. Yritä kirjoittaa seuraavat sanat vedekielellä.

Esimerkiksi *Kivaa!* → VE + VAA *KI + DE !* → *Vevaa kide!*

Moikka! → VE + KA *MOIK + DE !* → *Veka moikde!*

1. Heippa! _____
2. Kaunis päivä! _____
3. Kuinka vanha olet? _____
4. Mitä kieltä puhut? _____

3. KONTINKIELI

A. Saat kaveriltasi salakielellä kirjoitetun viestin, jonka sisältö on tarkoitettu vain harvoille ja valituille. Selvitä, mitä seuraavat virkkeet tarkoittavat suomeksi. Mitä kaveri haluaa kertoa, ja missä hän haluaa tavata?

1. Koi montti! _____

2. Korvaa antti kota mintti?! _____

3. Korron kentti konulle sintti kolaisuuden santti. _____

4. Koidän mentti kopettaja ontti kon ontti kouto ontti. _____

5. Kon häntti kon ontti koina antti kuokassa lontti. _____

6. Kuulen lontti, kotta entti kopettaja ontti kasuu ontti koulussa kontti. _____

7. Kakoilen vontti kopettajan ontti kuonetta hontti konaan täntti. _____

8. Kohdaan näntti kokkunan intti kolla antti! _____

B. Mitä yhteistä jokaisessa lauseessa on? _____

C. Miten kontin kieli toimii? Miten muodostat sanoja? _____

D. Yritä kirjoittaa seuraavat virkkeet kontinkielelle.

Esimerkiksi *Jee!* → *Jee kontti!* → *Koe jentti!*

Hyvä juttu! → *Hyvä kontti juttu kontti!* → *Kovä hyntti kottu juntti!*

- A. Miten menee? _____
- B. Tosi hyvin! _____
- C. Mikä sun nimi on? _____
- D. Mun nimi on Elisa. _____

MAAILMAN KIELET NÄKYVÄT SUOMEN SANASTOSSA

5–9 kielet

Kielet eivät elä tyhjiössä, vaan vaikuttavat toisiinsa monin tavoin kielenpuhujien kontaktien myötä. Yksi esimerkki vaikutuksesta on sanaston lainautuminen kielestä toiseen. Arvioidaan, että suunnilleen puolet suomen sanavartaloista ovat omaperäisiä ja puolet muualta lainattuja. Esimerkiksi indoeurooppalaisista kielistä lainattuja sanoja voi olla kuitenkin vaikea tunnistaa, jos ei tiedä, millä tavoin sanoja on muokattu, kun niitä on alettu käyttää suomessa. Maailman kielet näkyvät suomen sanastossa -tehtävä auttaa havainnoimaan, millaisilla hyvinkin säännönmukaisilla tavoilla suomen lainasanoja on muodostettu sekä miten oppilas voi hyödyntää a) suomea muiden kielten sanaston oppimisessa ja b) muita osaamiaan kieliä suomen sanaston oppimisessa.

Aikaa tehtävään menee noin 20 minuuttia. Oikeat vastaukset tehtävään ovat kirjan lopussa.

1. Oppilaille monistetaan oheinen tehtävä ohjeineen.
 - A. Ensimmäisessä tehtävässä oppilas lukee annetun tekstin ja alleviivaa siitä kaikki sanat, joiden hän ajattelee olevan lainattuja. Lisäksi tehtävänä on pohtia, mistä tietää, ettei sana ole alkuperältään suomalainen. Pohdintaa voidaan käydä myös yhteisesti ryhmän kanssa.
 - B. Toisessa tehtävässä oppilas vastaa kysymyksiin, jotka käsittelevät suomen kieltä. Kysymyksiä voidaan myös pohtia yhdessä ryhmän kanssa.

MAAILMAN KIELET NÄKYVÄT SUOMEN SANASTOSSA

1. Alla on teksti, jossa on paljon sanoja, jotka on lainattu suomen kieleen muista kielistä. Alleviivaa sanat, joiden arvelet olevan lainattuja. Kerro sitten parille, mistä tiedät, että sana ei ole alkuperältään suomalainen sana.

Ministeri ja presidentti matkustivat helikopterilla hiihtolomalla New Yorkiin. He ajoivat lentokentältä bussilla hotelliin, tilasivat megapitsat ja kokikset ja katsoivat televisiosta romanttisen komedian. Sitten he lähtivät turistikierrokselle limusiinilla. He kävivät teatterissa, oopperassa ja muissa hienoissa paikoissa. Lopuksi ministeri ja presidentti shoppailivat supermarketissa ja ostivat muun muassa shampoota ja avokado-appelsiini-korianterismoothien. Illalla he lensivät takaisin kotiin ja kävivät vielä grillikioskillä. Mikä ekologinen katastrofi siitä syntyisikään, jos kaikki maailman ihmiset viettäisivät lomapäivänsä näin!

2. Lue alla olevat virkkeet. Mitä ne voisivat tarkoittaa suomeksi? Pohdi erityisesti, mitä alleviivattu sana tarkoittaa. Mikä kieli on kyseessä eli mistä kielestä sana on lainattu suomeen?

- A. "A banana costs 1 € in the supermarket."
- B. "I love coffee!"
- C. "Un cappuccino e una pizza, per favore!"
- D. "Hahaha, was für ein Witz!"
- E. "Njam, pirog! / ням, пирог!"
- F. "Jag sitter på bänken men jag sover i sängen."
- G. "The president is in a hotel."

3. Keskustele parin kanssa ja vastaa kysymyksiin.

- A. Mitkä kirjaimet ovat hyvin harvinaisia suomenkielisissä sanoissa?
- B. Kun suomessa on p tai k, mitä muissa kielissä tavallisesti on?
- C. Kun suomessa on tt tai kk, mitä muissa kielissä tavallisesti on?
- D. Mikä kirjain on suomessa usein lainasanojen lopussa?
- E. Mitä muita sanoja keksit, jotka on lainattu suomeen muista kielistä?
- F. Miksi ja milloin jokin sana siirtyy kielestä toiseen?

AUVAISTAAN MÖHJÖÄ – KIELITAJU YMMÄRRYKSEN TUKENA

5–9 kielet

Tehtävän tavoite on vahvistaa oppilaan kielitajua ja tutustuttaa oppilaat suomen kielen rakenteelliseen logiikkaan. Samalla pohditaan, millainen hyöty kielen rakenteen tuntemisesta on minkä tahansa kielen opiskelussa. Tehtävä sopii kielentuntemuksen kehittämiseen silloin, kun harjoitellaan esimerkiksi sanaluokkia tai lauseenjäsenystä. Tehtävässä on kummallisesti suomea muistuttava möhkinkielinen ohjeteksti, jossa esiintyy paljon eri tavoin taipuvia kuvitteellisia verbejä. Tehtävässä päästään ihmettelemään sitä, kuinka tekstistä on mahdollista tunnistaa sanaluokat, lauseenjäsenet ja tekstilaji, vaikkei lukija oikeasti ymmärrä sanaakaan kielestä.

Suomea uutena kielenä oppijat oppivat usein taivuttamaan suomen verbejä verbityyppiin mukaan. Verbityypit helpottavat verbitaivutuksen säännönmukaisuuksien ymmärtämistä: samannäköiset verbit taipuvat pääsääntöisesti samalla tavalla. Samannäköisyys voidaan havaita verbin perusmuodon viimeisistä kirjaimista sekä verbin vartalosta eli siitä osasta verbiä, johon esimerkiksi persoonapäätteet lisätään preesensmuodossa. Suomea ensikielenään puhuvat törmäävät samantyyppiseen verbintaivutustaulukkoon opiskellessaan ruotsia, mutta eivät ole usein kuulleetkaan ensikielensä vastaavasta. Tämä on ihan ymmärrettävää, koska ensikielenään suomea puhuvat oppivat verbintaivutuksen kielitajunsa kautta, eivätkä he tarvitse yhtä analyyttistä lähestymistapaa osatakseen taivuttaa verbejä.

Suomen verbit voidaan jakaa kuuteen taivutustyyppiin seuraavalla tavalla:

	tyyppi 1	tyyppi 2	tyyppi 3	tyyppi 4	tyyppi 5	tyyppi 6
perusmuoto	puhu/a	syö/dä	tul/la	ava/ta	val/ita	vanh/eta
vartalo	puhu-	syö-	tule-	avaa-	valitse-	vanhene-
minä	puhun	syön	tulen	avaan	valitsen	vanhenen
sinä	puhut	syöt	tulet	avaat	valitset	vanhenet
hän	puhuu	syö	tulee	avaa	valitsee	vanhenee
me	puhumme	syömme	tulemme	avaamme	valitsemme	vanhenemme
te	puhutte	syötte	tulette	avaatte	valitsette	vanhenette
he	puhuvat	syövät	tulevat	avaavat	valitsevat	vanhenevat
neg	en puhu	en syö	en tule	en avaa	en valitse	en vanhene
huom.			E	A	TSE	NE
	2 vokaalia	-da/-dä	-la/-lä -sta/-stä -na/-nä -ra/-rä	V + -ta/-tä	i + -ta/-tä	e + /-ta/-tä

Seuraavassa tehtävässä esiintyy tyyppien 1–5 verbejä. Tehtävässä esiintyvät verbit voidaan jakaa verbityyppeihin seuraavanlaisesti:

	listua (1)	kurea / kurra (1 tai 3)
auvaistua (1)	mantaila (3)	kuuvita (5)
loudata (4)	jaffata (4)	miertää (1)
kihauttaa (1)	pulita (5)	pullattaa (1)
köydyä (2)	höpätä (4)	

Aikaa tehtävään menee noin 30 minuuttia. Oikeat vastaukset ovat kirjan lopussa.

1. Oppilaille monistetaan oheinen tehtävä ohjeineen.
2. Tehtävässä oppilas tutustuu möhjön teko-ohjeeseen. Oppilas vastaa kieltä koskeviin kysymyksiin ja tutkii erityisesti kuvitteellisen kielen verbejä.
3. Oppilas tuottaa itse möhkin kieltä sekä sen verbimuotoja apukysymysten ja taulukon avulla.

AUVAISTAAN MÖHJÖÄ – KIELITAJU YMMÄRRYKSEN TUKENA

1. Tutustu möhkinkieliseen möhjön teko-ohjeeseen.

Räillä nippeillä möhjö auvaistuu:

1. Kus loudat möhkinää, kihauta tämmi valjuiseen litkeeseen.
2. Saltit köyvät möhjästä nuupperin, ja nepit listuvat vellosti!
3. Mantaile möhjö dullaiseksi.
4. Jaffaa, pulitse ja höppää lullalla.
5. Kus kuret möhkinää, kuuvitse hemasti: mierrä möhjö läsisemmin kuin pihmeessä.
6. Mejissä pullatamme kruuvim möhjön!

2. Etsi, mitkä sanat ovat tekemistä eli verbejä. Alleviivaa ne.

3. Miksi pystyit löytämään verbejä, vaikka et ymmärrä möhkin kieltä?

4. Jos sinun pitäisi puhua möhkin kieltä, kuinka sanoisit tekemistä kuvaavat sanat eli verbit minä-muodossa ja perusmuodossa (sanakirjamuodossa)? Käytä alleviivaamiasi verbejä.

Esimerkiksi: *auvaistuu* *minä auvaistun* *auvaistua*

5. Keksi möhkin kieleen uusi verbi. Kuinka taivuttaisit sitä eri persoonamuodoissa?

Esimerkiksi: *minä jaffaan, sinä jaffaat, hän jaffaa, me jaffaamme, te jaffaatte, he jaffaavat*

6. Millaista on taivuttaa möhkin kielen verbejä? _____

7. Kirjoita taulukkoon, mitkä möhkin kielen verbit taipuvat samalla tavalla kuin seuraavat suomen verbit:

1.	2.	3.	4.	5.
istua kirjoittaa	juoda käydä	purra jutella	pelata chillata	valita häiritä

RÄPIN KIELTÄ!

3–9 kielet, musiikki

Räpin kieltä! -tehtävät on ideoinut Haamu. Haamu on Joensuussa ja Turussa vaikuttanut, sittemmin helsinkiläistynyt rap-artisti ja tuottaja. Haamun musiikki on funk- ja soulvaikutteista hiphopia.

Räpin kieltä! -tehtävien tavoite on herättää kiinnostus rap-musiikin kieleen. Tarkoitus on huomata, kuinka räpin kielessä sanojen merkityksen lisäksi tärkeää on niiden muoto: tehtävissä kiinnitetään huomio siihen, miltä räpin sanat kuulostavat ja kuinka ne sointuvat yhteen.

Huom.! Rap-lyriikoissa käytettävät ”riimit” eivät täysin istu perinteiseen riimin määritelmään. Perinteisistä ja moderneista riimeistä kannattaa keskustella oppilaiden kanssa.

Aikaa tehtävän kaikkien kohtien tekemiseen menee yhteensä noin 2 x 45 minuuttia. Tehtävistä voi tehdä vaikka yhden tai kaikki kerralla.

1. Oppilaille monistetaan oheiset tehtävät ohjeineen.
2. Räpissä on riimejä -tehtävässä oppilas tutustuu riimeihin ja pääsee tekemään itse riimipareja annetuista sanoista. Riimeissä keskitytään vokaalien vastaavuuteen.
3. *Kuinka räppiä kirjoitetaan* -tehtävässä oppilas tutustuu esimerkkien kautta räpin taiteihin. Oppilaan tehtävä on kirjoittaa itse kahdeksan riviä rap-lyriikkaa ja päättää rivit rimmaaviin sanoihin (tässä kohtaa auttaa, jos ensimmäinen tehtävä (*Räpissä on riimejä*) on tehty).
4. *Personifikaatiohaaste*-tehtävässä oppilas tuottaa omia personifikaatiota eli elottoman asian elollistamista sisältäviä lyriikoita esimerkkien tuella. Oppilas voi kuvitella olevansa jokin eloton esine, jolle ominaisuuksia ja tunteita antamalla hän harjoittelee personifikaation luomista. Tehtävän aluksi voidaan myös kuunnella valmiita kappaleita, joissa esiintyy personifikaatiota.

Esimerkkejä personifikaatiota hyödyntäneistä rap-kappaleista:

Nas – I Gave You Power

Kappaleessa Nas puhuu itsestään aseena, jota käytetään röyhkeästi hyväksi pahan-teossa ja joka heitetään sen jälkeen menemään. Todellisuudessa Nas kertoo omaa afroamerikkalaisen nuoren miehen tarinaansa suurkaupungin getossa.

Juhani – Kirpparilöytö

Kappaleessa Juhani puhuu itsestään kirpputorin tuotteena tai käytettynä tavarana, jonka joku on heittänyt pois. Jollekulle toiselle tavara voisi kuitenkin tuoda suurta onnea. Kappaleen sanomaa voi tulkita monin eri tavoin. Juhani voi puhua esimerkiksi yksinäisyydestä, ulkopuolisuuden tunteesta, haaveista löytää uusi kumppani, ystävydestä tai omasta musiikistaan. Viesti kuitenkin on, ettei kukaan meistä ole täydellinen.

RÄPIN KIELTÄ!

1. RÄPISSÄ ON RIIMEJÄ (YKSINKERTAISET RIIMIT VS. TUPLARIIMIT)

Räpissä riimeillä viitataan yleensä sanoihin, joilla on yhteinen tai samalta kuulostava loppuosa. Kahdesta keskenään rimmaavasta sanasta voidaan käyttää nimitystä *riimipari*, esim. *luokka* ja *kuokka* tai *sana* ja *jana*.

Rap-lyriikassa jokainen rivi päättyy yleensä riimiin tai riimeihin tai niiden mukaelmiin. Tekstiä kirjoitettaessa pyritään yleensä siihen, että rivinloppuisten sanojen vokaalit rimmaavat keskenään mahdollisimman tarkasti, esimerkiksi *matka* ja *pakka*, eikä esimerkiksi *matka* ja *kotka*. Konsonanttien ei tarvitse olla samoja, vaan välillä oikeastaan on eduksi, jos sanaparit eivät ole liian ilmeisiä.

Keksi rap-riimipari tai useampi seuraaville sanoille:

- A. jatko = katko, sakko...
- B. sana = jana, lama...
- C. kesä =
- D. perhe =
- E. talvi =
- F. ilta =
- G. matka =
- H. rohkea =
- I. kulta =
- J. silmä =
- K. juoksu =
- L. rytmi =
- M. yhdessä =
- N. taivasalla =
- O. lumoava =
- P. maailma=

Monet rap-artistit käyttävät teksteissään tehokeinona tavallisten riimien lisäksi myös niin kutsuttuja *tupla- ja triplariimejä*. Tuplariimillä tarkoitetaan sitä, kun edeltävän rivin kaksi viimeistä sanaa rimmaa seuraavan rivin kahden viimeisen sanan kanssa. Triplariimissä kahden sanan sijaan rimmataan rivin kolme viimeistä sanaa. Raja tupla- ja triplariimien välillä on häilyvä joutu- en erilaisista yhdyssanoista ja sanaliitoista.

Tuplariimiesimerkki, jossa **riimit on korostettu**:

missä mun **rahat on?**

vaikutteet vahvat, ne lentää yli **rapakon**

Riimiparit:

1. **rahat/rapa-**
2. **on/-kon**

Triplariimiesimerkki, jossa **riimit** on **korostettu**:

ollaan matkalla kohti **samaa taivaanrantaa**
jos bensa loppuu, niin **jalat aina kantaa**

Riimiparit:

1. **samaa/jalat**
2. **taivaan-/aina**
3. **-rantaa/kantaa**

Keksi tuplariimipari tai useampi sanoille:

- A. kylmä yö = ryhmätyö...
- B. joululoma = koulun oma...
- C. tuplariimi =
- D. opi räppiä =
- E. mainoskatko =
- F. bussipysäkki =
- G. matka alkaa =
- H. lunta sataa =
- I. palapeli =
- J. maapallo =
- K. puheenvuoro =
- L. ota koppi =
- M. eka biisi =
- N. aivojumppa =

2. KUINKA RÄPPIÄ KIRJOITETAAN?

Rap-musiikki noudattaa lähes poikkeuksetta tasajakoista 4/4-tahtilajia. Yksi tahti tarkoittaa neljää neljäsosanuotin mittaista tahtiosaa (iskua). Lyriikkaan tämä vaikuttaa siten, että yhteen tahtiin (neljään iskuun) tulisi mahdollistaa yksi rivi tekstiä. Toisin sanoen yksi rivi tarkoittaa yhtä tahtia.

Rap-kappaleiden lyriikka koostuu ainakin säkeistöstä ja kertosäkeestä. Säkeistön standardipituus on 16 riviä. Kertosäe on yleensä 8 riviä, mikä voi myös tarkoittaa yhtä riviä, joka toistetaan kahdeksan kertaa.

Rap-kappaleen tyypillinen rakenne:

intro – säkeistö – kertosäe – säkeistö – kertosäe – kertosäe

Esimerkki neljän rivin säkeistötekstistä:

*Kai se on **vaan** ihmisluonnossa **piirre** synnynnäinen
Mitä saavutitkaan, et oo **koskaan** ite tyytyväinen
Mieles **unelma uus**, sen **keksii** kerran **kuus**
Kaikista vaikeinta on hyväksyä **keskinkertaisuus***

Kirjoita 8 riviä rap-lyriikkaa valitsemaasi taustamusiikkiin ja lopeta rivit rimmaaviin sanoihin. Käytä vähintään yhtä tupla- ja/tai triplariimiä. Ilmaista taustamusiikkia voi etsiä netistä esimerkiksi "instrumental hiphop beat" tai "instrumental rap beat" -hakusanoilla.

Ohjeita rap-lyriikan rytmittämiseen:

Yhdelle riville ei kannata yrittää maaduttaa liikaa sanoja. Sanoitusten rytmittämisen kannalta kannattaa kirjoittaa aina jonkinlaisen taustamusiikin tai rytmin päälle.

Jos taustamusiikki tai rytmi on liian nopea sanoituksillesi

- poista sanoja välistä tai korvaa pitkiä sanoja lyhyemmillä synonyymeillä tai
- yritä aloittaa rivi jo ennen ensimmäistä tahtiosaa (iskua).

Jos taustamusiikki tai rytmi on liian hidas sanoituksillesi

- lisää seuraavia täytesanoja väleihin: *kuin, niin, niin kuin, joten, ja, jotenkin* jne.,
- jätä ensimmäinen tahtiosa (isku) tyhjäksi tai
- jätä viimeinen tahtiosa (isku) tyhjäksi.

3. PERSONIFIKAATIOHAASTE

Personifikaatio

Rap-lyriikassa käytetään paljon erilaisia kielikuvia. Hyvä kielikuva kertoo mahdollisimman ytimekkäästi mahdollisimman paljon. Yksi kielikuvan laji on personifikaatio. Personifikaatiolla tarkoitetaan elottoman asian elollistamista. Personifikaatiot voivat olla yhden rivin tai vaikka koko kappaleen mittaisia. Niillä voi tuoda tekstiin aivan uudenlaisen näkökulman.

Esimerkki personifikaatiosta on vaikkapa *”työttömyys kuristaa kansaa”*. Virkkeessä abstraktista ja elottomasta substantiivista *”työttömyys”* on tehty elollinen olento liittämällä siihen kuristaa-verbi, joka aktiivisesti tekee jotain kansalle.

Kirjoita 8 riviä rap-lyriikkaa personifikaation kautta, eli kuvittele olevasi jokin eloton esine (esimerkiksi bussi, televisio, kertakäyttömuki tai jokin muu), jolle annat inhimillisiä tunteita, aisteja ja piirteitä.

RÄPYLÄT RÄPPIIN KII!

5–9 kielet, musiikki

Tehtävien ideoinnissa on ollut mukana räppäri G-Mies. *Räpylät räppiin kii* -tehtävän tavoite on tutkia suomiräpin sanoituksia ja pohtia, mitkä kielen tyylikeinot tekevät räpin kielestä vaikuttavaa, kiinnostavaa tai hauskaa. Tehtävässä tutkittavat tyylikeinot ovat kielellisiä valintoja, joiden avulla rap-artisti tai -kirjoittaja luo mielikuvia ja vaikuttaa kuulijaan. Tehtävä voi inspiroida ja antaa malleja omien rap-kappaleiden kirjoittamiseen luokassa ja vapaa-ajalla.

Aikaa koko tehtävän tekemiseen kuluu noin 2 x 45 minuuttia. Tehtävistä voi tehdä vain yhden tai kaikki kerralla.

1. Oheinen tehtävämoniste jaetaan oppilaille. Tehtävään on listattu erilaisia kielen tyylikeinoja, joita voidaan kutsua myös tehokeinoiksi tai retoriseksi keinoiksi. Kustakin tehokeinosta on esimerkkejä sellaisista suomiräpin tekstipätkistä, joissa kunkin keinon voidaan nähdä toteutuvan.
 - A. Tyylikeinoiniin liittyy tehtäviä, joita tehdessään oppilas analysoi räpin kieltä. Lisäksi osassa tehtäviä oppilas harjoittelee itse kyseisen tehokeinon käyttöä.

RÄPYLÄT RÄPPIIN KII!

Tutki esimerkkejä suomiräpin teksteistä ja tee tehtävät parin kanssa.

1. TARKKAILE KIELEN MUOTOA!

A. LOPPUSOINTU (ELI RIIMI)

*Sä välttelet vastuut'
Ei oo lupaa rakastuu,
jos ei kykene viemään kunnial loppuun
Vähitellen tajuu,
ettet takas tuu*

(Töölön Ketterä feat. Vesta: Valitsemaan Numeroon)

*Mä vedin puoleeni vaikeuksii,
mut kasvoin vastoin odotuksii
Ja kovaa kuormaa ja kuumotusta opinnot tuotti
Mä en sopinu muottiin, mut osuin nuottiin*

(Elastinen feat. Robin: Vahva)

Loppusointu tarkoittaa sanojen lopputavujen äänteiden samanlaisuutta.

1. Etsi ja yhdistä viivoilla sanat, joiden loput ääntyvät samalla tavoin eli rimmaavat keskenään.
2. Keksi jokaiseen riimiin vielä ainakin yksi samalta kuulostava sana. Keksitkö kokonaiset säkeet (eli *lainit*) jatkoksi esimerkeille? _____

B. ALKUSOINTU (ELI ALLITERAATIO)

Anna anteeks alotetaan alusta ja aina alempaa

Aktivisti ajaa aggressiivisesti agenda

Apokalyptisiä asioita aakkosil

Ammun aapiskukon alas Atlantin aaltoihin

(Paleface: Aakkosmurha)

Ajamassa rahamassaa kohti

Avaat naamas ja sut pannaan Masan kaaran takakonttiin

(Gettomasa: Ota kiinni jos saat)

Alkusointu tarkoittaa peräkkäisten sanojen alkutavujen samanlaisuutta.

1. Etsi ja yhdistä viivoilla sanat, joissa on alkusointuja. Kummasta pidät enemmän, alkusoinnusta vai loppusoinnusta? Miksi?
2. Valitse kirjain. Yritä kirjoittaa mahdollisimman pitkä säe (eli *laini*) siten, että aloitat säkeen kaikki sanat samalla kirjaimella tai samalta kuulostavilla alkutavuilla.

C. SAMALTA KUULOSTAVIEN SANOJEN TOISTO

Miesmuistiin räpeintä, heittää härskit läpät
 Käärii tätä käteistä häpeilemättä suuret määrät, jäbä!
 Ei nyt ihan, mut rokkaa pihan ku pihan,
 Tavastian taikka pihalla Siwan
 (Kriso: Ei se niin mee)

Ei vetele mun edelle eteneminen,
 oon hefe eli pakotan kiesit tielt veke
 (G-Mies feat. Matti 8: Etuajo-oikeus)

Samalta kuulostavien sanojen toisto tehokeinona on hyvin lähellä alku- ja loppusointua, mutta äänteellisen samankaltaisuuden paikalla ei ole niin paljoa väliä – kunhan samalta kuulostavia sanoja on useampi.

1. Etsi ja yhdistä viivoilla sanat, jotka kuulostavat samalta. Niitä on monta! Mikä kaikki sanoissa on yhteistä? (Vinkki: tutki tavuja ja vokaaleja!)
2. Keksi jokaiseen löytämäsi yhdistelmään vielä ainakin yksi samalta kuulostava sana. Keksitkö kokonaisen säkeen (eli *lainin*)?

D. KIELEILY (ESIM. FINGLISH)

Huivi on Louis V, pyydät follaa bakkii

Mut homie tää on my clout

Eli get up out my face, ota time out

(IBE: iclout)

Squadin kaa pull up, mä oon bussil

(Cledos feat. DeezyDavid: Töis)

Kieleily tarkoittaa eri kielten sekoittelua ja käyttöä rinnakkain.

1. Mitkä kielet esimerkeissä yhdistetään? Selvitä, mitä esimerkit tarkoittavat. Voit käyttää selvitystyössä sanakirjaa! Kirjoita esimerkit yleiskielellä uudelleen siten, että kuka tahansa voi ymmärtää ne. _____

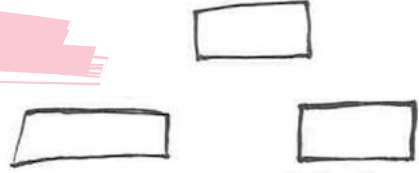
2. Miksi räppärit usein kieleilevät? Mitä kieleily tuo räpin kieleen siihen verrattuna, että teksti olisi yksikielistä? _____

E. ÄÄNNEMAALAILU (ELI ONOMATOPOEETTISUUS)

Mun murot sanoo riks raks poks, kun sä pidät kiinni,
 etkä päästä mua irti, joo
 (Gasellit: Riks Raks Poks)

Kaveril on Pöks-pöks ja mulla on Pleikka
 (Stepa: Kaikki hyvin)

Äännemaalailu tarkoittaa äänteiden käyttöä ilmaisun tehokeinona. Ilmaisua voi tehostaa esimerkiksi *napsis*, *poks*, *loiskis*, *fruuuum*, *pfhiuuuuu* ja *tsuk tsuk tsuk* -tyylisillä sanoilla, joilla jäljitellään luonnon, ympäristön, ihmisten ja eläinten tuottamia ääniä ja joskus liikkeitä.

1. Etsi ja alleiviivaa esimerkeistä kohdat, joissa äännemaalillaan. Miten selität näiden sanojen merkityksen?
2. Mitä äännemaalailu tuo räpin kieleen? Mikä vaikutus on esimerkiksi sillä, että "sitten huokaisin helpotuksesta" sijaan tekstissä lukee "sit mä olin et pfhiuuuuu"?

2. TARKKAILE KIELEN MERKITYKSIÄ!

A. YLLÄTTÄVIEN, JOSKUS JOPA VASTAKKAISTEN ASIOIDEN YHTEEN LIITTÄMINEN

*Sen ainoa lenkki on HK:n sininen,
pelkkä ruuan ajattelu saa sen hikiseksi*
(Ruudolf: BodausAnthem)

Jeesuksella sukset, jee sukset
(Dj Kridlokk: Varaani)

1. Etsi ja alleviivaa, mitkä yllättävät asiat esimerkeissä on liitetty yhteen. Mikä tekee yhdistelmästä kiinnostavan ja yllättävän, jopa hauskan?
2. Suomen kielessä on paljon sanoja tai ilmauksia, joilla on useampi eri merkitys, kuten esimerkiksi *kuusi palaa*. Etsi tällainen sana tai ilmaus ja kirjoita siitä räpin säe (eli *laini*).

B. ELOTTOMAN ELOLLISTAMINEN (ELI PERSONIFIKAATIO ELI INHIMILLISTÄMINEN)

*Jos jotain näpistät, niin hälärit vaan nauraa
Metrot kulkee ajatuksen eikä ydinvoimalla,
kouluis opitaan unelmoimalla*
(Laineen Kasper: Valtakunta)

*Voimalan patarummul kukkivat sormet,
pumput puhkivat, soi tehtaiden torvet
Rukoilijasirkka viulujaan vinguttaa,
sisää maiharit linkuttaa, rytisee puut*
(Asa: Sanat ei tehny tätä laulua)

Personifikaatio tarkoittaa sitä, että alun perin eloton asia esitetään elollisena – ikään kuin se olisi henkilö. Esimerkiksi *aurinko hymyilee* on personifikaatio, koska siinä eloton aurinko inhimillistetään eli aurinko tekee jotain, mitä ihminen voisi tehdä.

1. Etsi ja alleiviivaa, mikä esimerkeissä (kohta B *Elottoman elollistaminen*) on ollut alun perin eloton. Valitse alleviivauksista yksi ja piirrä mielikuva siitä, miltä personifikaatio näyttää.

2. Valitse jokin tavallisesti eloton asia, ja keksi siitä kolme uutta personifikaatiota. Millaisia mielikuvia personifikaatiot luovat? _____

C. VERTAUS

*Mä oon ku aurinkokuningas
Olo ku kruunua päähän soviteltais
Tääl on mun hovi, monopoli, mun Versailles*
(Haamu: Aurinkokuningas)

*[Hiukset] vaaleena juoksevat välistä sormien
niinku miljoona loputonta kultaista Tonavaa*
(Asa feat. Anna Puu: Taulu)

Vertauksessa kaksi asiaa rinnastetaan keskenään *kuin-* tai *niin kuin* -konjunktioiden avulla. Esimerkiksi "huone on kuin kaatopaikka" on vertaus.

1. Etsi esimerkeistä (kohta C Vertaus) *kuin-* ja *niin kuin* -konjunktiot ja *alleiviiva* ne. Mitkä asiat esimerkeissä rinnastetaan keskenään konjunktioiden avulla? _____

2. Mitä lisätietoa *kuin*-sanän jälkeinen ilmaus kertoo asiasta, johon se rinnastetaan? (Vinkki: Mitä "kuin kaatopaikka" -ilmaus kertoo huoneesta?) Kuinka sanan jälkeinen ilmaus kuvaillee henkilöä tai tapahtumaa? _____

D. METAFORA

Tänään päästää tästä häkistä irti

Sydän hakkaa, pedot jahtaa eikä ne saa meitä kiinni

Sä oot mun kilpi

Vaik leijona karjuu mun pääs, sotahuuto kasvaa pilvii

(SOFA: Sotamaalauksii)

Mä olen vuori

Mä olen tuuli, woou

Mä olen suurin

Kaikista suurin

Mä olen jätti

Mä olen kotka

Mä olen leijona viidakossa

(Ruudolf: Leijonakuningas-laulu)

Metaforassa kahta toisiinsa liittymätöntä asiaa verrataan ilman *kuin*-sanaa. Esimerkiksi "hän on aurinkoni" on metafora, joka voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että "hän on minulle tärkein ihminen". Metafora merkitsee siis enemmän kuin se suoraan sanoo.

1. Etsi ja alleviivaa esimerkeistä kaikki metaforat ja selitä parille, mitä niiden avulla halutaan sanoa. Metaforia on monta! (Vinkki: Millainen ihminen on, jos hän sanoo olevansa vuori?)
2. Metaforissa sana tai ilmaisu asetetaan toisen tilalle. Ympyröi alleviivaamistasi kohdista ne sanat tai ilmaukset, jotka on irrotettu tavanomaisesta merkityksestään.

E. VIITTAUS TOISEEN TEOKSEEN (ESIM. INTERTEKSTUAALISUUS)

Jää hyvästi äiti Kallion hellä kohtu,
kaksi kuukautta suvea on laiha lohtu.
Eino sanoo, että Lapissa kaikki kuihtuu nopeasti,
kengänkannan akvaarioon kilahtelee kopeasti.
Calin katu pohjoinen, ilmasto on kitkalatuu,
Enkelten kaupunki on ensiapuu
(Tuuttimörkö: Mä muutan Caliin)

Heikko toisesta heikosta syyllisen löytää,
ei köyhiä ritareita pyöreeseen pöytään
(Pyhimys feat. Vesta: Kynnet, Kynnet)

Intertekstuaalisuus tarkoittaa sitä, että teksti viittaa johonkin toiseen tekstiin, esimerkiksi musiikkikappaleeseen, kirjallisuuden teokseen tai elokuvaan.

1. Etsi esimerkiksi internetistä Eino Leinon runo *Lapin kesä*. Vertaa *Lapin kesä* -runoa siihen, mitä ensimmäisen räppiesimerkin Eino sanoo. Mitä huomaat? Miksi kappaleessa kenties viitataan runoon *Lapin kesästä*, vaikka kappale kertoo muutosta Kaliforniaan ("Mä muutan Caliin")? Entä mihin paikkaan "Enkelten kaupunki" viittaa? _____

2. Mihin teokseen toisen esimerkin "pyöreän pöydän ritarit" viittaavat? Selvitä! Mitä ovat köyhät ritarit? Mitä esimerkki tarkoittaa? _____

F. LIIOITTELU (ELI HYBERBOLA) JA KÄRJISTÄMINEN

*Oon kuullu yli miljoona stooria, miljoona räppäriä, miljoona kloonia
Mut kuinka vähän miljoona merkkää, jos kuulet saman jutun miljoona kertaa?*
(Rekami feat. Stig Dogg, Stepa, Solonen & Super Janne: Miljoona kertaa)

*Kuka on se aito Eiran Jordani?
Jollon sen pelikamoille oma rekka,
tein kerran sata pistet kahteenkytneljään sekkaan.*
(Särre: Leikkaa Sukkaa)

1. Kuinka esimerkeissä liioitellaan ja kärjistetään? Miksi luulet, että esimerkkiteksteissä liioitellaan? _____

2. Kuka on Michael Jordan? Selvitä! Eira puolestaan on kaupunginosa Helsingissä. Mitä tarkoittaa, jos joku sanoo olevansa Eiran Jordan? _____

G. KIERTOILMAUKSET (ELI EUFEMISMIT)

Aina ku sä puhut sitä etelää, se saa mun levikset repeemään
(Sini Sabotage: Levikset repee)

Jos sä pystyt rileittaa, ni tee se tuulilasinpyyhin
(Aivovuoto feat. Kemmuru: Enemmayn)

Kiertoilmaus tarkoittaa jonkin asian kertomista muuten kuin suoraan, esimerkiksi luovuttamisen kutsumista "hanskojen tiskiä heittämisiksi".

1. Mitä ensimmäisessä esimerkissä tarkoittaa se, että joku "puhuu etelää"? Mistä tilanteesta "saada levikset repeämään" saattaa olla kiertoilmaus?

2. Mitä tarkoittaa toisen esimerkin rileittäminen (vertaa englannin *relate*)? Millaista liikettä auton tuulilasinyyhkimet tekevät? Näytä käsillä. Mitä artisti haluaa yleisönsä tekevän?

3. TEE SE ITSE!

- A. Valitse parin kanssa teitä kiinnostava rap-kappale. Varmistakaa, että löydätte kappaleen sanat kirjoitettuna! Tutkikaa sanoitusta, etsikää ja alleviivatkaa, mitä kielen tyylikeinoja löydätte tekstistä.
- B. Valitse parin kanssa kiinnostava aihe. Kirjoittakaa rap-kappale, jossa käytätte erilaisia tyylikeinoja. Olkaa kekseliäitä ja miettikää säkeiden (eli *lainien*) kohdalla, kuinka voisitte sanoa asian mahdollisimman vaikuttavasti tai hauskesti.

+ Esittäkää rap-kappale muulle luokalle. Järjestäkää luokassa rap-battle ja katsokaa, kuka räppää kenet suohon!

2. NEUVOTELLAAN KIELELLÄ – LUODAAN TUNNEILLE VUOROVAIKUTUSTA JA YHTEISTOIMINTAA

OPS

Harjoitellaan yhteistyötaitoja, kuten kuuntelemista ja aloitteiden tekemistä. Harjoitellaan työelämässä tarvittavaa asianmukaista käyttäytymistä ja yhteistyötaitoja sekä huomataan kielitaidon ja vuorovaikutustaitojen merkitys.

OPS

Oppilaita ohjataan käyttämään tietoa itsenäisesti ja vuorovaikutuksessa toisten kanssa ongelmanratkaisuun, argumentointiin, päättelyyn ja johtopäätösten tekemiseen sekä uuden keksimiseen.

Kieltä opitaan käyttämällä sitä yhdessä muiden kanssa erilaisissa toistuvissa tilanteissa. Onnistuneessa vuorovaikutustilanteessa keskustelukumppanit tukevat toisiaan, tarjoavat toisilleen kielenkäytön mallia ja neuvottelevat yhdessä sanojen ja lauseiden merkityksistä eli käyvät merkitysneuvotteluita. Neuvotellaan kielellä -osion tavoite on ohjata oppilaita neuvottelemaan yhdessä kielen merkityksistä ja sitä kautta tukea heidän kielenoppimistaan. Osion tehtävät etenevät yksittäisten sanojen merkityksen neuvottelemisesta monenlaisissa tilanteissa vaadittavaan viestien välittämiseen ja merkitysten pohtimisiin. Osion lopussa päästään vielä keskustelemaan puhekielisten ja murreilmausten merkityksistä. Osion tehtävät kehittävät vuorovaikutustaitoja laajasti, ja niitä voidaan käyttää sellaisenaan tai sovellettuna monen oppiaineen tunneilla.

SKAALASANAT

3–9 kaikki oppiaineet

Skaalasanat-tehtävän tavoite on herättää oppilaat pohtimaan tuttujenkin sanojen merkityksen monivaihteisuutta ja keskustelemaan yhdessä sanojen merkityksistä. Täysin oikeita vastauksia tehtävään ei ole, mikä auttaa havainnoimaan omaa kielellistä intuitiota ja kielen logiikkaa. Tehtävä antaa myös mallia siitä, millaisissa kielenkäyttötilanteissa lähisynonyymisiä sanoja voidaan käyttää. Tehtävää voidaan soveltaa oppiainekohtaisen sanaston harjoitteluun (esim. historian aikakaudet tai luonnontieteiden suuret tai yksiköt).

Aikaa koko tehtävän tekemiseen kuluu noin 2 x 45 minuuttia. Tehtävistä voi tehdä vain yhden tai kaikki kerralla. Tehtävän tekemiseen menee vähintään 15 minuuttia.

1. Tehtävän aluksi skaalasanakortit monistetaan ja leikataan. Yksi taulukon rivi muodostaa yhden skaalasanaston.
2. Oppilaat jaetaan viiden hengen ryhmiin. Kukin ryhmä saa oman skaalasanaston, ja jokainen ryhmäläinen oman skaalalleen sijoittuvan sanakortin.
3. Ryhmä asettuu seisomaan riviin sellaisessa järjestyksessä, että toisessa päässä oleva sana on vähiten ja toisessa eniten (esim. *kylläinen* – *nälkäinen* – *sudennälkäinen*). Ryhmät kertovat oman järjestyksensä muille, minkä jälkeen keskustellaan siitä, ovatko muut ryhmät samaa mieltä järjestyksistä. Yhteen kierrokseen keskusteluineen menee aikaa noin 15 minuuttia.
4. Tehtävän lopuksi voidaan käydä keskustelua tehtävän sujumisesta seuraavien apukysymysten avulla:
 - Minkä sanojen merkityksistä jouduit neuvottelemaan?
 - Miten ratkaisit neuvottelut ryhmän kanssa? Miten perustelit esimerkiksi sen, onko "massiivinen" vai "jättimäinen" suurempi?
 - Minkä sanojen merkityksistä et päässyt yksimielisyyteen muun ryhmän kanssa?
 - Jos mietit kieliä, joita osaat, tuleeko sinulle mieleen kaksi lähes samaa tarkoittavaa sanaa, joiden merkityksestä et ole varma? Esimerkiksi mitä eroa on englannin kielen sanoilla "happy" ja "glad"?

- Onko tuntemissasi kielissä sellaisia sanoja, jotka tarkoittavat melkein samaa, mutta niitä ei voi käyttää kaikissa tilanteissa toistensa tilalla? Tarkoittavatko esimerkiksi sanat "iso" ja "suuri" aina samaa asiaa? Entä "raskas" ja "painava"?
- Keksitkö omalle skaalasanallesi vastakohtan? Tarkoittavatko vastakohtat täysin vastakkaisia asioita?

iso	suuri	valtava	massiivinen	jättimäinen
kylmä	viileä	jääkylmä	haalea	hyytävä
kuuma	lämmin	polttava	kiehuva	paahtava
nyt	kohta	pian	heti	ihan kohta
harvoin	silloin tällöin	usein	aina välillä	joskus
kiva	mukava	ihana	ihan kiva	miellyttävä

HALUATKO TAVATA?

3–9 kielet

Haluatko tavata? -tehtävässä oppilaat käyttävät kieltä tapaamisten sopimiseen luokkakavereiden kanssa. Tapaamisajasta, -paikasta, tekemisestä ja välineistä neuvottelu on arkipäiväinen kielenkäyttötilanne.

Mikäli luokassa on aloittelevia suomenoppijoita, saadaan merkitysneuvotteluiden aikana merkityksellistä käyttöä ja kertausta esimerkiksi viikonpäivien, kellonaikojen, -ko/-kö-kysymysten ja kysymyssanojen, "mulla on" -rakenteen ja verbien opettelulle. Kun samankaltaiset fraasit toistuvat vuorovaikutuksessa useaan kertaan, jää kielenkäyttötilanne luonnollisine reaktioineen mieleen.

Aikaa tehtävään kuluu noin 20 minuuttia.

1. Tehtävää varten jokaiselle oppilaalle monistetaan kalenterisivu ja tehtävän ohjeet.
2. Jokaisella oppilaalla on edessään kalenterisivu, johon he ensin yksin suunnittelevat viikko-ohjelmansa kirjaamalla ohjeiden mukaan, mihin aikaan kukin pyykkää, tekee kotitehtävät tai milloin on leffa ja herkkuja jne.
3. Suunnittelun jälkeen oppilaat kiertävät luokassa ja koettavat vuoropuhelun avulla löytää omista kalentereistaan tyhjiä ajankohtia tapaamisille luokkakavereiden kanssa. Pällenkäisyksiä jo sovittujen menojen kanssa ei saa tulla.
4. Kun yhteinen ajankohta löytyy, neuvotellaan tapaamispaikka ja se, mitä on tarkoitus tehdä ja mitä välineitä tekemiseen tarvitaan.
5. Neuvotteluiden jälkeen oppilaiden kanssa voi vielä pohtia seuraavia kysymyksiä:
 - Kuinka monta tapaamista sait sovittua?
 - Mistä kaikesta neuvottelit muiden kanssa?
 - Mitkä ovat neuvottelun tulokset? Kenen kanssa tapaat? Missä? Mitä teette? Mitä otatte tapaamiseen mukaan ja miksi?
 - Mitä tavallista arjen kielenkäyttötilannetta tehtävässä harjoiteltiin (sopimista)?

KELLO	Maanantai	Tiistai	Keskiviikko	Torstai	Perjantai	Lauantai	Sunnuntai
8-9							
9-10							
10-11							
11-12							
12-13							
13-14							
14-15							
15-16							
17-18							
18-19							

HALUATKO TAVATA?

1. Kirjoita aikataulusi kalenteriin. Yksi kalenterin ruutu on yksi tunti. Merkitse kalenteriin nämä asiat:

- 8 t pyykinpesua	- 2 t tinapillin soittoa
- 6 t pölyjen pyyhkimistä	- 2 t tärkeä tapaaminen
- 6 t rentoutumista	- 3 t peli-ilta salaseuran kanssa
- 1 t housujen silytystä	- 3 t naapurin kissan synttärit
- 2 t mutapööräilyä	- 4 t oma meno, keksi itse: _____

2. Jotta elämä ei olisi pelkkää pyykinpesua ja pölyjen pyyhkimistä, on tärkeä nähdä välillä kavereita. Tyhjät kohdat kalenterissasi ovat tätä varten. Nouse siis ylös, kierrä luokassa ja koeta sopia mahdollisimman monta tapaamista. Ne voivat olla hassujakin! Jos ehdotuksesi ei sovi kaverille aikatauluongelmien vuoksi, ehdota toista aikaa.

Sovi parin kanssa ja täydennä kalenteriisi

- Milloin tapaatte?
- Missä tapaatte?
- Mitä teette?
- Mitä otatte tapaamiseen mukaan ja miksi?

Esimerkkejä keskustelusta:

- Moro! Haluatko tavata maanantaina kello 16?
- Joo, sopii! Mulla on kello 16 vapaata. Missä haluat tavata?
- Linnanmäen huvipuistossa. Käykö se sulle?
- Joo, se käy tosi hyvin! Mitä sä haluaisit tehdä siellä?
- Mä haluaisin mennä maailmanpyörään!
- Okei! Mitä mun pitää ottaa mukaan?
- Kuulosuojaimet.
- Ai, miksi?
- Koska mä huudan aina maailmanpyörässä, kun mulla on korkeanpaikankammo.

- Moro! Haluatko tavata maanantaina kello 16?
- Voi ei, sori! Mulla on maanantaina kello 16 pyykinpesua. Haluatko tavata tiistaina kello 16?
- Joo, sopii! Laitetaan se kalenteriin! Missä tavataan?

SIJAISTA ETSIMÄSSÄ

3–9 kielet

Sijaista etsimässä -tehtävässä oppilaat etsivät yhdessä vastaukset kysymyksiin sijaiskandidaatteihin tutustumalla ja lopuksi valitsevat ryhmälle sopivimman sijaisen. Kysymyksiin ei ole vain yhtä oikeaa vastausta, ja oppilaat harjaantuvatkin tekemään merkitysneuvotteluita tehtävää suorittaessaan.

Mikäli luokassa on aloittelevia suomenoppijoita, tehtävä havainnollistaa, kuinka reseptiiviset taidot kasvavat yleensä ennen produktiivisia taitoja, kun vastaukset on pääteltävä suuresta määrästä syötettä maailmantietoon tukeutumalla.

Tehtävän tekemiseen menee 45 minuuttia.

1. Tehtävää varten jokaiselle oppilaalle monistetaan alla olevat kysymykset tai ne heijastetaan näkyviin taululle.
2. Henkilökortit sijaiskandidaateista monistetaan ja jaetaan ryhmälle. Kortit, joissa on yksityiskohtaista tietoa jokaisesta kandidaatista, annetaan yhteisesti koko ryhmän tarkasteltavaksi, jotta neuvottelua syntyy. Henkilökortteja saa siis kierrättää oppilaalta toiselle.
3. Kysymyksiin on useita oikeita vastauksia, ja vastausten löytäminen edellyttää merkitysneuvotteluita ja päätelmien tekoa luetun ja maailmantiedon perusteella. Ryhmän tulee myös keskenään miettiä, riittääkö jokin tieto vastaukseksi kysymykseen vai ei.

Tehtävän lopuksi tehtävä ja merkitysneuvottelut voidaan purkaa yhteisellä keskustelulla, jonka avulla voi käyttää seuraavia kysymyksiä:

- Kuinka moneen kysymykseen vastauksena oli usea henkilö?
- Minkä kysymyksen tai henkilön kohdalla jouduit käymään merkitysneuvottelun siitä, onko henkilö oikea vastaus kysymykseen?
- Minkä kysymyksen kohdalla jouduit päättelemään, kun vastaus ei löytynyt suoraan? Voiko esimerkiksi tiedoista "rakastaa naapurin papukaijaa" ja "haluaisi oppia huhuilemaan Titanicin tunnarin" päätellä, että henkilö on romanttinen?

TEHTÄVÄN HAHMOT

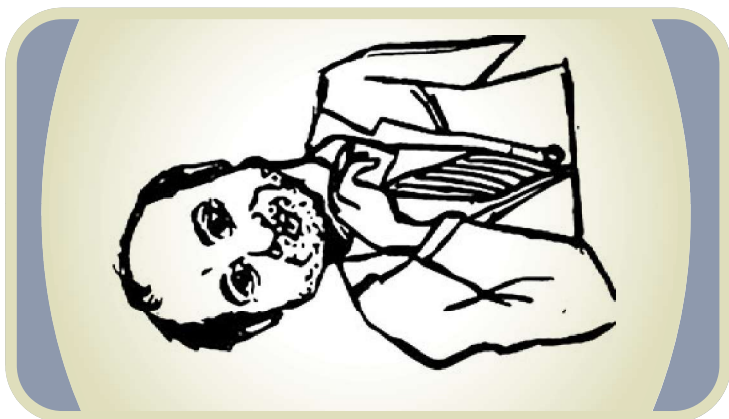
EMIL

- 60 vuotta vanha
- hänellä on farmi
- maalaistalon isäntä: hänellä on 20 lehmää, 4 hevosta, 5 possua ja 1 lihava kana
- leski
- viiden lapsen isoisä
- villi historia
- kiltti
- käy kalassa joka päivä
- kertoo kalavaleita: kun Emil sanoo pyytämänsä kalan painon, se kannattaa jakaa kahdella
- ajaa autolla tunnollisesti liikennesääntöjen mukaan
- pitää lifestyle-blogia
- haaveilee salsamatkasta Kuubaan, mutta tarvitsee ensin tanssitunteja

NICO

- ei kerro, kuinka vanha on
- asuu osan vuodesta Shanghaissa
- haluaisi osata tervehdykset mandariiniksi
- naimaton
- piirtää animea
- katsoo paraurheilua
- hänellä on boheemi elämä
- valittaa, jos on liian kuuma sää ja liian kylmä ilmasto
- hänellä on iso tatuointi, josta on ylpeä
- säästää rahaa Pikachu-tatuointiin
- puhuu paljon, mutta vain tsättikeskusteluissa
- lukee Harry Potteria, Elena Ferrantea ja Arto Paasilinmaa

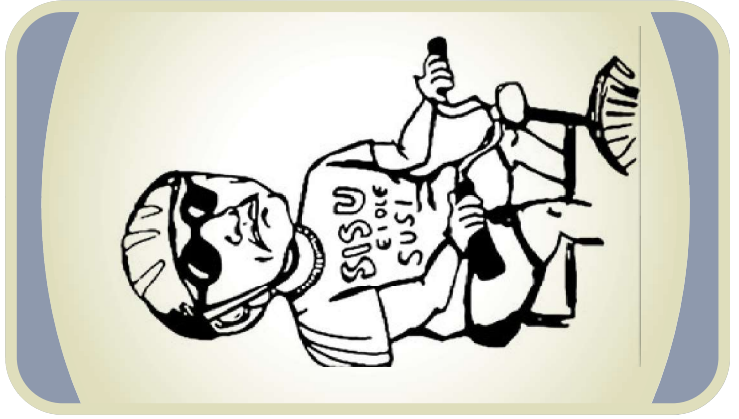
RIITTA-MAIJA

- 76-vuotias
- asuu Helsingissä
- tubettaa
- tuntee blogipiireistä Emilin, jonka tekstejä kommentoi usein
- lukee paljon moderneja runoja, lempirunoilija on Edith Södergran
- kotona on akvaariokala, jonka nimi on Joosef
- poliittisesti aktiivinen
- kyseenalaistaa: matalan veron, makeutusaineet, nuorisotrendit, sähköotkulaudat, liian positiiviset somepäivitykset ja suolan käytön puurossa
- harrastaa roller derbyä
- hänellä on hankaluuksia aikataulujen kanssa
- tekee hyvää suklaakakua, mutta etsii toimivaa vegaaniversiota sen reseptistä
- kesäasunto Lahdessa

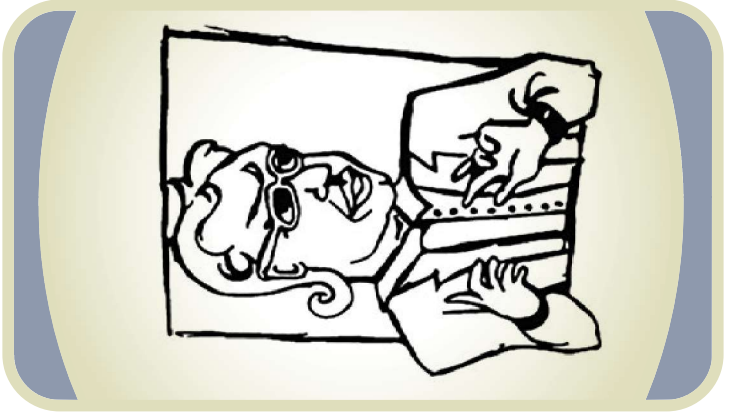
RAIMO F.

- 35 vuotta vanha
- graafikko
- asuu Tampereella
- teknologiafani
- hänellä on robotti-imuri
- motto: "Carpe diem!"
- laulaa karaokea perjantai-iltaisin
- hyvä laulaja (sanoo Raimo)
- ei pysy nuotissa (sanoo vaimo)
- syö lihaa vain sunnuntaisin, mutta välittelee tomaattia joka päivä
- pyöräilee ja penkkiurheilee paljon
- matkustaa mielellään junassa ikkunapaikalla

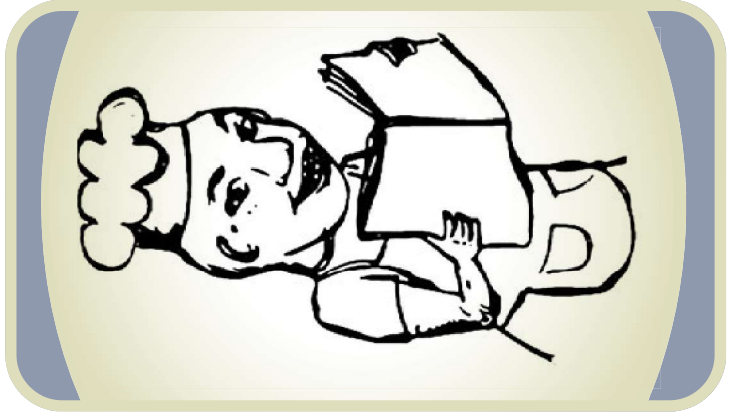
GREG

- ammatti: muusikko
- kulkee töihin bussilla
- mukana on aina eväät, silinterihattu ja kravatti
- nauraa paljon
- perhe on tärkeä: haluaa olla hyvä isäpuoli
- kysyy aina: "Mitä tänään koulussa opit poika pellavapäinen?"
- ei omista valkoista t-paitaa
- soittaa puolisolleen kolme kertaa päivässä
- maksaa lasten viikkorahat konserttilippuina
- lempiruoka: itse tehty kaalipata
- harjoittelee tuliakrobatiaa
- ei tykkää, kun vettä menee korvaan uudessa

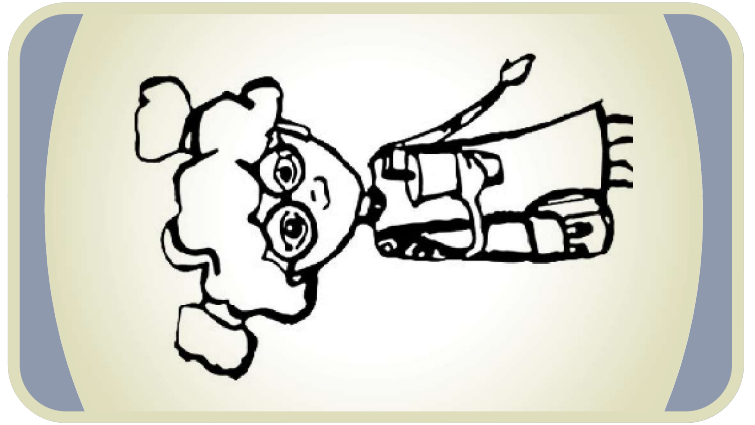
TUISKU

- syntynyt 21. elokuuta 1982
- asuu Helsingissä ja Lontoossa
- ammatti: gourmet-kokki
- rakastaa (salaa) eispizzaa
- kotoisin Kolarista
- harrastukset: lumilautailu ja benjihyppy
- syö intialaista ruokaa unelmatreffeillä
- juo mineraalivettä ja maitoa, mutta kairtaa kofeiinia
- energinen
- hänellä on ihana tyyli
- laaja tuttavapiiri: paras ystävä Jari
- auttaa sukulaisia lastenhoidossa ja muutoissa

HARU

- 22-vuotias
- kotoisin Tokiosta
- ylloppilas
- uimamaisteri
- opiskelee nyt teatteria Pariisissa
- kuuluisa somessa: 13 400 seuraajaa ja paljon sponsorirahaa
- syö joka päivä smoothien
- tykkää kaalista, tomaatista ja avokadosta
- on ollut tv:ssä kykyjenetsintäohjelmassa
- harrastaa vaeltamista kesällä ja hiihtoa talvella
- kerää kuviollisia sukia ja viikkaa ne millintarkasti kaappiin
- lemmikinä hamsteri nimeltä Makkonen

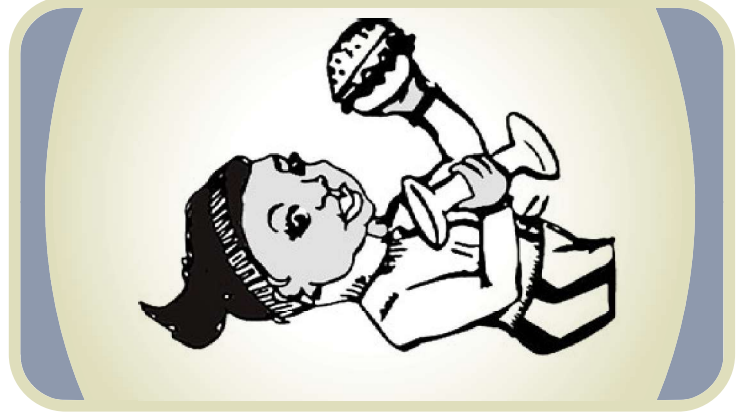
CHANTAL

- 19 vuotta vanha
- ammatti: automekaanikko
- ajaa asuntoautoa
- pelaa salibandyä
- kuuntelee teknoa ja pelaa biljardia kavereiden kanssa
- seurustelee 18-vuotiaan Camelon kanssa
- harrastaa Camelon kanssa lavatansseja ja kinastelee ajovuoroista tanssipaikoille
- ostaa tosi paljon porkkanoita (8 kiloa viikossa)
- haluaa isona lapsia (nimet: Tiina, Liina ja Siina)
- kotona on monenlaisia viherkasveja
- ei pidä pienistä eläimistä
- harjoittelee tekemään origamikukkia

ZAINA

- 21 vuotta vanha
- konduktööri
- opiskelee fysioterapeutiksi
- harrastaa voimannostoa ja ruoanlaittoa
- asuu isossa asunnossa, jossa asuu lisäksi
 - yksi mies
 - kolme naista ja
 - kaksi kissaa
- poliitikka kiinnostaa: twiittaa ahkerasti tykkää hampurilaisista
- ensikieli: ruotsi
- puhuu arabiaa ja suomea erittäin hyvin mutta ei puhu saksaa
- lukee paljon ja kuuntelee rap-musiikkia
- osaa tehdä spagaatin
- haluaisi osata rauhoittua

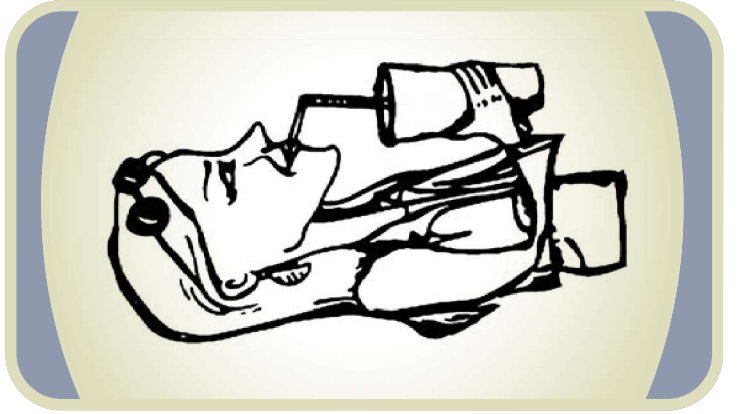
BURAK

- saksalainen lakimies
- poliittinen puolue: vihreät
- innokas ympäristöaktiivi
- asuu Suomessa mutta hänellä on asunto myös Saksassa
- on teettänyt itsestään patsaan
- Saksan-kotiinsa
- puhuu saksaa, italiaa, turkkia ja suomea
- ystävällinen, trendikäs: hänellä on kallis takki, silmälasit ja kello
- hänellä on gekko ja käärme
- rakastaa jazzia ja heviä
- matkustaa julkisilla
- kausikortti vesipuistoon, jossa on jyrkkiä liukumäkiä ja aaltokone
- tilaa ravintolassa naan-leipää ja curryä

KERTTU

- 36 vuotta vanha
- sinkku
- lukee horoskooppia joka aamu
- ei tiedä, missä haluaa asua
- opettaja
- ei rikosrekisteriä
- varastaa koulusta kyniä ja kahvimukeja
- hänellä on aina flunssa
- kirjoittaa historiallista kirjaa
- stressaa paljon, jos puhuu uudelle ihmiselle
- tykkää vietnamilaisesta ruoasta ja matkustaa Hanoiin talvella

HANNA KOO

- 153 cm
- tosi rikas
- johtaja firmassa, joka myy viherkasveja
- paljon töissä ja vapaa-ajalla sienestämässä
- haluaa olla hyvä pomo
- seurustelee Lauran kanssa
- asuu isossa talossa Oulussa
- lempisivu: selaarelaajapela.com
- lukee ruokablogeja ja tekee gourmet-ruokaa
- hänellä on käytetty limusiini
- vihaa naapurin kovaäänistä ruohonleikkuria
- vihaa naapurin rehevää puutarhaa

JARI-PÖLLÖ

- tamperelainen vakooja
- lempipaikka Tampereella: Pyynikin näkötorni
- geenimanipuloitu ihminen
- vakoilee eli stalkkaa turisteja
- urheilee ja lentää yöllä
- ei tykkää: wingsit ruokana
- suussa on kultainen hammas
- juo mineraalivettä
- rakastaa naapurin papukaijaa
- haluaisi oppia huhuilemaan Titanicin tunnarin
- on Pirkanmaan nopein sudokunratkoja
- motto: "Elämä edessä, tukka takana."

SIJAISTA ETSIMÄSSÄ

Opettajanne on jäämässä kuukauden mittaiselle virkavapaalle. Ryhmänne tarvitsee täksi ajaksi sijaisen, ja teillä on mahdollisuus vaikuttaa sijaisen valintaan. Selvittäkää vastaukset kysymyksiin ja valitkaa sen jälkeen, kuka seuraavista on ryhmällemme sopivin sijainen!

1. Kenellä on auto?
2. Kenen ikää et tiedä?
3. Kenellä on viisi lastenlasta?
4. Kuka kirjoittaa usein internetiin?
5. Kuka on tamperelainen?
6. Kuka lukee paljon?
7. Kuka syö intialaista ruokaa?
8. Kuka on hyvä laulaja?
9. Kuka matkustaa Aasiaan?
10. Kenellä on paljon rahaa?
11. Kenellä on kaksi kotia?
12. Kuka on kirjailija?
13. Kuka ei ole naimisissa?
14. Kenellä on poika?
15. Kuka on TV:stä tuttu?
16. Kuka on poliittisesti aktiivinen?
17. Kuka on elektroniikkafani?
18. Kuka pitää kaalista?
19. Kuka urheilee?
20. Kenen motto on "Tartu hetkeen"?
21. Kenellä on matelija lemmikkinä?
22. Ketkä tuntevat toisensa?
23. Kuka osaa uida?
24. Kenellä on vaarallinen harrastus tai ammatti?
25. Kuka kokkaa itse ruokaa?
26. Kenellä on kallis hammas?
27. Kuka haluaa oppia uusia asioita?
28. Kuka asuu Länsi-Suomessa?
29. Kuka viihtyy luonnossa?
30. Kuka puhuu eniten kieliä?
31. Kuka on romanttinen?
32. Kuka juo mineraalivettä?
33. Kuka puhuu paljon puhelimesta?
34. Kuka nauttii kasveista?
35. Kuka on avulias?

VUOROVAIKUTUSTILANTEITA RAVINTOLASSA

5–9 kielet

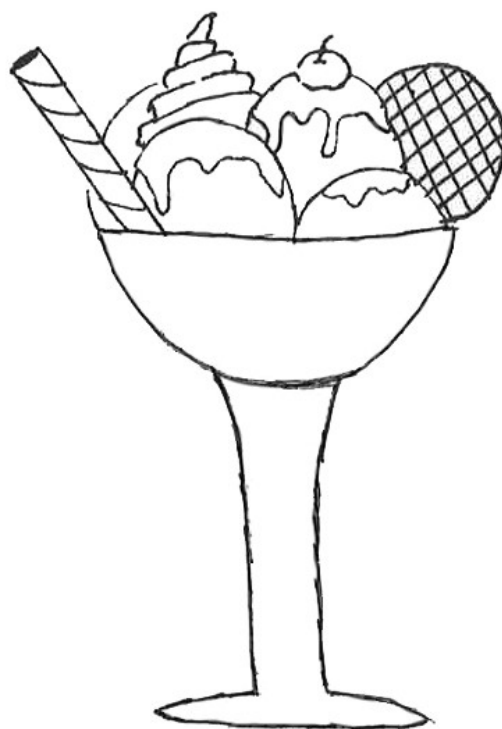
Vuorovaikutustilanteita ravintolassa -tehtävässä kokeillaan merkitysneuvotteluita eri osapuolten välillä ravintolaympäristöön liittyvässä tilanteessa. Tehtävässä ravintolaan asteele toisilleen ennalta tuntemattomia henkilöitä, jotka haluavat järjestää yhteiset kutsut kyseisessä ravintolassa. Henkilöiden tehtävä on tilailla erilaisia ruoka-annoksia ja päättää yhdessä, millainen menu kutsuille valitaan. Jokaisella henkilöllä on mukanaan puheenaihe, josta hän on erityisen kiinnostunut keskustelemaan ravintolapöydässä. Keskustelunaiheilla saattaa olla vaikutusta valittavan menun sisältöön, mutta yhtä hyvin aihe voi olla vaikuttamatta – tämä jää osallistujien neuvoteltavaksi. Tehtävässä harjoitellaan sekä oman ajattelun välittämistä toiselle että ajatusten kehittelyä yhdessä eteenpäin.

Vaihtamalla ruokalistan ja puheenaiheet muunkieliseksi tehtävä voidaan tehdä eri kielillä oppilaiden taidon mukaan.

Aikaa tehtävän tekemiseen menee noin 45 minuuttia.

1. Tehtävässä oppilaat toimivat suuremmissa ryhmissä (esimerkiksi 8 oppilasta). Tätä tehtävää varten luokkaan voidaan muodostaa ravintolapöytiä ja jopa yllättää oppilaat oikealla ruoalla (esim. omenat).
2. Oppilaille monistetaan oheiset rooli- ja keskusteluaihekortit sekä ruokalista. Jos oppilaita on enemmän kuin kortteja, voidaan samoja kortteja monistaa useampi kappale. Ruokalistan voi myös tulostaa netistä minkä tahansa ravintolan sivuilta.
3. Opettaja toimii tehtävässä ravintolan tarjoilijana. Kun tehtävä alkaa, opettaja kiertää pöydissä, ottaa ryhmäläisten tilaukset ylös ja tarvittaessa ohjaa keskustelua eteenpäin.

4. Tehtävän idea selitetään oppilaille: he ovat kuvitteellisia henkilöitä, jotka ovat järjestämässä kutsuja. Kutsuja varten he menevät ravintolaan testaamaan erilaisia annoksia, minkä jälkeen heidän tehtävänä on yhdessä päättää kutsujen menu siten, että sen budjetiksi tulee maksimissaan 200 euroa. Tehtävässä kaikille jaetaan kaksi lappua: ensimmäisestä käy ilmi heidän roolihahmonsa ja toisesta aiheet, josta he erityisesti haluavat keskustella toisiin tutustuessaan, ruokia tilatessaan ja päätöstä tehdessään. Oppilaat käyvät kuvitteelliseen ravintolapöytään ja alkavat tutustua muihin ruokailijoihin. Jokainen toimii roolinsa perusteella keskustelua käydessään. Jokainen tutkii myös ruokalistaa, tilaa kiinnostavia annoksia tarjoilijalta ja osallistuu päätöksentekoon kutsuille sopivasta menusta. Suunnitteluun ei ole budjettia, eli annoksia saa tilata kokeiltavaksi niin monta kuin haluaa.

5. Tehtävien lopuksi oppilaiden kanssa voidaan vielä pohtia seuraavia kysymyksiä:
 - Mistä asioista jouduit neuvottelemaan tehtävän aikana?
 - Millaisista yllättävistä asioista päädyitte keskustelemaan?
 - Kuinka erimielisyydet ratkaistiin? Millaisia perusteluita käytettiin?
 - Kuka sai suunvuoron ja miksi? Kenet hiljennettiin? Kuka joutui perustelemaan eniten, jotta sai toiveensa läpi? Millaisia rooleja syntyi? Miten oma rooli vaikutti keskusteluun osallistumiseen?
 - Kuinka onnistuneesti seurue pääsi lopputulokseen kutsumenun suunnittelussa? Oliko lopputulos kaikille osallistujille yhtä mieleinen?
 - Mitä arjen kielenkäyttötilannetta tehtävässä harjoiteltiin? Kuinka tehtävä erosi siitä, että tilannetta olisi harjoiteltu pelkästään oppikirjan kappaletta lukemalla?

VUOROVAIKUTUSTILANTEITA RAVINTOLASSA

1. Saat kaksi paperia. Paperissa 1 lukee, kuka olet. Paperissa 2 lukee aihe, josta haluat erityisesti keskustella.
2. Kuvittele luokkaan ravintola, johon kaikki tehtävän henkilöahmot mahtuvat istumaan saman pöydän ääreen. Et tunne toisia henkilöitä etukäteen. Tehtäväsi on kuitenkin järjestää yhdessä muiden kanssa kutsut, joissa tarjoillaan ruokaa. Tätä varten olet ravintolassa testaamassa erilaisia annoksia. Teidän tehtävänänne on yhdessä päättää kutsujen menu siten, että se maksaa maksimissaan 200 euroa.
3. Istu siis ravintolapöytään ja tutustu muihin henkilöihin. Kysy kysymyksiä. Toimi roolihahmosi mukaan.
4. Katso ruokalistaa ja valitse, mitä annosta olet kiinnostunut testaamaan. Kun tarjoilija tulee, tilaa hahmollesi sopivaa ruokaa. Odota tilausta, syö ja keskustele ihmisten kanssa. Suunnitteluun ei ole budjettia, eli annoksia saa tilata kokeiltavaksi niin monta kuin haluaa.
5. Maisteltuasi omia ja muiden annoksia laadi muiden kanssa yhdessä menu kutsuille.

**Paperi 1:
Roolit****Paperi 2:
Aihe, josta henkilö haluaa erityisesti
puhua ravintolassa**

78-vuotias isoäiti
34-vuotias poliisi
8-vuotias lapsi
17-vuotias pop-stara
56-vuotias iskelmätähti
18-vuotias vaihto-opiskelija
15-vuotias e-urheilija
24-vuotias parturi-kampaaja
45-vuotias saksalainen maanviljelijä
40-vuotias kolmen lapsen äiti
55-vuotias linja-auton kuljettaja
21-vuotias meksikolainen urheilija
37-vuotias vapaaehtoistyöntekijä
6-vuotias shakinpelaaja
40-vuotias valokuvaaja
28-vuotias pääministeri
16-vuotias opiskelija
80-vuotias ukki
12-vuotias jalkapalloilija
30-vuotias ruokatoimittaja
65-vuotias eläkeläinen

raha
kala-allergia
lähiruoka
terveys
kasvissyönti
päivän uutiset
sokeri
lempiruoka
kansainvälisyys
urheilu
tuoreus
uudenlaisuus
monipuolisuus
mausteisuus
vuodenaika ja sää
perinneruoat
ketsuppi
tarjoukset
trendikkyys
lihansyönti
sisustus

MENU

PÄÄRUOAT

Paistettua parsakaalia	7 €
Hampurilainen	9 €, ateria 12 €
Sitruunarisottoa ja seitania	18 €
Päivän kala (päivittäin lähijärvestä kalastettu, kysy tarjoilijalta!)	26 €
Päivän kana, tulisena tai ilman	26 €
Päivän lammas	26 €
Päivän kasvispata (kauden kasviksista, kysy tarjoilijalta!)	24 €
Vihersalaatti	10 €
Sushirullat (5 kappaleen tarjous 20 €)	5 € / kpl
Tulinen curry tofulla tai lihalla	15 €
Tacot nyhtökauralla tai nyhtöpossulla	8 €
Friteeratut mummonkurkut (omalta kasvihuoneelta!)	6 €
Spagettia tomaattikastikkeella	15 €
Mozzarellatikkuja (tarjous: osta kolme, maksa kaksi)	6 €
Sipulirenkaita	6 €
Kukkakaaliwingsit	10 €
Talon läskisoosi	18 €
Keittiömestarin erikoinen	8 €

JÄLKIRUOAT

Banana split	6,5 €
Mochi-jäätelö	5 €
Hedelmäkulho	4 €
Lautanen paikallisia juustoja ja marjahilloa	11 €
Mansikkakakku, riittää 5 hengelle!	20 €

LISUKKEET

Majoneesi	0,5 €
Ketsuppi	0,5 €

JUOMAT

Vesi	1 €
Kivennäisvesi	2 €
Limu	4 €
Maito	3 €
Tuorepuristettu mehu	2 €
Jäättee	3 €
Erikoiskahvi	4 €

SILMINNÄKIJÄ JA TOIMITTAJA

3–9 kielet

Silminnäkiä ja toimittaja -tehtävässä kokeillaan merkitysneuvotteluita eri osapuolten välillä silloin, kun osapuolet eivät pysty välittämään viestiä suoraan toisilleen. Tehtävässä esteen viestin välitykselle tuo se, että toinen osapuolista, "silminnäkiä", näkee kuvan tapahtuneesta tilanteesta, ja toinen osapuoli, "toimittaja", puolestaan ei näe, vaan on täysin silminnäkiän selityksen ja oman kuullunymmärtämisensä varassa. Tehtävä kehittää vuorovaikutustaitoja ja havainnollistaa uutistekstin tuottamiselle tyypillistä prosessia. Tehtävän avulla voidaan huomata, kuinka monin eri tavoin havaitut asiat voidaan tulkita, jos merkityksistä ei neuvotella tarpeeksi tarkasti. Lopputuloksena ei ole pelkästään tiedon siirto henkilöltä toiselle, vaan molempien osapuolten aktiivisella osallistumisella jonkin uuden kehkeytyminen.

Aikaa tehtävän tekemiseen menee noin 45 minuuttia.

1. Tehtävää varten oppilaista muodostetaan parit.
2. Jokaiselle parille monistetaan suuressa koossa (esim. A4 tai A3) sanomalehtisivu, tapahtumakortit ja tehtävän ohje. Tapahtumakortit jaetaan oppilaille siten, että he eivät näe niiden kuvia ennen kortin ottamista ohjeiden kohdassa 3.
3. Tehtävä toteutetaan siten, että kumpikin oppilaista ottaa sokkona itselleen kuvakortin, jonka saa itse katsoa mutta jota ei näytetä parille. Näin vain kuvaa katsova oppilas saa tarkan tiedon siitä, mitä on tapahtunut. Toinen oppilaista valitsee vuorollaan sanomalehtisivulta tyhjän kohdan, johon valmistautuu tuottamaan uutiskuvan. Uutiskuvan tuottaja ei saa suoraan tietoa tapahtuneesta, vaan silminnäkiän tehtävä on kuvailla parille mahdollisimman yksityiskohtaisesti kuvan sisältö eli sanallistaa näkemänsä tieto mahdollisimman selkeästi. Pari puolestaan koettaa tarkentavien kysymysten avulla ymmärtää toisen kuvailua ja piirtää kuvan tapahtuneesta sanomalehden sivulle, kuten toimittajan työhön kuuluu. Molemmat pareista toimivat kahdesti molemmissa rooleissa ja tuottavat näin yhdessä uutissivun tyhjät kohdat täyteen kuvia.

4. Lopuksi parit neuvottelevat piirretyille uutiskuville otsikot ja kirjoittavat uutistekstit.
5. Tehtävän jälkeen voidaan käydä ryhmän tai parien kanssa pohtiva keskustelu esimerkiksi seuraavien kysymysten avulla:
 - Mitä eroa piirroksissa oli kuvailtuihin kortteihin verrattuna? Mitä samaa niissä oli?
 - Mitkä asiat oli helppo viestiä parille? Miksi? Minkä asian viestiminen ei meinannut millään onnistua? Mitä asioita ette huomanneet kertoa?
 - Millaisia tarkentavia kysymyksiä pari esitti?
 - Kummasta roolista pidit enemmän, kuuntelijan vai selittäjän? Miksi?
 - Millaisia erilaisia uutisia eri parit tuottivat samoista kuvista? Miksi samasta kuvasta syntyi erilaisia uutisia?

SOVELLUS: Oppilaat voivat myös itse etsiä tehtävään soveltuvat kuvat lehdistä tai kuvapankkeista, esimerkiksi sanomalehtiviikolla. Omilla kuvilla tehtävää voi soveltaa eri oppiaineiden käsittelyyn: keskiaikaan sijoittuvilla kuvilla (ks. esim. museoviraston kuvakokoelmat) voidaan kirjoittaa historian tunnilla keskiajan uutiset. Jokainen pari etsii esimerkiksi neljä kuvaa, jotka annetaan eteenpäin toiselle parille.

NEWSPAPER

SILMINNÄKIJÄ JA TOIMITTAJA

Saat parin kanssa tyhjän sanomalehtisivun. Toinen on ensin silminnäkiä ja toinen toimittaja. Sitten vuoroja vaihdetaan.

1. Selvittäkää mitä, milloin, missä, kuka ja miksi.

- Silminnäkiä nostaa itselleen kuvakortin, jossa on yksityiskohtainen kuva siitä, mitä on tapahtunut. Kuvaa ei saa näyttää toimittajalle.
- Silminnäkiä kertoo toimittajalle yksityiskohtaisesti eli mahdollisimman tarkkaan, mitä kuvassa tapahtuu.
- Toimittaja kuuntelee ja koettaa piirtää tyhjän sanomalehtisivun ruutuun mahdollisimman tarkan kuvan tilanteesta silminnäkiän kuvailun perusteella.
- Tarkentavia lisäkysymyksiä saa kysyä ja yksityiskohdista neuvotella!
- Vuoroja vaihdetaan, kunnes kumpikin on piirtänyt oman kuvansa.

2. Kootkaa ja tiivistäkää.

- Millainen uutisotsikko kuvaa parhaiten sitä, mitä kuvassa tapahtuu?
- Miettikää yhdessä parin kanssa kuville lyhyet mutta paljon tietoa sisältävät otsikot.

3. Kirjoittakaa uutinen.

- Kirjoittakaa piirrosten, otsikon ja keskustelun pohjalta parin kanssa uutinen siitä, mitä on tapahtunut. Uutistekstin pitäisi vastata ainakin kysymyksiin:
 - Mitä on tapahtunut?
 - Milloin on tapahtunut?
 - Missä on tapahtunut?
 - Kuka on tehnyt?
 - Miksi on tapahtunut?
- Lisäksi voitte miettiä vastauksia seuraaviin kysymyksiin:
 - Mitä muita tietoja tapahtumaan liittyy?
 - Mitä seurauksia tapahtumalla on?
- Tarkistakaa otsikko. Sopiiko se edelleen uutiseen? Muokatkää, jos tarvitsee.

SUOMEN TIETÄJÄKSI

3–9 kielet, maantieto

Suomen tietäjäksi -pelin tarkoitus on saada oppilaat havainnoimaan suomen kielen eri muotoja, keskustelemaan suomen kielen alueellisista eroista ja kiinnostumaan monimuotoisesta suomen kielestä. Peli sisältää kysymyksiä sekä murteista että nykypuhekielestä.

Pelaamiseen menee aikaa vähintään 45 minuuttia. Tehtävään tarvitaan tehtävän omien osien lisäksi noppa ja pelimerkkejä.

1. Oppilaat jaetaan esimerkiksi neljän hengen pienryhmiin. Kysymyskortit leikataan jokaiselle pienryhmälle. Peliohje ja pelilauta monistetaan jokaiselle ryhmälle. Jokainen pienryhmä saa kysymyskorttien lisäksi peliohjeet, oman pelilaudan, nopan ja itse etsityt tai opettajan antamat pelimerkit. Pelilauta suositellaan tulostamaan A3-koossa.
2. Pelissä jokainen oppilas heittää vuorotellen noppaa ja vastaa hänelle esitettyyn kysymykseen. Jokainen pelaaja toimii vuoron perään myös kysyjänä niin, että aina pelaajan vasemmalla puolella oleva kysyy kysymyskortin kysymyksen. Oppilaat voivat neuvotella vastauksista. Jos oppilaan mielestä jokin muu kuin annettu esimerkkivastaus olisi sopiva, hän voi ehdottaa toista vastausta. Vastaus hyväksytään, jos oppilas osaa perustella vastauksensa tarpeeksi hyvin. Opettaja toimii tarvittaessa tuomarina.
3. Yleispuhekieltä (valkoiset kortit) ja murteita koskevat kysymykset (vaaleanharmaat kortit) voidaan kaikki ottaa mukaan peliin tai keskittyä vain jompaankumpaan kategoriaan. Kortit voidaan jakaa pelissä kahteen eri pinoon tai sekoittaa keskenään.
 1. **Ympyräpysäkki:** Jos kysymykseen vastaa oikein, saa uuden heittovuoron. Mikäli vastaa väärin, vuoro siirtyy seuraavalle pelaajalle.
 2. **Neliöpysäkki:** Jos kysymykseen vastaa oikein, saa lentää lähimmälle neliöpysäkille, minkä jälkeen vuoro siirtyy seuraavalle pelaajalle.
 3. Pelissä on myös rosvo-sektori- ja sampokortteja, jotka nostamalla pelaaja liikkuu joko kolme askelta eteen- tai taaksepäin.

4. Voittaja on se, joka pääsee ensimmäisenä Inariin. Inariin tulee päästä tasaluvulla.
5. Pelin jälkeen voidaan myös keskustella yhdessä seuraavien apukysymysten avulla:
 - Mikä pelissä oli helppoa? Mikä vaikeaa? Miksi?
 - Puhutaanko kaikkialla Suomessa samanlaista suomea? Millaisia eroja tiedät?
 - Puhutko jotain murretta tai murteita?
 - Mitä murteita kaverisi/perheesi/sukulaisesi puhuvat?
 - Kuulostaako jokin murre hassulta/kauniilta/erikoiselta? Miksi?
 - Kuinka suomen puhuttu ja kirjoitettu kieli eroavat toisistaan?
 - Miten kirjakielen sanoja muokataan, jotta niistä tulee yleispuhekielisiä?
 - Millaista oma puhekielesi on?

SOVELLUS: Oppilaat voivat keksiä peliin omia kysymyksiä tuntemiinsa murteisiin, puhe- tai harrastuskieliin liittyen.

SUOMEN TIETÄJÄKSI

Heitä noppaa ja matkusta Etelä-Suomesta Lappiin. Paras suomen kielen tietäjä matkustaa nopeimmin – ja voittaa!

1. Pelin aloitus

Aloita peli Turusta tai Helsingistä. Heitä noppaa ja liiku pelilaudalla. Voit liikkua mihin suuntaan haluat. Kun pääset pysäkillle, vasemmalla puolellasi oleva pelaaja kysyy kysymyksen.

2. Ympyräpysäkki

Jos vastaat kysymykseen oikein, saat uuden vuoron. Heitä noppaa uudelleen ja vastaa seuraavaan kysymykseen. Jos vastaat väärin, vuoro siirtyy seuraavalle pelaajalle. Jokaiseen kysymykseen on annettu yksi esimerkkivastaus. Vastauksesta saa neuvotella. Jos tiedät jonkin toisen vastauksen, voit ehdottaa sitä ja miettiä yhdessä ryhmän kanssa, hyväksytäänkö vastaus. Opettaja toimii tarvittaessa tuomarina.

3. Neliöpysäkki

Jos kysymykseen vastaa oikein, saa lentää lähimmälle neliöpysäkillle, minkä jälkeen vuoro siirtyy seuraavalle pelaajalle.

4. Pelin lopetus

Pelaaja, joka ehtii ensimmäisenä Inariin, voittaa! Inariin voi päästä vain tasaluvulla.

Suomen tietäjäksi -pelilaudan on suunnitellut ja kuvittanut graafinen suunnittelija Noora Isoeskeli.

Kuinka sanot puhekielellä <i>televisio</i> ? telkkari	Kuinka sanot puhekielellä <i>jäätelö</i> ? jätski	Kuinka sanot puhekielellä <i>roskakori</i> ? roskis
Kuinka sanot puhekielellä <i>jälkiruoka</i> ? jälkkäri	Kuinka sanot puhekielellä <i>matematiikka</i> ? matikka	Kuinka sanot puhekielellä <i>Minä olen 25 vuotta vanha</i> ? Mä oon kakskytviis.
Kuinka sanot puhekielellä <i>Se maksaa 5 euroa 60 senttiä</i> ? Se maksaa viis kuuskyt / viis euroo kuuskyt senttii.	Kuinka lyhyesti ja nopeasti voit luetella luvut 1–10 suomeksi? Ykakonevikusekasi-ysikymppi	Mitkä seuraavista ovat puhekielen synonyymeja <i>äidille</i> ? a) fajja, fatsi, iskä b) mutsi, mude, äiskä c) frendi, bestis, kaiffari
<i>Systeri, sista, sis</i> tarkoittavat yleiskielellä a) siskoa b) suksia c) sairasta	Kuinka sanot puhekielellä <i>korkokengät</i> ? korkkarit	Kuinka sanot puhekielellä <i>hampurilainen ja ranskalaiset</i> ? hamppari ja ranskikset
Mitä saat grilliltä, jos tilaat <i>makkispekkikset</i> ? a) hampurilaisen b) hotdogin c) makkaraperunat	Kuinka lyhyesti voit sanoa puhekielellä <i>Hei, haluaisin yhden kahvin, kiitos</i> ? Kahvi.	Kuinka sanot puhekielellä <i>tietokone</i> ? tietsikka
Kuinka teet seuraavista sanoista suomenkielisiä mahdollisimman pienellä vaivalla: spam, joke, app? spämmi, tsoukki, äppi	Kuinka sanot puhekielellä 28. (<i>kahdeskymmeneskahdeksas</i>)? kaheskytäkaheksas	Mitä teet puhekielessä, kun lähetät viestin netissä? (Mikä verbi?) esim. whatsappata, snäpätä, deeämmätä

<p>Kuinka sanot puhekielellä "Me olemme täällä"?</p> <p>Me ollaan tääl(lä).</p>	<p>Kuinka sanot puhekielellä "He menevät elokuviin"?</p> <p>Ne menee leffaan/ elokuviin.</p>	<p>Kun olet ymmälläsi, voidaan sanoa, että olet</p> <p>a) H. Moilasena b) Matti Meikäläisenä c) Onnenpekkana</p>
<p>Mitä tarkoittaa, jos jossain on ruokaa ihan simona?</p> <p>a) ruokaa on tosi paljon b) ruokaa on tosi vähän c) ruoka on pahaa</p>	<p>Jos joku sanoo, että <i>toi paita sopii sulle kuin nyrkki silmään</i>, hän tarkoittaa että paita on...</p> <p>a) ruma b) hieno c) liian pieni</p>	<p>Mitä tarkoittaa yleiskielellä <i>some</i>?</p> <p>a) söpö mies b) sosiaalinen media c) suomen mestari</p>
<p>Mitä verbiä käytät, kun soitat netissä videopuhelun?</p> <p>esim. skypettä, feistaimata</p>	<p>Mitä tarkoittaa englannista suomeen lainattu <i>ETA</i>?</p> <p>a) ei tarvi auttaa b) arvioitu saapumisaika c) hidaskuusi</p>	<p>Mikä kaupunki on <i>Suomen Chicago</i>?</p> <p>a) Espoo b) Lahti c) Rovaniemi</p>
<p>Mitä äiti tekee, kun hän <i>ragee</i>?</p> <p>a) räppää b) raivoaa c) repeää</p>	<p>Mitkä seuraavista ovat synonyymeja rentoutumiselle?</p> <p>a) jorata, danssata, ketkuttaa b) kalppia, jolppia, dallata c) hengata, chillata, löhöillä</p>	<p>Mitä teet, jos lagaat?</p> <p>a) teet ruokaa b) makaat maassa c) olet hidaskuusi</p>
<p>Mitä tapahtuu, jos juot energijuomaa?</p> <p>a) väsyttää b) naurattaa c) pärisee</p>	<p>Mitä tarkoittaa chättikielessä <i>U/M</i>?</p> <p>a) uhka vai mahdollisuus b) uni vai mökki c) uusi vai mälsä</p>	<p>Mitä tarkoittaa, jos saat viestiin vastauksen "K"?</p> <p>a) kiitos b) kiva c) OK</p>
<p>Kuinka monta mikko-loppuista ammattia keksit?</p> <p>baarimikko, ovimikko, akateemikko, koomikko...</p>	<p>Mitä teet, jos yrjöt?</p> <p>a) oksennat b) naurat c) yskit</p>	<p>Nettiin videoita kuvaava henkilö on puhekielessä...</p> <p>a) tubettaja b) videomies c) tuubbaaja</p>

<p>Kuulet kadulla, kun joku sanoo "Mitä sie huastat!" Missä päin Suomea luultavasti olet?</p> <p>a) Hämeessä b) idässä c) lännessä</p>	<p>Missä tamperelainen on, jos hän sanoo seisovansa <i>rotvallin reunalla</i>?</p> <p>a) ratikassa b) rannalla c) jalkakäytävän reunakivellä</p>	<p>Missä kulkuvälineessä on <i>ritsi</i> eli <i>joppari</i> eli <i>tarakka</i>?</p> <p>a) autossa b) polkupyörässä c) lentokoneessa</p>
<p>Kun hämäläinen menee <i>kotiin</i>, hän menee</p> <p>a) kotio b) kotti c) kotihi</p>	<p>Mitä tarkoittaa peräpohjolan murteiden <i>häätyä</i>?</p> <p>a) jäätyä b) täytyä c) häipyä</p>	<p>Mitä stadilainen tekee, kun hän <i>skoijaa</i>?</p> <p>a) ajaa skootterilla b) vitsailee c) flirttailee</p>
<p>Tampereen <i>siellä</i> voi olla</p> <p>a) siä b) siel c) siellos</p>	<p>Länsimurretta puhuva naapuri toivottaa sinulle "<i>Ehtoota!</i>". Mikä vuorokaudenaika on?</p> <p>a) aamu b) iltapäivä c) ilta</p>	<p>Mitkä kaksi sanaa tarkoittaa koivunoksakimppua, jolla voit lyödä itseäsi saunassa?</p> <p>a) vitsi ja vatsi b) vihta ja vasta c) vihi ja vasi</p>
<p>Itämurteiden <i>nuttu</i> on yleiskielessä</p> <p>a) takki b) housut c) mekko</p>	<p>Jos länsimurteen puhuja <i>ei kehtaa</i>, hän on liian ujo tekemään jotain. Itämurteen puhuja taas</p> <p>a) pelkää b) ei viitsi c) ei tiedä</p>	<p>Mitä oululainen tarkoittaa, kun hän kysyy <i>Ookko nää</i>?</p> <p>a) onko hän b) ovatko he c) oletko sinä</p>
<p>Jos turkulaisen mielestä jokin on <i>Nii pal hiano!</i>, on se yleiskielellä...</p> <p>a) melko hyvä b) todella huono c) todella hyvä</p>	<p><i>Jouluaatto</i> on savoksi...</p> <p>a) joulaatto b) jooluaatto c) joolu-uatto</p>	<p>Mitä saat, jos tilaat stadilaisessa kahvilassa <i>tsufea</i>?</p> <p>a) kahvia b) kaakaota c) kakkua</p>
<p>Mitä hämäläinen tarkoittaa, kun hän sanoo "<i>Ei mua varte tartte kahveeta keittää</i>".</p> <p>a) Hän ei halua kahvia. b) Hän haluaa kahvia. c) Hän haluaa itse keittää kahvia.</p>	<p>Koti on stadin slangissa...</p> <p>a) kotsa b) kotti c) hima</p>	<p>Mitä eteläpohjalainen tarkoittaa, jos hän sanoo "<i>Soot kyllä erimoinen</i>".</p> <p>a) Olet outo ihminen. b) Syöt paljon ruokaa. c) Se on erikoista.</p>

<p>Kuka tai mikä on broidi?</p> <p>a) broileri b) leipä c) veli</p>	<p>Jos raumalainen sanoo sinulle <i>tillukka</i>, hän tarkoittaa</p> <p>a) silakkaa b) metrilakua c) villasukkaa</p>	<p>Kuulet kadulla, kun joku sanoo "<i>Hää männöö mehtään</i>". Missä päin Suomea luultavasti olet?</p> <p>a) idässä b) lännessä c) pääkaupunkiseudulla</p>
<p>Missä stadilainen on, jos hän on <i>gresalla</i>?</p> <p>a) nurmikolla b) hotellissa c) rannalla</p>	<p>Millainen jokin on, jos se on oululaisen mukaan <i>vaateri</i>?</p> <p>a) vaativa b) vaikea c) vaakasuora</p>	<p>Mitä stadilainen tarkoittaa, jos jokin on <i>epaa</i> tai <i>eppaa</i>?</p> <p>a) energistä b) epäreilua c) erikoista</p>
<p>Millainen jokin on, jos se on savolaisen mukaan <i>riima</i>?</p> <p>a) tosi halpa b) tosi hyvä c) tosi kylmä</p>	<p>Mitä stadilainen laittaa päälle, kun hän menee uimaan?</p> <p>a) simmarit b) sammarit c) kummarit</p>	<p>Mitä pohjalainen tekee, kun hän <i>kamahuttaa</i>?</p> <p>a) soutaa b) urheilee c) potkaisee</p>
<p>Millainen jokin on, jos se on pohjalaisen mukaan <i>yhtäkunnakki</i>?</p> <p>a) terävä b) neliskulmainen c) pehmeä</p>	<p>Jos oululainen <i>tulukuttaa</i>, hän</p> <p>a) valittaa b) maalaa taidetta c) siirtää tavaroita</p>	<p>Mikä kaupunki on <i>Manse</i>?</p> <p>a) Helsinki b) Kouvola c) Tampere</p>
<p>Jos turkulainen kysyy "<i>Ei sul mittä kaffet ois?</i>", mitä hän tarkoittaa?</p> <p>a) Hän ei tiedä, onko kahvia. b) Hän haluaa kahvia. c) Hän ei halua kahvia.</p>	<p>Kuinka turkulainen kysyy "<i>Kuka siellä oli?</i>"?</p> <p>a) Ketä siäl oli? b) Kes seal oli? c) Häh?</p>	<p>Mitä eteläpohjalainen tarkoittaa, kun hän sanoo <i>kranni</i>?</p> <p>a) ränniä b) kranaattia c) naapuria</p>
<p>Mistä oululainen puhuu, kun hän sanoo <i>kompiainen</i>?</p> <p>a) karkista b) koppakuoriaisesta c) kaverista</p>	<p>Mitä puhekielisiä sanoja tarvitset pyöräillessäsi Helsingissä?</p> <p>a) stonga ja tsubu b) plektra ja kiippari c) kiesi ja skobet</p>	<p>Kuinka monta tavua on sanassa <i>kolme</i>, jos kysyt savolaiselta?</p> <p>kolome (3)</p>

 <p>Rosvosektori! Mene kolme askelta taaksepäin.</p>	 <p>Rosvosektori! Mene kolme askelta taaksepäin.</p>	 <p>Rosvosektori! Mene kolme askelta taaksepäin.</p>
 <p>Rosvosektori! Mene kolme askelta taaksepäin.</p>	 <p>Rosvosektori! Mene kolme askelta taaksepäin.</p>	 <p>Rosvosektori! Mene kolme askelta taaksepäin.</p>
 <p>Löysit Sammon! Mene kaksi askelta eteenpäin. Saat uuden kysymyksen.</p>	 <p>Löysit Sammon! Mene kaksi askelta eteenpäin. Saat uuden kysymyksen.</p>	 <p>Löysit Sammon! Mene kaksi askelta eteenpäin. Saat uuden kysymyksen.</p>

3. KIELETÖN JUTTU

– VIESTIÄ VOI MUUTENKIN KUIN PUHUEN

OPS

Oppilaita ohjataan arvostamaan ja hallitsemaan omaa kehoaan ja käyttämään sitä tunteiden ja näkemysten, ajatusten ja ideoiden ilmaisemiseen.

OPS

[Tavoitteena on] ohjata oppilasta ilmaisemaan itseään monipuolisesti sanallisia ja ei-sanallisia ilmaisukeinoja käyttäen sekä käyttämään luovuuttaan ja ottamaan huomioon myös muut osallistujat.

Kieletön juttu -osion tavoite on tutustua kehollisuuteen eli siihen, miten kehoa käytetään vuorovaikutuksen resurssina. Eleet, asennot, katse ja kasvojen ilmeet vaikuttavat vahvasti siihen, millaista viestiä välitämme keskustelun aikana. Eleiden voi ajatella olevan osa kieltä: ne vahvistavat kielellä ilmaistua viestiä. Osion tavoitteena on myös kiinnittää huomiota siihen, että vaikka elehtiminen on globaalia, voi elehtimiskäytännöissä olla kulttuurisia ja sosiaalisia eroja.

KIELETÖNTÄ MENO!

1–9 kielet

Kieletöntä menoa -tehtävässä yritetään käydä parin kanssa keskustelu äänettömästi. Oppilas harjaantuu kiinnittämään huomiota keholliseen viestintään kommunikoinnissa.

Aikaa tehtävän tekemiseen menee noin 15 minuuttia.

1. Oppilaat jaetaan pareihin. Oppilaan ohje monistetaan ja jaetaan pareille tai heijastetaan taululle näkyviin. Oppilaita muistutetaan äänettömän viestinnän keinoista (ilmeet, eleet yms.) keskustelun muotona.
2. Parit istuvat vastakkain ja alkavat käydä keskustelua oheisen mallin mukaan.
3. Tehtävän jälkeen voidaan keskustella yhdessä esimerkiksi seuraavien kysymysten avulla:
 - Onnistuiko keskustelu? Olisitko ymmärtänyt, mitä pari haluaa sanoa, jos et olisi nähnyt keskustelua kirjoitettuna?
 - Millaisia äänettämiä ja kehollisia viestin välittämisen keinoja käytit? Miten olet oppinut nämä keinot?
 - Millaiset eleet ja ilmeet oli helppo ymmärtää? Millaisista eleistä ei ollut apua ymmärtämisessä?
 - Oletko joskus yrittänyt keskustella jonkun kanssa ilman yhteistä kieltä? Miten se sujui? Millaisia kehollisen viestinnän keinoja käytit silloin apuna?

KIELETÖNTÄ MENOA

Istu parin kanssa vastakkain. Käy parin kanssa äänettömästi alla oleva keskustelu. Käytä ilmeitä ja eleitä viestimiseen.

- Hyvää huomenta!
- Ihan mahtavaa nähdä sinua! Näytät hyvältä tänään!
- Kiitos! Sinä myös! Mitä sinulle kuuluu?
- Tosi hyvää / Ihan ookoota / Vähän väsyttää / Tänään on paras päivä ikinä...
- Oletko aiemmin keskustellut ilman puhetta?
- Toivottavasti opin tällä tunnilla paljon!
- Lupaan auttaa sinua!
- Jos minä autan sinua ja sinä autat minua, onnistumme yhdessä! Ja heitämme ylävitokset.

RIKKINÄINEN VIDEONAUHA

1–9 kielet

Rikkinäinen videonauha on pantomiimatehtävä, jossa välitetään viestejä pelkästään äänettömästi. Tavoite on keskittyä kehollisten viestien vahvistamiseen osana kommunikointia.

Aikaa tehtävän tekemiseen menee noin 30 minuuttia. Tehtävässä on sama idea kuin tutussa rikkinäinen puhelin -leikissä. Kuiskaamisen sijasta seuraavalle kuitenkin elehditään, eli näytellään, pieni tarina.

1. Opettaja kertoo oppilaille tehtävän ohjeet, minkä jälkeen oppilaat muodostavat jonon luokan oven taakse ohjeiden mukaisesti.
2. Opettaja näyttelee oheisen kertomuksen ensimmäiselle luokkaan tulijalle. Opettaja voi myös keksiä kertomuksen itse. Kertomuksen ei tarvitse olla pitkä, mutta tarinaan kannattaa sisältää mahdollisimman paljon esimerkiksi hauskoja liikkeitä, jotka jäävät katsojan mieleen.
3. Katsojan ei tietenkään tarvitse muistaa tarinasta kaikkea, vaan tehtävän hauskuus on siinä, että tarina ja sen tulkinnat muuttuvat eri esittäjien kohdalla – viimeiselle luokkaan tulevalle esitetään aivan eri versio tarinan kulusta kuin ensimmäiselle.
4. Yksi kerrallaan oppilaat astuvat luokkaan sisään ja katsovat edeltäjänsä kertomuksen. Tehtävä on painaa mieleen tarinasta niin paljon kuin mahdollista. Sen jälkeen sama tarina esitetään seuraavalle luokkaan tulijalle muistin perusteella äänettömästi esittäen.
5. Luokassa olevat jäävät tarkkailemaan, miten tarina muuttua muotoaan kertojalta toiselle.
6. Viimeisenä luokkaan tulija sanoo lopuksi ääneen, mitä hän ajattelee, että kertomuksessa tapahtuu. Tämän jälkeen keskustellaan yhdessä, mitkä asiat kukin ymmärsi samalla tai eri tavalla ja missä kohtaa tarina alkoi muuttua.
7. Lopuksi voidaan vielä näyttää, kuinka tarina alun perin meni.

Aamulla nukuin pitkään, kunnes herätyskello pärähti soimaan. ÄRRR! Löin herätyskellon kiinni. Nousin ylös haukotellen, kävelin keittiöön ja keitin puuroa. Söin puuroa suuren suuren lautasellisen.

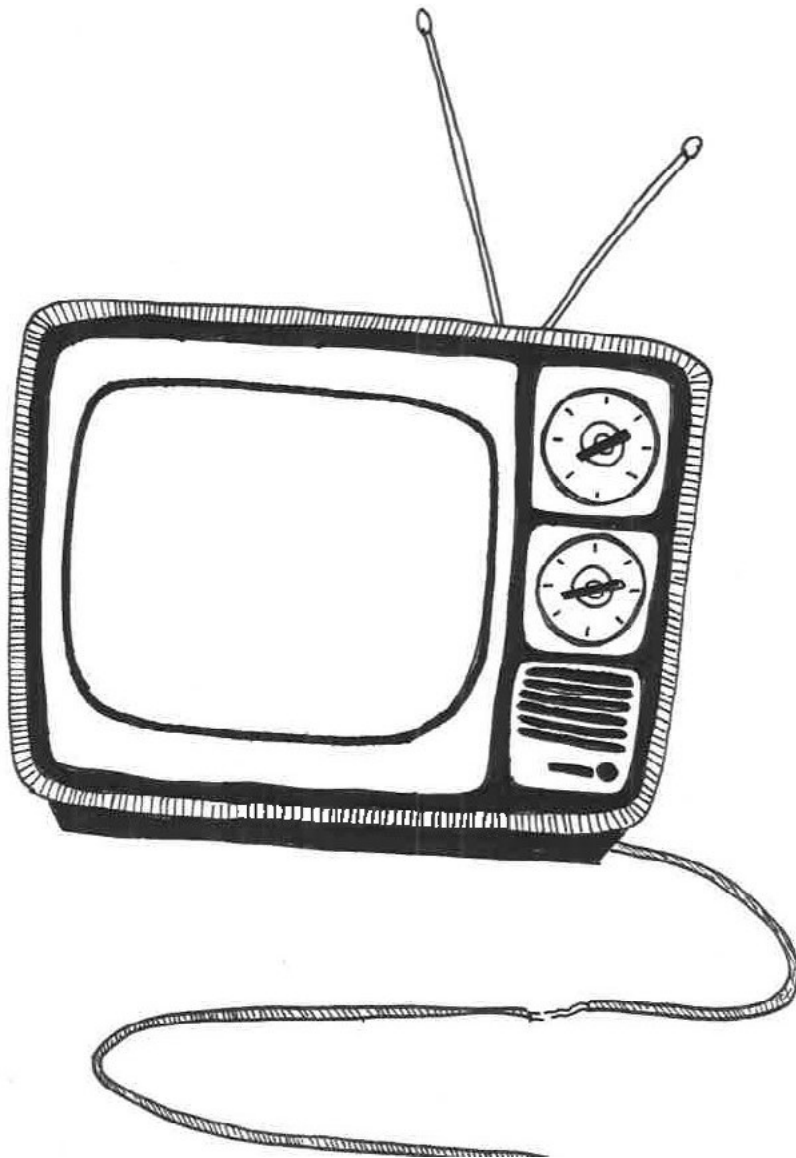
Seuraavaksi pistin housut jalkaan, sidoin kengännauhat, laitoin takin päälle ja silinterihatun päähän. Lähdin ulos ja lukitsin oven. AIJAI! Kävelin hymyillen tanssahtelevin askelin ja paisattelin päivää.

Huomasin virtaavan joen ja rannalla veneen. VAU! Kiipesin veneeseen ja aloin soutaa. Soudin jokea pitkin maisemia katsellen.

Äkkiä aallot alkoivat olla aika isoja ja veneeni alkoi heilua. HUPS, sitten vene kaatui. Onneksi olin hyvä uimari ja uin takaisin rantaan. Siellä tunsin itseni oikeaksi supersankariksi!

RIKKINÄINEN VIDEONAUHA

1. Muodostakaa luokan oven taakse jono. Jonosta kutsutaan luokkaan yksi oppilas kerrallaan.
2. Kun saavut luokkaan, tervehdi ja kysy luokassa olevalta: "Kuinka päiväsi sujui?"
3. Luokassa oleva esittää sinulle pienen tarinan, joka sinun tulee painaa mieleesi parhaasi mukaan.
4. Kun seuraava oppilas jonosta kutsutaan luokkaan, sinun tulee esittää sama tarina hänelle äänettömästi niin tarkasti kuin muistat.
5. Jos olet jonossa viimeinen, kerro lopuksi ääneen, mitä tarinassa mielestäsi tapahtui.

KYLLÄ VAI EI – KUINKA ELE VAHVISTAA VIESTIÄ

3–9 kielet

Puhetta vahvistetaan kaikkialla maailmassa erilaisilla kehollisilla viesteillä. Osa näistä viesteistä (eleistä, ilmeistä ym.) on universaaleja, osa kulttuurisidonnaisempia. Kyllä vai ei -tehtävässä tutkitaan, miten eleet ovat olennainen osa viestintää ja kuinka hankalaa on elehtiä eri tavalla kuin on tottunut. Tavoite on tiedostua omista eleistä ja eleiden kulttuurisidonnaisuudesta.

Tehtävä perustuu Darla K. Deardorffin tehtävään kirjassa Berardo, K. & Deardorff, D. (toim.) 2012. Building Cultural Competence. Innovative Activities and Models. USA: Stylus.

Aikaa tehtävän tekemiseen menee noin 20 minuuttia.

1. Oppilaat jaetaan pareihin. Kumpikin parista saa kymmenen kysymystä, johon voi vastata vain kyllä tai ei. Kysymykset voidaan monistaa oppilaille tai heijastaa näkyviin. Oppilaat voivat keksiä kysymykset myös itse.
2. Oppilaat kysyvät kysymykset vuorotellen toisiltaan. Pari A kysyy omat kysymyksensä, joihin pari B vastaa joko nyökkäämällä tai päätä pudistamalla. Tämän jälkeen vuoroja vaihdetaan.
3. Seuraavaksi samat kysymykset kysytään uudelleen samassa järjestyksessä. Nyt kysymyksiin vastataan päinvastaisella eleellä – jos vastaus on kyllä, pitää kysymykseen vastata kieltävällä eleellä. Tämän jälkeen vuoroja vaihdetaan.
4. Tehtävän jälkeen pohditaan yhdessä, miltä elehtiminen tehtävässä tuntui. Apuna voi käyttää seuraavia kysymyksiä:
 - Miltä tuntui elehtiä eri tavalla kuin mihin on tottunut?
 - Ovatko kyllä- ja ei-eleet universaaleja? Nyökätääkö kaikkialla kyllä-vastauksen ja pudistetaan päätä ei-vastauksen merkiksi?
 - Millaisia yllättäviä eleitä olet havainnut esimerkiksi ulkomailla tai katsoessasi eri maissa kuvattuja elokuvia tai televisiosarjoja?

- Oletko miettinyt eleitä, kun olet opetellut uusia kieliä? Elehditkö samalla tavalla, kun puhut eri kieliä?
- Millaiset eleet ja ilmeet oli helppo ymmärtää? Millaisista eleistä ei ollut apua ymmärtämisessä?
- Oletko joskus yrittänyt keskustella jonkun kanssa ilman yhteistä kieltä? Miten se sujui? Millaisia kehollisen viestinnän keinoja käytit silloin apuna?

KYLLÄ VAI EI – KUINKA ELE VAHVISTAA VIESTIÄ

1. Saatte parin kanssa listan kysymyksiä siten, että toinen saa listan A ja toinen listan B. Pari kysyy toiselta 10 kysymystä, joihin voi vastata kyllä tai ei. Vastaa kysymykseen vain joko nyökkäämällä tai pudistamalla päätä. Älä siis käytä ääntä.
2. Vaihtakaa seuraavaksi vuoroja. Nyt kysymyslistan saa parista se, joka äsken oli vastaaja-vuorossa. Kysymyksiin vastataan jälleen nyökkäämällä tai päätä pudistamalla.
3. Kysykää seuraavaksi samat kysymykset uudestaan toisiltanne, mutta vastatkaa nyt päinvastaisella eleellä kuin äsken: jos äsken vastasit kysymykseen nyökkäämällä, vastaa nyt pudistamalla päätä.

A

1. Asutko Turussa?
2. Skeittaatko?
3. Pidätkö banaaneista?
4. Onko Suomi mielestäsi maailman onnellisin maa?
5. Käytkö kirjastossa?
6. Oletko nähnyt Frozen-elokuvan?
7. Haluaisitko esiintyä tosi-tv-ohjelmassa?
8. Puhutko ranskaa?
9. Laulatko kuorossa?
10. Pidätkö villasukista?

B

1. Asutko maaseudulla?
2. Käytätkö bussia?
3. Pidätkö omenoista?
4. Onko Suomi mielestäsi maailman turvallisin maa?
5. Käytkö teatterissa?
6. Oletko lukenut Harry Potter -kirjoja?
7. Oletko esiintynyt koulun näytelmissä?
8. Puhutko arabiaa?
9. Soitatko jotakin soitinta?
10. Tykkäätkö olla paljain jaloin kotona?

OPIKSELUN KIELI JA SEN OPPIMISEN TUKEMINEN: OPPIAINEIDEN KIELET – KUIN VIERAITA KIELIÄ

”Monilukutaitoinen osaa tulkita kieltä, symboleja, numeroja, graafisia esityksiä, kuvia, liikkuvaa kuvaa ja ääntä käyttäviä tekstejä ja osaa myös itse tuottaa merkityksiä niiden avulla.”

– Minna-Riitta Luukka, 2013

Luukka, M.-R. (2013) Opetussuunnitelmat uudistuvat: tekstien lukijasta ja kirjoittajasta monilukutaituriksi. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 4(5). Saatavilla: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-joulukuu-2013/opetussuunnitelmat-uudistuvat-tekstien-lukijasta-ja-kirjoittajasta-monilukutaituriksi>

Oppikirjatekstien ja tietotekstien kanssa työskentely vaatii harjoittelua. Jotta oppilas voi oppia eri oppiaineiden sisältöjä, hänen on osattava sisäistää isoista kokonaisuuksista yksityiskohtia sekä yhdistellä ja soveltaa tietoja. Lisäksi hänen on osattava tuottaa oppimansa tieto kirjoitukseksi tai puheeksi. Opettajan tehtävänä on tukea jokaista oppilasta yksilöllisten tarpeiden mukaan. Koska tutkimusten mukaan sekä luetun ymmärtäminen että kirjoittaminen vaativat erityishuomiota kehittyäkseen, tekstejä pitäisi käsitellä opetuksessa suunnitellusti siten, että ottaa huomioon sekä lukemiseen että kirjoittamiseen vaaditut taidot. Ymmärtämisen taidot voivat olla erilaiset kuin kirjoittamisen taidot, ja siksi molempien ohjaukseen kannattaa kiinnittää huomiota. Lisäksi on tärkeää käsitellä oppiaineiden tekstejä siitä näkökulmasta, millaisia ilmaisuja (oppiaineen käsitteet mutta myös muut tyypilliset ilmaisut) oppilaan pitää hallita, jotta hän pystyy lukemaan ja kirjoittamaan oppiaineissa käytettävää kieltä. Kaikki oppilaat tarvitsevat ohjausta ja opetusta näiden taitojen kehittymiseen.

Tekstillä voidaan tarkoittaa puhuttuja, kirjoitettuja sekä erilaisin symbolein ja kuvin välitettyjä viestejä.

Tässä osiossa esitellään luetun ymmärtämisen ja kirjoittamisen strategioita, joita opettaja voi hyödyntää tehdäkseen omasta opetuksestaan entistä kielitietoisempaa. Osiossa on vähemmän oppilaalle suoraan tulostettavia tehtäväsivuja ja enemmän tehtävämalleja ja ideoita erilaisten menetelmien käyttöön opettajalle.

1. SANOJEN YMMÄRTÄMINEN AUTTAA OPPIAINEIDEN TEKSTIEN LUKEMISTA – MITEN SANOJA OPITAAN?

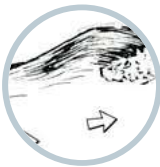
OPS

Jokaisella oppiaineella on oma kielensä, tekstikäytäntönsä ja käsitteistönsä. Eri tiedonalojen kielet ja symbolijärjestelmät avaavat samaan ilmiöön eri näkökulmia. Opetuksessa edetään arkikielestä käsitteellisen ajattelun kieleen. Kielitietoisessa koulussa jokainen aikuinen on kielellinen malli ja myös opettamansa oppiaineen kielen opettaja.

Tämän alaluvun tavoite on avata ajatusta siitä, kuinka jokaisella oppiaineella on ”oma kielensä” ja kuinka nämä kielet ovat oppijalle kuin ”vieraita kieliä”, joiden lukemisen ja kirjoittamisen taitoja täytyy tietoisesti harjoitella. Oppikirja on tärkeä opiskelukielen malli. Tässä alaluvussa esitetään konkreettisia tekniikoita, joilla sanaston ja rakenteiden oppimista voi tukea, sekä ohjataan tarkastelemaan oppiaineiden kieltä.

Kaikkia oppilaille vaikeita sanoja tai rakenteita ei tarvitse avata, vaan opettaja määrittelee kullekin tekstile keskeiset, opeteltavat ilmaisut tai ymmärtämisen kannalta keskeiset rakenteet. Voikin pohtia, mitkä käsitteet ja ilmaisut ovat sellaisia, jotka keskeisen sisällön oppimisen kannalta vähintään tulisi hallita ja jotka tukevat oppiaineen opiskelua myös jatkossa, tai toisaalta mitkä rakenteet toistuvat oppikirjateksteissä usein. Joskus voi olla vaikeaa huomata, mitkä ilmaisut ovat oppilaille vaikeita. Niksi tämän testaamiseen on pohtia, osaisitko sanoa ilmaisuuden jollakin itsellesi vieraalla kielellä (esim. ruotsi tai englanti). Lisäksi kannattaa havainnoida aktiivisesti oppilaiden osaamista ja pyytää heitä välillä alleviivaamaan teksteistä hankalia sanoja ja rakenteita. Oppilaat eivät välttämättä aina osaa kertoa tai tunnistaa, mitkä ilmaisut ja rakenteet heille tuottavat vaikeuksia. Siksi on hyödyllistä tehdä oppilaille vieraiden ilmaisujen tunnistaminen ja esiintuominen tavanomaiseksi osaksi oppitunteja.

i Uudet käsitteet ja ilmaukset sekä monimutkaiset kielen rakenteet tuottavat usein oppilaille haasteita. Esimerkkinä tästä voisi olla vaikkapa oppikirjan virke: "Vaarantuneisiin kasveihin kuuluva tikankontti vaatii suojaisan kasvupaikan". Tässä virkkeessä haastetta aiheuttaa muun muassa "vaarantuneisiin", koska sen lisäksi, että se on todennäköisesti uusi käsite, se on myös taivutusmuodoltaan hankala. Lisäksi "suojaisan" saattaa olla täysin vieras sana monelle oppilaalle. On tärkeää, että oppiaineen kieltä ja opiskelukielen rakenteita opetetaan sisällön kanssa limittein ja että keskeisten käsitteiden ja ilmaisujen merkitys selvitetään yhdessä. Kun näitä asioita käsitellään kaikissa oppiaineissa, ne opitaan vahvemmin, ja oppilaalle syntyy käsitys siitä, miten kielen tarkastelu on olennaista kunkin oppiaineen sisällön ymmärtämisen kannalta. Lisäksi tällainen kielen oppiminen on mielekkäämpää kuin samojen asioiden tarkastelu tekstistä irrallisina kielioppiasioina.

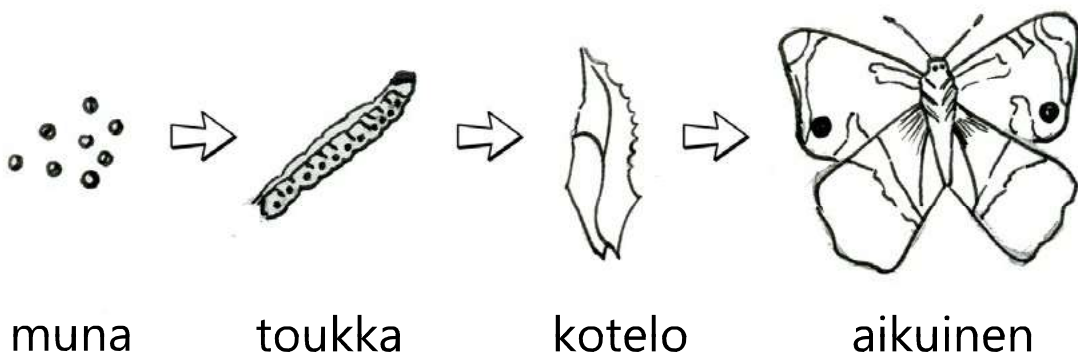
SANASTON KÄSITTELY MAHDOLLISTAA OPPIMISEN

1–9 kaikki oppiaineet

Sanoja opitaan useiden toistojen kautta ja niitä pitää kohdata erilaisissa konteksteissa, mikä vaatii kielellisesti rikasta ympäristöä myös suomea ensikielenään puhuville. Sanojen tunnistaminen on helpompaa kuin tuottaminen ja osaaminen, ja siksi sanojen käyttöä on harjoiteltava säännöllisesti, jotta niiden muodot ja merkitykset jäävät muistiin. Vain tällä tavalla oppija voi kasvaa aktiiviseksi sanojen käyttäjäksi. Sanojen osaamiseen liittyy myös niiden vivahde-erojen ymmärtäminen: siksi sanojen opettamisen yhteydessä on hyvä tarkastella sanoja sekä yksityiskohtaisesti että osana laajempia asiakokonaisuuksia.

Sanastoa voidaan käsitellä esimerkiksi seuraavilla tavoilla:

A. Kuvat sanaston oppimisen tukena: Opittavasta sisällöstä voi etsiä jo tunnin tai jakson suunnitteluvaiheessa abstrakteimmat käsitteet ja päättää, miten ne visualisoidaan. Parhaat visualisoinnit eivät ole vain yksinkertaisia kuvia yksittäisistä sanoista vaan esittävät laajempia käsitteitä opittavasta asiasta. Yhden käsitteen, kuten esimerkiksi *metamorfoosi* tai *kansainvaellus*, esittäminen saattaa vaatia kokonaisen kuvasarjan.

B. Sanojen väliset yhteydet: Sanojen osaaminen vaatii ymmärrystä siitä, millaisissa yhteyksissä niitä voi käyttää ja miten ne ovat suhteessa muihin sanoihin. Tätä voi harjoitella oppilaiden kanssa esimerkiksi oppikirjateksteistä valituilla sanoilla. Opettaja valitsee ilmaisuja, jotka koostuvat kahdesta sanasta, esimerkiksi *vesi höyrystyy, vesihöyry tiivistyy, jää sulaa*. Nämä sanat kirjoitetaan erillisille lapuille siten, että jokaiseen lappuun tulee yksi sana. Oppilaat jaetaan pareihin tai pienryhmiin. Jokaiselle ryhmälle annetaan sanalaput, ja tehtävänä on löytää oikeat parit.

C. Käsitepeli: On tärkeää harjoitella käsitteiden määritelmien tunnistamista ennen kuin oppilailta edellytetään niiden esittämistä omin sanoin. Tätä voi harjoitella esimerkiksi perinteisen muistipelin tavoin pienryhmissä tai koko ryhmän kesken etsimällä paria liikkumalla luokassa. Opettaja valmistaa valikoiman kortteja, joista toisissa on valittuun aiheeseen liittyviä sanoja tai käsitteitä, toisissa vastaavasti näihin sopivat selitykset. Esimerkiksi toisissa lapuissa voi olla kemiallisten aineiden ja yhdisteiden nimet, toisissa niiden kemialliset merkit, tai lappuihin voidaan laittaa geometrisia kuvioita ja niiden nimiä tai muita kuvia ja niille sopivia kuvatekstejä. Lisäksi voidaan käyttää erilaisia käsitteitä ja niiden pidempiäkin määritelmiä, esimerkiksi *uhanalainen = laji, joka on vaarassa kadota kokonaan eli kuolla sukupuuttoon*. Lapuissa voidaan myös käyttää synonyymeja ja lopuksi keskustella niiden vivahde-eroista, esimerkiksi *suuri – iso; edullinen – halpa; painava – raskas*.

Oppilaiden tehtävänä on liikkua luokassa ja kertoa kortissa oleva sana/käsite tai selitys ja löytää itselleen pari. Kun parit ovat löytäneet toisensa, he voivat vielä kääntää sanan valitsemilleen kielille tai keksiä sanalle (lisää) synonyymeja tai vastakohtia. Lopuksi koko ryhmän kanssa käydään sanat/käsitteet ja niiden selitykset läpi, jotta ne tulee kerrattua koko ryhmän kanssa.

D. Sanaruudukko:

(Lähde: Cummins J. & Early M. (2015) *Big Ideas for Expanding Minds – Teaching English Language Learners Across the Curriculum*. Don Mills, ON, Pearson Canada.)

Oppijoiden kanssa voi kerätä sanoja sanaruudukkoon seuraavan mallin mukaan. Keskelelle ruudukkoa kirjoitetaan uusi sana suomeksi ja myös mahdollisesti jollakin muulla oppijan osaamalla kielellä. Sanan ympärille sijoitetaan sanan määritelmä yhteen ruutuun, toiseen ruutuun sen mahdollisia synonyymeja tai vastakohtia, kolmanteen ruutuun kuva, mikäli se on mahdollista, ja neljännessä ruudussa kirjoitetaan esimerkkivirke, jossa sa-

naa käytetään. Ruutujen täyttämisessä annetaan oppijoiden olla aktiivisia, ja valmiiden määritelmien kopioimista kannattaa välttää. Mikäli kuva tai synonyymi/vastakohta eivät ole mahdollisia, voidaan näihin ruutuihin keksiä myös sanaan liittyviä yhdyssanoja, sanan johdoksia (esimerkiksi *valtava* -> *valtavasti*) tai siihen liittyviä muita tärkeitä sanoja.

E. Päivän virke:

(Lähde: Cummins J. & Early M. (2015) *Big Ideas for Expanding Minds – Teaching English Language Learners Across the Curriculum*. Don Mills, ON, Pearson Canada.)

Valitaan jostakin yhdessä käsiteltävästä tekstistä yksi keskeinen virke syvempään tarkasteluun. Esimerkiksi oppikirjan kappaleen lopussa olevassa tiivistelmässä on usein hyviä virkeitä tähän tarkoitukseen. Virkettä lähdetään tarkastelemaan siitä näkökulmasta, millaisista kielellisistä osista se koostuu: mitä virkkeen sanat merkitsevät tai mitä kielen rakenteita virkkeessä esiintyy. Ennen virkkeen kokonaismerkityksen miettimistä oppilaita voi myös ohjata löytämään virkkeestä sen olennaisin tieto: mitä tapahtuu, kuka toimii ja mikä on toiminnan tulos.

Virkkeen kannattaa olla sellainen, joka sisältää keskeisiä opeteltavia asioita, on sanastoltaan tai rakenteiltaan haastava ja mielenkiintoinen ja ikään kuin vaatii lähempää tarkastelua.

Suomen sodan seurauksena Ruotsin itäiset läänit liitettiin Suomeen ja Venäjän keisarikuntaa.

Virkkeestä käsitellään oppilaiden kanssa esimerkiksi ilmaisujen *seurauksena*, *itäiset läänit*, *liitettiin*, *osaksi*, *keisarikunta* merkitykset. Esimerkiksi *seurauksena* tarkoittaa, että jotakin tapahtuu, koska jokin toinen asia on tapahtunut. *Liitettiin*-muoto puolestaan ilmaisee, että jokin asia on jo tapahtunut. Voi myös pohtia, mikä virkkeessä on se asia, mikä liitettiin ja mihin se liitettiin. Lisäksi voi pohtia sitä, että rakenteessa ei kerrota, kuka on liittänyt itäiset läänit Venäjään.

OPIKSELUKIELI EROAA ARKIKIELESTÄ

5–9 kaikki oppiaineet

Tehtävän tavoitteena on tulla tietoisiksi siitä, miten kieli koostuu eri ulottuvuuksista: arkisessa keskustelussa käytetään kieltä eri tavoin kuin eri oppiaineiden tunneilla, vaikka kyseessä olisikin sama ilmiö. Kuten jo teoriaosiossa mainittiin (s. 24–25), jos arkikeskustelussa puhutaan siitä, mitä tapahtuu, kun ilmapallolla hieroo hiuksia, sanotaan usein: ”Hiukset nousivat pystyyn.” Fysiikan kielellä samasta ilmiöstä puhutaan näin: ”Hiukset varautuivat sähköllä.”

Tavoitteena on, että oppilaat oppivat tunnistamaan ja tuottamaan kielen eri ulottuvuuksiin kuuluvia ilmaisuja. Tämä lisää oppilaiden kielitietoisuutta ja kykyä käyttää kieltä kussakin tilanteessa tarkoituksenmukaisesti. Tämä tehtävä antaa mallin siitä, miten kielen ulottuvuuksia voidaan käsitellä. Tarkoitus kuitenkin on, että asiaa harjoitellaan oppilaiden omilla oppikirjateksteillä tämän tehtävän tekemisen jälkeen.

Aikaa tehtävän tekemiseen menee noin 45 minuuttia. Oikeat vastaukset ovat kirjan lopussa.

1. Oppilaat jaetaan pareihin ja heille annetaan oheinen tehtävämoniste.
2. Oppilaiden tehtävänä on etsiä ja alleviivata ilmastoon liittyvästä tekstistä sanoja sen mukaan, kuuluvatko ne arkikieleen, opiskelukieleen vai oppiainespesifiin kieleen.

Tehtävissä ei ole yksinä oikeita vastauksia, vaan vastaukset riippuvat kunkin kielenkäyttäjän tavasta käyttää kieltä. Tästä on hyvä keskustella oppilaiden kanssa ja pohtia, miksi jotkin sanat on alleviivattu eri tavoilla. Sanat voivat myös kuulua useampaan kategoriaan, ja niiden sijoittaminen tiettyyn luokkaan saattaakin olla oikeastaan mielipidekysymys, koska ei ole saatavilla virallisia määritelmiä siitä, mikä ilmaus mihinkin kielen kategoriaan kuuluu. Esimerkiksi ”ilmasto” voidaan mieltää sekä arkikieleen että oppiainespesifiin kieleen kuuluvaksi sanaksi.

3. Oppilaiden tehtävä on pohtia pareittain alleviivattuja kohtia sekä kirjoittaa ilmaisuja omin sanoin.
4. Tehtävän lopuksi tai jo tehtävää tehdessä voidaan käydä keskustelua esimerkiksi seuraavien apukysymysten avulla:
 - Olitteko samaa mieltä parin kanssa kaikista ratkaisuista?
 - Miten päädyitte lopulliseen ratkaisuun?
 - Mitkä sanat oli vaikea ryhmitellä? Miksi?
 - Minkä sanan merkitys oli hankala selittää? Miksi?

OPISKELUKIELI EROAA ARKIKIELESTÄ

1. Alleviivaa tekstistä sinisellä sanat ja rakenteet, joita voisit käyttää, kun puhut kaverisi kanssa mistä tahansa asiasta.
2. Alleviivaa tekstistä punaisella sanat ja rakenteet, joita et käytä normaalisti, kun puhut kaverisi kanssa, mutta joita käytetään monen eri oppiaineen tunneilla ja teksteissä.
3. Alleviivaa tekstistä vihreällä sanat ja rakenteet, joita käytetään usein pelkästään ympäristöopin, biologian tai maantiedon tunneilla ja teksteissä.

Ilmasto on monen eri tekijän summa

Ilmastoon vaikuttavat monet eri tekijät. Suurin lämpötilaan vaikuttava tekijä on kuitenkin alueen etäisyys päiväntasaajasta. Koska maapallo on pyöreä, pohjoisessa lämpösäteily hajaantuu laajemmalle alueelle kuin päiväntasaajalla, jossa se osuu maahan kohtisuoraan. Kohtisuoraan osuvat auringonsäteet lämmittävät maata paremmin tehden ilmastosta lämpimämpää. Myös maanpinnan ominaisuudet vaikuttavat paljon siihen, miten aurinko pääsee lämmittämään. Luminen maa heijastaa auringonsäteilyn lähes kokonaan pois, kun taas kasvillisuus, hiekka tai asfaltti imevät lämpöä herkästi.

4. Täydennä teksti:

Sanat ja rakenteet, jotka alleviivasin 1. _____, ovat **arkikieltä**. Niitä
(millä värillä?)
käytetään yleisesti kaikessa tavallisessa keskustelussa. Niitä voi käyttää, kun puhutaan
monesta eri aiheesta.

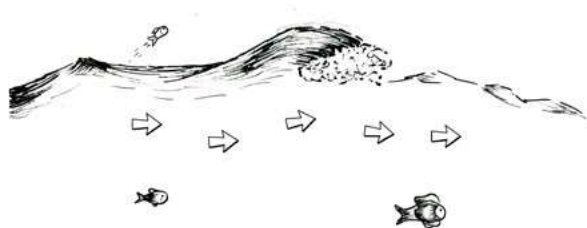
Sanat ja rakenteet, jotka alleviivasin 2. _____, ovat **opiskelukieltä**. Niitä
(millä värillä?)
käytetään yleisesti useissa eri oppiaineissa, mutta ei useinkaan arkikielissä keskustelussa.

Sanat ja rakenteet, jotka alleviivasin 3. _____, ovat **oppiainekohtaista kieltä**. Niitä käytetään vain tietyissä oppiaineissa.
(millä värillä?)

5. Pohdi alleviivaamiasi sanoja ja rakenteita yhdessä parin kanssa:

- Kuvaile, millaisia punaiset sanat ja rakenteet ovat.
- Mitä eroa on sinisillä ja punaisilla sanoilla ja rakenteilla?
- Mitkä sanat ovat yleisesti käytössä arkikielessä, vaikka ne ovatkin myös oppiainekohtaista kieltä?

6. Jos puhuisit merestä ja merivirroista kaverillesi, miten selittäisit asiat arkikielellä? Kirjoita.

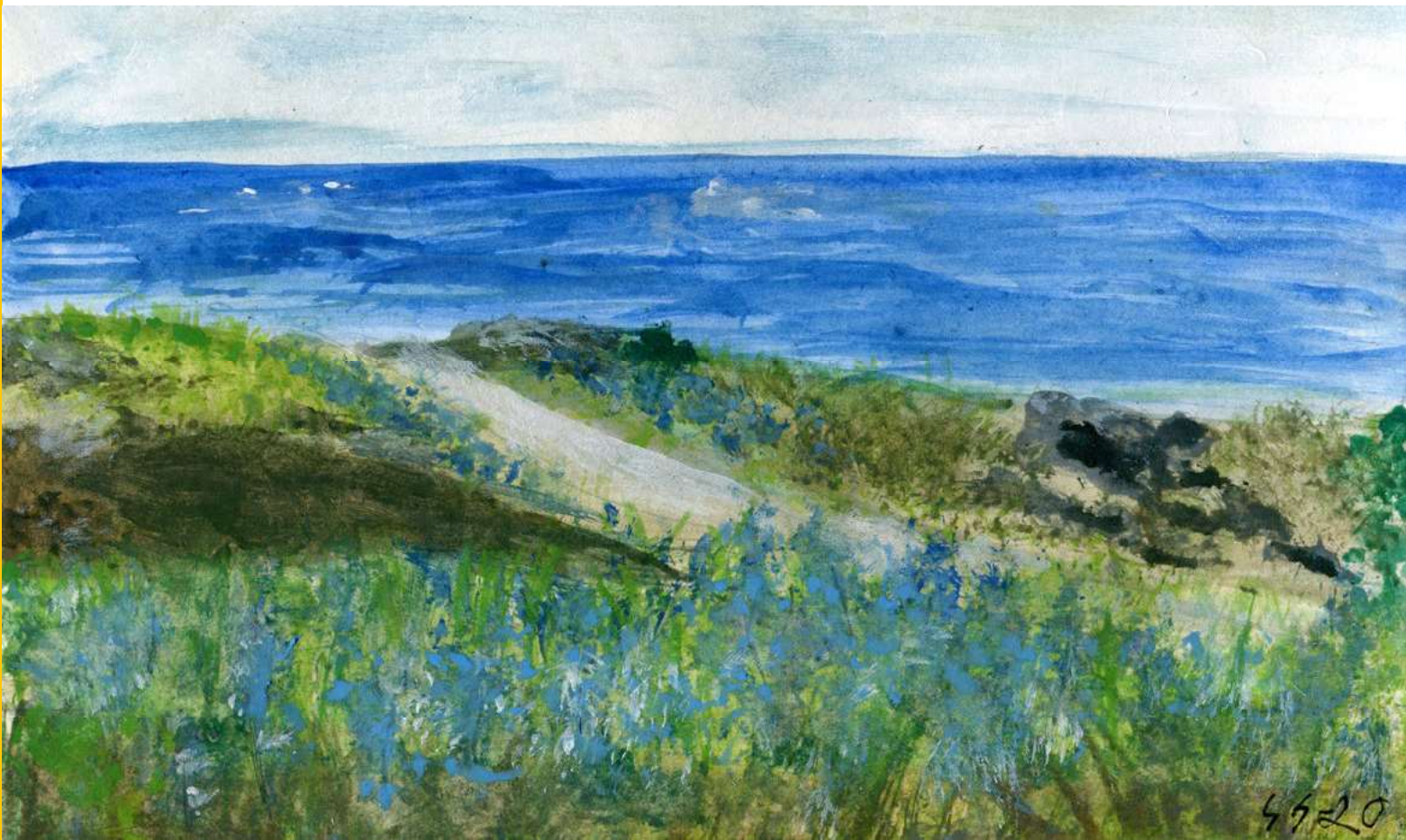

- Merivirrat voivat kuljettaa lämmintä vesimassaa mukanaan. _____

b. Meri varastoi lämpöä itseensä koko kesän ja talvella se lämmittää rannikkoalueiden ilmastoa. _____

c. Kesällä taas viileä merivesi laskee rannikon lämpötiloja. _____

d. Maanpinta viilenee ja lämpenee nopeammin kuin merivesi ja sen takia sisämaa-alueiden ilmasto voi olla kesällä lämpimämpää ja talvella viileämpää kuin rannikkoalueilla. _____

OPPIKIRJAA VAI ARKEA

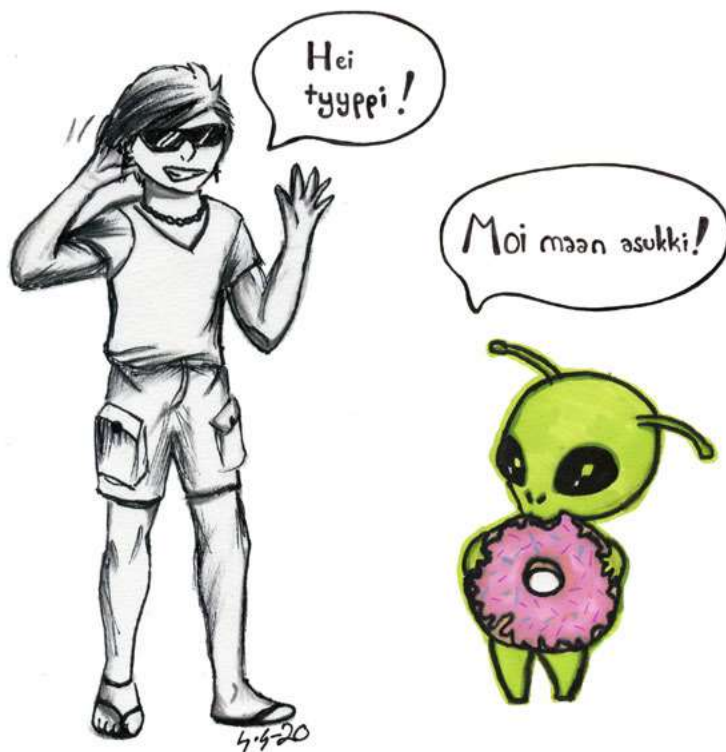
3–9 kaikki oppiaineet

Oppikirjatekstejä tutkittaessa on tärkeää kiinnittää oppilaan huomio sanojen monimerkityksisyyteen ja saman aihepiirin sanojen erilaisiin käyttöyhteyksiin. Sanojen erottelu koulun kieleen ja arkikieleen auttaa tunnistamaan, mitä sanoja voi valita koulussa tuotettaviin tekstilajeihin ja toisaalta huomaamaan, että monimutkaiselta kuulostava akateeminen termi saattaa olla aivan tuttu asia omasta arkielämästä.

Opettaja voi auttaa oppilaita kasvattamaan sanavarastoaan esimerkiksi seuraavalla tavalla:

1. Opettaja poimii ennen lukemista tekstistä muutaman keskeisen käsitteen tai ilmauksen ja keksii tai etsii netin synonyymisanakirjasta mahdollisimman monta sanojen lähisynonyymia eli lähes samaa tarkoittavaa sanaa. Lähisynonyymeja löytyy usein myös samoista teksteistä. Sanat heijastetaan näkyviin.
2. Seuraavaksi pohditaan, missä tilanteessa kutakin sanaa voitaisiin käyttää. Esimerkiksi sanojen "tyyppi" ja "tavallinen tallaaja" merkitys voi löytyä jostain toisesta lähteestä (TV-ohjelmat, kaverin kanssa juttelu tai vapaa-ajalla luettu nuortenkirja).

3. Oppilaat tekevät taulukon ja kirjoittavat sanat siihen sen mukaan, ovatko ne arkikieltä vai koulun kieltä. Sana voi kuulua molempiin ryhmiin tai ei kumpaankaan! Samalla keskustellaan, onko sanoilla vivahde-eroja (esimerkiksi *tyyppi* ja *henkilö*) tai käytetäänkö niitä eri tavoin koulussa ja arjessa (*persoona* voi viitata arjessa henkilön sosiaaliseen rooliin, psykologiassa kuvata ominaisuutta ja kielissä liittyä verbien taivutukseen).

Esimerkiksi:

ihminen

henkilö, persoona, tyyppi, yksilö, henki, hahmo, tekijä, tavallinen tallaja, bro, maan asukki, ihmislapsi, asukas, olento, kuolevainen, kansalainen

4. Seuraavaksi koulun kieleksi määritellyt sanat luokitellaan oppiaineiden mukaan. Oppiaineille keksitään värikoodit (esimerkiksi matematiikka = sininen, historia = vihreä, vieraat kielet = punainen) ja taulukon sanat väritetään sen oppiaineen värillä, jonka kieleen sana kuuluu. Sanat voivat hyvin kuulua myös useisiin eri oppiaineisiin.
5. Kun käsitteet on värikoodien mukaisesti sijoitettu eri oppiaineisiin, oppilaat etsivät netistä tai luokalla käytössä olevista oppikirjoista, minkälaisissa yhteyksissä tai teksteissä sana esiintyy. Taulukon perään voi kirjoittaa esimerkkejä näistä yhteyksistä.
6. Lopuksi tehtävä käydään yhdessä läpi ja siitä voidaan keskustella seuraavien apukysymysten avulla:
 - Miten arkikielen ja koulun kielen sanat eroavat toisistaan?
 - Jos sanaa ei voi luokitella arkikieleen eikä koulun kieleen, missä se voi esiintyä?
 - Kuinka sanoista voi päätellä, mitä tekstilajia (määritelmä, koevastaus, uutinen, keskustelu oppitunnilla, chat-viesti...) jokin teksti edustaa?

arkikieltä	koulun kieltä
tyyppi	yksilö
persoona	persoona
bro	hahmo

SOVELLUS: Tehtävää voi käyttää myös kirjoitustehtävien pohjana niin, että vastaava sanojen jaottelu tehdään kirjoitelman aiheesta.

OPISKELUKIELITAIDON SANASTOTEHTÄVÄ

3–9 kaikki oppiaineet

Opeteltavan aiheen kielitietoisessa käsittelyssä kannattaa keskustella ilmaisuista ja niiden merkityksistä esimerkiksi uuden aiheen tarkastelun aluksi. Tässä esitettyä lähestymistapaa voi hyödyntää myös opittujen asioiden kertaamisessa.

Ilmaisuja ja niiden merkityksiä voi käsitellä esimerkiksi seuraavalla tavalla:

1. Opettaja valmistautuu oppituntiin valitsemalla käsiteltävästä aiheesta keskeisiä sanoja tai rakenteita ja miettii niille sopivat selitykset. Selityksistä tehdään taulukko tai lista.
2. Oppilaan tehtävänä on täydentää sanat tai ilmaisut taulukkoon oikean merkityksen kohdalle. Toisinaan oppilaan voi olla helpompi yhdistää sana ja valmiiksi annettu määritelmä, ja siksi taulukon voi tehdä ja tulostaa oppilaille valmiiksi siten, että kukin sana ja määritelmä leikataan erikseen. Oppilaan tehtäväksi jää tällöin yhdistää sanat oikeisiin määritelmiin. Sekä valittavien sanojen että niiden määritelmien vaikeusastetta voi muuttaa oppilaiden tason mukaan.

Esimerkki:	Vaikeusaste 1	Vaikeusaste 2
OMINAISUUS	Se, millainen joku tai jokin on: esimerkiksi hiiren _____ voi olla pieni koko tai harmaa väri.	jollekin asialle kuuluva piirre, esimerkiksi ulkonäkö, tapa tai osa
SAA AIKAAN	Kun aurinko paistaa, lumi sulaa. Aurinko siis _____ lumen sulamisen.	tekee jotain (aiheuttaa, tuottaa)
KÄYTTÄÄ HYVÄKSEEN	Kun etsin jotain paikkaa, käytän Googlea apuna. Googlea voi siis _____, kun ei tiedä, missä paikka on.	käyttää jotain asiaa tai ihmistä niin, että siitä on itselle apua (hyötyä jostakin, hyödyntää)
SITEN, ETTÄ	Vietin päivän lukemalla kirjaa eli vietin päivän _____ luin kirjaa. Vastaa kysymykseen <i>miten</i> .	sillä tavalla, että
JOHTUU (JOSTAKIN)	Kun olen väsynyt, se _____ siitä että nukuin liian vähän. Vastaa kysymyksiin <i>miksi, mistä syystä tai minkä seurauksena</i> .	tapahtuu jostain syystä (aiheutuu)

SANASTON, KÄSITTEIDEN JA RAKENTEIDEN KÄSITTELY OPPITUNNILLA

3–9 kaikki oppiaineet

Uudet käsitteet ja ilmaukset sekä monimutkaiset kielen rakenteet tuottavat usein oppilaille haasteita. Kaikkia oppilaille vaikeita sanoja tai rakenteita ei tarvitse avata, vaan opettaja määrittelee kullekin tekstile keskeiset, opeteltavat ilmaisut tai ymmärtämisen kannalta keskeiset rakenteet. Seuraavassa on esimerkkejä erilaisista tavoista, joilla oppiaineiden sanastoa ja rakenteita voidaan tehdä oppilaille ymmärrettävämmiksi.

Tärkeiden käsitteiden määritelmien paikantaminen

Opettaja voi auttaa oppilasta paikantamaan tekstin käsitteiden määritelmiä tehtävänannolla esimerkiksi seuraavaan tapaan:

Lue kappale. Alleviivaa, missä kohtaa kappaleessa sanotaan, mitä *ilmakehä* tarkoittaa.

Käsitteiden määritelmien selventäminen

Opettaja voi tukea oppilaita ymmärtämään määritelmiä tarjoamalla joidenkin määritelmässä käytettyjen sanojen selvennyksiä. Esimerkiksi määritelmän *Sää kuvaa lämpötilaa, sademäärää, tuulisuutta ja pilvisyyttä* selvennyksen avuksi voi antaa selityksen sanalle *kuvaa*: *kuvata – kertoa, tarkoittaa*. Määritelmien selventämisessä voi myös hyödyntää kuvia ja kuvatekstejä.

Opettaja voi auttaa oppilasta selventämään käsitteiden määritelmiä tehtävänannoin esimerkiksi seuraavaan tapaan:

Lue kappale. Alleviivaa, missä kohtaa kappaleessa sanotaan, mitä *sää* tarkoittaa. Kirjoita sanan *sää* määritelmä niin kuin kertoisit asiasta kaverillesi: *Sää kertoo, kuinka lämmin on, kuinka paljon sataa, tuuleeko ja onko pilvistä*.

kuvata:
kertoa,
tarkoittaa

Tekstissä olevien **uusien ilmausten avaaminen ja opettaminen**

1. Kysy oppilasryhmältä, osaisiko joku selittää sanan merkityksen tai ohjaa oppilaita päättämään sanan merkityksiä vaiheittain seuraavan tehtävänannon tapaan.

Tekstissä sanotaan: *Leveyspiirin sijainti päiväntasaajasta pohjoiseen tai etelään voidaan kertoa leveysasteen avulla.*

- a. Piirrä maapallo ja siihen päiväntasaaja.
- b. Mitä tarkoittaa *sijaita*?
- c. Mitä tarkoittaa *sijainti*?
- d. Mitä tarkoittaa
Leveyspiirin sijainti päiväntasaajasta pohjoiseen tai etelään?

Oppilaita on hyvä auttaa hahmottamaan, miten sanojen merkityksiä voi päätellä sanaperheiden avulla:

voida > vointi
myydä > myynti
sijaita > sijainti

2. Kirjoita aina sana ja sen määritelmä näkyviin.
3. Havainnollista sanan merkitystä kuvin.
4. Pohtikaa sanan käännoiksi oppilaiden osaamilla kielillä.
5. Anna esimerkkejä sanan käytöstä erilaisissa virkkeissä.
6. Anna esimerkkejä sanan vastakohdista ja synonyymeista.
7. Tarkastelkaa oppilaiden kanssa sanan sanaperhettä: *yhteyttää, yhteyttäminen, yhteyttävä; sijaita, sijainti, sijaitseva.*
8. Jos sanan voi pilkkoa osiin, tarkastelkaa sanan kaikkien osien merkityksiä (esim. etu-oikeus, edistys-askel, vallan-kumous, hiili-di-oksidi).
9. Onko sanalla lähisanoja, jotka toimivat joskus synonyymisina?
raskas / painava laukku, raskas päivä; iso / suuri talo, iso mies / suurmies.
10. Kirjoittakaa sanasta erilaisia virkeitä yhdessä oppilaiden kanssa.

Rakenteiden avaaminen

Oppikirjateksteissä on paljon tiiviiseen muotoon pakattua informaatiota, jonka ilmaisemiseen käytetään hankalia rakenteita. Tällaisia hankalia rakenteita ovat muun muassa sanojen partisiippi muodot (-va- ja -nut-muodot), jotka on vielä usein taivutettu, kuten esimerkiksi *vaarantuneisiin* (*vaarantunut* < *vaarantua* < *vaara*) ja *kasvavissa* (*kasvava* < *kasvaa*). Näitä kannattaa tarkastella oppilaiden kanssa säännöllisesti, jotta he oppivat vähitellen itsenäisesti avaamaan teksteissä esiintyviä hankalia kohtia.

-va- ja -nut-muotoja voi käsitellä seuraavanlaisella tehtävänannolla:

Tarkastele seuraavien virkkeiden **lihavoituja** sanoja. Tunnistatko, mistä verbistä nämä sanat ovat lähtöisin?

1. Metsässä **kasvavat** kasvit ovat sopeutuneet varjoisampaan kasvuympäristöön.
2. Liian korkeaksi **kasvanut** mänty piti kaataa sähkölinjojen tieltä.

Mieti virkkeiden aikaa. Yhdessä virkkeessä asia on päättynyt. Alleviivaa se virke.

Sanat *kasvava* ja *kasvanut* voi muuttaa myös helpommiksi ilmaisuiksi:

kasvava kasvi = kasvi, joka kasvaa
kasvanut kasvi = kasvi, joka on/oli kasvanut

Samaan tapaan *sammua*-verbistä muodostetut *sammuva* ja *sammunut* voidaan muokata näin:

sammuva tulivuori = tulivuori, joka sammuu
sammunut tulivuori = tulivuori, joka on/oli sammunut

Tee itse samaan tapaan helpommat muodot seuraavista ilmaisuista:

pesässään nukku**va** karhu =
akselinsa ympäri pyöri**vä** maapallo =
sademäärää kuva**ava** diagrammi =

palan**ut** lamppu =
energiaa tuottan**ut** voimala =
tuhoutun**ut** sademetsä =

Toinen esimerkki tiiviiseen muotoon pakatusta informaatiosta ovat lauseenvastikkeet. Lauseenvastikkeet ovat rakenteita, jotka vastaavat jotain sivulausetta. Tällainen on esimerkiksi virkkeessä "Kotiin **tullessani** liukastuin". Sama virke voitaisiin purkaa näin: "Kun tulin kotiin, liukastuin". Lauseenvastikkeita voi olla hankala ymmärtää, koska ne ilmaisevat pienessä tilassa monisäikeisiä merkityksiä, kuten esimerkiksi tapahtumien keskinäistä järjestystä (esimerkiksi virkkeessä "Soitin ambulanssin lattialla **maattuani**" ja "Soitin ambulanssin lattialla **maatessani**").

Lauseenvastikkeita voi käsitellä seuraavanlaisella tehtävänannolla:

Tarkastele seuraavien virkkeiden **lihavoituja** sanoja. Tunnistatko, mistä verbistä nämä sanat ovat lähtöisin?

1. Kansojen **vaeltaessa** uusille alueille eri alueiden väestö muuttui.
2. Kansojen **vaellettua** uusille alueille Rooman valtakunta ei enää pystynyt puolustamaan rajojaan.

Mieti virkkeiden aikaa. Yhdessä virkkeessä vaellus on päättynyt aiemmin kuin toisessa. Alleviivaa se virke.

Sanat *vaeltaessa* ja *vaellettua* voi muuttaa myös helpommiksi ilmaisuiksi:

Kansojen vaeltaessa = kun kansat vaelsivat
 Kansojen vaellettua = kun kansa oli vaeltanut

vaeltaa = kulkea, mennä

Samaan tapaan *itkeä*-verbistä muodostetut *itkiessä* ja *itkettyä* voidaan muokata näin:

Lapsen itkiessä = kun lapsi itkee / itki
 Lapsen itkettyä = kun lapsi on / oli itkenyt

Tee itse samaan tapaan helpommat muodot seuraavista ilmaisuista:

Karhun nukkuessa =
 Maapallon pyöriessä akselinsa ympäri =
 Sademäärää kuvattaessa =

Napoleonin valloitettua =
 Lenkkeilijän juostua kolme kilometriä =
 Ranskan vallankumouksen alettua =

Haastavien pikkusanojen huomaaminen

Oppilaiden voi olla vaikeaa hahmottaa, mitä eroa on sillä, jos jokin asia saattaa tapahtua tai jos jokin tapahtuu. Tällaisia asioiden välisiä suhteita tai esimerkiksi ilmiöiden todennäköisyyksiä kuvaavia pikkuilmaisuja on hyvä tietoisesti tarkastella oppilaiden kanssa, sillä niillä on pienestä koostaan huolimatta usein suuri merkitys tekstin ymmärtämisen kannalta. Lisäksi vaikka ne ovat erityisen tyypillisiä opiskelun kielelle, ne jäävät kuitenkin helposti huomiotta. Luokan seinälle voikin kerätä sanalistoja eri tilanteisiin ja tarkoituksiin sopivista ilmaisuista, ja sanalistoja voidaan täydentää jatkuvasti. Alla on esimerkki yhdenlaisesta taulukosta.

syy-seuraus-suhde	varmuus	esimerkki tai saman asian ilmaiseminen	vastakohta tai ero
johtuu	on	eli	toisaalta
aiheuttaa	saattaa olla	kuten	kuitenkin
estää	voi olla	esimerkiksi	kun taas
siitä syystä	todennäköisesti	toisin sanoen	sitä vastoin
siksi	kenties	samoin kuin	toisin kuin
tästä johtuen	mahdollisesti	niin kuin	päinvastoin

TUKI-ILMAUKSIA OPPILAALLE OPETUSKESKUSTELUUN OSALLISTUMISEEN

3–9 kaikki oppiaineet

Opiskelussa tarvittava kielitaito kehittyy kaikilla vähitellen ja riippuu muun muassa siitä, kuinka tuttua tekstien parissa toimiminen on tai miten paljon lapselle on luettu kotona. Kun kielellinen ilmaisu ei ole vielä kovin rikasta tai kielitaito on vasta kehittymässä, oppilaat tarvitsevat paljon tukea ilmaisujen tuottamiseen. Luokkakeskusteluun osallistumista voidaankin tukea tuomalla kielelliset keinot näkyviin taululle. Kun oppilaalle tarjotaan valmiita kielellisiä aineksia, hän voi paremmin keskittyä oppitunnin aiheen käsittelyyn.

1. Opettaja valitsee opetustuokion aiheen käsittelyn kannalta keskeisiä ilmaisuja, joita oppilas tarvitsee osallistuakseen oppitunnilla käytävään keskusteluun. Ilmaisut voivat olla esimerkiksi tapoja perustella mielipiteensä tai kysyä selvennystä tai tapoja ilmaista syy-seuraussuhteita.
2. Opettaja kirjoittaa ilmaisut taululle näkyviin koko keskustelun ajaksi.

Esimerkkejä:

Mielipiteen ilmaiseminen	Selvennyksen kysyminen	Syy-seuraussuhteiden ilmaiseminen
Mun mielestä...	Mut entä...	Koska X niin Y...
Mä olen eri mieltä...	Ymmärsinkö oikein...	X:n takia Y...
Olen samaa mieltä...	Voitko selittää...	Kun X, niin Y...
En ole ihan varma...	Siis onko...	X johtuu siitä, että...
	Eikö...	

OPPIMISTA JA KIELELLISIÄ TAITOJA TUKEVAT TEHTÄVÄNANNOT JA RYHMÄTYÖTEHTÄVÄT

1–9 kaikki oppiaineet

Muokattu Pauline Gibbonsin (2002) teoksen *Scaffolding language, scaffolding learning. Teaching second language learners in the mainstream classroom* perusteella.

Koulun puhetilanteet sisältävät esimerkiksi oppilaiden välisiä keskusteluja ja opettajien ohjeita oppilailleen. Opettajan on tärkeää mahdollistaa keskustelua tukevien reunaehtojen täyttyminen: keskustelua täytyy mallintaa ja sille on luotava turvallinen ilmapiiri. Ohjeiden annossa onkin kiinnitettävä huomiota sekä niiden ymmärrettävyyteen että niiden tavoitteisiin. Keskustelun avulla tuetaan parhaillaan tiedon rakentumista ja opeteltavan sisällön omaksumista: tavoitteena on oppimisen syventäminen ja laajentaminen sekä oppiainespesifien käsitteiden aktiivinen käyttäminen keskustelussa. Siksi on hyvä pohtia, miten ja mistä puhutaan ja ketkä puhuvat.

Keskustelun avulla oppija tunnistaa osaamisensa aukkoja (kielellisiä ja sisällöllisiä) esimerkiksi silloin, kun keskustelijat neuvottelevat keskenään merkityksistä. Pienryhmä- ja parikeskustelut antavat useammalle oppilaalle mahdollisuuden prosessoida opittavia asioita suullisesti, ja ne madaltavat osallistumiskynnystä. On tärkeää, että opettaja ohjaa pienryhmäkeskustelua, jotta oppilaat voivat ylittää taitojensa rajoja sekä toistensa että opettajan tuella. Tämä auttaa oppijoita paitsi sisällön omaksumisessa myös siihen liittyvien ilmaisujen oppimisessa. Keskustelu toimii myös hyvänä siltana kirjoittamisen harjoitteluun, sillä asioista on helpompi kirjoittaa, kun niistä on ensin keskusteltu.

Ohjeiden antamisessa ja keskustelujen ohjaamisessa on hyvä huomioida seuraavat asiat:

Tehtävästä suoriutumisen reunaehdot

- Tehtävän tekemiseen varataan riittävästi aikaa.
- Ryhmätöiden tekemistä on hyvä mallintaa esimerkiksi antamalla tarpeeksi selkeät etenemishjeet ja välitavoitteet työskentelylle.
- Oppilaita on hyvä opastaa myös siinä, miten ryhmätyössä toimitaan vastuullisesti.

Ohjeet

- Pitkiä ohjeketjuja on vaikea ymmärtää. Selkeissä ohjeissa ohjeiden sisältö on pilkottu järkeviin osiin. Ohjeissa ei kuitenkaan kannata käyttää liian tiivistä kieltä (*ota keskeltä taitettu paperi*), vaan on hyvä suosia yksinkertaisia sanamuotoja ja lyhyitä lauseita. (*Ota paperi. Taita se keskeltä.*)
- Jotta voi varmistua siitä, että ohjeet on ymmärretty, voi pyytää oppilasta toistamaan ohjeen tai pyytää yksittäisiä oppilaita kertomaan ohjeen vaihe vaiheelta oppilas kerrallaan. Ohje on hyvä olla myös kirjallisena.
- Ohjeen mukaisen toiminnan mallintaminen toimii usein paremmin kuin pelkän ohjeen sanallinen kertominen.
- Ryhmätyö on tärkeä ohjeistaa niin, että oppilailla on selkeä käsitys siitä, minkälaista lopputulosta heiltä odotetaan.
- Oppilaita on hyvä opastaa myös siinä, miten ryhmätyössä toimitaan vastuullisesti.

Toiminta

- Oppimisen kannalta tehokkaimpia ovat sellaiset tehtävät, joita ei ole mahdollista suorittaa ilman keskustelua. Parille voidaan esimerkiksi antaa kuvat, joissa on keskenään erilaisia asioita. Ohjeeksi annetaan keskustella kuvista näyttämättä niitä toiselle. Katso konkreettinen esimerkkitehtävä sivulta [96 Sijaista etsimässä](#).
- Merkityksistä keskustelua voidaan tukea tehtävillä, joissa kullakin oppilaalla on hallussaan vain osa tiedosta, ja näistä osista täytyy yhdessä koostaa kokonaisuus. Lisäksi ongelmanratkaisutehtävät, joissa käytännön tutkivan oppimisen jälkeen oppilas kertoo, mitä tehtävän aikana tapahtui, edistävät keskustelua. Kyselyt, joissa oppilaat selvittävät asioita esimerkiksi luokkatovereistaan, sopivat myös hyvin keskustelun lisäämiseen. Katso konkreettinen esimerkkitehtävä sivulta [103 Vuorovaikutustilanteita ravintolassa](#).
- Osallisuuden vahvistamiseksi on tärkeää, että kaikki oppilaat kokevat, että heitä tarvitaan ryhmätyön tavoitteiden saavuttamisessa. Tämä voidaan varmistaa esimerkiksi siten, että jokainen oppilas perehtyy yhteen sisältöalueeseen ja toimii sitten ryhmässä tämän alueen asiantuntijana. Jos ryhmätöiden tekeminen on oppilaille uutta tai haastavaa, voi myös kokeilla antaa oppilaille erilaisia rooleja: joku voi esimerkiksi ottaa aikaa ja toinen kirjoittaa muistiinpanoja.

KÄSITTEIDEN RISTINOLLA

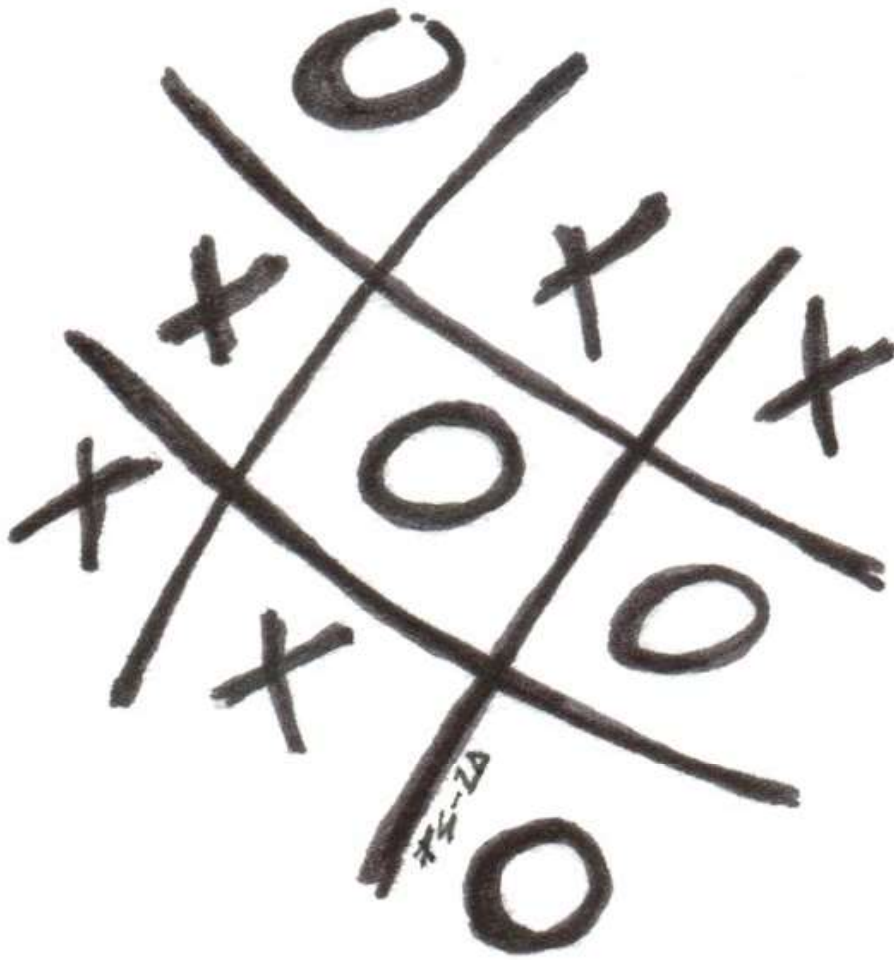
3–9 kaikki oppiaineet

Tehtävän tavoite on palauttaa mieleen käsitellyn tekstin tai aihekokonaisuuden sanastoa ja käsitteitä.

Aikaa tehtävän tekemiseen menee noin 15 minuuttia.

1. Opettaja kirjoittaa ruudukkoon (5 x 5 ruutua tai enemmän) keskeisiä sanoja tai käsitteitä, joita tekstissä tai aihekokonaisuudessa on käsitelty. Mitä enemmän ruudukossa on ruutuja, sitä enemmän oppilaille on mahdollisuuksia valita, mitkä käsitteet he haluavat yrittää määritellä. Keskeisten käsitteiden lisäksi taulukkoon kannattaa laittaa muita kapaleessa esiintyviä keskeisiä sanoja, jotka eivät ole välttämättä kovin helppoja oppilaille. Esimerkiksi yhden taulukon käsitteitä voisivat olla *kivennäisaine*, *hivenaine*, *ravintoaine*, *ruokavalio*, *noudattaa*, *kannustaa*, *ateria*, *säännöllinen*, *tasapaino* ja *makuelämys*. Taulukko heijastetaan näkyviin.
2. Luokka jaetaan kahteen ryhmään, jotka pelaavat ristinollassa toisiaan vastaan: yksi ryhmistä on X ja toinen O.
3. Ryhmän oppilaat neuvottelevat keskenään, minkä sanan he osaavat määritellä. Tärkeää on kannustaa ryhmiä keskusteluun, jotta merkitysneuvotteluita voidaan käydä (kuitenkin niin hiljaisesti, ettei naapuriryhmä kuule vastausta!). Ollessaan valmis ryhmä kertoo määritelmän muulle luokalle. Opettaja toimii tuomarina. Kun ryhmä onnistuu määrittelemään ruudussa olevan sanan etukäteen sovitulla tarkkuudella, opettaja piirtää kyseisen ruudun päälle ryhmän merkin (ristin tai nollan).
4. Vuoro vaihtuu jokaisen yrityksen jälkeen riippumatta siitä, onko määritelmä oikein vai ei. Toisaalta voidaan myös sopia, että ryhmät saavat yrittää kerran korjata määritelmänsä ennen vuoron vaihtumista.
5. Se ryhmä, joka saa ensimmäisenä neljä omaa merkkiään peräkkäin (pystyyn, vaakatasoon tai vinottain), voittaa.

2. STRATEGIAT LUKEMISEEN – KUINKA OPPIKIRJAN KAPPALEEN KANSSA TOIMITAAN?

OPS

Tavoitteena on ohjata oppilasta edistämään peruslukutaidon sujuvoitumista sekä tekstien ymmärtämisen taitoja ja lukemisen strategiataitoja.

OPS

Tavoitteena on ohjata oppilasta kehittämään tekstien lukemisessa, ymmärtämisessä, tulkinnassa ja analysoimisessa tarvittavia strategioita ja metakognitiivisia taitoja sekä taitoa arvioida oman lukemisensa kehittämistarpeita.

Tässä alaluvussa tehdään näkyväksi toimintamalleja, joiden avulla opettaja voi auttaa oppilasta ymmärtämään, muistamaan ja käsittelemään tekstiä ja sen sisältöjä. Alaluvun tavoite on antaa esimerkkejä siitä, kuinka näitä lukustrategioita voidaan ohjata käyttämään aina, kun työskennellään tekstien kanssa. Tavoite on kiinnittää huomiota siihen, miten tekstistä löydetään pääajatuksia ja miten ennakoitaan, tiivistetään ja tehdään johtopäätöksiä luetusta.

Lukustrategioiden opettaminen tukee erityisesti niitä oppilaita, joilla on haasteita lukemisessa, mutta siitä hyötyvät kaikki oppilaat. Mallien ja oikea-aikaisen tuen tarjoaminen auttaa oppilasta löytämään oleelliset tiedot tekstistä. Tekniikoiden käytön opettamisen ei tulisi olla nippu erilaisia irrallisia kikkoja, vaan tarkoitus on, että jatkuvan harjoittelun myötä strategiat automatisoituisivat osaksi oppilaan opiskelua ja itsenäisiä taitoja löytää kuhunkin tekstiin sen lukemisen tavoitteeseen sopivin tapa. Oppilaiden kanssa on hyvä keskustella siitä, mitkä strategiat sopivat minkäkinlaisen tekstin käsittelyyn, jotta oppilaille tehdään näkyväksi, miten ja miksi tietty strategia valitaan.

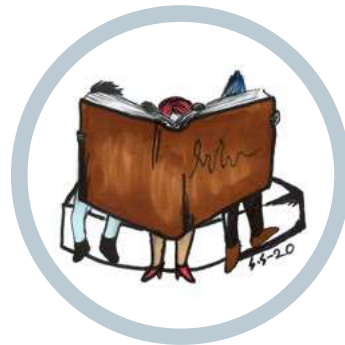
Osa tämän osion ideoista pohjautuu seuraaviin teoksiin:

¹ Bjerregaard, Maria & Kindenberg, Björn (2015). Språkutvecklande SO-undervisning - strategier och metoder för högstadiet. Stockholm: Natur & Kultur.

² Cummins J. & Early M. (2015). Big Ideas for Expanding Minds – Teaching English Language Learners Across the Curriculum. Don Mills, ON, Pearson Canada.

³ Gibbons, Pauline (2002). Scaffolding language, scaffolding learning. Teaching second language learners in the mainstream classroom. Portsmouth: Heinemann.

⁴ Tukia, Kaisa, Aalto, Eija & Mustonen, Sanna (2007). S2-oppilas lukijana - Miten opetan tekstinymmärtämisen taitoja? (Virke 4/2007, s. 32–36.) Artikkel on saatavilla osoitteessa <https://soppi.jyu.fi/S2-oppilas%20lukijana.pdf>

OPPIKIRJATEKSTIN KIELITIETOINEN KÄSITTELY

1–9 kaikki oppiaineet

Oppikirjatekstit ovat iso osa oppilaan arkipäivää. Siksi on tärkeää havainnollistaa lukutekniikoita, joissa harjoitellaan

- lukemisen ennakointia otsikoita ja kuvia tutkimalla,
- ydinkäsitteiden ja niiden määritelmien tunnistamista,
- luetun tekstin sisältöön käsiksi pääsemistä sekä
- yhteenvedon tekoa.

Tärkeää on, että sisältö pilkotaan osiin ja tekstin käsittely tehdään mahdollisimman havainnollisesti. Tässä annetaan vinkkejä siihen, miten opettaja voi ohjata oppikirjatekstin käsittelyä kielitietoisesti.

1. OPETTAJAN VALMISTAUTUMINEN OPPIKIRJATEKSTIN KÄSITTELYYN ENNEN OPPITUNTIA

Tuntisuunnittelussa kannattaa sisällön lisäksi käyttää hetki sen pohtimiseen, millaisella kielellä (sanasto ja ilmaukset) ja miten (kaaviot, kuvat, tiivistelmät, kartat, määritelmät, tarinalliset katkelmat) tieto on esitetty oppikirjan kappaleessa.

- A. Lue käsiteltävä teksti.
- B. Etsi tekstistä ilmaisuja, jotka ovat tekstin ymmärtämisen ja sen sisällön kannalta keskeisiä. Alleviivaa ne. Mieti, miten alleviivattuja ilmaisuja voisi selittää eri tavalla.

Esimerkkejä ilmaisuista, joita voi tarkastella:

hankkia ravintoa = kun ruokaa etsitään, poimitaan tai metsästetään
viljellä maata = kun ihminen kasvattaa viljaa tai muita kasveja ruoaksi
sää kuvaa esimerkiksi lämpötilaa = sää kertoo, kuinka lämmin on

- C. Tutki tekstiä ja mieti, millaiset käsittelytavat sopisivat sen käsittelyyn parhaiten. Tekstien käsittelyssä on hyvä edetä ennakkoinnista silmäilyn kautta tekstin käsittelyyn visuaalisen

tuen avulla. Käsittely on hyvä lopettaa yhteenvetoon. Alla on kaikista näistä vaiheista vaihtoehtoisia käsittelytapoja. Voit valita niistä sellaiset, jotka toimivat parhaiten kyseisen tekstin kanssa oppilaiden taitotaso huomioiden. Osa käsittelytavoista vaatii opettajan etukäteisvalmistautumista. Tehtävien käsittely on hyvä ohjeistaa oppilaille kirjallisina tehtävänantoina.

- D. Tee taulukko, johon oppilaat kirjaavat, mitä he jo tietävät aiheesta ennalta, mitä he haluavat oppia ja mitä he ovat lopulta oppineet. Taulukko voidaan tehdä yhdessä koko luokan kesken tai myöhemmin yksilötyönä, kun toimintatapa on tuttu. Mallinna oppilaille, miten taulukkoa täytetään. Mallintamista varten kannattaa valita pieni pätkä tekstistä ja tehdä taulukko yhdessä sen tekstiosion perusteella. Taulukon kaksi ensimmäistä saraketta täytetään ennen lukemista ja kolmas sarake lukemisen jälkeen.¹

Tämän osaan jo	Haluan oppia	Tämän opin luettuani tekstin

2. OPPIKIRJATEKSTIN KÄSITTELY OPPITUNNILLA OPPILAIDEN KANSSA

Tekstin kielellisten piirteiden käsittely

Kielitietoisessa opetuksessa oppiaineiden sisältöjen oppimisen yhteydessä kiinnitetään huomiota myös kieleen: millaista kieltä oppilaan on osattava ymmärtää ja tuottaa, jotta hän pystyy ymmärtämään sisältöjä tai osoittamaan osaamisensa niissä. Lisää ideoita siihen, miten eri oppiaineiden kieltä voi käsitellä, löytyy sivulta [132](#) alkaen.

Ennakointi ja otsikoihin sekä kuviin tutustuminen

Tekstin käsittely aloitetaan ennakoimalla tekstin tai sen osien sisältöä opettajan parhaaksi näkemällä tavalla. Ennakointi voidaan tehdä joko yhdessä opettajan johdolla tai esimerkiksi parityöskentelynä. Alla on joitakin esimerkkejä ennakoinnista ohjeineen:

A. Otsikot luetun ymmärtämisen tukena: oppilaita ohjeistetaan katsomaan kappaleen otsikkoa, väliotsikoita ja kuvia sekä arvaamaan parin kanssa, mistä kappale kertoo.

B. Otsikot⁴ ja kappaleiden alut ymmärtämisen tukena: Opettaja ohjeistaa oppilasta lukemaan ensin tekstin otsikon ja jokaisen kappaleen ensimmäisen virkkeen ja alleviivaamaan ne. Tämä toimii esimerkiksi useissa ympäristöopin kirjoissa. Tekstistä riippuen sisällön kannalta keskeinen asia voi löytyäkin jostain muusta virkkeestä, ja siksi opettajan tulee valita etukäteen, mitkä virkkeet ovat sellaisia, joiden alleviivaamiseen oppilaat ohjeistetaan. Oppilaat pohtivat tekstin aihetta ja pyrkivät ennustamaan, mistä kappaleet kertovat. Kappale voidaan käsitellä tämän jälkeen kokonaan tai mikäli oppilaiden kielelliset valmiudet ovat vasta kehittymässä, käsittely voidaan rajoittaa alleviivattujen virkkeiden läpikäymiseen.

C. Maailmantieto ymmärtämisen tukena⁴: Oppilaita ohjeistetaan piirtämään kuva käsiteltävästä aiheesta (esimerkiksi kala, magneetti, ravintoketju) ja kirjoittamaan kuvan ympärille lyhyesti, mitä kaikkea oppilas kuvasta asiasta tietää. Tämän jälkeen oppilasta ohjataan tutkimaan tekstissä olevia kuvia ja kuvatekstejä ja tarvittaessa täydentämään piirtämäänsä kuvaa sekä sen ympärillä olevia tietoja. Lopuksi kerrotaan omin sanoin, mitä aiheesta nyt tiedetään. Oppilaiden kuvat voidaan koota yhteen joko koko luokan tai pienryhmän kesken ja jakaa kunkin omaa tietämystä eteenpäin luoden kaikille yhteistä tietopohjaa. Kappale voidaan käsitellä lopuksi kokonaan tai mikäli oppilaiden kielelliset valmiudet ovat vasta kehittymässä, käsittely voidaan rajoittaa kuvien ja kuvatekstien läpikäymiseen.

Silmäily

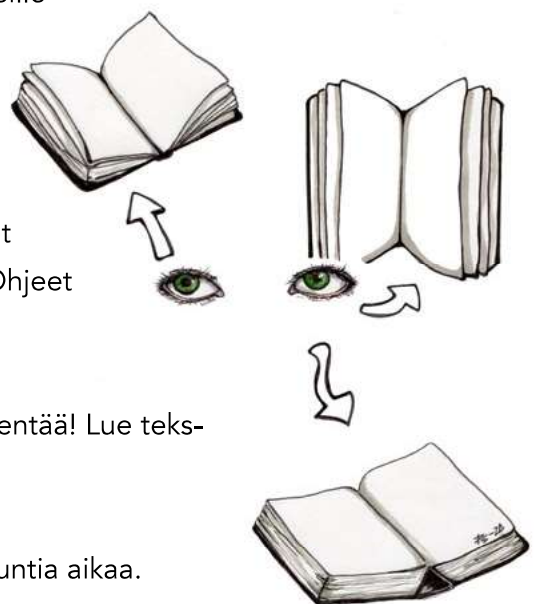
Seuraavaksi koko tekstiä tai sen osia silmäillään, jotta oppilaat saavat yleiskuvan käsiteltävästä tekstistä. Alla on joitakin esimerkkejä silmäilytekniikoista ohjeineen:

A. Koko kappaleen silmäily: Oppilaat silmäilevät kappaletta noin minuutin ajan ja kertovat sitten pareittain toisilleen kappaleen pääsisällön parhaansa mukaan. Tekstiä voi ohjeistaa lukemaan tarkemmin esimerkiksi kappaleen alusta tai hakemaan vastauksia vaikkapa kysymyksiin kuka, mikä, missä, milloin tai miksi. Vaihtoehtoisesti voidaan silmäillä ja etsiä vaikkapa vuosilukuja tai kemiallisia merkkejä. Vuosiluvuista taas voi rakentaa aikajanan, jonka lukujen kohdalle silmäillään vuosiluvun "ympäriltä", mitä milloinkin tapahtui.

B. Sanasilmäily⁴: Opettaja valitsee tekstin kannalta keskeisen sanan, joka esiintyy tekstissä useita kertoja (esimerkiksi *ilmakehä* tai *molekyyl*). Oppilaat silmäilevät kappaleen otsikoita, kuvatekstejä ja tekstiä ja ympyröivät niistä opettajan ohjeistaman sanan. Sen jälkeen oppilaat lukevat tekstiä tarkemmin ympyröimiensä sanojen ympäriltä ja selittävät parille omin sanoin, mitä opettajan ohjeistama sana tarkoittaa. Tämän jälkeen käsitellään yhdessä, mitä kaikkea kyseisestä asiasta on saatu selville.

C. Vauhtisilmäily: Opettaja tarvitsee sekuntikelloa (esimerkiksi puhelimesta) tehtävässä. Oppilaille näytetään teksti heijastettuna tai heille osoitetaan kirjasta, monisteesta tai sähköisestä tekstistä tietty kohta, johon on tarkoitus keskittyä. Teksti ei voi olla kovin pitkä, jotta oppilaat ehtivät silmäillä sen pääpiirteissään 30 sekunnissa. Sopivaan pituuteen vaikuttavat oppilaiden taito ja ikä sekä tekstin vaativuus. Ohjeet oppilaille:

1. Sinulla on 30 sekuntia aikaa. Anna silmiesi lentää! Lue tekstiä nopeasti niin paljon kuin ehdit.
2. Kerro parille, mitä muistat tekstistä.
3. Lue teksti uudelleen. Sinulla on taas 30 sekuntia aikaa.
4. Kerro parille, mitä asioita ymmärsit paremmin tai mitä uutta opit.

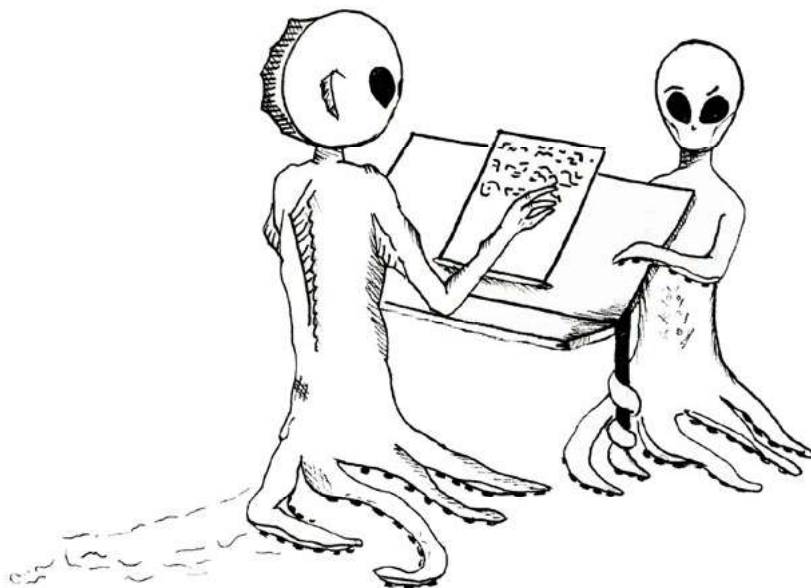

Tekstin lukeminen

Teksti luetaan opettajan valitsemalla tavalla (yksin, yhdessä, pareittain, opettajan lukemana). Teksti voidaan myös pilkkoa osiin ja käsitellä yhteistoiminnallisesti siten, että oppilasryhmät lukevat kukin yhden osan tekstiä ja kertovat sitten toisilleen kustakin tekstin osasta. Tekstin osat kannattaa jakaa oppilaille näiden taitotasojen mukaan. Tärkeää yhteistoiminnallisessa työskentelyssä on, että ryhmissä tehdään muistiinpanot luetun tekstin keskeisistä asioista. Muistiinpanojen tekemistä pitää mallintaa oppilaille.

Tehokkaassa¹ tekstin käsittelyssä otetaan huomioon seuraavat asiat:

- Lukemiselle on asetettu selkeät tavoitteet: miksi luetaan, mitä on tarkoitus oppia?
- Oppilaita ohjeistetaan tekemään tekstistä kysymyksiä, jotka ohjaavat lukemista ja auttavat lukemisen tavoitteiden saavuttamisessa. Esimerkiksi voidaan kysyä: "Mistä johtuu, että vuoristossa ilma on kylmempää?" Ajatuksena on, että oppilas löytää vastauksen kysymykseen, kun hän lukee tekstiä eteenpäin. Kysymykset voidaan tehdä osittain jo ennen lukemista, ja opettaja voi mallintaa, minkälaisia kysymyksiä on tarkoitus esittää, jotta varmistetaan kysymysten tarkoituksenmukaisuus. Hyvä kysymys on sellainen, joka on helppo ymmärtää ja johon ei voi suoraan kopioida vastausta tekstistä. Lisäksi hyvässä kysymyksessä voidaan ohjata esimerkiksi vertailemaan kahta asiaa (Mitä eroa on säällä ja ilmastolla?).

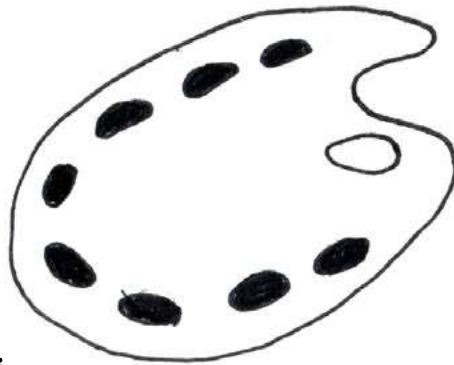
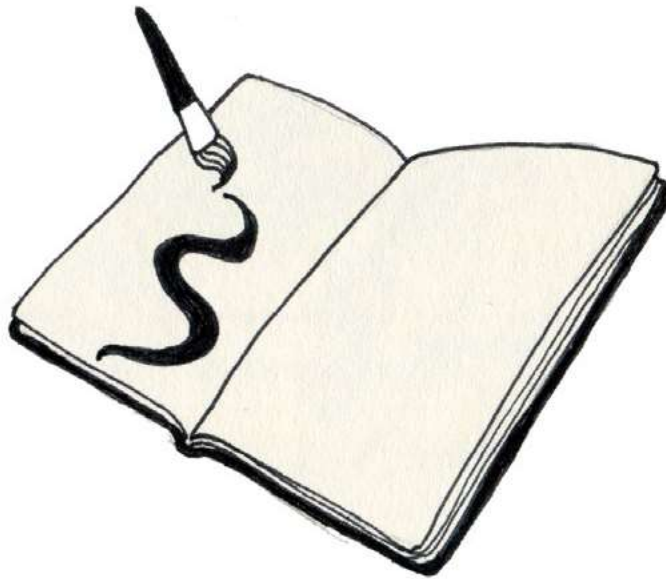

- Keskeisten käsitteiden ja ilmaisujen merkitys selvitetään yhdessä⁴. Kaikkia oppilaille vaikeita sanoja ei tarvitse avata, vaan opettaja määrittelee kullekin tekstile keskeiset, opeteltavat ilmaisut. Kannattaa pohtia, mitkä käsitteet ja ilmaisut ovat sellaisia, jotka keskeisen sisällön oppimisen kannalta vähintään tulisi hallita. Oppilasta voi ohjata ymmärtämään ydinsanoja ja päättellemään niiden merkityksen esimerkiksi seuraavasti:
 1. Ympyröi tekstistä kappaleen tärkeät sanat. Tutki, löydätkö samoja sanoja kuvista tai kuvateksteistä. Ympyröi ne.
 2. Lue tekstiä sanojen ympäriltä ja tutki, selitetäänkö sanoja kuvissa. Selitä sanoja omin sanoin⁴.
- Lisää vinkkejä käsitteiden ja ilmaisujen käsittelyyn löytyy sivuilta [143–156](#).
- Lukeminen on vuorovaikutteista, ja oppilaalla on lukemisen lomassa mahdollisuus kysyä tarkennuksia, selvittää kieleen liittyviä asioita sekä kertoa mielipiteensä tekstin sisällöstä.

- Tekstiä luettaessa huomioidaan kulttuuriset viittaukset ja niin oppilaiden kuin tekstin kulttuuriset taustat. Voi myös pohtia, millaiset tekstissä esiintyvät kulttuuriset symbolit ilmentävät vaikkapa valtaa, sivistystä, nykyaikaa, vaurautta tai ammattia. Esimerkkejä oppikirjoissa käytetyistä kulttuurisista viittauksista ovat muun muassa viikkoraha, 1800-luvun sääty-yhteiskunnan porvariston miehille rajattu äänioikeus, haarukan käyttö sivistyksen ilmentymänä tai sokeri, kahvi ja posliiniastiat vaurauden merkinä.
- Tekstiä luetaan tarvittaessa moneen kertaan siten, että välillä – esimerkiksi kysymyksen jälkeen – palataan aiemmin luettuun kohtaan. Tekstiä voidaan myös silmäillä eteenpäin kokonaiskuvan hahmottamiseksi.
- Tekstin kuvitusta ja siinä mahdollisesti kaavioita tai diagrammeja käytetään aktiivisesti lukemisen tukena.
- Oppilaiden osaamista hyödynnetään tekstin käsittelyssä. Oppilaiden aiempaa osaamista voi yhdistää tekstin sisältöihin kysymällä ennen lukemista, lukemisen aikana tai sen jälkeen ohjaavia kysymyksiä, jotka liittyvät tekstin oppilaiden arkielämään: ”Oletko koskaan kokenut/tuntenut/nähty samanlaista?” Oppilaantuntemus edistää oppilaiden asiantuntijuuden hyödyntämistä, mutta usein spesifi asiantuntijuus jostakin aiheesta ilmenee yllättäen. Tällöin on hyvä antaa tilaa sen esiintuomiseen vertaisoppimista hyödyntäen.
- Monikielisten oppilaiden omaa ensikieltä käytetään sisällön ymmärtämisen tukena. Oman ensikielen käytöstä on esimerkkejä sivuilla [35–38](#).

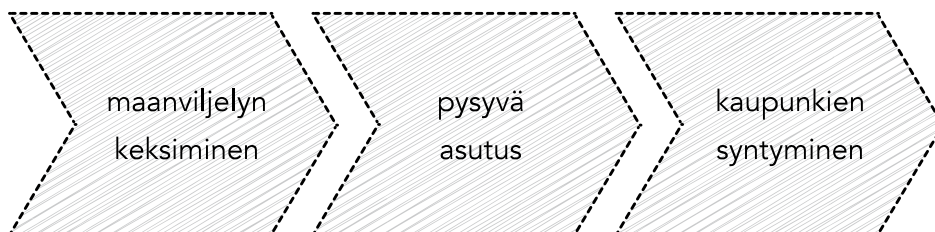

Tekstin käsitteleminen visuaalisesti

Seuraavaksi tekstin osia visuaalistetaan opettajan parhaaksi näkemällä tavalla esimerkiksi piirtämällä, taulukoimalla, graafisia kuvaajia, kuvia tai kuvasarjoja hyödyntämällä tai katsomalla tekstin sisältöön liittyvän videon. Visualisointi voidaan tehdä joko yhdessä opettajan johdolla tai esimerkiksi parityöskentelynä. Alla on joitakin esimerkkejä visualisoinneista ohjeineen:

A. Aikajana: Oppilaita voi auttaa tapahtumien aikajärjestyksen havainnollistamiseen aikajanavan avulla.

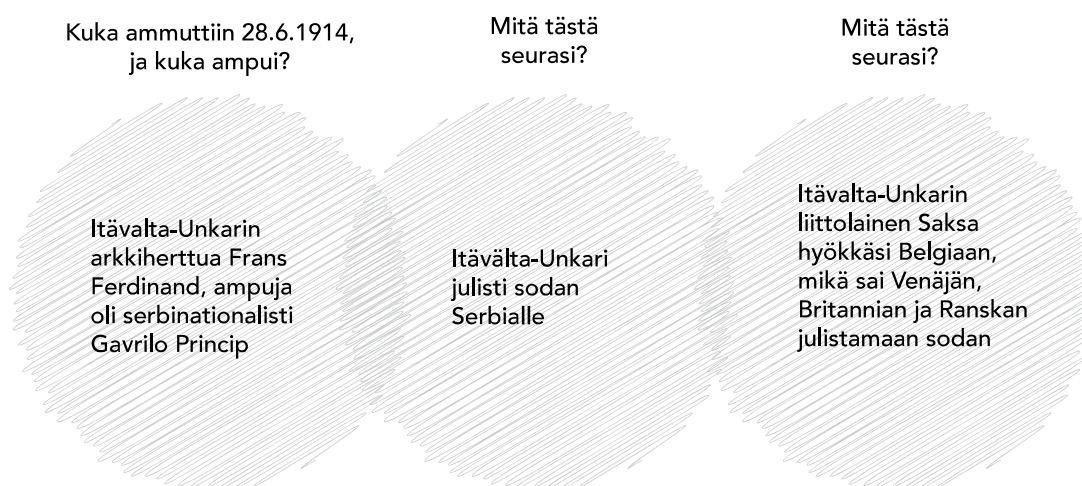

- B. Ajatuskartta: Oppilaita ohjeistetaan lukemaan uudelleen tekstin pääotsikko, väliotsikot, kuvatekstit ja tiivistelmä sekä kokoamaan tekstistä niihin liittyvät tärkeät tiedot käsitekarttaan. Oppilasta voi ohjata myös tekemään päätelmiä ajatuskartassa olevien asioiden perusteella. Esimerkiksi monsuunisateita koskevan ajatuskartan pohjalta voidaan pohtia ja perustella, voisiko Suomessa olla monsuunisateita.
- C. Asiasisältöjen vertailu: Tekstissä esiintyviä ilmiöitä voidaan tarkastella vertailemalla niitä toisiinsa. Tämä vertailu kannattaa tehdä visuaalisesti esimerkiksi taulukon muodossa.

Esimerkkitaulukko:

metsäjänis	rusakko
pienempi	suurempi
valkoinen talviturkki	ei vaihda talviturkkia
pienemmät korvat	isommat korvat
elää pääasiassa metsissä mutta myös muualla	viihtyy peltojen reunoilla, ei mene syvälle metsään
esiintyy koko maassa	esiintyy Oulun ja Joensuun eteläpuolella

- D. Infograafit: Opettaja ohjeistaa oppilasryhmät tekemään infograafeja luetun tekstin perusteella. Infograafeissa tieto esitetään visualisointien, kuvien ja tekstien avulla. Esimerkkejä infograafeista löytyy verkosta kuvahauulla hakusanalla *infograafi*.
- E. Syy-seuraussuhteiden visualisointi tapahtumajanalla: oppilaita voi auttaa syy-seuraussuhteiden hahmottamisessa tekemällä heille apukysymyksiä:

Yhteenvedon tekeminen tekstistä

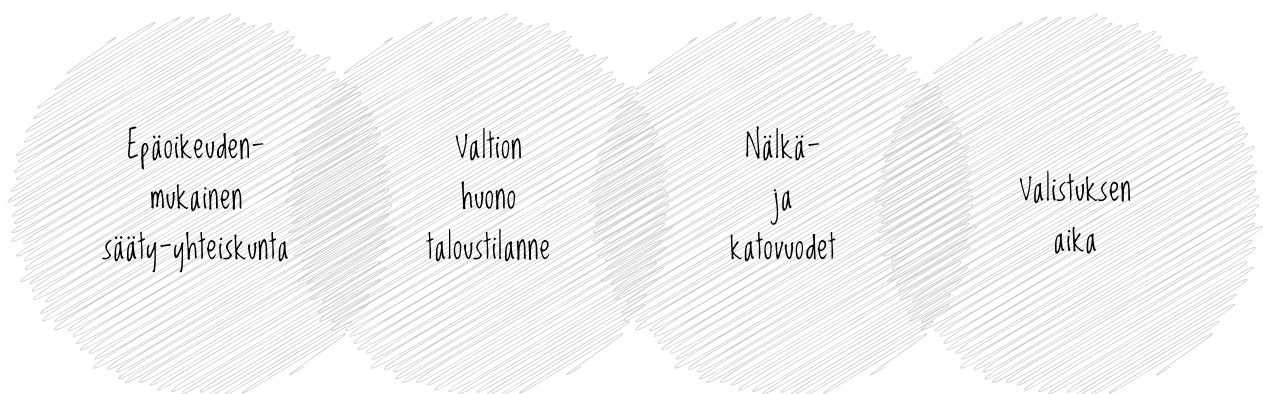
Seuraavaksi kootaan tekstin sisältö tiivistetysti yhteen. Yhteenvedo voidaan tehdä joko yhdessä opettajan johdolla tai esimerkiksi pari- tai pienryhmätyöskentelyinä. Alla on joitakin esimerkkejä yhteenvetomenetelmistä ohjeineen:

A. Piirretty yhteenvedo: Oppilaat tekevät yksilö- tai parityönä yhteenvedon luetusta ja käsitellystä tekstistä piirtäen. Piirros voi koostua kuvasarjoista tai tiivistystä yhteen kuvaan. Lisäksi kuvaa tai kuvia täydennetään tekstin avulla joko yksittäisillä sanoilla, laajemmilla ilmaisuilla tai kokonaisilla virkkeillä oppilaiden ikä- ja taitotason mukaan. Tehtävä voidaan myös tehdä koko luokan kanssa yhdessä.

Opettaja voi ohjeistaa tehtävää esimerkiksi seuraavalla tavalla: "Maanviljelyn keksiminen muutti ihmisten elämää. Piirrä lukemasi perusteella kuva siitä, mitä muutoksia tapahtui. Koe ta piirtää kuvaan mukaan niin monta muutosta kuin pystyt."

B. Yhteenvedo ilmiöjanalla: Ilmiöjanana voi käyttää aika-, tapahtuma- ja prosessijanana. Yhteenvedoa tehdessä kysymysten kannattaa olla laajoja tai soveltavia, jotta ne vaativat oppilaalta omaa pohdintaa.

Esimerkki Ranskan vallankumouksen syistä ilmiöjanalla

C. Oppilaat kirjoittavat sisällöllisesti informatiivisen otsikon kustakin tekstin kappaleesta ja kunkin otsikon alle 1–2 virkettä kustakin kappaleesta. Otsikon tekeminen pitää mallintaa siten, että oppilaat tietävät, millainen on informatiivinen otsikko. Tärkeää on, että se kuvaa sisällön keskeisintä asiaa ytimekkäästi.

D. Vauhtiyhteenveto: Oppilaat kertovat pareittain toisilleen tekstin sisällön alle minuutissa. Opettaja kellottaa ajan.

E. Yhteenveto ajatuskartan pohjalta: Ajatuskartta voidaan tehdä yhdessä tekstin lukemisen aikana tai opettaja voi tehdä sen yhteenvetoa varten oppilaille valmiiksi. Oppilaat ohjeistetaan tekemään yhteenvedon opitusta asiasta ja kertaamaan opittuja käsitteitä ajatuskartan avulla:

1. Katso ajatuskarttaa. Osaatko selittää, mitä ajatuskartan sanat tarkoittavat? Mitä ne kertovat oppimastasi asiasta? Keskustele parin kanssa.
2. Lue kappaletta ja jatka ajatuskarttaa. Voit myös piirtää!

F. Vauhtivideo: Oppilaille näytetään käsiteltyyn aiheeseen liittyvää videopätkää ilman ääntä. Videon tulisi sisältää aiheeseen liittyvää toimintaa. Oppilaat toimivat reporttereina selostaen videon pyöriessä sen tapahtumia kukin vuorollaan esim. 20 sekuntia kerrallaan. Opettaja kellottaa ajan.

Tiedon soveltaminen

Lopuksi opittua tietoa pyritään soveltamaan eri tavoin oppilaiden kokemusmaailmaa hyödyntäen. Opettaja voi esimerkiksi poimia tekstistä keskeisen asian tai päätelmän ja pyytää oppilaita pohtimaan, miten ilmiö soveltuu heidän omaan elämäänsä tai lähiympäristöönsä. Tällainen pohdinta voisi esimerkiksi olla: Voisiko Suomessa olla monsuunisateita? Miten perustelet vastauksesi? Oppilaille voidaan myös esittää tekstin pohjalta muodostettuja väitteitä ja pyytää heitä ilmaisemaan, ovatko he samaa vai eri mieltä ja perustelemaan vastauksensa. Alla on joitakin esimerkkejä opitun tiedon soveltamistekniikoista:

A. Mieliopidekysely luetun tekstin perusteella:² Oppilaat kysyvät toistensa mielipiteitä kappaleen sisällön kannalta keskeisistä asioista. Kysymykset ja väittämät voidaan tehdä yhdessä koko luokan kesken tai pareittain tai opettaja voi tehdä ne valmiiksi. Osa kysymyksistä ja väittämistä voi olla hauskoja, osa tietoperusteisia. Oppilaat kiertelevät luokassa kysyen mielipiteitä toisiltaan. Taulukkoon voidaan kirjoittaa joko oppilaiden nimet tai tehdä tilastoa mielipiteistä tukkimiehen kirjanpitona.

Esimerkkikysely ja esimerkkejä taulukon täytöstä:

	ei pidä susista, koska	pitää susista, koska
ne ovat karvaisia	<i>Maria, Ishak</i>	III
ne ovat pelottavia		
ne ovat harvinaisia		

B. Tekstin kontekstin uudelleen kehittäminen: Annetaan uusi aika, paikka tai tilanne opittavalle asialle. Oppilaiden tehtävä on miettiä, miten opitut asiat toimisivat uudessa kontekstissa - miltä maailma näyttäisi. Esimerkiksi voidaan pohtia seuraavanlaisia asioita:

- Mitä seurauksia olisi, jos Ranskan vallankumous tapahtuisi nyt, ja mitkä olisivat sen todennäköiset syyt?
- Jos joutsen jäisi talveksi Suomeen, miten se voisi selviytyä?
- Jos Peppi Pitkätossu eläisi 2020-luvulla, millaista hänen elämänsä olisi?

C. Kuuma tuoli: Yksi oppilaista esittää jotakin luetun tarinan roolia tai tekstissä esiintynyttä toimijaa tai asiaa. Jos esitetään ihmistä tai muuta hahmoa, muut oppilaat kyselevät kuumassa tuolissa istuvalta oppilaalta asioita hänen hahmonsensa elämästä, kokemuksista tai mielipiteistä. Jos oppilas esittää asiaa tai ilmiötä (esim.

Ilmastonmuutos, äänestys, molekyyli, vaihtovirta ja tasavirta -parit), muut kyselevät ilmiöön liittyviä faktoja, uskomuksia, historiaa tai tulevaisuutta. Oppilaat voivat käyttää lähdetekstiä apunaan sekä kysyessään että vastatessaan. Oppilaat saavat käyttää mielikuvitustaan, mutta heidän täytyy pitäytyä linjassa opittujen faktojen kanssa. Opettaja voi lisäksi antaa muutoksia tilanteeseen (esim. aikakausi tai elinympäristö muuttuu), ja kuumassa tuolissa istuva oppilas eläytyy kuvattuun tilanteeseen.

Tehtävää voi soveltaa esimerkiksi historiassa tai kirjallisuudessa siten, että oppilaille annetaan korteilla roolit (esim. historialliset henkilöt tai suomen kirjallisuuden klassikkokirjailijat), ja oppilaiden tehtävä on vaikkapa pikatreffien muodossa siten, että keskustelukumppani vaihtuu parin minuutin välein ja henkilöt esittäytyvät toisilleen. Tämä auttaa muistamaan, millaisia henkilöitä jaksossa tai aihealueessa esiintyy.

Luetun tekstin käsittelyä – opitun mieleen palauttaminen

Kun tekstiin palataan esimerkiksi seuraavalla oppitunnilla, sen sisältöä ja keskeisiä käsitteitä voidaan palauttaa mieleen esimerkiksi seuraavilla tekniikoilla:

A. Arvaa aukot:³ Tavoitteena on oppia muistamaan oppiainekohtaista sanastoa ja kieltä. Opettaja valitsee osan jostakin juuri käsitellystä tekstistä. Tekstin on hyvä olla sellainen, joka sisältää uusia käsitteitä. Valittu teksti kirjoitetaan taululle, heijastetaan näkyviin tai jaetaan oppilaille monisteena siten, että siitä on poistettu keskeisiä käsitteitä tai muita oppimisen kohteena olevia sanoja. Aukkojen yhteyteen on hyvä laittaa kysymyssanat siinä muodossa, jossa oikean sanan tulisi olla. Oppilaiden tehtävänä on täydentää puuttuvat sanat.

Esimerkkiteksti:

Ilmatoon vaikuttavat monet eri tekijät. Suurin lämpötilaan vaikuttava tekijä on kuitenkin alueen etäisyys _____ . Koska maapallo on pyöreä, pohjoisessa _____ hajaantuu laajemmalle alueelle kuin _____ , jossa se osuu maahan kohtisuoraan.

Tehtävää voi soveltaa siten, että opettaja kirjoittaa ruudulle tekstin otsikon ja pelkkiä aukkoja (esim. viivoja). Oppilaat arvaavat aukkoihin tulevia sanoja missä hyvänsä järjestyksessä, ja opettaja kirjaa ne oikeille paikoilleen. Kun aukkoihin on tullut jonkin verran sanoja, oppilaiden on helpompi arvata loputkin puuttuvat kohdat. Tehtävä voi olla myös kilpailumuotoinen: kuka saa laitettua viimeisen puuttuvan sanan? Pelissä kukin oppilas tai oppilasryhmä saa vuorollaan täyttää aukkoja mistä kohdasta tehtävää hyvänsä ja niin monta peräkkäistä aukkoa kuin osaa. Sen jälkeen vuoro vaihtuu. Se oppilas tai oppilasryhmä, joka onnistuu laittamaan oikean sanan viimeiseen aukkoon, voittaa.

B. Sanat savuna ilmaan: ³ Sanoja kannattaa opetella konteksteissaan niin oppiaineiden kuin kieltenkin opiskelussa. Tämän tehtävän tavoitteena on oppia muistamaan erityisesti uusia oppiainekohtaisia käsitteitä ja vahvistaa niihin liittyviä muistijälkiä. Opettaja valitsee yhden tai muutaman virkkeen jostakin juuri käsitellystä tekstistä ja kirjoittaa ne näkyviin. Virkkeen on hyvä olla sellainen, joka sisältää vähintään yhden uuden, vaikeasti muistettavan käsitteen. Esimerkiksi virke "Rooman tasavallassa kansalaiset jaettiin patriiseihin ja plebeijeihin" sopii tarkoitukseen hyvin, koska se sisältää useita käsitteitä. Ensin virke luetaan yhdessä ääneen. Sitten opettaja alkaa poistaa siitä sanoja yksi kerrallaan. Jokaisen poistetun sanan jälkeen koko virke luetaan yhdessä ääneen siten, että myös poistetut sanat sanotaan. Lopuksi oppilaat "lukevat" ulkomuistista virkkeen, kun kaikki sanat on poistettu.

PÄÄTELMIÄ TEKSTISTÄ UUDELLA KIELELLÄ

5–9 kaikki oppiaineet

Luetun ymmärtämisessä olennaista on suhteuttaa uusi tieto vanhaan. Tehtävä havainnollistaa lukutekniikkaa, jossa vaikeaselkoisestakin tekstistä harjoitellaan tekemään päätelmiä yhdessä. Lukustrategiaa mallinnetaan karjalankielisen uutistekstin avulla, mutta yhtä hyvin luettava voisi olla jokin haastava oppiaineen teksti, joka sisältää paljon uusia sanoja ja niiden määritelmiä. Tekstiksi voidaan valita esimerkiksi lukion kemian kirjan kappale, joka saattaa 7.-luokkalaisista tuntua lähes uuden kielen tekstiltä. Oppilaat kokeilevat löytää tekstistä yhteneväisyyksiä aiempiin tietoihinsa pohjaten ja keskustella sanojen merkityksistä. Ei haittaa, jos tekstistä ei ymmärrä kaikkia sanoja.

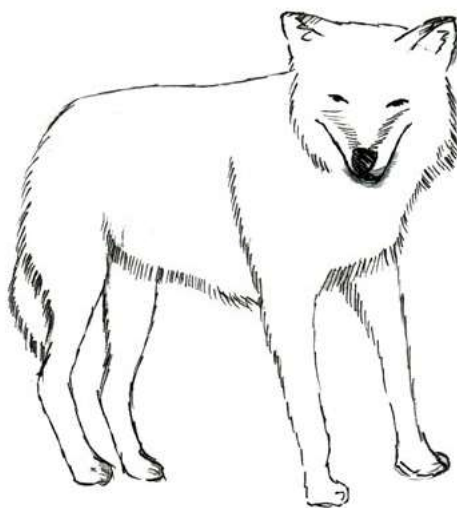
Karjalan kieli on suomen uhanalainen sukukieli. Suomen ja karjalan lisäksi suomalais-ugrilaiseen kielikuntaan kuuluvat esimerkiksi viro, saamen kielet ja unkari. Tehtävä ohjaa oppilasta huomaamaan yhteneväisyyksiä samansukuisten kielten välillä. Huomata voidaan myös, että vastaanottamisen taidot kehittyvät ennen tuottamisen taitoa, joten siksi tekstin lukeminen onnistuu, mutta esimerkiksi tehtäviin vastaaminen karjalan kielellä olisi todennäköisesti haastavaa.

Aikaa tehtävän tekemiseen menee noin 45 minuuttia. Oikeat vastaukset ovat kirjan lopussa.

1. Oppilaille monistetaan oheinen teksti ja siihen liittyvät kysymykset.
2. Oppilaat lukevat tekstin ja vastaavat siihen liittyviin kysymyksiin. Tehtävää voidaan pohtia yksin tai pareittain.
3. Lopuksi uudella kielellä lukemisesta keskustellaan yhdessä seuraavien apukysymysten avulla:
 - Mistä päättelet, mitkä ovat oikeita vastauksia kysymyksiin? Miksi ehkä osaat vastata kysymyksiin, vaikket ymmärrä kaikkia sanoja? Millaista vertailua teet kielten välillä (esimerkiksi *hukku vs. susi, Päivännouzu-Helsinki vs. Itä-Helsinki*)?

- Millainen karjalan kielen taitosi on? Mitä osaat? Mitä et osaa? Pystytkö ymmärtämään lukemasi karjalan kielellä (vastaanottamisen taito)? Pystytkö kirjoittamaan tai sanomaan jotain karjalan kielellä (tuottamisen taito)?
- Mitä sana et ymmärtänyt lainkaan? Miten sanan merkityksen voi selvittää?
- Mitä sana hukku tarkoittaa? Mitkä muut sanat on tärkeää ymmärtää? Nämä ovat tekstin avainsanoja, joiden merkitys on olennaista tietää, jotta voi ymmärtää tekstin merkityksen. Mikä merkitys avainsanoilla on eri oppiaineiden kappaleiden lukemisessa?
- Millainen tehtävä olisi ollut, jos myös sisältökysymykset tekstistä olisivat olleet karjalan kielellä? Mitä hyötyä siitä oli, että nämä tehtävät olivat suomen kielellä? Mikä on oman äidinkielen merkitys oppimisessa?

PÄÄTELMIÄ TEKSTISTÄ UUDELLA KIELELLÄ

Lue teksti ja vastaa kysymyksiin.

1. Mistä uutinen kertoo? _____

2. Mitä poliisi on tehnyt? _____

3. Missä eläin on nähty? _____

4. Mitä eläin teki Timo Viipurin mukaan? _____

5. Mistä ei ole vielä täyttä varmuutta? _____

Mibo elättilöi täs kuvas on?

POLICII SELLITTÄY, OLLOUGO HUKKU
JUOKSENDELLUH PÄIVÄNNOUZU-HELSINGIS

Policii on työndänyh elätin da sen jäl-
gilöin kuvat Suomen riistukeskuksele
tunnistettavakse.

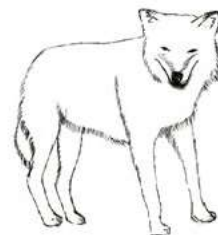
Policii selittäy, ollougo Päivän-
nouzu-Helsingin alovehel juoksendel-
luh hukku.

– Enzimästy kerdua hukan jyttysty
elättii on nähty huondeksel Myllypu-
ros, sanou Viipuri.

Helsingin policien yleisjohtai,
komissuaru Timo Viipuri sanou, gu
policii ajatti elättii, kudai juoksi kohti
harvembazii eländypaikkoi Länsimäin
čurah.

Viipurin mugah elätti oli varačču
eigo ni tahtonuh ottua kontaktua
ristikanzoih.

Vie ei ole täyTTY varmuttu elätin
lajis. Policii on kyzynyh dielon sellitys-
ty Suomen riistukeskuksele, mih näh
se on sežo kuvannuh elätin jället da
työndänyh net kuvat tunnistandah
niškoi.

Teksti on lyhennetty Ylen uutisesta 28.2.2020

VAIHEITTAIN VALMIIKSI

3–9 kaikki oppiaineet

Tehtävän on ideoinut tätä kirjaa varten Nancy Commins, joka on Colorado Denverin yliopiston professori emerita ja jolla on pitkä kokemus monikielisten oppilaiden kanssa työskentelystä ja opettajankoulutuksesta.

Esimerkiksi luonnontieteiden kokeellisissa tehtävissä, kotitaloudessa ja käsitöissä on työvaiheita, jotka tulee suorittaa tietyssä järjestyksessä. Tämä tehtävä auttaa oppilaita hahmottamaan luettavassa tekstissä kuvattuja prosesseja, joissa on useampia vaiheita. Tehtävän voi tehdä esimerkiksi alustuksena ennen vaikeahkon ohjetekstin lukemista tai sitten mieleenpalauttamisena lukemisen tai aiheen opiskelun jälkeen. Lisäksi tehtävä kannustaa oppilaita keskustelemaan opittavan asian sisällöstä merkitysneuvotteluin.

Aikaa tehtävän tekemiseen menee noin 15 minuuttia.

1. Tehtävän aluksi tulee valita aihe, teksti tai tehtävä, jonka työvaiheita harjoitetaan, kuten esimerkiksi kotitalouden työn etenemisjärjestys. Opettaja laatii työvaiheista kirjalliset tehtäväkortit. Yhdessä kortissa on kuvattuna aina yksi työn vaihe.

Vatkaa munat ja sokeri vaahdoksi.

Sekoita sitten kuivat aineet keskenään.

Lisää kuivien aineiden seos varovasti sekoittaen muna-sokerivaahtoon.

Levitä taikina leivinpaperin päälle uunipannulle.

Paista 225 asteessa uunin keskitasolla noin 6 minuuttia.

Kumoa kypsä pohja sokeroidun leivinpaperin päälle.

Poista paistopaperi kypsän pohjan päältä.

$$5x - 4 = 2x + 8$$

$$5x - 2x = 4 + 8$$

$$3x = 12$$

$$3x = 12 \quad | : 3$$

$$x = 4$$

2. Oppilaista muodostetaan pienryhmiä ja kortit jaetaan ryhmille. Ryhmistä tulee niin suuria kuin on työvaiheita. Jokaiselle oppilaalle annetaan yksi kortti.
3. Oppilaiden tehtävä on järjestää työvaiheita kuvaavat kortit oikeaan järjestykseen. Sen sijaan, että ryhmät vain järjestelisivät kortteja pöydällä, voivat he tehdä järjestelyn seisten ja liikkuen. Jokainen ryhmäläinen ottaa yhden kortin, ja ryhmän pitää asettua jonossa tai rivissä työvaiheiden mukaiseen oikeaan järjestykseen. Matematiikassa tämä esimerkiksi tarkoittaa sitä, että viimeisenä on vastaus. Etenkin matematiikassa ryhmän tehtävänä voi olla myös vastauksen laskeminen työvaiheiden avulla, eli viimeisen kortin ryhmä täyttää itse.
4. Kun ryhmät ovat valmiit, vastaukset käydään yhdessä läpi.

3. MALLEJA KIRJOITTAMISEEN – MITEN OPITAAN TAITAVAKSI KIRJOITTAJAKSI?

OPS

Tavoitteena on rohkaista oppilasta ilmaisemaan kokemuksiaan, ajatuksiaan ja mielipiteitään ja vahvistamaan myönteistä kuvaa itsestään tekstin tuottajana.

OPS

Tavoitteena on rohkaista oppilasta ilmaisemaan ajatuksiaan kirjoittamalla ja tuottamalla monimuotoisia tekstejä sekä auttaa oppilasta tunnistamaan omia vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan tekstin tuottajana.

OPS

Oppilaiden arjen kieli- ja tekstitaitoja laajennetaan niin, että he saavat valmiuksia havaintojen ja ilmiöiden käsitteellistämiseen, ajattelunsa kielentämiseen ja luovuutensa kehittämiseen.

Osion tavoite on tehdä näkyväksi toimintamalleja, jotka auttavat oppijaa tuottamaan tekstiä oman taitonsa rajat ylittäen sekä kasvattamaan samalla sanavarastoaan ja kykyään käsitellä opiskeltavia tekstejä. Osiossa mallinnetaan tekniikoita, joiden avulla opettaja voi tukea oppilaita tekstin tuottamisessa. Tehtävien kesto riippuu muun muassa valituista teksteistä ja oppilaiden taitotasoista. Tavoite on opettaa oppilasta rakentamaan erilaisia tekstejä ja ilmaisemaan olemassa olevaa tietoaan. Monet oppilaat tarvitsevat kirjoittamisen tueksi tekstin tuottamisen malleja ja oikea-aikaista tukea tiedon esittämiseen. Osiossa esitetyt toimintamallit toimivat parhaiten, kun niitä käytetään säännöllisesti tai useammin kuin kerran. Oppilaiden tottuessa eri strategioiden käyttöön he harjaannuttavat myös oppimistaitojaan.

Kirjoittamistaitojen vahvistamisessa voi edetä esimerkiksi Anna Kayan kehittämän Cirkelmodell-mallin mukaan:

1. Aluksi käsitellään oppilaiden kanssa aiheen kannalta keskeisiä ilmaisuja: opettajan on tärkeää pohtia etukäteen, millaisia ilmaisuja oppilaan pitää osata, jotta hän voi kirjoittaa aiheesta. Katso vinkit tähän s. 132 lähtien.
2. Seuraavaksi käsitellään aiheeseen liittyvää tekstiä esimerkiksi oppikirjasta. Lukemisen ja luentunymmärtämisen lisäksi huomiota kiinnitetään muun muassa tekstin kieleen ja rakenteeseen. Katso vinkit tähän s. 159 lähtien.
3. Kirjoittamista harjoitellaan ensin yhdessä opettajan johdolla. Opettajan on hyvä mallintaa, miten tekstiä rakennetaan ja millaisia oppiaineelle tyypillisiä ilmaisuja kirjoituksessa on hyvä käyttää. Erityisesti tähän annamme työkaluja tässä osiossa.
4. Lopuksi oppilaat kirjoittavat itsenäisesti omia tekstejä. Kolmesta ensimmäisestä vaiheesta saadun tuen avulla se onnistuu monilta oppilailta ilman lisätukea, mutta toki jotkut oppilaat tarvitsevat vielä tässäkin vaiheessa apua, esimerkiksi malli-ilmauksia.

Voit tutustua Cirkelmodelliin tarkemmin lukemalla Anna Kayan *Ny i svenska skolan* -blogia.

<http://nyisvenskaskolan.blogspot.com/2014/01/cirkelmodellens-ett-konkret-exempel.html>

KOHTI TIETOTEKSTIEN KIRJOITUSTAITOA: TUKEA JA MALLEJA OPITUN SISÄLLÖN KIRJALLISEEN ILMAISEMISEEN

3–9 kaikki oppiaineet

Monille oppilaille tiedon esittäminen kirjallisesti on haastavaa. Erityisesti oppilaat, joiden kielitaito on vasta kehittymässä tai joilla on haasteita kielellisissä tehtävissä, tarvitsevat usein tukea siihen, miten ajatuksia voidaan ilmaista. Taitoja tarvitaan vaikkapa kokeeseen vastausmisessa. Opettaja voi tukea oppilaita siten, että oppijan kognitiivista taakkaa helpotetaan tarjoamalla avuksi ilmaisuja, joiden avulla oppilaat pystyvät ilmaisemaan olemassa olevia tietojaan ja ajatuksiaan sekä rakentamaan tekstiä.

1. Opettaja valitsee tuki-ilmaisut aihesisällön ja tehtävätyypin perusteella. Esittelemme kolme erilaista tukimallia (esimerkit A–C), mutta tarkoitus on, että opettaja valitsee itse oppilaille tarjottavat ilmaisumallit kuhunkin tilanteeseen soveltuen. Tarkemmat ohjeet kuhunkin malliin löytyvät kunkin vaihtoehdon kohdalta.
2. Opettaja kirjoittaa tai heijastaa tukisanat ja -ilmaukset oppilaiden nähtäviksi koko tehtävän ajaksi. Niitä voi esimerkeissä olevien taulukoiden tapaan jäsenellä erilaisin tavoin, jotta oppilaiden on helppo löytää tarvitsemansa ilmaisut.
3. Opettaja ohjeistaa oppilaat poimimaan taulukon eri osioista ilmaisuja ja täydentämään niitä muilla asiayhteyteen sopivilla ilmaisuilla. Tehtävätyyppiä kannattaa havainnollistaa oppilaille siten, että ensimmäisillä kerroilla malli-ilmausujen avulla rakennetaan virkkeitä yhdessä, ja tämän jälkeen oppilaiden annetaan yrittää itse tai yhdessä parin kanssa.

ESIMERKKI A: Tapahtumien kulun esittäminen

Tehtävänä on kertoa opitusta aiheesta ja harjoitella samalla tekstin jäsentämistä ja aiheeseen liittyviä ilmaisuja. Verbit voidaan tarjota joko sanakirjamuodossa (perusmuoto) tai siinä muodossa, jossa niiden halutaan olevan valmiissa virkkeissä (esimerkissä passiivi), riippuen oppilaiden taitotasosta. Esimerkissä aiheena on riisinviljely.

AIKA JA JÄRJESTYS

- ensin / aluksi
- sitten / seuraavaksi
- sen jälkeen
- ↓ myöhemmin / lopuksi / viimeiseksi

VERBIT + niihin liittyvät sanat

- ↓ kylvetään (siemenet)
- istutetaan (taimet)
- kastellaan (pelto)
- leikataan TAI korjataan (sato)

Esimerkkivirkkeitä:

Ensin kylvetään siemenet. (Kun siemenet ovat itäneet,) seuraavaksi istutetaan taimet. Sen jälkeen kastellaan pelto. Lopuksi leikataan sato.

ESIMERKKI B: Syy-seuraussuhteiden ilmaiseminen

Tehtävänä on oppia ilmaisemaan syy-seuraussuhteita. Syy-seuraussuhteiden ilmaisujen lisäksi oppilaille voidaan tarjota aiheeseen liittyviä sisältösanoja ja verbejä riippuen tehtävän tavoitteesta ja oppilaiden taitotasosta. Esimerkissä aiheena on lihasten toiminta.

SYYY → SEURAUUS	VERBIT + niihin liittyvät sanat
X:n johdosta	(lihas) supistua
X:n vuoksi...	(liikkuminen) on (mahdollista).
Jotta	toimia, tarvita (energiaa)
Jos... niin...	(lihasten hapenottokyky) kasvaa – (lihasten kestävyys) parantua*
Koska	(sydänlihasta) ei voi kontrolloida (lihaskudos on tahdosta riippumatonta)
Siitä seuraa, että...	pystyä säätelemään (liikkeitä)
Tästä syystä...	voida liikuttaa
Se johtuu siitä, että...	(autonominen hermosto) ohjata (toimintaa)

Mitä eroa on sanoilla parantaa ja parantua? Kummassa virkkeessä näkyy selvästi tekemisen kohde?

Harjoittelu parantaa lihasten kestävyyttä.

Lihasten kestävyys parantuu harjoittelulla.

Esimerkkivirkkeitä:

Reaktion johdosta lihas supistuu. Lihasten toiminnan vuoksi liikkuminen on mahdollista.

Jotta lihakset toimisivat, ne tarvitsevat energiaa.

Jos lihasten hapenotto-kyky kasvaa, niin niiden kestävyys paranee.

Koska sydänlihasta ei voi kontrolloida, lihaskudos on tahdosta riippumatonta.

Ihmiskehossa on kaikkialla poikkijuovaisia luustolihaksia. Niitä voi kontrolloida itse. Siitä seuraa, että pystymme säätelemään liikkeitämme. Tästä syystä voimme liikuttaa esimerkiksi käsiämme suuntaan, johon itse haluamme.

Sileät lihassolut toimivat ilman, että me vaikutamme niihin. Se johtuu siitä, että autonominen hermosto ohjaa niiden toimintaa.

ESIMERKKI C: Itsestä kertominen

Tehtävänä on kertoa itsestä tai jostain itselle läheisestä asiasta ja harjoitella lauseiden muodostamista ja ajan ilmaisuja. Tämä vaihtoehto sopii alkeiskielitaidon tasolla oleville oppilaille.

AIKA JA JÄRJESTYS	VERBIT + niihin liittyvät sanat	AIKA JA JÄRJESTYS
Silloin	Synnyin (X:ssa, maa)	vuonna XXXX.
Ensin	asuin (X:ssa, kaupunki).	
Sitten / myöhemmin / vuonna 20XX	kävin koulua (X:ssa, kaupunki) muutin (Suomeen).	X vuotta.
Nyt	asun (X:ssa/X:lla). Harrastan	tanssia, jalkapalloa, shakkia

Esimerkkivirkkeitä:

Synnyin Irakissa vuonna 2008. Silloin asuin Bagdadissa. Ensin kävin koulua Bagdadissa kolme vuotta. Sitten muutin Suomeen. Nyt asun Tampereella. Harrastan tanssia.

KIRJOITUSAIHIOT OPPIAINEELLE TYYPILLISESTÄ TEKSTISTÄ

5–9 kaikki oppiaineet

Oppilaille kannattaa antaa malleja eri tekstilajeista. Näiden mallien avulla heidän on helppo harjoitella oman tekstin luomista erityisesti silloin, jos kirjoittaminen tuntuu haasteelliselta. Opettaja voi valita mallitekstit esimerkiksi oppikirjan kappaleista siten, että niistä tarkastellaan sitä tekstin osaa, jossa esitetään esimerkiksi vertailua tai syy-seuraussuhteita oppiaineelle tyypilliseen tapaan. Tekstistä poistetaan sisältöön liittyvät ilmaisut, ja se annetaan oppilaille täydennettäväksi. Alla on esimerkkejä erilaisista tekstityypeistä, joilla tehtävä voidaan toteuttaa.

Vertaileva teksti

Siitä huolimatta, että _____ ja _____ eroavat toisistaan, on niissä myös yhtäläisyyksiä. Molemmat ovat esimerkiksi _____. Toinen yhtäläisyys on _____. Se, mikä erottaa _____ ja _____ on _____. Toinen ero on _____.

Selittävä teksti

_____ (Ilmiön nimi) on merkittävä _____ (mikä) _____ (miksi tai mihin vaikuttaa). Tärkein syy _____ (ilmiöön) on _____, koska _____. Toinen _____ (ilmiöön) johtanut syy on _____, koska _____. Kolmas syy, joka johti _____ (ilmiöön), on _____. Sekin on tärkeä, koska _____.

Mielipideteksti

Viime aikoina on puhuttu paljon _____ (ongelma, jonka olet huomannut). Tälle pitäisi tehdä jotakin: esimerkiksi _____ (ehdotus, miten ongelma ratkaistaan). Tästä seuraisi, että _____. Ensinnäkin _____ (perustele mielipiteesi yhdellä syyllä). Toiseksi _____ (perustele mielipiteesi toisella syyllä). Kolmanneksi _____ (perustele mielipiteesi kolmannella syyllä). Toisaalta jotkut ovat sitä mieltä, että _____ (esitä vastakkainen mielipide asiasta), mutta _____ (perustele, miksi se on sinusta väärin). Kuten olen jo todennut, _____ (tee vielä tiivistelmä mielipiteestäsi). Tämä olisi tärkeää, jotta _____ (esitä syy, miksi asian pitäisi muuttua).

TEKSTIN RAKENTEEN TARKASTELU KIRJOITTAMISTAITOJEN KEHITTÄMISEN TUkena

5–9 kaikki oppiaineet

Erilaisia tekstejä kannattaa tarkastella sen suhteen, minkälainen rakenne niissä on eli missä järjestyksessä ja millä tavoin asiat niissä esitetään. Tällainen tarkastelu auttaa oppilaita kehittämään omien tekstien kirjoittamisessa ja saamaan aikaiseksi esimerkiksi parempia koevastauksia. Opettaja voi valmistella tekstin rakenteeseen liittyviä kysymyksiä etukäteen. Yhdellä kertaa ei välttämättä tarvitse käsitellä kokonaista tekstiä, vaan tarkasteluun voi valita siitä lyhyehkön osan.

Kun tekstiä tarkastellaan yhdessä oppilaiden kanssa, opettaja saa käsityksen siitä, millaisia ilmaisuja pitää vielä harjoitella, jotta oppilaat pystyvät tuottamaan itsenäisesti erilaisia tietotekstejä.

Aikaa tehtävän tekemiseen menee noin 90 minuuttia. Oppilailla on oltava käytössään teksti, johon he voivat tehdä merkintöjä. Tekstiä käsitellään oppilaan ohjeiden mukaisesti. Tämä ohje voidaan liittää esimerkiksi vihkoon kaikkien tekstien tarkastelun tueksi.

1. Tarkastelu on hyvä aloittaa pohtimalla tekstin tarkoitusta ja tyyppiä (esimerkiksi *antaa tietoa* tai *kertoo mielipiteen* tai *antaa ohjeen*). Lisäksi tarkastellaan, mitä teksti käsittelee. Tehtävän eteneminen on kuvattu tarkemmin oppilaan ohjeissa.
2. Tehtävän loppuksi oppilaita ohjeistetaan kirjoittamaan oma teksti. Kirjoitustehtäväksi kannattaa antaa jokin sellainen aihe, jota on lähiaikoina käsitelty oppitunnilla. Tehtävän jälkeen on lista sidossanoja, jotka liittyvät oppilaan ohjeen kohtaan 5. Listaa voi käyttää monipuolistamaan oppilaiden kirjoittamista.

TEKSTIN RAKENTEEN TARKASTELU KIRJOITTAMIS- TAITOJEN KEHITTÄMISEN TUkena

1. Katso tekstin sivua.

- Miltä teksti näyttää?
- Mitä otsikoita tai kuvia siinä on? Miten ne tukevat tekstin ymmärtämistä?
- Mikä teksti on kyseessä? Onko se esimerkiksi uutinen, mielipidekirjoitus tai tietoteksti?

2. Lue tekstin ensimmäinen kappale.

- Millä ilmauksilla teksti alkaa? Miten teksti esittelee asian tai ilmiön?
- Miten teksti määrittelee käsitteitä? TAI Miten uusi ongelma kuvataan? TAI Miten tekstissä luokitellaan jokin asia?
- Onko aloitus mielestäsi sellainen, että lukija osaa ennakoida sen perusteella, mistä teksti kertoo? Miksi tai miksi ei?
- Mikä alkuosassa auttaa arvaamaan, mistä koko teksti kertoo? Mistä sanoista päättelet tekstin aiheen?

3. Lue tekstin seuraavat kappaleet.

- Tiivistä muutama virkkeeseen, mistä tekstin seuraavat kappaleet kertovat.
- Mikä on eri kappaleiden tarkoitus? Joissakin kappaleissa voi olla enemmän kuin yksi tarkoitus. Kirjoita jokaisen kappaleen tarkoitus kappaleen viereen. Valitse tarkoitus esimerkiksi seuraavista:

syy, seuraus, selitys, kuvaus, mielipide, perustelu, esimerkki

- Kun olet määritellyt kappaleiden tarkoitukset, tutki, missä järjestyksessä asiat esitetään. Miksi kirjoittaja on valinnut juuri sen järjestyksen?
- Mitkä asiat on esitetty varmoina totuuksina? Millaisia ilmauksia käytetään?
- Mitkä asiat on esitetty tarkasti? Millaisia ilmauksia käytetään?

4. Katso tekstin viimeistä kappaletta.

- Millä ilmauksilla teksti lopetetaan? Valitse lopetuksen tyyli esimerkiksi seuraavista:

yhteenveto, ohje lukijalle, paluu koko tekstin alkuun, liittäminen tulevaisuuteen tai laajempaan asiaan

- Onko lopetus mielestäsi tekstille sopiva? Miksi tai miksi ei?

5. Tarkastele koko tekstiä vielä uudelleen.

- Mitä tekstille tyypillisiä sanoja (esimerkiksi oppiainekohtaisia sanoja) löydät tekstistä? Merkitse ne sinisellä.
- Millaisia tekstin ilmaisuja olisi hyvä käyttää, jos itse kirjoittaisit samasta aiheesta? Merkitse ne punaisella.
- Mitkä ilmaukset ovat sellaisia, jotka yhdistävät asioita toisiinsa tai vertailevat asioita keskenään? Merkitse ne vihreällä.
- Mitkä ilmaukset ovat sellaisia, joita et käyttäisi kavereiden kanssa? Merkitse ne keltaisella.

6. Pohdi lopuksi seuraavia asioita.

- Mitkä asiat tai ilmaukset tekstissä auttavat sinua ymmärtämään tekstiä? Miksi?
- Miten voit hyödyntää näitä asioita omassa kirjoittamisessasi?

7. Rakenna oma tietoteksti opettajan antamasta aiheesta tämän tehtävän perusteella.

- Tarkastele ilmauksia, joita alleviivasit eri väreillä kohdassa 5. Valitse, mitä niistä voit käyttää omassa kirjoituksessasi.
- Kirjoita ensimmäinen kappale, jossa esittelet aiheen. Määrittele keskeiset käsitteet. Kerro lyhyesti, mistä koko teksti kertoo. Apua saat mallitekstistä, jota tarkastelit sekä kohdan 2 vastauksistasi.
- Kirjoita seuraavat kappaleet. Mieti, mitä haluat kertoa kappaleilla eli mikä on niiden tarkoitus (katso kohta 3). Mieti, miten ilmaiset, ovatko asiat varmoja ja tarkkoja.
- Kirjoita lopetuskappale. Valitse lopetuksen tyyli kohdasta 4.
- Lue tekstisi uudestaan läpi. Onko tekstissä jokin sana, jota toistat usein? Voisitko korvata tämän sanan jollain toisella? Voit pyytää opettajalta listan sidossanoista. Voit katsoa siitä ideoita toisin sanoin sanomiseen.

Suomen sodan seurauksena Ruotsin
itäiset läänit liitettiin osaksi Venäjän keisarikuntaa.
eli nykyinen Suomi

SIDOSSANOJA

Ilmauksia, jotka yhdistävät asioita toisiinsa:

ja, sekä, sekä – että, eli, tai, myös, samoin, lisäksi, sitä paitsi, ei myöskään, ei edes, yhtä tärkeää on, toisin sanoen, itse asiassa, jopa, suorastaan

Ilmauksia, jotka vertailevat asioita:

mutta, kun taas, kuitenkin, taas, sen sijaan, puolestaan, toisaalta, päinvastoin, tosin, silti, (siitä) huolimatta, pikemminkin, vaikka(kin), paitsi

Ilmauksia, jotka kertovat syyn, selityksen tai johtopäätöksen:

koska, sen takia, siitä syystä (että), siksi että, syynä on se (että), tämä johtuu siitä että, sillä, nimittäin, siksi, siis, joten, näin ollen, niin, niinpä, tästä seuraa että

Ilmauksia, jotka kertovat, että jotain tapahtuu ehkä:

jos, mikäli, siinä tapauksessa (että), siltä varalta (että), sikäli kuin, kunhan (vain), tällöin, jolloin

Ilmauksia, jotka antavat esimerkkejä tai tarkentavat asiaa:

kuten, esimerkiksi, muun muassa, erityisesti, etenkin, varsinkin, ensisijaisesti, lähinnä, itse asiassa, tosiaan, oikeastaan, nimittäin, kaiken kaikkiaan, lyhyesti sanottuna, suoraan sanoen

Ilmauksia, jotka kertovat, että jokin asia toistetaan:

kuten aiemmin (edellä) todettiin, kuten sanottu, toisin sanoen

Ilmauksia, jotka kokoavat sanotun:

kokoavasti, tiivistetysti, lyhyesti (sanoen), lopuksi, päätökseksi, ylipäänsä

Ilmauksia, joilla korostetaan sanottua:

on selvää että, totta on että, itse asiassa, nimenomaan, selvästikin

KOEVASTAUKSET KUNTOON – MALLINNETAAN ESSEEMÄISTÄ KOEVASTAUSTA

5–9 kaikki oppiaineet

Tehtävässä oppilas tarkastelee ja arvioi erilaisia esimerkkejä koevastauksista ja miettii parin kanssa, mikä on tyypillistä hyvälle esseetyyppiselle koevastaukselle. Tavoite on antaa mallia sellaisesta kirjoittamisesta, jota erinomaisen koevastauksen tekemiseen tarvitaan. Tämä nimenomainen tehtävä antaa mallin esseetyyppiseen vastaukseen, vaikka koekysymyksethän voivat olla myös esimerkiksi nimeämistehtäviä (*nimeä kuvassa olevat suomalaiset linnut, nimeä Etelä-Amerikan valtiot*) tai käsitteiden ja sanojen selittämistehtäviä (*mitä tarkoittaa meri-ilmastot, mitä tarkoittaa renessanssi, mitä ovat morfeemit*). Myös näihin vastaamista voidaan mallintaa opettajan tarjoamien hyvien esimerkkivastauksien avulla. Opettaja voi kerätä hyviä mallivastauksia oppilaiden luvalla itselleen talteen.

Aikaa tehtävän tekemiseen menee noin 45 minuuttia. Oikeat vastaukset ovat kirjan lopussa.

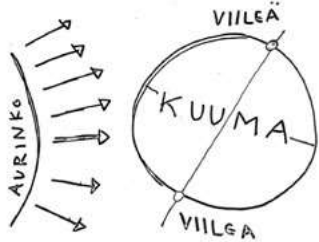
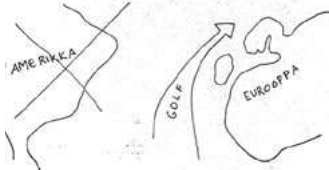
1. Oppilaat jaetaan pareiksi. Pareille jaetaan oheinen tehtävämoniste.
2. Oppilaat pohtivat, miten he pisteyttävät kunkin esimerkkivastauksen ja mitä hyvää ja mitä parannettavaa kussakin vastauksessa olisi.
3. Tämän jälkeen parit keskittyvät kolmanteen esimerkkiin ja tarkastelevat, millaisista osista ja ilmauksista esimerkillinen esseetyyppinen vastaus rakentuu.
4. Vastaukset käydään läpi yhdessä.
5. Tämän jälkeen opettaja voi valita viime aikoina käsitellyn aihealueen, josta laaditaan luokan kanssa yhteinen mallivastaus. Apuna voidaan käyttää tämän tehtävän oppilaan ohjeen kohtaa 5.

KOEVASTAUKSET KUNTOON – MALLINNETAAN ESSEEMÄISTÄ KOEVASTAUSTA

Ohessa on koevastauksia kysymykseen *Miten erilaiset tekijät vaikuttavat alueen ilmastoon?* Lukekaa ensin kaikki kolme esseetyyppistä koevastausta parin kanssa. Kiinnittäkää huomiota siihen, miten vastauksissa on osattu kirjoittaa oikeat asiat. Vastatkaa sitten kysymyksiin. Kirjoittakaa vastaukset taulukkoon kunkin koevastauksen kohdalle.

1. Mikä eri vastauksissa on hyvää? Mitä vastauksen kirjoittaja osaa?
2. Mitä eri vastauksista puuttuu? Mitä kirjoittajan kannattaa harjoitella?
3. Kuinka monta pistettä antaisitte vastauksille 1, 2 ja 3? Riittääkö, että esseetyyppisessä vastauksessa on osannut piirtää asian? Miksi tai miksi ei?

Koevastaus 1

<ul style="list-style-type: none"> • Aurinko paistaa päiväntasaajalla → aina lämmin <ul style="list-style-type: none"> • Maanpinnan ominaisuudet • kasvit, hiekka, asfaltti → Auringonsäteet imeytyy maahan • lumi, jää → Auringonsäteet ei imeydy maahan • Korkeus merenpinnasta → vuorilla kylmä • Iso vesimassa ja ranta-alue → sateita ja tasainen lämpötila • Kanadassa on kylmä koska: 	<p>Mitä kirjoittaja osaa?</p> <p>Mitä vastauksesta puuttuu?</p> <p>Pisteet _____ / 10 p.</p>
---	--

Koevastaus 2

<p>Lähellä päiväntasaajaa on tosi kuuma ja pohjoisnavalla on tosi kylmä. Olis kivempi asua päiväntasaajalla, koska siellä on lämmin koko vuoden ja voi ottaa brunaa. Myös vuoristossa on kylmä koska se on korkeella ja siellä on lunta. Sitten taas aavikolla on kuuma koska siellä on hiekkaa. Meren lähellä sataa paljon. Esimerkiksi en tykkää mennä uudelleen Lontooseen koska siellä satoi kesälläkin ja oli +12. Euroopalle golfvirta on hyvä koska muuten täällä ei olisi lämmin. Myös tuulet voivat vaikuttaa ilmastoon.</p>	<p>Mitä kirjoittaja osaa?</p> <p>Mitä vastauksesta puuttuu?</p> <p>Pisteet / 10 p.</p>
---	--

Koevastaus 3

<p>Ilmasto on monen tekijän summa. Näitä tekijöitä ovat: etäisyys päiväntasaajasta, maanpinnan ominaisuudet, korkeus merenpinnasta, etäisyys suurista vesialueista sekä alueen lähellä olevat tuulet ja merivirrat.</p> <p>Etäisyys päiväntasaajasta vaikuttaa ilmastoon, koska Maa on pallonmuotoinen. Tästä johtuen Auringon lämpösäteily osuu maahan lähellä napa-alueita vinosti ja lähellä päiväntasaajaa kohtisuoraan. Tämän takia Aurinko lämmittää päiväntasaajalla tehokkaammin, jolloin ilmasto siellä on lämpimämpi kuin napa-alueilla yleensä koko vuoden. Lisäksi Maan läpi kuviteltu akseli on kallellaan. Kun maa kiertää kerran vuodessa Auringon, lämpötilat ja vuodenajat vaihtelevat napa-alueilla sen mukaan, onko eteläinen vai pohjoinen pallonpuolisko kallistuneena Aurinkoa kohti.</p>	
---	--

Maanpinnan ominaisuudet vaikuttavat siihen, kuinka Auringon lämpösäteily voi imeytyä eli kuinka hyvin lämpö pysyy alueella. Esimerkiksi lumi ja jää heijastavat säteilyä pois, mutta kasvillisuus, hiekka tai asfaltti imevät sen itseensä. Lisäksi mitä korkeammalle merenpinnasta mennään, sitä viileämpää ilma on. Siksi vuoristoalueilla on viileämpi ilmasto.

Etäisyys suurista vesialueista vaikuttaa, koska isot merimassat voivat varastoida kesän lämpöä pitkälle syksyyn ja alkutalveen ja näin lämmittää rannikkoa. Toisaalta talvella viilennyt merivesi pitää rannikkojen lämpötilat viileänä keväällä ja alkukesällä. Suurten vesialueiden lähellä ilmasto pysyy siis tasaisempina ympäri vuoden. Jos taas etäisyys vesialueista on suuri, ilmastoon kuuluvat kuumat kesät ja pakkastalvet. Sisämaa-alueilla lämpötila kohoaa kesällä korkeammaksi ja talvella kylmemmäksi kuin rannikkoalueilla. Vesialueiden läheisyys aiheuttaa rannikoille paljon sateita, jotka eivät yllä sisämaahan.

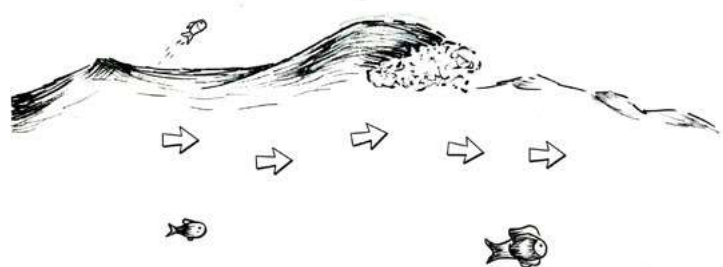
Tuulet ja merivirrat vaikuttavat ilmastoon siten, että ne siirtävät lämpöä päiväntasaajalta kohti napa-alueita tai toisin päin. Esimerkki tällaisesta ilmiöstä on Golfvirta, joka kulkee Euroopan länsipuolella ja lämmittää maanosan ilmastoa. Suomen kanssa samalla leveyspiirillä oleva Kanadan pohjoisosa on ilmastoltaan paljon kylmempi, koska alueen lähellä ei kulje lämpötilaa nostavaa merivirtausta.

Mitä kirjoittaja osaa?

Mitä vastauksesta puuttuu?

Pisteet

/ 10 p.

Katso parin kanssa tarkemmin vastausta 3.

a. Millä tavalla kirjoittaja aloittaa vastauksen? Mitä ensimmäisessä kappaleessa kerrotaan?

b. Mitä neljässä seuraavassa kappaleessa kerrotaan? _____

c. Kirjoittaja mainitsee viisi ilmastoon vaikuttavaa tekijää. Missä kohdassa tekstiä ne mainitaan? Ympyröi tekijät.

d. Missä kohdassa tekstiä kirjoittaja selittää, miten tekijät vaikuttavat ilmastoon? Alleviivaa selitykset.

e. Mitä luulet, miksi tehtävän maksimipistemäärä on kymmenen pistettä?

f. Millaisilla ilmauksilla kirjoittaja kertoo syistä ja seurauksista? _____

g. Millaisilla ilmauksilla kirjoittaja osoittaa osaavansa oppiaineen kieltä? Mitä kirjoittajan käyttämiä sanoja et käyttäisi arkikeskustelussa? _____

TUETTU LUKEMINEN JA KIRJOITTAMINEN LUETUN TEKSTIN POHJALTA (READING TO LEARN)

3–9 kaikki oppiaineet

Reading to learn -menetelmässä merkityskysymykset (*Mitä tarkoittaa ravinto?*) muuttuvat sisältökysymyksiksi (*Löydätkö tekstistä, mikä sana tarkoittaa samaa kuin ruoka?*). Tämä saa sellaisetkin oppilaat, joilla on haasteita kielessä tai lukemisessa, osallistumaan oppituntiin. Tavoitteena on, että oppilas oppii 1) havainnoimaan kirjoitetun tekstin ominaisuuksia, 2) ymmärtämään sanojen ja käsitteiden merkityksiä ja 3) tuottamaan itse tietotekstiä.

Ensiksi oppilaat tunnistavat sanoja tekstistä opettajan ohjauksen mukaan. Olennaista tässä osassa on opetuspuhe, eli se, miten opettaja ohjaa oppilaita kiinnittämään huomiota tekstiin, sen muotoon ja sisältöön. Käsittelytapaa voi muokata ryhmän taitojen mukaiseksi, mutta yksityiskohtainen käsittely hyödyttää usein myös edistyneempiä oppilaita, sillä he saavat tästä menetelmästä tukea tekstin tuottamiseen. Tämän jälkeen tuotetaan tiivistelmä tekstin sisällöstä, jolloin tavoitteena on harjoitella tietotekstin tuottamista. Vaiheisiin pilkottuna menetelmä toimii seuraavalla tavalla:

Australialaiset David Rose ja James Martin ovat luoneet Reading to Learn -menetelmän luku- ja kirjoitustaidon kehittämistä varten. Menetelmä sopii erilaisten luettavien tekstien sisällön ja sanaston käsittelyyn sekä tueksi kirjoittamiseen.

Rose, D. & Martin, J. R. (2012). Learning to Write, Reading to Learn: Genre, Knowledge and Pedagogy in the Sydney School. Equinox.

1

Tekstin yksityiskohtaista avaamista varten valitaan olennainen mutta suhteellisen lyhyt osio käsiteltävästä tekstistä. Opettaja valmistelee käsiteltävän osion perehtymällä siihen esimerkiksi seuraavien kysymysten avulla: Mitkä asiat ovat tekstin sisällössä olennaisimpia? Mitkä sanat ja ilmaisut ovat tekstin kannalta keskeisiä? Mitä tekstin ilmaisuja oppilaat tarvitsevat kirjoittaessaan itse samasta asiasta tehtävän lopuksi?

2

Oppilaille annetaan käsiteltävästä tekstistä versio, jota he voivat alleviivata.

3

Opettaja kertoo ennen tekstin lukemista oppilaille tiivistetysti, mistä tekstiosiossa on kysymys.

4

Tämän jälkeen tekstiä luetaan yksityiskohtaisesti järjestyksessä siten, että opettaja ohjeistaa oppilaat etsimään keskeiset tiedot tekstistä. Nämä keskeiset tiedot alleviivataan. Samalla käydään läpi keskeisiä tai hankalia käsitteitä. Tärkeää on, että opettaja ohjaa oppilaita löytämään vastaukset oikeista kohdista tekstiä siten, että oppilas pystyy vastaamaan jokaiseen kysymykseen opettajan vihjeiden perusteella. Tarkoituksena ei ole kysyä perinteisiä *Mitä X tarkoittaa* -kysymyksiä, vaan huomio kohdistetaan tässä menetelmässä nimenomaan tiedon paikantamiseen tekstistä.

Tekstiä voidaan käsitellä eritasoisten oppilaiden kanssa reading to learn -menetelmän avulla, kun opettaja huomioi seuraavat asiat:

- a. Kerro omin sanoin yksinkertaisesti tiivistäen, mikä on ensimmäisen kappaleen keskeinen sisältö: *Ensimmäinen kappale kertoo...*
- b. Ohjeista oppilaita katsomaan tekstiä oikeasta kohdasta ja selitä omin sa-

- noin, mitä ihan tekstin alussa kerrotaan: *Katsokaa tekstiä. Heti aluksi kerrotaan...*
- c. Ohjaa oppilasta löytämään tekstin keskeisiä ilmaisuja: *Näettekö sanat otsikossa / ensimmäisellä rivillä / virkkeen alussa, jotka kertovat...*
 - d. Kehu oppilaita, kun he löytävät oikeat ilmaisut. Pyydä heitä samalla alleviivamaan ne: *Hyvä, alleviivataan sanat*
 - e. Selitä vielä omin sanoin, mitä alleviivattu ilmaisu tarkoittaa: Esimerkiksi: *Monipuolinen ravinto tarkoittaa, että ihminen syö monia eri asioita, esimerkiksi kasviksia, hedelmiä, rasvoja ja proteiineja, niin kuin esimerkiksi lihaa, maitotuotteita, papuja tai pähkinöitä.*

Toista vaiheita a.–e., kunnes koko valitsemasi (lyhyt) teksti on käyty kappale kerrallaan läpi. Huomaa, että oppilaiden vastausten pitää löytyä tekstistä sellaisinaan. Kysymysten on siis oltava sellaisia, ettei oppilaiden tule lisätä mitään tietoa tekstin ulkopuolelta.

5

Alleviivatuiksi ilmaisuiksi muodostuvat tekstin sisällön kannalta keskeiset asiat. Esimerkiksi: *Monipuolinen ravinto — keho vahvistuu — lihakset pystyvät kasvamaan — ihminen pysyy terveenä — paljon erilaisia raaka-aineita.*

6

Luokasta valitaan yksi oppilas, jonka tehtävänä on kirjoittaa alleviivatut sanat taululle muiden oppilaiden sanelun mukaan tai opettaja voi toimia kirjurina oppilaiden sanellessa tekstiä.

7

Seuraavaksi oppilaat kirjoittavat yhteisen tai oman tiivistelmän tekstin sisällöstä taululle kirjoitettuja alleviivauksia hyödyntäen. Opettaja ohjeistaa kirjoittamisen tarkasti ja osiin pilkkoen. Tärkeää on kiinnittää huomiota siihen, miten ilmaisuista rakennetaan virkeitä ja tekstiä eli millaisia sanoja pitää lisätä ilmaisujen väliin.

Esimerkki paljon ohjausta tarvitsevien oppilaiden tuetusta lukemisesta ja kirjoittamisesta:

Monipuolinen ravinto pitää terveenä

Terveellinen ja monipuolinen ravinto on ihmiselle hyväksi monin tavoin. Sen kautta keho vahvistuu, lihakset pystyvät kasvamaan ja ihminen pysyy terveenä. **Monipuolinen ravinto** tarkoittaa sitä, että ruoka sisältää paljon erilaisia raaka-aineita.

OPETTAJA

OPPILAS

Ensimmäinen kappale kertoo, miksi terveellinen ravinto on hyvä asia ja mitä monipuolinen ravinto tarkoittaa. Katsokaa tekstiä, kun luen. Heti aluksi kerrotaan, millainen ruoka pitää ihmisen terveenä. Näettekö sanat otsikossa, jotka kertovat, mikä sen tekee?

Monipuolinen ravinto.

Hyvä, alleviivataan sanat *monipuolinen ravinto*. *Monipuolinen* tarkoittaa, että ihminen syö monia eri asioita, esimerkiksi kasviksia, hedelmiä, rasvoja ja proteiineja, niin kuin esimerkiksi lihaa, maitotuotteita, papuja tai pähkinöitä. Toisessa virkkeessä kerrotaan, mitä tapahtuu, kun ihminen syö terveellisesti ja monipuolisesti. Ensin sanotaan, että ihmisen ruumis tulee vahvemmaksi. Löydätkö sanat, jotka tarkoittavat tätä.

Keho vahvistuu.

Hyvä, alleviivataan ne. Seuraava virke kertoo, mitä ihmiselle tapahtuu, kun hän syö monipuolisesti. Löydättekö sanat, jotka kertovat sen?

Lihakset pystyvät kasvamaan ja ihminen pysyy terveenä.

Hyvä, alleviivataan ne. Lihaksia löytyy esimerkiksi käsivarsista (opettaja näyttää kättään), selästä (opettaja näyttää) ja poskesta (opettaja näyttää posken liikkeitä). Seuraavan virkkeen sivulauseessa kerrotaan, että monipuolisessa ravinnossa on monenlaisia asioita, kuten viljoja, kasviksia, hedelmiä, rasvoja ja proteiineja, niin kuin esimerkiksi lihaa, maitotuotteita, papuja tai pähkinöitä. Löydättekö sanat, jotka tarkoittavat tätä?

Samaa menetelmää voidaan käyttää myös taitavien oppijoiden kanssa. Tämä tukee heidän kirjoittamistaitojen kehittymistään. Muuten toimitaan samalla tavalla kuin edellä on esitetty, mutta käsiteltävät ilmaisut voivat olla haastavampia ja opettajan kysymykset tekstin abstraktimpaan tulkintaan johdattelevia.

Tekstin mukaan monipuolisessa ravinnossa tulisi olla monenlaisia asioita kuten viljoja, kasviksia, hedelmiä, maitotuotteita ja lihaa. Mitä yläkäsitettä näistä käytetään?

Raaka-aine.

FIKTIIVISEN TARINAN KIRJOITTAMINEN (READING TO LEARN)

3–9 kaikki oppiaineet

Tehtävän tavoitteena on antaa oppilaille onnistumisen kokemuksia silloinkin, kun tekstin tuottaminen on haastavaa. Lisäksi tavoitteena on ohjata oppilaita havaitsemaan, miten erilaisia tekstin kuljettamisen keinoja käytetään tarinan esittämisessä, ja kehittää näin jokaisen oppilaan kirjoittamisen taitoja.

1. Opettaja valitsee ja tulostaa oppilaille tekstin. Tehtävään voidaan hyödyntää oheista jännittävää tarinaa, mutta menetelmää voi käyttää lähes minkä tahansa tarinan osan uudelleen muokkaamisessa. Esimerkiksi Astrid Lindgrenin tai jonkun muun taitavan kirjoittajan saduista voi valita hyviä kohtia muokattaviksi eri-ikäisille kirjoittajille.

2. Oppilaat ohjeistetaan muuttamaan tarinasta tapahtumapaikka ja henkilöt. Lisäksi tarinasta voi muuttaa esimerkiksi adjektiiveja, substantiiveja tai verbejä uuteen tarinaan paremmin sopiviksi. Uudet sanat voidaan kirjoittaa suoraan alkuperäisten päälle tai yläpuolelle. Virkkeiden sanojen määrän ja muodon olisi hyvä pysyä ennallaan. Esimerkiksi tarinan alku voisi muokattuna olla tällainen: *Oli kaunis ja aurinkoinen päivä. Tuuli kuljetti järven aaltoja ja aurinko lämmitti hiekkaa. Kaikki tuntui niin kovin ihanalta ja kauniilta.*

Oppilaiden kanssa voidaan pohtia esimerkiksi seuraavia asioita

- Miten sanavalinnoilla voidaan vaikuttaa tekstin tyyliin?
- Miten tapahtumapaikan ja -ajan valinta vaikuttaa tekstin tunnelmaan?
- Miten tekstistä voidaan tehdä hauska tai pelottava valitsemalla erilaisia verbejä tai adjektiiveja (esimerkiksi synkkä / valoisa, tuuli paiskoi / tuuli heilutteli)?
- Miten yhden sanan valinnalla voidaan kertoa tekemisestä tarkemmin (esimerkiksi kävellä / tallustaa / kipittää)?

3. Uudet tarinat luetaan koko luokalle tai pienryhmälle.

SOVELLUS: Tehtävä voidaan toteuttaa myös koko luokan yhteisenä tarinana. Tällöin tarinaa muokataan opettajan johdolla. Jokainen oppilas voi vuorollaan muokata esimerkiksi yhden virkkeen tarinasta.

FIKTIIVISEN TARINAN KIRJOITTAMINEN (READING TO LEARN)

1. Lue tarina.
2. Muuta tarinasta tapahtumapaikka ja henkilöt. Voit kirjoittaa uudet sanat suoraan alkuperäisten sanojen yläpuolelle.
3. Voit muuttaa myös esimerkiksi adjektiiveja, substantiiveja tai verbejä uuteen tarinaan paremmin sopiviksi. Virkkeiden sanojen määrän ja muodon olisi hyvä pysyä ennallaan.

Esimerkiksi tarinan alku voisi muokattuna olla tällainen: *Oli kaunis ja aurinkoinen päivä. Tuuli kuljetti järven aaltoja ja aurinko lämmitti hiekkaa. Kaikki tuntui niin kovin ihanalta ja kauniilta.*

Oli synkkä ja myrskyinen yö. Tuuli paiskoi puiden oksia, ja sade vihmoi ikkunoita. Kaikki tuntui niin kovin pelottavalta ja yksinäiseltä. Mi veti peittoa tiukemmin ylleen, jotta myrskyn äänet eivät kuuluisi niin hyvin. Häntä kammotti. Viime viikolla Ray oli kertonut hänelle kaamean tarinan, jota hän ei olisi halunnut nyt muistaa. Oli hirveää olla yksin suuressa talossa.

Yhtäkkiä jostain kuului narinaa. Mi puristi peittoa entistä tiukemmin. Mikä se oli? Mikä tuon äänen aiheutti? Mi ajatteli, että ehkä vain puiden oksat hakkasivat toisiaan vasten tuulessa. Hän yritti rauhoittua.

Kolahdus.

Mikä se oli? Miltä pääsi itkuinen parahdus. Tämä oli jo aivan liian kauheaa. Miksi hänet oli pitänyt jättää yksin juuri tänään? Missä kaikki olivat? Mielikuvitus laukkasi villisti, ja Mi muisti yhä useampia yksityiskohtia Rayn kertomuksesta. Entä jos se tapahtuisi hänelle? Täällä. Nyt.

Mi ei voinut enää mitään. Hän alkoi itkeä hysteerisesti. Samassa hän kuuli askelia. Mi yritti pidätellä itkuaan ja hengitystään. Kuka tai mikä se oli? Mi tunsu sydämensä hakkaavan kovaa. Niin kovaa, että sen varmasti kuuli myös huoneen ulkopuolelle.

Ovi avautui. Mi jäähmettyi pelosta.

—Mi? Missä olet? kysyi Rayn ääni ovelta.

SEITSEMÄSTÄ VIRKKEESTÄ TARINAKSI

3–9 kaikki oppiaineet

Tehtävän tavoitteena on tukea tarinan kirjoittamista lyhyiden ohjeiden avulla. Erityisesti oppilaat, joille luova kirjoitus on vaikeaa, hyötyvät siitä, kun he saavat tarkkoja ohjeita tarinan kirjoittamiseen. Luovan tekstin lisäksi tätä voidaan hyödyntää eri oppiaineiden tietotekstien rakentamisessa, kun ohjeita muokataan tarkoituksenmukaisiksi. Tällöin kirjoittaminen voi toimia joko asiaan orientoitumisessa tai asian syventämisessä.

Aikaa tehtävän tekemiseen menee vähintään 45 minuuttia. Tehtävä voidaan tehdä yksilö- tai pienryhmätyönä.

1. Oppilaille luetaan ohjeet yksi kerrallaan. Oppilaille on hyvä täsmentää, että tarkoituksena on tuottaa yhtenäinen tarina (tai muu teksti) eli ohjeet liittyvät toisiinsa. Jokaisen vaiheen jälkeen oppilaille annetaan aikaa kirjoittamiseen.

Tarinan ohjeet:

1. Kirjoita, miltä jokin paikka näyttää.
 2. Kirjoita, mitä joku henkilö tekee.
 3. Kirjoita, mitä joku henkilö sanoo.
 4. Tapahtuu jotakin yllättävää. Kirjoita siitä!
 5. Kirjoita, miten henkilö reagoi eli mitä joku henkilö tekee.
 6. Kirjoita, mitä joku henkilö sanoo.
 7. Kirjoita, miltä paikka nyt näyttää.
2. Kun oppilaat ovat kirjoittaneet tarinansa, niitä voidaan lukea luokassa yhdessä. Kirjoitusprosessista voidaan keskustella esimerkiksi seuraavien apukysymysten avulla:
 - Miltä tarkkojen ohjeiden mukaan kirjoittaminen tuntuu?
 - Millaisia tarinoita ohjeen avulla syntyi? Millainen tarinoiden juoni on verrattuna esimerkiksi satuihin tai romaaneihin, joita olet lukenut?
 - Millä tavalla tämä tehtävä tuntui erilaiselta kuin kirjoittaminen ilman ohjeita?
 - Tuliko tällä tavalla kirjoittamastasi tekstistä parempi kuin jos olisit kirjoittanut ilman ohjeita?

KOKO RYHMÄ RAKENTAA OHJATUSTI TARINOITA

3–9 kaikki oppiaineet

Tehtävän on ideoinut tätä kirjaa varten Nancy Commins, joka on Colorado Denverin yliopiston professori emerita ja jolla on pitkä kokemus monikielisten oppilaiden kanssa työskentelystä ja opettajankoulutuksesta.

Lukemisen kehittymistä voidaan tukea kirjoitustaitoa kehittämällä, ja toisin päin. Lukutaidon kehittämiseen keskitytään tämän oppimateriaalin sivulta 160 alkaen. Kirjoittamistaitojen kehittämiseksi oppilaiden kanssa on tärkeää keskustella siitä, miten tekstissä rakennetaan tietoa ja miten esimerkiksi kirjoittaja ilmaisee, onko jokin asia mielipide tai fakta.

Yksi tapa ohjata oppilaita tuottamaan tekstejä tuetusti lähikehityksen vyöhykkeellä, eli hiukan omia taitoja haastavammalla tasolla, on opettajan johdolla toteutettava yhteiskirjoittaminen. Samalla voidaan harjoitella esimerkiksi uusien ilmaisujen ja käsitteiden liittämistä osaksi itse tuotettua tekstiä, jolloin niiden osaaminen vahvistuu. Aihevalinnoilla ja oppilailta itseltään nousevilla ideoilla voidaan lisätä motivaatiota kirjoittamiseen.

1. Tekstin rakentamisen pohjaksi tarjotaan oppilaille taustatietoa ja yhteisiä kokemuksia käsiteltävästä asiasta. Tämä voidaan tehdä esimerkiksi
 - lukemalla yhteisesti jokin teksti,
 - katsomalla video,
 - keskustelemalla vaikkapa oppikirjasta löytyvästä kuvasta erityisesti, jos se liittyy keskeisiin käsitteisiin,
 - lähestymällä asiaa toiminnallisesti,
 - osallistumalla johonkin aiheeseen liittyvään tapahtumaan tai
 - katsomalla kuvaa tai kuvasarjaa tutusta tarinasta, aiheesta tai tapahtumasta.
2. Oppilaita ohjataan keskustelemaan kokemuksistaan pareittain tai pienissä ryhmissä esimerkiksi seuraavin apukysymyksin:
 - Mitä tiesit aiheesta jo etukäteen?
 - Näkyykö ilmiö omassa elämässäsi? Miten?
 - Miten ilmiön vaikutukset näkyvät elämässäsi?

3. Keskustelu puretaan koko ryhmän kesken. Opettaja voi laajentaa oppilaiden esittämiä ajatuksia lisäämällä niihin aiheen kannalta keskeisiä käsitteitä. Opettaja kirjoittaa ylös oppilaiden esiin tuomat keskeiset sanat ja lauseet. Tämä voidaan tehdä esimerkiksi jonkin kuvan ympärille, jotta asian käsittely saa koko ajan visuaalista tukea.
4. Opettaja ohjeistaa oppilaita rakentamaan edellisessä vaiheessa muistiin kirjoitettujen ilmaisujen perusteella koko luokan yhteisen, yhtenäisen lyhyehkön tekstin. Opettaja voi toimia kirjuriina oppilaiden sanellessa tekstiä. Kirjoitetun tekstin tulisi olla kieliopillisesti oikeaa mutta pääpainon tulisi kuitenkin olla oppilaiden tuottamissa ilmaisuissa.
5. Yhdessä kirjoitettua tekstiä voidaan vielä yhdessä käsitellä eri tavoin:
 - Keskeisten käsitteiden käsittely (katso vinkit [s. 132](#) lähtien)
 - Arvaa aukot -strategia ([s. 172](#))
 - Tarinan/tekstin uudelleen kertominen tai näytteleminen
 - Tekstistä pilkottujen lauseiden/virkkeiden oikeaan järjestykseen laittaminen
 - Tekstin sanojen järjestäminen virkkeiksi
6. Lopuksi oppilaat soveltavat mallitekstiä luodakseen oman, itsenäisen tekstin esimerkiksi jollakin alla olevista menetelmistä:
 - Leikitään kielellä: kirjoitetaan/kerrotaan tarina uudelleen eri aikamuodossa, eri näkökulmasta tai muutetaan tekstiä muulla tavalla.
 - Käytetään erilleen leikattuja sanoja luomaan uusia lauseita ja virkkeitä.
 - Luodaan uusi teksti eri aiheesta mallitekstin rakenteita ja ilmaisuja hyödyntämällä.

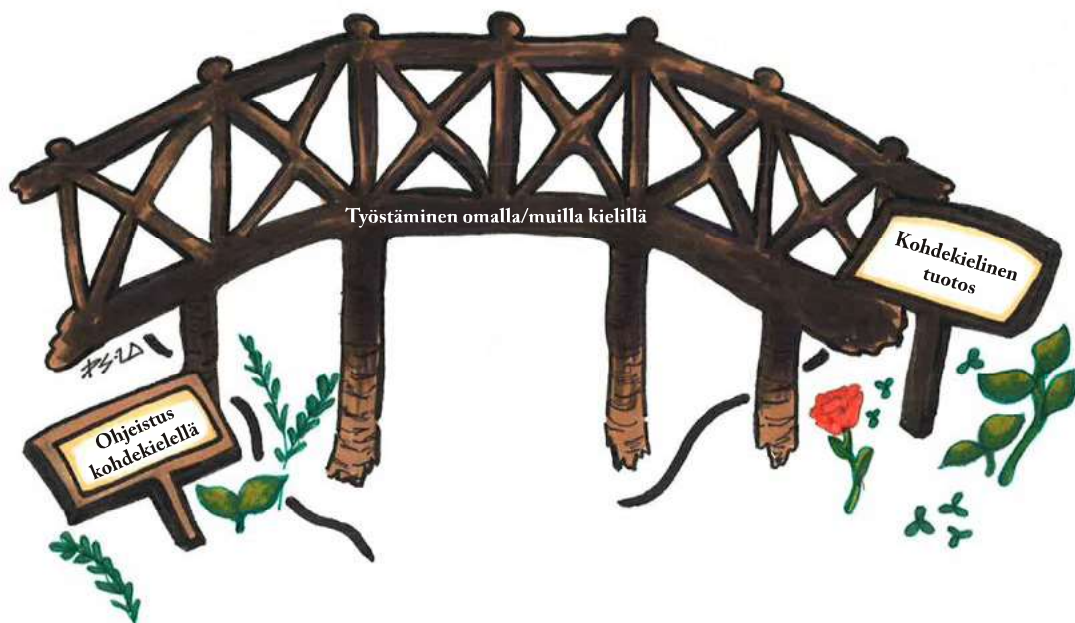

OSIO 3

MONELLA KIELELLÄ

i Tehtävien tavoite on inspiroitua kielistä ja monikielisydestä. Osion tehtävät sopivat vaikkapa koulupolun tilanteisiin, joissa oppilas on kielivalintojen edessä. Esimerkiksi ennen A2-kielen valintaa oppilaat voivat tutustua tehtäväpohjien avulla omassa koulussa valittavina oleviin kieliin ja rohkaistua omista kielenoppijan kyvyistään.

i Koulun monikielisyden kasvattamiseksi kansainvälisiä vieraita kannattaa kutsua kouluun aina, kun on mahdollista. Esimerkiksi Opetushallituksen Erasmus-ohjelman kautta voi saada korkeakoulujen vaihto-opiskelijoita kouluihin pitämään omia tuokioita oppilaille. Vierailijoiden avulla voidaan tutustua uusiin kieliin sekä eri maiden koulujen kulttuuriin käytänteisiin. Lisäksi oppilaiden ja heidän huoltajiensa monikielisyyttä kannattaa hyödyntää: huoltajien kutsuminen kouluun rikastuttaa koulun arkea ja viestii avoimuudesta, ennakkoluottomuudesta sekä globaalista oppimisympäristöstä.

SISÄLTÖÄ KIELIKESKUKSEEN:

1. MONIKIELINEN KIRJAHYLLY

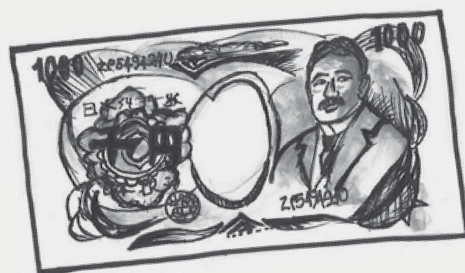
Kielikeskukseen tehdään monikielinen kirjahylly tai jopa kirjasto. Opettaja voi hankkia luokkaan erikielisiä kirjoja ja pyytää oppilaita tuomaan niitä lisää. Oppilaat voivat myös itse kirjoittaa monikielisiä kirjoja yhteistyössä oman äidinkielen opettajan, kielten opettajien tai kotiväen kanssa. Luokassa voidaan myös järjestää kielikirjavälitunteja, jolloin halukkaat oppilaat voivat lukea kirjoja omalla kielellään toisten kuunnellessa. Kirjoja voidaan lainata koteihin, ja luokassa voidaan järjestää kirjanvaihtotoreja tai kirjavinkkauksia.

2. LUOKAN KIELIPUUN KASVATUS

Kielikeskukseen tehdään kielipuu, jonka avulla kaikkien kielitietoisuus saadaan kasvamaan. Yksi luokan seinistä valitaan alustaksi, johon maalataan tai askarrellaan suuri puunrunko ja oksasto. Puun oksille kerätään erikielisiä ilmauksia, kuten tervehdyksiä, syntymäpäivätoivotuksia, uutisotsikoita eri maiden lehdistä, esittelyfraaseja tai kiinnostavia sanoja. Monet tämän kirjan tehtävien aikana syntyvät tuotokset voidaan laittaa näkyville kielipuuhun.

3. KALENTERIMENOJA MONELLA KIELELLÄ

Opettaja ja oppilaat tuovat erikielisiä kalentereita kielikeskukseen. Kalentereista tutkitaan ja vertaillaan yhdessä kuukausien ja päivien nimiä, aakkosia, kirjoitustapoja ja erilaisia symboleita. Tarkastelun jälkeen voidaan askarrella yhdessä monikielinen kalenteri luokan seinälle ja opetella kuukaudet ja viikonpäivät eri kielillä. Oppilaat voivat myös opettaa toisiaan osaamillaan kielillä. Erikielisiä viikonpäiviä ja kuukausien nimiä voidaan arvuutella aamunarvauksilla.

4. RAHAA MAAILMALTA

Opettaja ja oppilaat tuovat eri maiden pikkurahoja kielikeskukseen. Rahat voidaan säilyttää kielikeskukseen rakennetussa kielipankissa. Rahoja tutkitaan yhdessä kirjoitetun tekstin ja kuvien osalta. Tutkimisen apuna voidaan hyödyntää esimerkiksi seuraavia kysymyksiä:

- Minkälaisia kuvia rahoista löytyy? Mihin kuvat liittyvät?
- Minkä arvoisia rahat ovat euroon verrattuna?
- Missä maissa rahoja käytetään?
- Kuinka uusia rahat ovat, ja ovatko ne edelleen käytössä?

5. KANSAINVÄLINEN KIOSKI

Opettaja ja oppilaat tuovat kioskiin eri maiden tavaroiden pakkauksia, pusseja ja purkkeja. Parhaimmillaan tuotteissa on tuoteselostuksia eri kielillä. Myös suomenkielisissä tuotepakkauksissa on erikielisiä tuoteselostuksia!

Oppilaille voi antaa tehtäväksi tunnistaa tuotteiden kieliä ja niiden lyhenteitä. Oppilaat voivat selvittää kielen maailmanlaajuisia puhujamääriä sekä etsiä tietoa maista, joissa kyseistä kieltä puhutaan. Lisäksi oppilaat voivat laatia monikielisiä sanalistoja ja kerätä samaa tarkoittavia sanoja eri kielillä. Sanoja voidaan kirjoittaa kielikeskuksen kielipuuhun.

1. KARTALLA KIELISTÄ

– KAIKKI KIELET KUULUVIIN

OPS

Jokainen yhteisö ja yhteisön jäsen on monikielinen. Eri kielten käyttö rinnakkain koulun arjessa nähdään luontevana ja kieliä arvostetaan.

“Learn about their language rather than change their language.”

– E. Hawkins

Kartalla kielistä -tehtävien tavoite on tehdä oppilaiden osaamat kielet näkyväksi ja purkaa kielihierarkioita ja yksikielisyyden normia. Tehtävät tähtäävät oppilaiden koko kielivaroituksen tunnistamiseen ja arvostamiseen. Vapaa-ajalla hankittu (vähäinenkin) kielitaito (esim. korea, japani, espanja ja englanti) tai oppilaan kotona puhuttavat kielet nähdään arvokkaana voimavarana. Tehtävät herättävät sekä oppilaat että opettajat huomaamaan välillä jopa piiloon jäävän monikielisen osaamisen sekä tutkimaan uteliaasti kielellisesti moninaista ympäristöä.

Kielitaidon luonne osittaisena ja tilanteisena nousee esiin tehtäviä tehtäessä: kielitaitomme on repertuaari, joka koostuu kaikista kielen paloista ja vuorovaikutuksen keinoista, joita otamme elämämme aikana haltuun. Tehtävissä pyritään kieleilyn (ks. johdanto) avulla luomaan turvallisia monikielisiä oppimisympäristöjä: oppilailla on lupa kokeilla ja sekoittaa kieliä sekä leikkiä niillä riippumatta siitä, kuinka hyvin he kieliä osaavat. Tehtävät vahvistavat oppilaiden kielellistä itsetuntoa ja antavat mahdollisuuksia ottaa asiantuntijarooleja eri kielten osaajina.

MINUN KIELENI

1–9 kielet, kuvataide

Minun kieleni -tehtävän tavoite on tehdä näkyväksi, millaista kieltä ja mitä eri kieliä oppilas kohtaa päivän aikana. Tehtävä herkistää oppilaat havainnoimaan ympäröivää kielimaista maansa. Opettaja saa tehtävästä tietoa oppilaiden kielellisestä repertuaarista.

Aikaa tehtävän tekemiseen menee valitusta vaihtoehdosta riippuen 30–90 minuuttia. Tehtävää varten tarvitaan A3-kokoista paperia ja värikyniä, vesivärit tai muuta askartelumateriaalia.

1. Opettaja valitsee yhden vaihtoehdoista A–D ja ohjeistaa sen luokalle yksilö- tai ryhmätyönä.
2. Valmiit työt esitellään muulle luokalle. Toista voidaan keskustella esimerkiksi seuraavien apukysymysten avulla:
 - Mitä kieliä käytät, näet tai kuulet arjessasi?
 - Missä ja milloin käytät, näet tai kuulet näitä kieliä?
 - Kuinka tärkeitä eri kielet ovat sinulle?

SOVELLUS 1: Valmiit työt kootaan sähköiseksi kirjaksi. Kirjaan voidaan lisäksi äänittää oppilaiden selitykset kuviin liittyvistä kielistä.

SOVELLUS 2: Valmiiden töiden pohjalta lasketaan erilaisia tilastoja ja prosenttiosuuksia siitä, kuinka monta eri kielten puhujaa luokassa on. Tämän jälkeen opettaja tai oppilasryhmät voivat tehdä tilastoista tietovisoja ja pelata niitä vaikka koko koulun kesken.

MINUN KIELENI

VAIHTOEHTO A: KIELIMINÄ

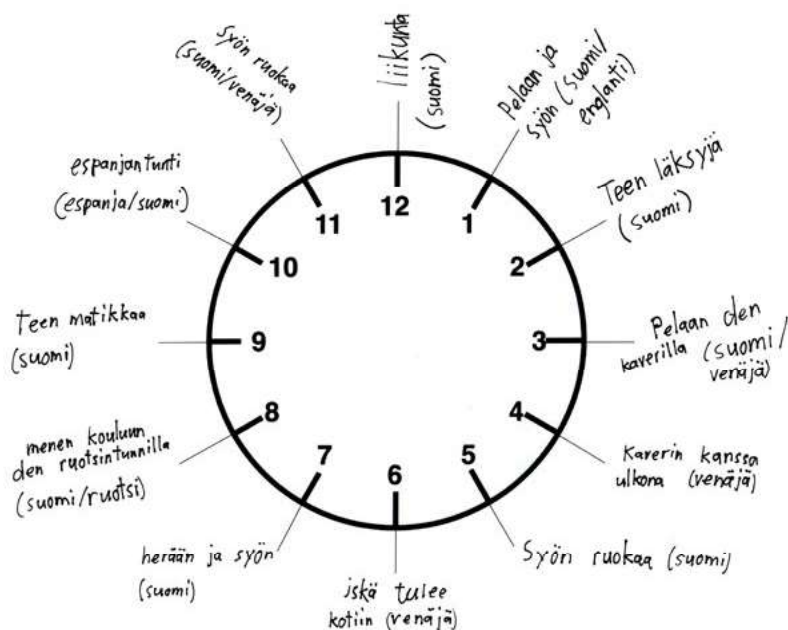
Missä kielet tuntuvat? Piirrä ihmishahmo. Kirjoita hahmon viereen, mitä kieliä osaat. Vähäinkin osaaminen lasketaan, joten merkitse rohkeasti kaikki osaamasi kielet. Kirjoita kielet eri väreillä eli tee värikoodit (esim. arabia = keltainen, ruotsi = vihreä). Sen jälkeen värity hahmon kehonosat sen mukaan, mihin kehonosiin osaamasi kielet liittyvät tai missä kielet tuntuvat. Jos esimerkiksi kuulet paljon arabiaa, voit värittää hahmon korvat keltaisella tai jos näet paljon ruotsia, voit värittää hahmon silmät vihreällä.

- suomi
- englanti
- saksa
- viro
- ruotsi
- ranska
- venäjä
- espanja
- tamili
- uudet kielet

VAIHTOEHTO B: KIELIKELLO

Millainen on kielten päivärytmi? Piirrä kellotaulu. Kirjoita kellon viereen, mitä kieliä käytät, näet ja kuulet eri vuorokaudenaikoina. Voit myös piirtää kellon ja kellon ympärille kuvia, jos haluat.

VAIHTOEHTO C: KIELIMAISEMA

Millaisessa kielimaisemassa kuljet? Piirrä tai maalaa maisema, jossa tykkäät liikkua. Maisema voi olla esimerkiksi kotikaupunkisi, koulutie tai kotipiha. Mitä kieliä käytät, näet tai kuulet? Mitkä kielet kohtaavat maiseman eri kohdissa ja risteyksissä? Miltä kielet näyttävät? Onko jokin kieli isompi, tärkeämpi, vahvempi tai uudempi? Tekeekö jokin kieli maisemastasi kauniimman? Kirjoita tai piirrä maisemaan valitsemiasi kieliä. Missä kohdassa on esimerkiksi suomi? Entä muut kielet? Jos kieli olisi hahmo, miltä se näyttäisi?

VAIHTOEHTO D: LUKUVIRTA

Mitkä tekstit virtaavat ohitsesi päivän aikana? Piirrä, maalaa tai askartele virtaava joki. Kirjoita, liimaa tai piirrä jokeen ja joen rannoille, mitä tekstejä luet tai näet. Tekstit voivat olla mitä tahansa: kaunokirjallisuutta, sarjakuvia, pikaviestejä, uutisotsikoita, mainoksia tai vaikka pa kadunvarsikylttejä. Merkitse myös, millä kielellä luet tai näet eri tekstejä. Onko olemassa tekstejä, joihin et tavallisesti kiinnitä huomiota? Minkä tekstin mukana haluaisit uiskennellä kauemmin? Onko jokin teksti sen verran vaikea, että tarvitset kellukkeita?

Ennen tehtävää oppilaille voi antaa kotitehtäväksi kuvata, kerätä, leikata ja tuoda tunnille päivän aikana havaitsemiaan tekstejä.

KUVATAAN PÄIVÄN UUDET SANAT

1–9 kaikki oppiaineet

Kuvataan päivän uudet sanat -tehtävässä oppilas laatii valitun aihepiirin sanoja kuvaamalla ja keräämällä monikielisen kuvasanaston.

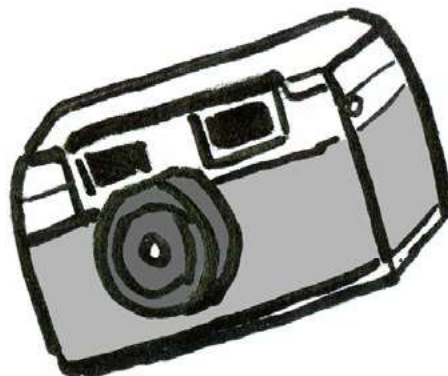
Tehtävää voi soveltaa paitsi eri kielten opiskeluun, myös oppiainekohtaiseen kieleen: kuvasanastoa voidaan koota vaikka ympäristöopin (mitä eläimiä tai kasveja näit kotimatalla), suomen kielen ja kirjallisuuden (millaisia moduksia mainoksissa tai otsikoissa näkyi, mitä Kalevalan henkilöitä ja tapahtumia löysit kadun- ja yritysten nimistä) tai historian (kenen patsaan näit kaupungin keskustassa) opetukseen.

Aikaa tehtävän tekemiseen menee 30–45 minuuttia. Tehtävä tehdään yksin tai ryhmän kanssa älylaitteita käyttäen. Aluksi valitaan kuvasanastolle aihepiiri (esimerkiksi pukeutuminen, koulutarvikkeet, kouluympäristön kasvit tai vaikkapa ruokalajit).

1. Oppilaan tehtävä on ottaa kolme valittuun aihepiiriin sopivaa kuvaa, joissa näkyvien asioiden tai esineiden nimet hän haluaisi tietää eri kielillä.
2. Oppilas selvittää kuvaamiensa asioiden ja esineiden nimet eri kielillä ja kirjoittaa ne kuviin. Samalla hän harjoittelee sanakirjojen käyttöä ja kriittistä suhtautumista käännoistyökaluihin.
3. Kuvat katsotaan luokassa yhdessä. Kuvat voidaan koota yhteen koko luokan monikieliseksi kuvasanakirjaksi. Sanoista voidaan kirjoittaa virkkeitä, dialogeja tai tekstejä, joissa sanoja pyritään käyttämään asiayhteydessään.

SOVELLUS: Tehtävä voi olla pitkäkestoinen koti- tehtävä siten, että kuvasanastoa ohjeistetaan koamaan oppilaan valitsemalla kielellä esimerkiksi muutaman viikon tai koko lukukauden ajan.

KUVATAAN PÄIVÄN UUDET SANAT

1. Valitkaa monikieliselle sanastolle aihepiiri. Se voi olla vaikkapa pukeutuminen, koulutarvikkeet, kouluympäristön kasvit, ruokalajit tai joku muu itse keksimänne.
2. Ota kolme kuvaa sellaisista valitsemaanne aihepiiriin kuuluvista asioista tai esineistä, joiden nimet haluaisit tietää eri kielillä, esimerkiksi venäjäksi, ranskaksi, arabiaksi, englanniksi tai suomeksi.
3. Selvitä, mitä sanat tarkoittavat eri kielillä. Voit käyttää apuna sanakirjoja tai kysyä apua kaverilta. Kirjoita sanojen nimet kuviin eri kielillä. Kuinka monta eri kieltä keksit?
4. Esittele laatimasi kuvasanasto luokassa opettajan ohjeen mukaan.

MEIDÄN KIELEMME

3–9 kielet, kuvataide

Meidän kielemme -tehtävä auttaa sekä opettajaa että oppilaita näkemään, mitä kieliä luokassa osataan. Tehtävässä oppilaat tiedostuvat omasta monikielisyystään ja pohtivat, millainen merkitys sillä on heidän identiteettiinsä ja toimintaansa.

Aikaa tehtävän tekemiseen menee noin 45 minuuttia.

1. Oppilaat jaetaan pienryhmiin ja heille annetaan oheinen tehtävämoniste. Monisteen avulla käydyn keskustelun pohjalta valmistetaan koko luokan yhteinen juliste luokassa puhutuista kielistä. Julisteeseen voidaan kerätä paitsi oppilaiden puhumat eri ensikieliset ja koulussa tai muualla opitut kielet, myös yhden kielen eri muodot (esimerkiksi savon murre, stadin slangi, kirjoitettu yleiskieli ja niin edelleen).
2. Päätäkää luokan kesken julisteen muoto. Mallia voitte ottaa opettajien omasta kielijulistesta (ks. *Opettajien kielijuliste* s. 44) tai toteuttaa ihan erilaisen. Juliste voi olla esimerkiksi
 - A. kielikatu (*Mitä kieliä katumme varrella asuu? Millaisissa taloissa? Miten naapuruston kielet kohtaavat?*),
 - B. kielimeri (*Jos luokan kielet olisivat kaloja tai laivoja, miltä ne näyttäisivät? Kuinka ne liikkuisivat? Leikkisivätkö ne yhdessä?*) tai
 - C. kieliavaruus (*Jos tekisit raketilla matkan kieliavaruuteen, millaisia planeettoja eri kielillä olisi? Mitä näkisit kieliavaruudessa? Kiertäisivätkö kielet toistensa ympärillä kuin taivaankappaleet?*).

3. Laittakaa valmis teos näkyvälle paikalle esimerkiksi luokan oveen.
4. Tehtävän loppuksi voidaan käydä keskustelua seuraavien apukysymysten avulla:
 - Kuinka montaa kieltä luokassa yhteensä puhutaan?
 - Osaako joku luokkakaveri jotain yllättävää kieltä?
 - Osaako joku luokkakaveri jotakin kieltä, jota haluaisit itsekin osata?
 - Miten luokkakaverit ovat oppineet näitä kieliä? Miten voisit itse oppia uusia kieliä?
 - Miksi on tärkeää tai mitä hyötyä on osata useampaa kuin yhtä kieltä?

SOVELLUS: Luokkaan voidaan tehdä myös muita julisteita, jotka tekevät näkyväksi luokassa puhuttavia kieliä ja kielimuotoja. Julisteisiin voidaan kirjoittaa esimerkiksi perusfraaseja, tervehdyksiä, erilaisia toivotuksia ja onnitteluja. Oppilasryhmät tai parit valmistavat julisteen, johon lisäävät valitsemansa fraasin mahdollisimman monella eri kielellä. Julisteet voidaan laittaa esille luokan kieliseinälle tai -käytävälle. Myös luokassa tehtäviin onnittelukortteihin voidaan kirjoittaa onnitteluja eri kielillä ja murteilla.

MEIDÄN KIELEMME

Kielijulistetta tekemään!

Kerro omalle ryhmälle.

Mitä kieliä osaat käyttää? _____

Missä olet oppinut näitä kieliä? _____

Missä tilanteissa käytät eri kieliä? (Esim. Mitä kieltä käytät kavereiden kanssa, mitä kieltä kotona, mitä kieltä harrastuksessa?) _____

Osaatko jotain suomen kielen murretta tai murteita? Mitä? _____

Missä olet oppinut näitä murteita? _____

LUOKAN OMA KIELIYSTÄVÄKIRJA

3–9 kielet

Kieliystäväkirjan idea on tehdä oppilaiden kielet ja taustat näkyväksi ja siten lisätä tietoisuutta luokan monikielisyydestä. Luokan oma kieliystäväkirja toimii myös ryhmäyttävänä tehtävänä, kun yksittäiset sivut kootaan lopulta yhteiseksi kokonaisuudeksi.

Aikaa tehtävään menee noin 30 minuuttia.

1. Oppilaille monistetaan oheinen kieliystäväkirjan sivu. Päätäkää yhdessä oppilaiden kanssa kirjan sisällöstä. Millaisia asioita oppilaiden sivu voisi sisältää valmiiksi annettujen kohtien lisäksi? Täyttäkää tyhjät kohdat kieliaiheisilla kysymyksillä ennen sivun täyttämistä. Kysymyksiä voivat olla esimerkiksi:

Minusta X kieli on tärkeä, koska...

Haluaisin käyttää X kieltä enemmän, koska...

X kielestä on ollut minulle paljon hyötyä, koska...

Kielen X ääntäminen/kirjoittaminen/lukeminen/kuunteleminen on minusta helppoa/vaikeaa/mukavaa/kivaa/hankalaa, koska...

2. Jokainen oppilas täyttää oman sivunsa. Sivua voi työstää myös kotiväen kanssa tai vaikka vanhempainillassa.
3. Oppilaiden sivuista kootaan luokan yhteinen kieliystäväkirja. Kirja voidaan koota esimerkiksi liimaamalla sivut osaksi vihkoa, tai vaihtoehtoisesti se voidaan toteuttaa sähköisesti.
4. Kieliystäväkirja voidaan näyttää luokan uusille oppilaille ja heidän huoltajilleen. Uusia oppilaita pyydetään myös tekemään oma sivunsa, joka liitetään osaksi kirjaa.

SOVELLUS: Kieliystäväkirjan sivua voidaan käyttää haastattelupohjana, kun tutustutaan koulun muihin oppilaisiin tai esimerkiksi koululla käyviin vierailijoihin.

Vastaa kysymyksiin ja piirrä kuva itsestäsi. Kun olet valmis, liitä sivu luokan kieliyhtäkirjaan.

Minun nimeni on _____

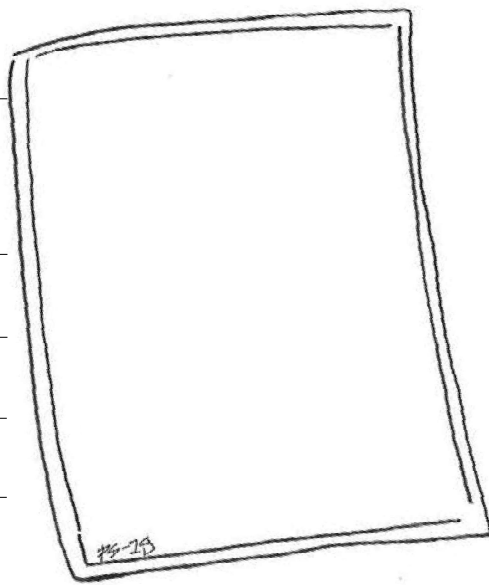
Minä puhun näitä kieliä/murteita/tyylejä:

Minulle tärkeä kieli/murre on _____

Lempisanani on _____

Oudoin osaamani sana on _____

Hassuin osaamani sana on _____

Kuva minusta

Tämän osaan sanoa todella monella eri kielellä/tavalla: _____

Yllättävin kielitaitoni on _____

Haluaisin osata näitä kieliä: _____

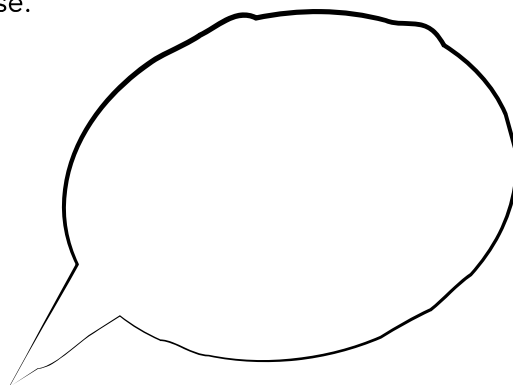
Viimeksi opin tämän sanan: _____

Tämä kieli on minusta tosi kaunis: _____

Kieli on minusta kaunis, koska _____

Kirjoita ajatuskuplaan kauneimman kielen kaunein lause.

Voimalauseeni tai mottoni on

TUTUSTUTAAN MONIKIELISESTI

3–9 kielet

Tehtävä sopii luokkiin, joissa oppilaat puhuvat eri ensikieliä tai luokkiin, joissa on opiskeltu tai esimerkiksi kielisuihkutettu eri kieliä. *Tutustutaan monikielisesti* -tehtävän tavoite on tutustua luokassa puhuttaviin kieliin ja siihen, miten eri kielillä tutustutaan ja esittäydytään. Luokassa päästetään yhtäaikaaisesti ääneen sellaiset kielet, jotka eivät ehkä aiemmin olleet kuuluvilla.

Tehtävään menee aikaa noin 45 minuuttia.

1. Oppilaille monistetaan oheinen tehtävämoniste.
2. Tehtävän ensimmäisessä osassa oppilaat kirjoittavat pienen dialogin jollakin osaamallaan kielellä apupohjan avulla.
3. Tehtävän seuraavaa osaa varten opettaja tarvitsee musiikkia (esimerkiksi kappaleet eri kielillä toimivat mainiosti). Tässä osassa oppilaat kiertävät ympäri luokkaa musiikin soidesa. Kun opettaja katkaisee musiikin, oppilaat rakentavat kirjoittamaansa dialogia repliikki kerrallaan opettajan ohjeiden mukaisesti. Ensin käytetään parista toisen valitsemaa kieltä, sitten samalla vuorolla vielä toisen kieltä. Ohjeet ovat seuraavat:
 - A. Kun musiikki loppuu, ota pari ja tervehdi häntä valitsemallasi kielellä (tämä tehdään esimerkiksi kolme kertaa).
 - B. Kun musiikki loppuu, ota pari ja kysy, mikä hänen nimensä on. Opeta parille, kuinka hänen tulee vastata kielelläsi ja kuuntele, kun pari toistaa vastauksen (tämä tehdään esimerkiksi kolme kertaa).
 - C. Kun musiikki loppuu, ota pari ja kysy, mistä hän on kotoisin. Opeta parille, kuinka hänen tulee vastata kielelläsi ja kuuntele, kun pari toistaa vastauksen (tämä tehdään esimerkiksi kolme kertaa).
 - D. Kun musiikki loppuu, ota pari ja kerro hänelle, että on hauska tutustua. Opeta parille, kuinka kielelläsi sanotaan "kiitos samoin" ja kuuntele, kun pari toistaa vastauksen (tämä tehdään esimerkiksi kolme kertaa).

Tarvittaessa opettaja voi näyttää mallia, kuinka parille sanotaan tarpeeksi hitaasti erikielisiä ilmauksia, jotta pari pystyy toistamaan ne perässä.
4. Tehtävän viimeisessä osiossa tutustutaan valittuihin kieliin tarkemmin, harjoitellaan kokonainen dialogi jollain uudella kielellä ja esitetään mahdollisesti erikielisiä pikkudialogeja koko luokalle.

TUTUSTUTAAN MONIKIELISESTI

1. Käännä seuraava dialogi jollekin osaamallesi kielelle.

	Suomeksi:	Kieli:
Thang:	Moi!	_____
Tuisku:	Terve!	_____
Thang:	Mikä sun nimi on?	_____
Tuisku:	Mun nimi on Tuisku.	_____
Thang:	Mistä sä olet kotoisin?	_____
Tuisku:	Mä olen kotoisin Porista, Suomesta.	_____
Thang:	Hauska tutustua!	_____
Tuisku:	Kiitos samoin!	_____

2. Kun opettaja antaa luvan, nouse ylös ja kävele ympäri luokkaa. Musiikki alkaa soida. Kuuntele opettajan ohjetta siitä, mitä sinun tulee tehdä, kun musiikki loppuu.

3. Valitse pari, jonka valitsema kieli on sinulle mahdollisimman uusi.

Esittele parille dialogi, jonka olet kirjoittanut. Opetä parille fraasit ja pyydä paria toistamaan perässä.

Sovi parin kanssa, kumpi on Thang ja kumpi on Tuisku. Harjoitelkaa dialogi uudella kielellä. Esittäkää dialogi parin kanssa koko luokalle.

KIELENKIINTOINEN HAASTATTELU

3–9 kielet

Kielenkiintoinen haastattelu ohjaa oppilaat pohtimaan oman lähiympäristönsä kielellistä moninaisuutta. Oppilaat pohtivat kieliasteisiin ja kielenkäyttöön liittyviä kysymyksiä sekä haastattelevat valitsemaansa kielenkäyttäjää. Tavoite on, että luokkaan luodaan esimerkkejä monenlaisista kielenkäyttäjistä. Samalla havaitaan, kuinka moninainen yhden yksittäisen ihmisen kieliympäristö saattaa olla.

Aikaa tehtävään menee 2 x 45 minuuttia.

1. Oppilaille monistetaan haastattelupohja ja myöhemmin henkilökuvapohja. Tehtävän voi toteuttaa yksilö-, pari- tai ryhmätyönä.
2. Ensimmäisellä tunnilla oppilaat laativat kielenkiintoisen haastattelun keksimällä kymmenen kieleen ja kielenkäyttöön liittyvää kysymystä.
3. Tehtäväksi annetaan haastateltavan henkilön valinta ja haastattelun teko. Tämä vaihe voidaan antaa kotitehtäväksi.
4. Toisella oppitunnilla oppilaat rakentavat henkilökuvan kirjaamalla haastatteluista saamansa tiedot henkilöhahmon ympärille käsitekartaksi. Käsitekarttoja voidaan kasvattaa piirtäen ja kirjoittaen, jotta haastatellun henkilön ajatukset kielestä ja kieliympäristön moninaisuus saadaan mahdollisimman näkyväksi. Henkilökuvat voidaan laatia myös julisteiksi seinille. Henkilöitä voidaan tarkastella koko luokan kanssa yhdessä esimerkiksi seuraavien kysymysten avulla:
 - Kuinka montaa eri kieltä henkilöt kuulevat, puhuvat, näkevät tai lukevat arjessaan?
 - Miksi jostain sanasta, kielestä tai ilmauksesta pidetään?
 - Milloin, miksi tai mitä kieliä henkilöt käyttävät sekaisin? Milloin kielet vaihtuvat?
 - Mitä eroa eri haastateltujen henkilöiden kieliasteissa tai käyttötilanteissa on? Miksi joidenkin kieliympäristö on samanlaisempi kuin toisten?
 - Miten oma kielenkäyttösi tai asenteesi eroaa haastateltujen henkilöiden vastauksista? Mistä luulet sen johtuvan?

KIELENKIINTOINEN HAASTATTELU

Keksi kymmenen kieleen ja kielenkäyttöön liittyvää kysymystä. Esimerkiksi "Mitä kieltä puhut parhaan kaverisi kanssa?", "Mikä on lempisanasi? Miksi?", "Kuinka monta sanaa osaat italiaksi?" tai "Milloin puhut jotain muuta kieltä kuin suomea?"

Mitä _____ ?

Kuinka _____ ?

Missä _____ ?

Milloin _____ ?

Miksi _____ ?

_____ ?

_____ ?

_____ ?

_____ ?

_____ ?

Valitse henkilö, jonka kielestä ja kielenkäytöstä haluatte saada tietoa. Henkilö voi olla sisarus tai sukulainen, luokkakaveri, koulun henkilökunnan jäsen, naapuri tai vaikkapa joukkuekaveri.

Haastattele henkilöä kysymällä laatimanne kielikysymykset. Kirjatkaa vastaukset ylös.

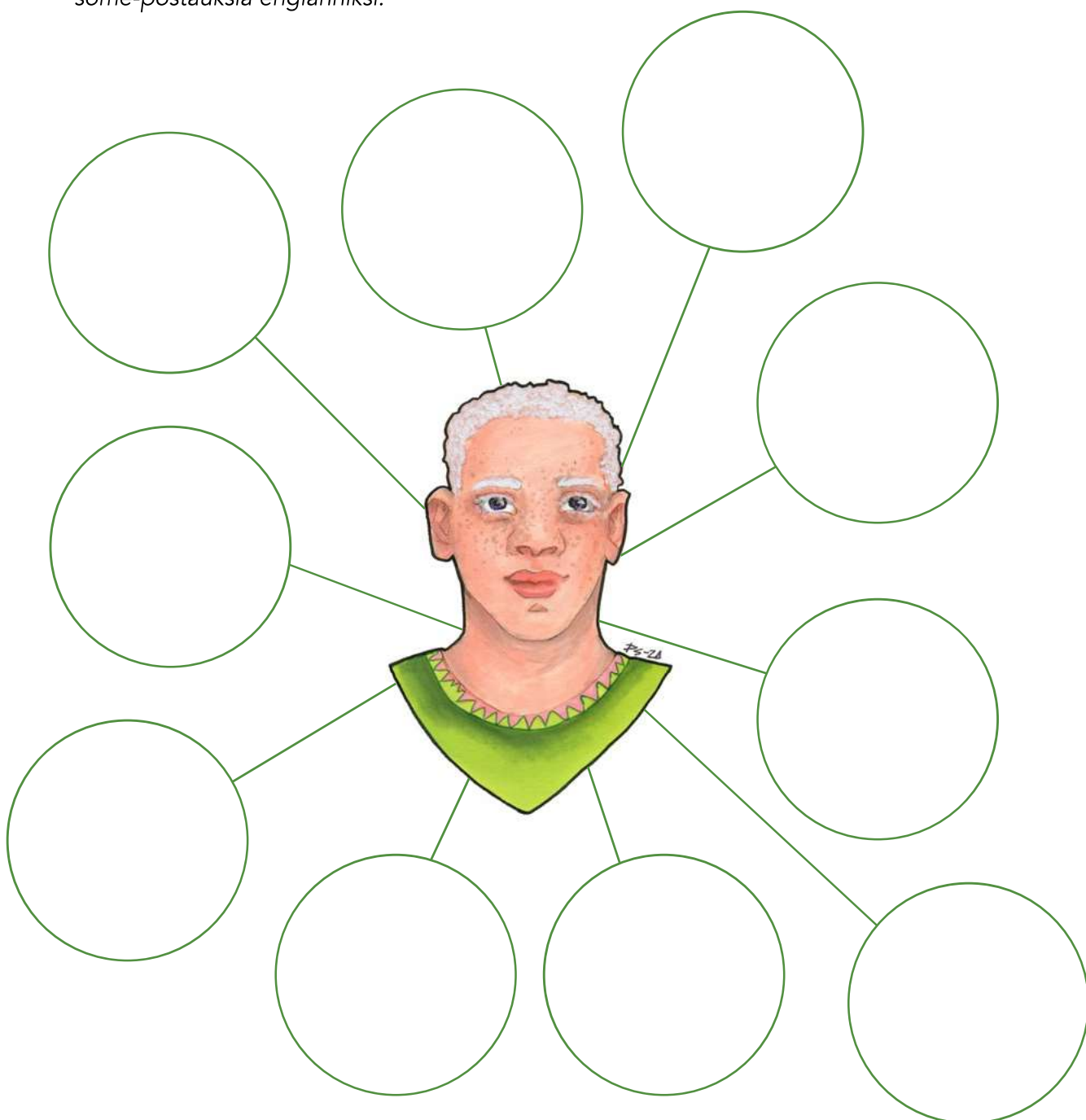
Laadi haastattelun perusteella kielenkiintoinen henkilökuva. Kirjoita tiedot kupliin.

Esimerkiksi

Faidon puhuu parhaan kaverinsa kanssa kreikkaa, mutta sanoo välillä sanoja englanniksi.

Zainabin lempisana on hattara, koska sen jokainen tavu kuulostaa samalta.

Teemu puhuu turun murretta, mutta kommentoi korealaisen lempibändinsä some-postauksia englanniksi.

YHTEISKUNTAMME KIELET

3–9 kielet, yhteiskuntaoppi

Yhteiskuntamme kielet-tehtävässä tutustutaan kieliin, jotka ovat Suomen yleisimpiä ensikieliä kansalliskielten lisäksi. Tavoite on, että muutamat ilmaukset ja sanat kielillä tulisivat tutuiksi.

Aikaa tehtävän tekemiseen menee noin 45 minuuttia.
Oikeat vastaukset ovat kirjan lopussa.

1. Oppilaille monistetaan oheinen tehtävämoniste.
2. Oppilaan tehtävä on selvittää, mitä monisteen ilmaukset ovat yleisimmillä Suomessa puhutuilla ensikielillä.
3. Taulukkoon voi lisätä myös muita kieliä. Mikäli luokassa on kielten osaajia, he voivat toimia kieliasiantuntijoina tehtävää tehtäessä.
4. Kaikki kielet ovat yhtä tärkeitä! Pohtikaa, mitä voisitte koulussa, luokassa tai arjessa tehdä toisin, jotta Suomessa osatut kielet tulisivat paremmin näkyväksi.

*Tiesitkö, että Suomessa
puhutaan yli 500 kieltä?
Mitä kieliä osaat mainita?*

YHTEISKUNTAMME KIELET

Selvitä, mitä monisteen ilmaukset ovat yleisimmillä Suomessa puhutuilla ensikielillä.

Voit lisätä taulukkoon myös muita kieliä.

Yksi, kaksi, kolme...							
Minun nimeni on...							
Hyvää, kiitos!							
Mitä kuuluu?							
Kiitos!							
Hei!							
	1. venäjä	2. viro	3. arabia	4. somali	5. englanti		

ARJEN MONIKIELISYYTTÄ ETSIMÄSSÄ

5–9 kielet

Arjen monikielisyttä etsimässä -tehtävän tavoite on purkaa yksikielisyden normia ja auttaa havaitsemaan kieliympäristön monikielisyys. Tehtävässä tutkitaan ilmauksia, joissa on esimerkkejä kieleilystä eli eri kielten käytöstä limittäin. Lisäksi tehtävässä havaitaan, ettei kukaan oikeastaan puhu mitään kieltä täydellisesti, vaan kielen palasia osana vuorovaikutusta.

Tehtävään menee aikaa noin 45 minuuttia. Oikeat vastaukset ovat kirjan lopussa.

1. Oppilaille monistetaan oheinen tehtävämoniste. Oppilaan tehtävänä on tutkia annettuja virkkeitä ja laskea ja nimetä niissä esiintyviä kieliä. Lisäksi oppilaiden tehtävänä on pohtia, kuka kyseisen virkkeen voisi sanoa. Tehtävän jälkeen voidaan keskustella yhdessä esimerkiksi seuraavien kysymyksien avulla:
 - Kuinka luontevalta kieleilyfraasit kuulostavat? Voisitko itse sanoa näin?
 - Millä perusteella mielikuva tietynlaisesta puhujasta syntyi?
 - Miksi voidaan sanoa, että "jokainen ihminen on monikielinen"?
2. Kielten käyttöä limittäin voidaan nimittää kieleilyksi. Millaista kieleilyä huomaatte omassa lähiympäristössänne? Kuunnelkaa esimerkiksi kavereidenne puhetta, podcasteja, radiota tai lukekaa somea. Kirjoittakaa esimerkkejä.

*Olet ehkä huomannut,
että on joskus täysin
tavallista käyttää useita
kieliä samassa tilanteessa.*

ARJEN MONIKIELISYYTTÄ ETSIMÄSSÄ

Olet ehkä huomannut, että on joskus täysin tavallista käyttää useita kieliä samassa tilanteessa.

1. Tutkikaa parin kanssa alla olevia virkkeitä ja laskekaa, kuinka monta kieltä niistä löydätte. Kirjoittakaa kielet taulukkoon.
2. Pohtikaa, millainen ihminen (esim. ikä, ammatti ja/tai sukupuoli) voisi sanoa kyseisen virkkeen. Keksikää, missä tilanteessa hän voisi sanoa näin.

Kieleilyä	Kuinka monta kieltä löydät? Mitä kieliä?	Kuka näin voisi sanoa? Missä tilanteessa?
A. Det är jätte kival! Nähdää sit dinnerilla! Love xxxx	3: ruotsi, suomi ja englanti	Esim. aikuinen muotibloggaaja sopii illallistreffeistä viestillä jonkun itselleen tärkeän ihmisen kanssa
B. Siis SOS! Saan kohta burnoutin, jos tää äppi ei ala toimii.		
C. Mie halluisin kokkeilla et onks toi muchos nachos yhtä hyvä ku se mitä myö syöttiin lomalla.		
D. No se kuulutti just, et einsteigen bitte eli meikä lähtee menee. Se ois hasta la vista, baby!		
E. Wallahi, bro, mä olin siellä! Vieläki soi korvissa "op, op, op, op, Oppa Gangnam Style..." Meitä oli about kymmene äijää.		
F. Ystävä on swahiliks "rafiki", ja sit toi leijona tarkoittaa "simba". Mut sit tota pahkasika-sanaa mä en tiää. No idea.		
G. Voi ei, deletoi se ASAP, tack! Vähän awkward... Etkä sit laita mitään linkkiä bioon.		
H. Sori ei pygee, meen bussil med min mamma. Toivottavasti on fine.		
I. Awwwww, kawaii!! Stalkkasin jo instasta et onpa super cute <3 <3 <3 :)		

MONIKIELINEN YMPÄRISTÖ KUVINA

3–9 kielet, ympäristöoppi

Tehtävän soveltuminen koulun fyysiseen ympäristöön tulee arvioida paikkakuntakohtaisesti.

Tehtävässä kartoitetaan lähiympäristön kielimaisemaa ja kiinnitetään huomiota ympäristön tarjoamiin affordansseihin eli tarjolla oleviin kielen aineksiin, joista voi oppia uusia ilmaisuja (esimerkiksi *exit*: merkityksen ja kirjoitusasun kohtaaminen päivittäin).

Aikaa tehtävän tekemiseen menee vähintään 45 min. Tehtävä voidaan toteuttaa luokan yhteisenä retkenä koulun lähiympäristöön tai se voidaan antaa kotitehtäväksi. Tarvittaessa tehtävä voidaan tehdä myös verkkoa hyödyntämällä.

1. Oppilaille tulostetaan tai jaetaan sähköisesti oheinen taulukko.
2. Oppilaat voivat tehdä tehtävän yksilösuorituksena tai pari-/ryhmätehtävänä. Oppilaat ottavat lähiympäristöstään kuvia ruudukon ohjeiden mukaan. Oppilas valitsee kolme ruutua pysty- tai vaakasuoraan tai viistosti. Oppilaiden pitää myös kirjoittaa muistiin, mistä paikasta kuvat on otettu.
3. Kuvat katsotaan luokassa yhdessä ja mietitään, tunnistavatko oppilaat paikat, kielet ja merkitykset.
4. Tehtävää voi jatkaa tekemällä löydetyistä teksteistä monikielistä runoutta.
 - A. Oppilaiden ottamat kuvat tulostetaan tai niissä olevat tekstit kirjoitetaan erillisille papereille.
 - B. Kuvissa ja papereilla olevat tekstit leikataan 2–4 sanan pituisiksi pätkiksi.
 - C. Oppilaiden tehtävä on yhdistää sanalappunsa niin, että niistä muodostuu hassuja monikielisiä runoja.
 - D. Runot voidaan laittaa esille luokan seinälle ja niitä voidaan tarkastella yhdessä ryhmän kanssa.

MONIKIELINEN YMPÄRISTÖ KUVINA

Valitse kolme ruutua pysty- tai vaakasuoraan tai viistosti. Ota kuvia ruutujen ohjeiden mukaan. Kirjoita taulukkoon, mistä kuvat on otettu.

<p>Ota kuva esimerkiksi kaupan, koulun tai kirjaston ilmoitustaulun kielistä.</p>	<p>Etsi tuotemerkkejä, joilla on erikielisiä nimiä. Katso esimerkiksi tavaroita kaupan hyllyillä. Ota kolme kuvaa erilaisista tuotemerkeistä.</p>	<p>Ota koulun käytäviltä kolme kuvaa, joissa näkyy eri kieliä.</p>
<p>Etsi neljä eri kieltä, joilla löytyy kirjoja esimerkiksi kirjastosta. Ota kuva kirjoista, jotka on kirjoitettu valitsemillasi kielillä.</p>	<p>Etsi kauppoja, ravintoloita ja muita liiketiloja, joiden nimet on kirjoitettu eri kielillä. Ota nimistä kuvat.</p>	<p>Ota kuva kyltistä, jossa on useampaa eri kieltä.</p>
<p>Etsi erikielisten elokuvien, laulujen tai TV-sarjojen nimiä. Ota vähintään kolme kuvaa.</p>	<p>Katso ravintoloiden ruokalistoja (esim. netissä). Ota kuva monikielisestä ruokalistasta.</p>	<p>Kiinnitä huomio koulumatkasi varrella näkyviin kieliin. Katso esimerkiksi vaatteita, seiniä, autoja ja mainoksia. Ota kuvia sanoista ja ilmauksista.</p>

MONIKIELISET UUTISOTSIKOT

3–9 kielet

Tämä tehtävä soveltuu parhaiten kouluun, jossa oppilaat käyttävät monia kieliä.

Monikieliset uutisotsikot -tehtävä ohjaa oppilaat havainnoimaan elinympäristönsä monikielisyttä. Oppilaiden tehtävä on parin tai ryhmän kanssa toimia tutkivina kieliuutistoimittajina ja kirjata muistiin, mitä kieliä he kuulevat oppitunnilla, välitunnilla, kotimatalla, kotona ja harrastuksissa. Lisäksi oppilaat kirjaavat, mistä kielten puhujat keskustelevat (mikäli ymmärtävät kuulemaansa kieltä). Tämän jälkeen havaintojen pohjalta laaditaan monikielisiä uutisotsikoita kieliuutisten sanomalehteen. Uutisotsikoiden laadinnan tavoite on vetää yhteen tärkeimmät kielihavainnot ja tehdä näkyväksi kieliä käyttöyhteyksissään.

Tehtävä kannattaa jakaa kahdelle päivälle siten, että ensimmäisellä oppitunnilla ohjeistetaan ja jaetaan tehtävämonisteet. Seuraavalla oppitunnilla käsitellään kerätyt havainnot. Aikaa tehtävän tekemiseen menee 15 + 90 minuuttia.

1. Oppilaille kannattaa aluksi mallintaa sitä, millaisia havaintoja he voivat tehdä kielten käytöstä. Esimerkiksi
Mitä kieltä käytettiin? *”Suomea ja arabiaa”*
Missä tilanteessa kieltä käytettiin? *”Välitunnilla pelattiin jalkapalloa, ja oppilaat kinastelivat maalista pelikentällä.”*
Mitä sanottiin? *”Wallahi, se oli maali!”*
2. Oppilaat kirjaavat muistiin eri paikoissa ja tilanteissa kuulemiaan kieliä sekä keskustelunaiheita eli keräävät materiaalia seuraavaa työvaihetta varten. Keräämisen jälkeen oppilaat vastaavat pohdintakysymyksiin.
3. Kerätystä aineistosta laaditaan uutisotsikoita. Uutisotsikkoja laadittaessa oppilaita muistutetaan siitä, että kielten ja niiden käytön tulisi olla esillä jokaisessa otsikossa. Tätä varten oppilaille voi antaa esimerkkejä otsikoista:
”Arabiankielisiä hurraahuutoja välituntipeleissä – maali viime sekunneilla.”
”Pelaaja kommentoi voittomaalia: Wallahi, se oli maali!”
”Arabia toimii välituntien kielenä – maanantain pelitilanteessa nähtiin ennennäkemätön taistelu.”

MONIKIELISET UUTISOTSIKOT

1. Toimikaa parin tai ryhmän kanssa tutkivina kieliuutistoimittajina ja kuunnelkaa, mitä eri kieliä ihmiset puhuvat lähiympäristössänne. Kirjatkaa havainnot muistiin taulukkoon.
2. Pohtikaa vastaukset seuraaviin kysymyksiin:
 - A. Mitä kieliä kuulitte paljon? _____
 - B. Mikä oli kiinnostavin puheenaihe? _____
 - C. Mikä oli yllättävintä? _____
 - D. Mitä ette kuulleet, vaikka olisitte halunneet kuulla? _____

3. Laatikaa tekemienne havaintojen pohjalta kieliuutisotsikoita. Kootkaa ne sanomalehden etusivuksi. Miettikää, mikä uutinen saa eniten tilaa. Mikä uutinen kiinnostaa lukijaa? Millainen otsikko on ymmärrettävä? Mihin uutiseen tarvitsette kuvan? Onko mukana klikkiotsikoita tai sitaatteja? Mikä sanomalehtenne nimi on?

OPPITUNTI	VÄLITUNTI	KOTIMATKA	KOTI	VAPAA-AIKA
Mitä kieltä käytettiin?	Mitä kieltä käytettiin?	Mitä kieltä käytettiin?	Mitä kieltä käytettiin?	Mitä kieltä käytettiin?
Missä tilanteessa?	Missä tilanteessa?	Missä tilanteessa?	Missä tilanteessa?	Missä tilanteessa?
Mitä sanottiin?	Mitä sanottiin?	Mitä sanottiin?	Mitä sanottiin?	Mitä sanottiin?

2. MONIKIELISYYS- LABORATORIO – TUTKITAAN KIELTEN SALOJA

OPS

Oppilaat oppivat tekemään havaintoja erikielisistä teksteistä ja vuorovai-
kutuksen käytänteistä, käyttämään kielitiedon käsitteitä tekstien tulkin-
nassa ja hyödyntämään erilaisia tapoja oppia kieliä.

Monikielisyyslaboratorion tehtävien tavoite on saada oppilaat kiinnostumaan kielistä ja nii-
den tavoista välittää merkityksiä. Luvussa vertaillaan monipuolisesti maailman kieliä, ratkais-
taan kielellisiä ongelmia ja tehdään pikkututkimusta siitä, kuinka kielet toimivat. Samalla har-
joitellaan kielistä puhumista eli metalingvistisiä taitoja, mikä tukee kaikkien kielten oppimista.

KUKA SANOO OAUH OUAH? MITÄ SYDÄN SANOO?

3–9 kielet

Tehtävässä tarkastellaan onomatopoeettisia ilmauksia eli ilmauksia, jotka kuulostavat siltä, mitä ne tarkoittavat. Tarkastelun kohteena tehtävässä on esimerkiksi, miten eläimet ääntelevät eri kielillä tai miten sydämenlyönnit kuuluvat eri kielissä. Tuttujenkin eläinten ääntely voidaan merkitä hyvin eri tavalla eri kielissä, koska myös ääntely pyrkii noudattamaan kunkin kielen omaa äänneympäristöä. Tehtävä herättelee pohtimaan, miltä eri kielet kuulostavat.

Aikaa tehtävän tekemiseen menee noin 30 minuuttia.

1. Oheinen moniste tulostetaan ja erilaiset ääntelijät ja ääntelyt leikataan erillisiksi lapuiksi. Opettaja päättää tehtävän vaikeustason ja leikkaa laput sen mukaan.
 - Helpompi versio: Vasen sarake leikataan erillisiksi lapuiksi. Yhdellä rivillä olevat äänet ovat oma lappunsa. Tehtävänä on yhdistää oikea ääntelyrivi oikeaan ääntelijään.
 - Vaikeampi versio: Kaikki taulukon ruudut leikataan omiksi lapuikseen. Tehtävänä on yhdistää samaa tarkoittavat äänet toisiinsa ja löytää, mikä eläin tai ihmisen toiminto pitää kyseistä ääntä.
 - Ensin voidaan tutkia eläinääniä ja sitten ihmisääniä, tai kaikkia voidaan tarkastella samaan aikaan.
2. Oppilaat jaetaan esimerkiksi neljän hengen pienryhmiin. Jokainen pienryhmä saa oman valmiiksi leikatun monisteen.
3. Oppilaat yhdistävät pienryhmissä, mitkä kaikki ääntelyt kuvaavat samaa asiaa eli esimerkiksi, mitä jokin eläin sanoo eri kielillä. Kun kaikki äänet on yhdistetty oikeisiin tarkoitteisiin, voidaan harjoitella yhdessä ääntelyä eri kielillä. Mallia voidaan etsiä netistä.
4. Lopuksi voidaan keskustella yhdessä seuraavien apukysymysten avulla:
 - Tiedätkö, miten eläin- tai ihmisäänet sanotaan jollain muulla kuin tehtävässä olleilla kielillä? Tiedätkö, onko jossain kielessä monta tapaa sanoa sama asia? Tiedätkö, mitä joku muu eläin sanoo eri kielillä?
 - Miksi eläimet ääntelevät eri kielillä eri tavoin tai miksi jotkin ihmisen tuottamat äänet merkitään eri kielissä eri tavoin?
 - Millä tavalla eläinten äänet kuulostavat samalta tai eriltä kuin ihmisäänet?

sika

 röh röh
(suomi)

 oink oink
(englanti)

 groin groin
(ranska)

 groh groh
(romania)

 chrum chrum
(puola)

koira

 hau hau
(suomi)

 yap yap, ruff
ruff
(englanti)

 wah wah
(somali)

 ouah ouah
(ranska)

 hav hav
(turkki)

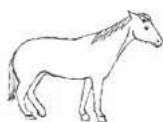

kana

 kot kot
(suomi)

 kakara-kakara
(baski)

 kaa-kaa
(viro)

 tok tok tok
(hollanti)

 kluk kluk
(latvia)

hevonen

 ihahaa
(suomi)

 wiehiehie
(saksa)

 nyihaha
(unkari)

 neigh
(englanti)

 hiii hiii
(ranska)

 sydämen
lyönti

 pum pum
(suomi)

 boum boum
(ranska)

 doef doef
(afrikaans)

 du-dunk du-
dunk
(ruotsi)

 lapp-tapp
(tamili)

 ihminen, joka
puraisee
ruokaa

 amps
(viro)

 rousk, hauk
(suomi)

 krauk
(indonesia)

 haps
(tanska)

 chap
(puola)

 ihminen,
jonka
mielestä
ruoka on
hyvää

 näm näm
(viro)

 nam(i) nam(i)
(suomi)

 yum yum, om
nom nom
(englanti)

 mauka mauka
(baski)

 mampf
mampf
(saksa)

pusuaäni

 pus pus
(suomi)

 mac
(somali)

 chu
(japan)

 mats-muts
(kreikka)

 mucuk
(turkki)

KORVA TARKKANA – KUUNNELLAAN KIELTÄ

5–9 kielet

Tehtävän tavoite on tehdä eri kieliä näkyväksi luokassa tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen. Tavoite on saada oppilaat kiinnostumaan eri kielillä tehdystä musiikista.

Tehtävä sisältää kolme vaihtoehtoa A, B ja C. Kaikki vaihtoehdot voidaan tehdä peräkkäin tai niistä voidaan valita tehtäväksi vain jokin. Koko tehtävään menee aikaa noin 2 x 45 minuuttia. Tehtävissä tarvitaan puhelinta tai tablettia, jossa on äänentoistomahdollisuus. Vaihtoehdoissa B ja C tarvitaan QR-koodinlukijaa.

Tehtävistä voidaan keskustella esimerkiksi seuraavien apukysymysten avulla:

- Mitä kieliä oli helppo tunnistaa? Miksi?
- Oliko helpompi tunnistaa kieliä puhenäytteistä vai musiikinäytteistä? Miksi?
- Oliko helppo äänittää oma kielinäyte? Mikä kielen puhumisessa oli helppoa, mikä vaikeaa?

VAIHTOEHTO A: TUNNISTA KIELI!

Oppilaat tutustuvat erilaisiin puhuttuihin kieliin verkkomateriaalin avulla kuuntelemalla ja arvaamalla, mitä kieliä minkäkin linkin takana puhutaan. Kannattaa varmistaa, löytyvätkö tehtävässä esimerkkinä olevat kielentunnistuspelit edelleen verkosta. Lisää vastaavia pelejä voi etsiä esimerkiksi hakusanalla “guess the language” tai “frozen multiple languages”.

1. Tunnistuspeliä voidaan pelata koko luokan kesken, pienryhmissä tai yksilötyönä.
2. Oppilaille monistetaan tai jaetaan sähköisesti oheinen tehtävämoniste.
3. Oppilaiden tehtävä on kuunnella hakusanoilla löytyvät äänimateriaalit ja arvata puhuttu kieli.

VAIHTOEHTO B: SUUNNISTA QR-KOODIRADALLA!

Oppilaat skannaavat QR-koodin ja arvailevat, mitä kieliä minkäkin linkin takana lauletaan. Tehtävää voidaan käyttää esimerkiksi liikuntatunnilla suunnistettaessa.

1. Opettaja etsii erikielisiä kappaleita netistä (kappaleet voi päättää itse tai käyttää oheista esimerkkilaululistaa).
2. Kappaleista tehdään QR-koodit, joiden avulla oppilaat voivat löytää kappaleet. Jos QR-koodeja ei ole mahdollista tehdä, voidaan kappaleiden kielten arvaaminen järjestää perinteisenä tietovisana luokassa.
3. QR-koodit voidaan sijoittaa halutulle alueelle: ympäri omaa luokkaa, koulurakennusta tai koko koulun aluetta. QR-koodit tulostetaan tarpeeksi isoille paperiarkeille (esim. A5).
4. Oppilaat suunnistavat radalla, etsivät QR-koodilappuja ja skannaavat koodin, jonka takaa aukeaa erikielistä musiikkia. Tehtävänä on tunnistaa kappaleen kieli, palata takaisin opettajan luokse ja saada oikeasta kielestä opettajalta kirjain.
5. Kirjaimista kootaan koko tehtävän ratkaisusana (MUSICA).

QR-radon esimerkkilaulut:

M viro: Curly Strings – Kauges külas

U unkari: Follow The Flow – Nem tudja senki PARÓDIA! Pamkutya

S norja: Marcus & Martinus – Elektrisk

I kurdi: Rind Reber Rushdi – Werzekan

C venäjä: Andrej Gubin – Milaja Moja Daleko

A korea: Girls' Generation – Gee

VAIHTOEHTO C: PUHU KIELIÄ!

Oppilaat kokeilevat itse eri kielillä puhumista älylaitteen avulla.

1. Oppilaat äänittävät näytteitä osaamistaan kielistä tai kielistä, joista ovat kiinnostuneet.
2. Oppilaiden monikielisistä ääninäytteistä voidaan tehdä vastaava QR-koodirata kuin B-kohdassa.

KORVA TARKKANA – KUUNNELLAAN KIELTÄ

VAIHTOEHTO A: TUNNISTA KIELI!

Привет!
Ich liebe dich
こんにちは
cool
Felicitări!
Поцілунки
ó neî...

Valitse yksi alla olevista hakusanoista, kirjoita se internetin hakukoneeseen ja mene sivulle. Kuuntele sivun kielinäytteitä. Tunnistatko kielet?

“Language Squad”

“Ling Your Language”

“Frozen multilingual”

Kerro parille!

Mitkä kielet tunnistit? _____

Minkä kielen tunnistit helposti? _____

Mistä tunnistit kielen? _____

Mikä kieli oli vaikea tunnistaa? Miksi? _____

VAIHTOEHTO B. SUUNNISTA QR-KOODIRADALLA!

Kierrä ympäri koulua ja etsi QR-koodeja. Kun löydät QR-koodin, lue se älylaitteella ja kuuntele. Kun tiedät, mitä kieltä kuudit, palaa takaisin opettajan luokse. Opettaja tarkistaa, tiesitkö oikein. Oikeasta vastauksesta saat kirjaimen. Kokoa kirjaimista sana.

Kirjaimet _____

Sana _____

VAIHTOEHTO C. PUHU KIELIÄ!

Valitse parin kanssa kieli, jota toinen teistä osaa puhua edes vähän. Äänitä parin kanssa pieni pätkä puhetta. Tämä voi olla esimerkiksi toivotus, pikku dialogi tai pidempi keskustelu. Jos et osaa valitsemaanne kieltä, pyydä paria opettamaan tai katso apua netistä.

RATKAISE AAKKOSKOODI

7–9 kielet

Ratkaise aakkoskoodi -tehtävän tavoite on tutustuttaa oppilas eri kielten aakkosjärjestelmiin ja samalla kehittää koodausajattelua.

Aikaa tehtävän tekemiseen menee noin 45 minuuttia.

Oikeat vastaukset ovat kirjan lopussa.

1. Jokaiselle oppilaalle monistetaan tehtävämoniste, jossa on venäläis-amerikkalaisen hampurilaisravintolan ruokalista ja aakkoslista. Ruokalista on kirjoitettu kyrillisillä aakkosilla, ja se sisältää ruokien nimet ja niiden hinnat. Latinalaiset aakkoset ja kyrilliset aakkoset ovat vierekkäin aakkoslistassa. Osa kyrillisen aakkoslistan kohdista on tyhjiä. Tehtävänä on selvittää ruokalistan avulla, mikä kyrillinen aakkonen vastaa latinalaista aakkosta. Aakkoslistaan on merkitty harmaalla kirjaimet, joille ei ole vastineita toisessa kirjoitusjärjestelmässä.
2. Tehtävä voidaan tehdä pareittain tai pienryhmissä. Ennen tehtävän aloitusta opettaja kysyy oppilailta, tunnistaako joku ruokalistan aakkoset ja osaako joku mahdollisesti jo kirjoittaa niillä. Mikäli luokassa on oppilaita, jotka tunnistavat aakkoset, he voivat halutessaan ryhtyä asiantuntijoiksi apuopettamaan muuta luokkaa. Asiantuntijat voivat myös lukea tarkasteltavat sanat ääneen malliksi muille. Vaihtoehtoisesti sanojen ääntämistä voidaan tarkastella nettisanakirjojen tai -käännösohjelmien kuuntelutoiminnolla.
3. Aakkoskoodin ratkaisemiseksi ruokalistaan on annettu avainsana дог, jonka jokaisen kirjaimen vastine on aakkoslistassa latinalaisilla aakkosilla kirjoitettuna. Oppilaiden tehtävä on ensin ratkaista tämän sanan merkitys (hot dog). Tämän selvittyä muiden sanojen ja aakkosten päättely voi alkaa. Oppilaille voi mainita, että kaikki ruokalistan ruoat ovat hampurilaisravintoloista tuttuja pikaruokia.

SOVELLUS 1: Kun aakkoskoodi on ratkaistu, aakkosista voidaan laatia esimerkiksi A4-koiset taideaakkostaulut esimerkkisanoineen luokan tai koulun käytävän seinälle. Samaa tehtäväideaa voidaan soveltaa myös muiden kielten aakkoskoodin selvittämiseen.

SOVELLUS 2: Aakkosia voidaan harjoitella tekemällä nimilaput, joihin kukin oppilas kirjoittaa oman nimensä kyrillisillä aakkosilla. Jos luokassa on käytettävissä kyrillisten aakkosten asiantuntija, hän voi ohjata ja auttaa oikeassa kirjoitusasussa.

RATKAISE AAKKOSKOODI

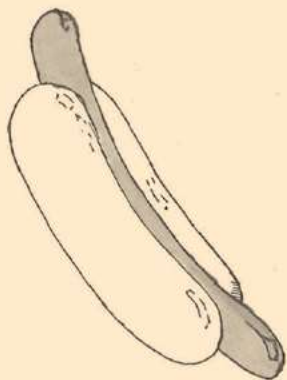
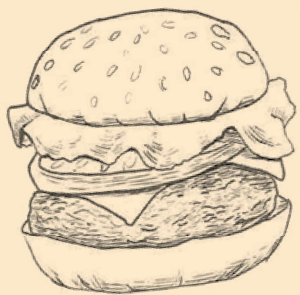
1. Lue venäläis-amerikkalaisen ravintolan ruokalista. Listassa on erilaisia pikaruokia ja niiden hintoja.
2. Listassa on avainsana хот-дог. Selvitä sen merkitys saamasi aakkoskoodin avulla. Mikä tuttu pikaruoka on kyseessä? _____

3. Mitä muita ruokia ravintolassa myydään? Selvitä aakkoskoodin avulla ja pääättelemällä. Mikä tuttu juoma on esimerkiksi кола? _____

4. Kirjoita selvittämäsi kyrilliset aakkoset aakkoslistaan.

Русско-американский ресторан

МЕНЮ

сэндвич	42 рублей
гамбургер	48 рублей
чизбургер	50 рублей
хот-дог	42 рублей
наггетс бокс	85 рублей
панيني тоскана	179 рублей
салат	116 рублей
салат цезарь	269 рублей
кола 0.4 л	75 рублей

latinalaiset aakkoset	kyrilliset aakkoset
a	
b	
c	*
d	д
e	
f	ф
g	г
h	х
i	
j	
*	я [ja]
*	е [je]
*	ё [jo]
*	ю [ju]
k	
l	
m	
n	
o	о
p	
q	*
r	
s	
*	ч [tš]
*	ж [ž]
*	з [z]
*	ц [ts]
*	ш [š]
*	щ [štš]
t	т
u	
v	
w	*
x	*
y	*
z	*
o	*
ä	*
ö	*
*	ъ
*	ы (taka-i, y)
*	ь

* = ei omaa aakkosta

SAMA MUTTA ERI: MITEN SAMA ASIA SANOTAAN ERI KIELILLÄ?

7–9 kielet

Tehtävän tavoite on tutustuttaa oppilaat sananlaskujen kieleen ja siihen, miten eri kielissä ilmaistaan samantyyppisiä asioita hieman eri tavoin. Näin päästään kiinni siihen, miten kieli heijastaa aina ympäröivää kulttuuriaan.

Aikaa tehtävän tekemiseen menee noin 30 minuuttia.
Oikeat vastaukset ovat kirjan lopussa.

1. Oheinen tehtävämoniste monistetaan oppilaille.
2. Oppilaat tutustuvat ensin pareittain tai pienryhmissä kahteen esimerkkisananlaskuun ja siihen, millaisiksi ne ovat muodostuneet eri kielissä.
3. Tehtävän toinen osa on muistella sananlaskuja, joita käyttää itse tai joita on kuullut muiden käyttävän. Sananlaskut voivat olla millä tahansa kielellä tai murteella. Toisen tehtävän voi antaa kotiläksyksi, jolloin sananlaskuja saa kysyä perheenjäseniltä ja kavereilta tai etsiä netistä.
4. Oppilaiden löytämät sananlaskut käydään yhdessä läpi. Ne voidaan kirjoittaa taululle ja lukea ääneen. Jos sananlaskuja on löytynyt eri kielillä, vertaillaan niiden merkitystä ja katsotaan, löytyykö yhteisiä sananlaskuja tai löytyykö sananlaskuja, joilla ei ole vastinetta. Jos sananlaskuja on vain suomeksi, mietitään, keksiikö joku niille vastineita eri kielistä.

SOVELLUS 1: Sananlaskut voidaan keskustelujen jälkeen kuvittaa ja niistä voidaan keskustelujen jälkeen tehdä seinätauluja. Sananlaskuista voi myös koota monikielisiä kirjoja tai tietovisoja!

SOVELLUS 2: Keksi oma sanonta. Keksi, miten sanonta voisi olla syntynyt? Entä minne ja miten sanonta voisi olla levinnyt? Kuka sanontaa voisi käyttää? Keksi myös, miten sanonta voitaisiin sanoa jollakin muulla kielellä. Kirjoita sanonnasta ja sen kuvitteellisesta taustasta tarina. Voit tehdä tehtävän ja kirjoittaa tarinan millä tahansa osaamallasi kielellä tai kielillä tai käyttää apuna muiden ryhmäläisten osaamia kieliä!

SAMA MUTTA ERI: MITEN SAMA ASIA SANOTAAN ERI KIELILLÄ?

Sananlaskut ovat lyhyitä mietelauseita tai elämänohjeita. Ne ovat usein vertauskuvallisia eli jotakin asiaa käytetään kuvaamaan toista asiaa. Esimerkiksi jostakin erittäin vihaisesta ihmisestä voi sanoa, että hän on *vihainen kuin ampiainen*. Sananlaskut ohjaavat usein tekemään asioita, joita pidetään hyvinä ja tärkeinä: esimerkiksi olemaan rehellinen, järkevä tai oikeudenmukainen. Eri kielissä on paljon sananlaskuja, joiden merkitys on melko samanlainen. On myös sananlaskuja, joita ei löydy monesta kielestä.

1. Lue parin kanssa alla olevat sananlaskut läpi. Sananlaskut on käännetty suomeksi eri kielistä. Vastatkaa sitten sananlaskua koskeviin kysymyksiin.

Tehtävä tekee mestarin. (suomi, unkari)

Tehtävä tekee täydelliseksi. (englanti)

Tehtävä tekee taitavaksi. (kiina)

Toisto on opintojen äiti. (latina, somali)

Missä on yrittäminen, siellä on menestys. (thai)

Missä on tahtoa, siellä on tapa. (bengali)

- A. Tiedättekö saman sananlaskun jollain muulla kielellä? Kirjoittakaa se tähän:

_____ (kieli: _____)

- B. Mikä näiden sananlaskujen opetus on? _____

- C. Mitä yhteistä näissä sananlaskuissa on? _____

- D. Mitä erilaista näissä sananlaskuissa on? _____

Ruoho on aina vihreämpää aidan toisella puolella. (suomi)

Naapurilla ruoho on vihreämpää. (venäjä)

Naapurin kana on hanhi. (kurdi, persia)

Naapurin kana tekee isompia munia. (romania)

Ruoka tuoksuu paremmalta aidan toisella puolella. (kantoninkiina)

Rumpu kuulostaa kaukaa hyvältä. (turkki)

E. Tiedätkö saman sananlaskun jollain muulla kielellä? Kirjoittakaa se tähän:

_____ (kieli: _____)

F. Mikä näiden sananlaskujen opetus on? _____

G. Mitä yhteistä näissä sananlaskuissa on? _____

H. Mitä erilaista näissä sananlaskuissa on? _____

I. Mistä voisi johtua, että sananlaskujen merkitys on usein samanlainen eri kielissä?

J. Mistä voisi johtua, että sananlaskujen merkitys ilmaistaan usein hieman eri tavoin eri kielissä?

2. Muistele sananlaskuja, joita olet kuullut, ja kirjoita ne ylös. Voit kirjoittaa sananlaskut millä tahansa kielellä tai murteella.

A. Mitä sananlaskuja käytät itse? _____

B. Mitä sananlaskuja kaverisi käyttävät? _____

C. Mitä sananlaskuja sinua vanhemmat ihmiset käyttävät? _____

D. Mitä sananlaskuja opettaja käyttää? _____

E. Mitä sananlaskuja et ymmärrä? _____

SELVITÄ SATU

7–9 kielet

Tehtävässä luetaan satu, joka on kirjoitettu useilla eri kielillä – osa kielistä on tuttuja ja osa tuntemattomia. Tavoite on innostaa oppilaita eri kielten vertailuun ja kaiken kielellisen repertuaarinsa käyttöön. Lisäksi tehtävän tavoitteena on lisätä avoimuutta tuntematonta kieltä kohtaan. Tehtävässä oppilaat pääsevät ottamaan myös asiantuntijarooleja, jos tehtävässä esiintyvissä kielissä on mukana oppilaiden omia kotikieliä. Tehtävässä vahvistetaan oppilaiden luottamusta omaan kykyihinsä oppia kieliä sekä rohkeutta luottaa päättelytaitoihinsa.

Aikaa tehtävän tekemiseen menee noin 45 minuuttia. Oikeat vastaukset löytyvät kirjan lopusta.

1. Oppilasparille tai -ryhmälle monistetaan oheinen monikielinen satu ja siihen liittyvät kysymykset. (Huom. opettaja pitää sadun suomenkielisen version itsellään.)
2. Oppilaiden ei välttämättä tarvitse ymmärtää tarinaa sana sanalta, vaan tarkoitus on ratkaista yhdessä sadun juoni pääpiirteittäin vastaamalla annettuihin kysymyksiin.
3. Tehtävän lopuksi voidaan keskustella yhdessä seuraavien apukysymysten avulla:
 - Miltä tuntui lukea monikielistä satua?
 - Miten teit päätelmiä sadun sisällöstä?
 - Minkä asioiden selvittäminen oli haastavaa?

Sadun suomenkielinen versio opettajalle:

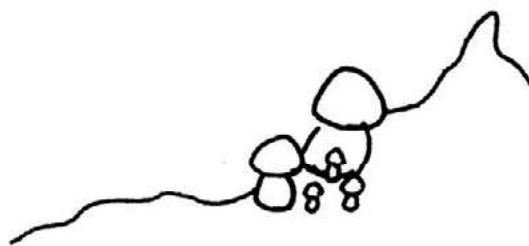
Jänis ja kilpikonna

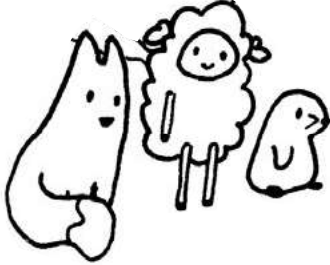
Olipa kerran jänis, joka asui metsässä. Jänis kehui olevansa nopeampi kuin kukaan muu metsän eläimistä. (monikielisessä versiossa venäjäksi)

– Kukaan ei voita minua, jänis sanoi. – Haastan kenet tahansa juoksemaan kanssani kilpaa. (monikielisessä versiossa englanniksi)

Kukaan metsän eläimistä ei uskaltanut osallistua kilpailuun – paitsi kilpikonna. (monikielisessä versiossa saksaksi) Se vastasi rauhalliseen tapaansa: – Jänis hyvä, minä juoksen kanssasi kilpaa. Koska aloitamme? (monikielisessä versiossa arabiaksi)

– Sinäkö muka, pilkkasi jänis. – Olet metsän hitain eläin. Voitan sinut aivan varmasti. Tästä tulee helppo kilpailu! (monikielisessä versiossa romaniaksi)

Metsän eläimet muodostivat polulle radan, ja niin juoksukilpailu saattoi alkaa. Paikoillanne – valmiit – hep! (monikielisessä versiossa ruotsiksi)

Jänis lähti vauhdilla matkaan ja hävisi pian näköpiiristä.

Kilpikonnakin lähti liikkeelle. Se nosteli hitaasti jalkojaan ja hivuttautui senttimetri senttimetriltä eteenpäin. (monikielisessä versiossa kurdiksi)

Jonkin matkaa juostuaan jänis vilkaisi taakseen. Kilpikonnaa ei näkynyt missään.

– Hah! Olen niin nopea, että voin jäädä niitylle lepäämään, se tuumi itsevarmana. (monikielisessä versiossa viroksi) Jänis istahti alas ja päätti ottaa pienet nokoset. (monikielisessä versiossa englanniksi)

Sillä välin kilpikonna kulki eteenpäin askel askeleelta. (monikielisessä versiossa turkiksi)

Jänis nukkui niin sikeästi, että unohti ajan kulun. Kun se lopulta heräsi päiväuniltaan, se huomasi kilpikongan olevan jo melkein maalissa. (monikielisessä versiossa ruotsiksi)

Jänis ponkaisi jaloilleen ja juoksi täyttä vauhtia, jotta saisi kilpakumppaninsa kiinni. (monikielisessä versiossa saksaksi) Mutta turhaan – kilpikonna asteli jo maaliin. Se oli voittanut kilpailun hitaasti mutta varmasti. (monikielisessä versiossa espanjaksi) Eläimet hurrasivat. (monikielisessä versiossa unkariksi)

Jänistä harmitti. Se tajusi olleensa ylimielinen ja liian varma omista kyvyistään. (monikielisessä versiossa tamiliksi) Siitä päivästä lähtien jänis ei enää kehuskellut nopeudellaan. (monikielisessä versiossa ranskaksi) Kilpikonna oli näyttänyt sille, että nopeat jalat eivät tee kenestäkään muita parempaa. (monikielisessä versiossa viroksi) Jänis tunnusti kilpikongan voittajaksi ja siitä päivästä lähtien kunnioitti kilpikongan rauhallisuutta ja sinnikkyyttä.

SELVITÄ SATU

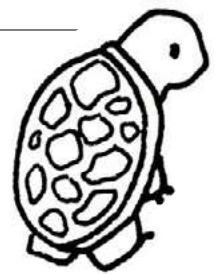
1. Lukekaa satu yhdessä ja koettakaa ratkaista sen juoni. Pohtikaa vastaukset seuraaviin kysymyksiin.

A. Mistä tapahtumasta satu kertoo? _____

B. Mitä päähenkilöille tapahtuu sadussa? _____

C. Mikä on sadun opetus? _____

D. Mikä voisi olla sadun otsikko? Kirjoita viivalle sadun alussa!

2. Tutkikaa tarkemmin kieltä.

A. Miten "jänis" sanotaan eri kielillä? _____

B. Mistä sana "kilpikonna" löytyy ja mistä päättelit niin? _____

C. Mitä kieliä tunnistat sadusta? _____

MONIKIELINEN SATU:

(otsikko)

Olipa kerran jänis, joka asui metsässä.

Кролик похвалил себя за то, что он в лесу быстрее всех бегаёт (Krolik pohvalil sebja za to, chto on v lesu bystree vseh begajet).

– No one can beat me, the rabbit said. – I shall challenge anyone to race with me.

Keines der Tiere im Wald wagte es, an dem Wettbewerb teilzunehmen - außer der Schildkröte. أَدَبَن يَتَمَّ اضْرِكْ عَمُّ قُبَاسْتَا أَنَا، بَن رَأَلَا يَزِيْرَع - عِدَادَه قِيْرَطِبْ يَه تَبَاجْ أ؟
(Agaabat hiya bi tariiqatin haadi'ah: -aziizi al arnab, ana atasaabaqu ma'aka rakidan. Mata nabda'?)

– Tu mäi, bați joc de mine! zicea iepurașul. – Tu ești cel mai lent animal. Te voi câștiga cu siguranță.

O să fie o competiție ușoară.

Metsän eläimet muodostivat polulle radan, ja niin juoksukilpailu alkoi. På era platser – färdiga – gå!

Jänis lähti vauhdilla matkaan ja hävisi pian näköpiiristä.

هَب رَتِيْمَتِنَاس وَا نِيْهَلَه هِيَارِبَه س هَب كِنَاكْ هَجَاق وِهِي. نَتَشِيْوَر هَب دَرَك يَتَسَهَد شِيْلَه سِيْكَ.
تَوَهك كِيْرَه وِهِي هَوَشِيْپ وِهَر هَب رَتِيْمَتِنَاس

(Kisälisch dāsti krd be rojishtn. Äw ghachäkani bä säbraji häldähena u santimitr bä santimitr bäräw peshäwä wäre käwt.)

Jonkin matkaa juostuaan jänis vilkaisi taakseen. Kilpikonnaa ei näkynyt missään.

– Hah! Ma olen nii kiire, et voin jäada heinamaale hinge tömmama, arvas ta enesekindelt. The rabbit sat down and decided to take a little nap.

Bu süre zarfında kaplumbağın adım adım ilerliyordu.

Jänis torkkui niin sikeästi, että unohti ajan kulun. När den äntligen vaknade från sin tupplur märkte den att sköldpaddan redan var vid mållinjen.

Der Hase machte sich auf seine Füße und rannte mit voller Geschwindigkeit, um seinen Rivalen einzuholen. Pero ya no tenía sentido hacerlo. La tortuga había cruzado la línea de llegada. Él había ganado la carrera sin prisa pero sin pausa.

தன் திறமைகளை அதிகமாக மதிப்பிட்டு திமிராக இருந்துவிட்டோமோ
என்றெண்ணி முயல் வருந்தியது.

(Taṅ tiramaikaḷai atikamāka matippiṭṭu timirāka iruntuviṭṭōmō eṇṇeṇṇi muyal varuntiyatu). Depuis ce jour-là, le lièvre ne s'est vanté plus de sa vitesse. Kilpkonn oli näidanud temale, et kiired jalad ei tee kellestki teistest paremat. Jänis tunnusti kilpikonna voittajaksi ja siitä päivästä lähtien kunnioitti kilpikonna rauhallisuutta ja sinnikkyyttä.

KIELIPARIVISA

5–9 kielet

Tehtävän tavoite on tutkia ja vertailla, kuinka eri kielillä sanotaan seuraavat virkkeet: *Mikä sinun nimesi on?* ja *Minun nimeni on X*. Oppilaiden tehtävä on etsiä, mitkä virkkeet ovat samaa kieltä ja pohtia, mitä samaa ja mitä eroa kielissä on. Lisäksi etsitään ja saadaan tietoa eri kielistä. Tehtävän aikana luokan kielellistä repertuaaria voidaan hyödyntää, jos ja kun kielen joukossa on oppilaiden jo tuntemia kieliä.

Aikaa tehtävään menee noin 45 + 30 minuuttia.

1. Tehtävää varten oheinen moniste tulostetaan ja virkkeet leikataan erillisiksi lapuiksi. Oppilaille ei näytetä etukäteen, mitä kieltä virkkeet ovat tai mitä ne tarkoittavat suomeksi.
2. Jokaiselle oppilaalle annetaan yksi virke, joka on joko kysymys tai vastaus. Oppilaat kiertävät luokassa ja etsivät parin, jonka virke on samaa kieltä kuin heidän omansa. Valitse niin monta virkelappua kuin luokassa on oppilaita. Opettaja voi myös lisätä virkepareja muista kielistä.
3. Kun pari on löytynyt, parit arvaavat, mitä kieltä heidän virkkeensä on, mitä virkkeet tarkoittavat ja pohtivat, mistä he tunnistivat kielen.
4. Muodostuneet parit etsivät tietoa kielestä, minkä jälkeen parit valmistelevat kysymyksiä kielestä luokan tietovisaa varten (esimerkiksi: Missä maissa puhutaan tamilia?).

kieli	Virke 1: Mikä sinun nimesi on?	Virke 2: Minun nimeni on X.
romania	Cum te cheamă?	Pe mine mă cheamă Florica.
tsekki	Jak se jmenuješ?	Jmenuji se Ešbeta.
unkari	Hogy hívnak?	Az én nevem Zsuzsa.
somali	Magacca?	Magacaygu waa Ubax.
wolof	Noo tudd?	Amina laa tudd.
espanja	¿Como te llamas?	Me llamo Pedro.
viro	Mis su nimi on?	Mu nimi on Kersti.
tamili	உன் பெயர் என்ன? (Un peyar enna?)	என் பெயர் அரவிந்த் (En peyar Aravind.)
italia	Come ti chiami?	Mi chiamo Chiara.
saksa	Wie heißt du?	Ich heiße Jacob.
englanti	What's your name?	My name is Michael.

ranska	Comment t'appelle tu?	Je m'appelle Jean-Michel.
venäjä	Как тебя зовут? (Kak tebya zovut?)	Меня зовут Галина. (Menja zovut Galina.)
arabia	أسمي ام? (Ma ismaki?)	قمر زهرا (Ismi Zahra)
turkki	Adin ne?	Benim adim Enver.
ruotsi	Vad heter du?	Jag heter Maria.
tanska	Hvad hedder du?	Jeg hedder Marie.
pohjoissaame	Mii du namma lea?	Mu namma lea Rauna.
mandariiniikiina	你叫什么名字? (Ni jiao shenme mingzi?)	我加长安。 (Wo jiao Changan.)
swahili	Jina lako nani?	Jina langu ni Pascal.
tagalog	Ano ang pangalan mo?	Ang pangalan ko ay si Jacklyn.
albania	Si e ke emrin?	Emri im është Albina.

KIELIPARIVISA

1. YHDISTETÄÄN SAMANLAISET!

Tehtäväsi on etsiä samaan kieleen kuuluvia ilmaisuja. Saat yhden lapun. Etsi luokasta oppilas, jonka lapussa on samaa kieltä kuin omassa lapussasi. Pohdi parin kanssa seuraavia kysymyksiä:

A. Mitä kieltä virkkeet ovat? _____

B. Mistä tunnistit kielen? Vai arvasitko? _____

C. Mitä virkkeet tarkoittavat? _____

D. Mitä samaa virkkeissä on? _____

2. ETSITÄÄN TIETOA KIELISTÄ JA VISAILLAAN!

Etsi parisi kanssa tietoa kielestänne luokan yhteistä tietovisaa varten. Selvitä ja kirjoita vastaus. Kirjoita jokaiseen kysymykseen oikean vastauksen lisäksi kolme väärää vastausta. Anna lopuksi kysymykset ja vastaukset opettajalle.

Kuinka monta ihmistä puhuu kyseistä kieltä maailmassa?

oikea vastaus: _____

väärät vastaukset: _____

Missä maissa kieltä puhutaan?

oikea vastaus: _____

väärät vastaukset: _____

Mitä muuta mielenkiintoista saat selville kielestä? Keksi oma tietovisakysymys!

kysymys: _____

oikea vastaus: _____

väärät vastaukset: _____

TAPAAMISIA VIIDELLÄ KIELELLÄ

7–9 kielet

Maailman kielet voidaan jakaa "kieliperheisiin" eli kielikuntiin sen perusteella, minkä kielten ajatellaan periytyvän samasta kantakielestä. Kantakielen määrittelyssä käytetään apuna tietoa siitä, kuinka samanlaisia eri kielet ovat. Suomi kuuluu suomalais-ugrilaiseen kielikuntaan, johon kuuluvat esimerkiksi viro, saamen kielet, karjala ja unkari. Suomi saattaa näyttää erilaiselta kieleltä varsinkin silloin, kun sitä verrataan maantieteellisesti lähellä puhuttaviin indoeurooppalaisiin kieliin (esimerkiksi ruotsi tai venäjä). Erilaisuus on siis usein näkökulmakysymys: kun suomea katsotaan osana omaa porukkaansa eli omaa kielikuntaansa, eroavaisuuksia ei olekaan niin paljon.

Tapaamisia viidellä kielellä -tehtävä auttaa havainnoimaan, miltä suomen kieli näyttää suhteessa yhtäältä sukukieliinsä (viro, pohjoissaame ja unkari) ja toisaalta toiseen kielikuntaan kuuluvaan kieleen (englanti).

Tehtävän tekemiseen menee aikaa noin 30 minuuttia.

Oikeat vastaukset löytyvät kirjan takaa.

1. Oppilaille monistetaan oheinen tehtävä ohjeineen.
2. Oppilaan tehtävä on tunnistaa kielet ja vastata parin kanssa tai pienryhmissä niihin liittyviin kysymyksiin.

Kielet ovat suomi, viro, pohjoissaame¹, unkari ja englanti.

¹ Kääntänyt Helmi Länsman

TAPAAMISIA VIIDELLÄ KIELELLÄ

1. Vuoropuhelu on kirjoitettu viidellä eri kielellä. Arvaa, mikä kieli on kyseessä! Kirjoita arvauksesi vuoropuhelun alle.

- A** Maria: Moikka!
 Susanna: No moi!
 Maria: Mikä sun nimi on?
 Susanna: Mun nimi on Susanna.
 Maria: Missä sä asut?
 Susanna: Mä asun Helsingissä, Suomessa.
 Maria: Millanen musiikki sua kiinnostaa?
 Susanna: Röp, rock ja pop.
 Maria: Hyyyi! Röp on niin kauheeta!
 Susanna: Eikä oo! Kendrick Lamar on niin ihana!

Kieli: _____

- B** Maria: Tere päeväst!
 Susan: No tere!
 Maria: Mis su nimi on?
 Susan: Mu nimi on Susan.
 Maria: Kus sa elad?
 Susan: Ma elan Helsingis, Soomes.
 Maria: Milline muusika sind huvitab?
 Susan: Rap, rock ja pop.
 Maria: Öök! Rap on nii vastik!
 Susan: Ei ole! Kendrick Lamar on nii äge!

Kieli: _____

- C** Maria: Hei!
Susanna: Na hei!
Maria: Mii du namma lea?
Susanna: Mu namma lea Susanna.
Maria: Gos don orut?
Susanna: Mun orun Helssegis, Suomas.
Maria: Makkár lea du miellamusihkka?
Susanna: Ráp, rock ja pop.
Maria: Fyyi! Ráp lea áibbas gáfat!
Susanna: Ige leat! Kendrick Lamar lea nu fiinnis!

Kieli: _____

- D** Mari: Szia!
Zsuzsa: Csó!
Mari: Mi a te neved?
Zsuzsa: Az én nevem Zsuzsa.
Mari: Te hol laksz?
Zsuzsa: Helszinkiben lakom, Finnországban.
Mari: Milyen zene érdekel téged?
Zsuzsa: Rap, rock és pop.
Mari: Fúj! A rap totál gáz!
Zsuzsa: Ne már! Kendrick Lamar olyan ari!

Kieli: _____

- E** Maria: Hello!
Susan: Hi!
Maria: What is your name?
Susan: My name is Susan.
Maria: Where do you live?
Susan: I live in Helsinki, Finland.
Maria: What kind of music are you interested in?
Susan: Rap, rock ja pop.
Maria: Ewwww! Rap is so horrible!
Susan: It's not! Kendrick Lamar is so lovely!

Kieli: _____

2. Tutki 1. kohdan kieliä ja vastaa kysymyksiin.

- A. Kuinka sanot "sinä" ja "sinun" eri kielillä? Alleviivaa vuoropuheluista.
- B. Kuinka sanot "mikä", "missä" ja "millainen" eri kielillä? Ympyröi vuoropuheluista.
- C. Kuinka sanot "Helsingissä, Suomessa" eri kielillä? Kuinka monta sanaa tarvitset tämän sanomiseen? Kirjoita sanojen määrä ilmaisujen perään.
- D. Mikä kielissä on samanlaista? _____

E. Mikä kielissä on erilaista? _____

F. Mitä vuoropuhelujen kieltä tai kieliä olet opiskellut? _____

G. Mitä kieltä ymmärsit, vaikket ole opiskellut sitä? Miksi? _____

MITÄ EROA, MITÄ YHTEISTÄ?

3–9 kielet

Tehtävässä tarkastellaan, millä tavalla eri kielet ovat keskenään erilaisia ja millä tavalla samanlaisia. *Mitä eroa, mitä yhteistä?*-tehtävän tavoite on tulla tietoiseksi maailman eri kielten eroista ja yhtäläisyyksistä sekä antaa oppilaille mahdollisuus toimia omien kieltensä asiantuntijoina.

Aikaa tehtävän tekemiseen menee noin 45 minuuttia.

Oikeat vastaukset ovat kirjan takana.

1. Oppilaille monistetaan oheiset tehtävä sivut. Tehtävä voidaan tehdä yhdessä koko luokan kanssa opettajajohtoisesti, pareittain tai pienissä ryhmissä. Oppilaat voivat perustaa pohdinnat aiempaan tietoonsa, etsiä tietoa valitsemastaan kielestä esimerkiksi internetistä tai kysyä omaan kieleensä liittyviä asioita esimerkiksi kotiväeltään. Opettaja voi auttaa sanoittamaan suomen kielen ominaispiirteitä. Kielitaidosta riippuen vertailua voidaan tehdä sanatasolla (*esim. blue – blau – blå – синий – sininen*) tai laajemmin kielen koko rakennetta tutkien.
2. Oppilaan tehtävä on etsiä pari, joka osaa puhua jotakin samaa kieltä kuin hän itse tai joka on kiinnostunut tutkimaan samaa kieltä kuin hän itse.
3. Oppilaat valitsevat parin kanssa kielet, joita he haluavat tutkia. Pari selvittää vastaukset taulukon kysymyksiin ja täyttää laatikot. Tehtävässä on annettu kaksi taulukkovaihtoehtoa, joista voi valita parille sopivamman. Taulukoista ensimmäinen on helpompi. Tehtävät voi tehdä kumman tahansa taulukon perusteella. Myös molemmat taulukot voi tehdä.
4. Taulukon vastaukset on hyvä käydä yhdessä läpi ennen seuraavaan osaan siirtymistä.
5. Oppilaat täydentävät tutkimiaan kieliä erottavat asiat vertailukaavioon. Tämän jälkeen he miettivät, mitä yhteistä tutkituilla kielillä on ja täydentävät myös nämä asiat vertailukaavioon (ks. oheinen esimerkkikuva).
6. Tehtävistä voidaan keskustella yhdessä esimerkiksi seuraavien apukysymysten avulla:
 - Oliko kielten eroja ja samanlaisuuksia helppo keksiä? Mikä taulukon kysymys oli helpoin, mikä vaikein?
 - Ovatko maailman kielet keskenään enemmän samanlaisia vai erilaisia? Miksi kaikissa kielissä on paljon samaa? Mistä erot voivat johtua?

MITÄ EROA, MITÄ YHTEISTÄ

1. Valitkaa parin kanssa kielet, joita haluatte tutkia.
2. Täyttäkää taulukko tehtävien avulla yhdessä parin kanssa.

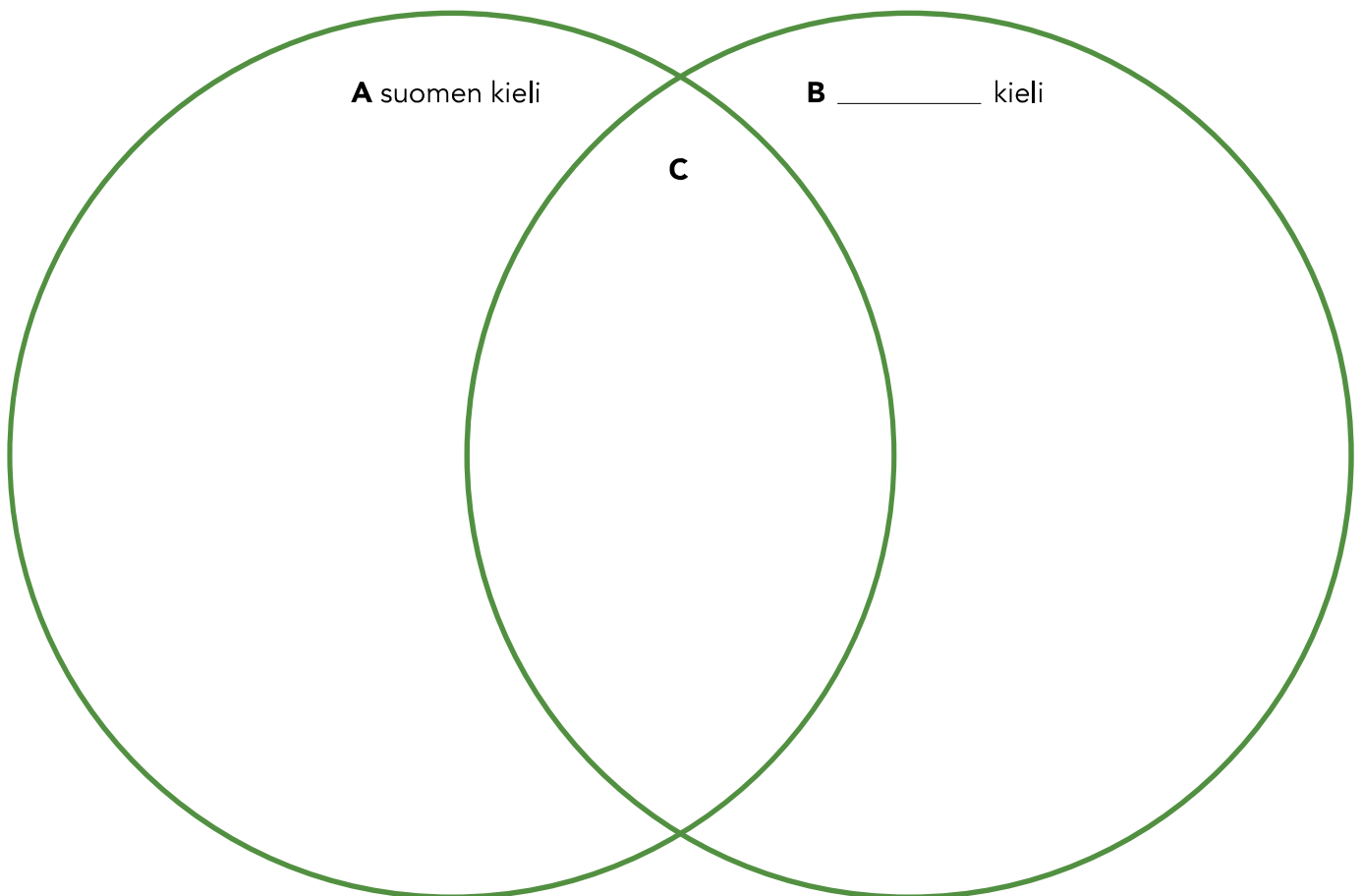
suomi	englanti	valitsemani kieli:	valitsemani kieli:
Nukkuvatko kissasi keittiössä?	Do your cats sleep in the kitchen?		

- A. Kirjoita virke taulukon mallin mukaan valitsemillasi kielillä.
- B. Laske, kuinka monta sanaa virkkeissä on. Merkitse sanamäärä virkkeen perään.
- C. Alleiviivaa, missä kohtaa virkettä on tieto **paikasta**. Onko tieto paikasta sanan alussa, lopussa vai keskellä?
- D. Ympyröi, mistä tiedät, että virke on **kysymys**. Mistä tunnistat kysymyksen?
- E. Laatikoi, mistä tiedät, että kissoja on monta. Kuinka kirjoittaisit, jos kissoja olisi vain yksi?

3. Valitkaa parin kanssa kieli, jota haluatte tutkia. Kieli voi olla sama tai eri kuin ne, joita jo tarkastelitte. Kirjoittakaa taulukkoon, millainen on A. suomen kieli ja B. valitsemanne kieli. Voitte etsiä tietoa netistä tai kysyä A- ja B-kielten puhujilta lisätietoa.

	A. suomi	B. kieli
Miltä kieli näyttää: Millaiset aakkoset siinä on? Mihin suuntaan sitä kirjoitetaan?		
Mieti jotakin lausetta molemmilla kielillä. Kuinka monta sanaa lauseessa on A. suomen ja B. valitsemassanne kielessä? Miksi kielissä voi olla eri määrä sanoja saman asian sanomiseen?		
Miltä kieli kuulostaa: Kuinka monta vokaalia ja konsonanttia kielessä on? Kirjoitetaanko kieltä samalla tavalla kuin sitä äännetään?		
Kuinka kieltä käytetään: Miten puhutaan kaverille? Miten puhutaan vanhemmille ihmisille?		
Mitä muuta kiinnostavaa kielissä A ja B on?		

4. Jatkakaa kielten vertailua! Mitä muuta tiedät valitsemaanne kielestä jo valmiiksi? Mitä saat selville netistä tai kysymällä tämän kielen puhujilta? Kirjoittakaa tiedot ympyröihin.
- A. Kirjoittakaa suomen kielen ympyrään vasemmalle, mitä erilaista suomen kielessä on valitsemaanne kieleen verrattuna.
 - B. Kirjoittakaa toisen kielen ympyrään (B) oikealle, mitä erilaista toisessa kielessä on suomen kieleen verrattuna.
 - C. Kirjoittakaa keskelle, mitä yhteistä suomen kielessä ja toisessa kielessä on.

UUSI KIELI ALKUUN

5–9 kielet

Tehtävän idea on, että oppilaat ottavat kielenopettajan roolin ja rohkaistuvat kehittämään omaa kielirepertuaariaan. Oppilaat tutustuvat tehtävässä heille mahdollisesti uuteen kieleen, jonka ilmaisuja he opettavat muulle luokalle. Jos joku oppilaista osaa jo jotakin tehtävään valittua kieltä, sitä isompaan asiantuntijan rooliin hän voi päästä! Tehtävään valitut kielet heittävät myös pohtimaan, millaisia eroja ja yhtäläisyyksiä eri kieliryhmillä on.

Aikaa tehtävään menee noin 2 x 45 minuuttia.

1. Opettaja tulostaa oheiset erikieliset sanastot ja leikkaa suomenkielisen sanalistan erikseen. (Sanalistojen kielet: 1 viro, 2 espanja, 3 norja, 4 hollanti)
2. Oppilaat jaetaan pienryhmiin. Jokaiselle pienryhmälle annetaan yksi sanastoista. Oppilaille annetaan ensin sanat vain uudella kielellä, ja he arvuuttelevat hetken, mikä kieli on kyseessä ja mitä sanat tai fraasit tarkoittavat.
3. Tämän jälkeen heille annetaan sanasto suomeksi, ja ryhmän tehtävänä on opetella annettu sanasto ja sen ääntäminen. Sanoja voidaan opetella esim. muistipelinä niin, että oppilaat yhdistävät uudenkielisen sanan ja sen suomenkielisen käänkösvastineen. Mallia sanojen ääntämiseen saa nettisanakirjoista.
4. Oppilaat valmistelevat lyhyen tehtävän (n. 5 minuuttia), jonka aikana he opettavat saamansa sanaston muulle luokalle. Tämä voidaan toteuttaa joko koko luokalle esittäen tai pienryhmissä kiertäen. Oppilaat päättävät itse, millaisen tehtävän he valitsevat, mutta opettaja voi antaa esimerkkejä tavoista (esimerkiksi muotinäytös vaatesanaston opeteluun norjaksi, säätiedotus virokseksi, bingon pelaaminen tai numerolaulu espanjaksi tai värityskirjatehtävä hollanniksi). Opettaja tai oppilaat voivat tuoda halutessaan luokkaan rekvisiittaa kielituokiota varten (esim. vaatteita tai erivärisiä esineitä). Tehtävän voi toteuttaa myös digitaalisesti.
5. Oppilaat pitävät opetustuokiot. Opetustuokioiden alussa ei paljasteta, mistä kielestä on kyse. Opetustuokioiden jälkeen voidaan keskustella yhdessä esimerkiksi seuraavien apukysymysten avulla:
 - Olivatko kielet uusia? Oliko niissä jotain tuttua tai yhteistä muiden osaamiesi kielten kanssa?
 - Mitä kieltä oli hauskinda opetella? Miksi?
 - Mikä opetustuokio tuntui tehokkaimmalta? Mitkä sanat tai fraasit jäivät sinulle heti mieleen? Miksi?
 - Mikä on sinusta hyvä tapa oppia uutta kieltä?

1. Ilmsõnad

Päike paistab.
Sjab.
Tuul puhub.
On +25 (kakskümmend viis) graadi. On kuum.
On -15 (viisteist) graadi. On külm.
Sjab lund.
Hakkab soojenema.
On ilus ilm!
On halb ilm!
Milline ilm on täna?

1. Säasat

Aurinko paistaa.
Sataa.
Tuulee.
On +25 astetta. On kuuma.
On -15 astetta. On kylmä.
Sataa lunta.
Alkaa lämmetä.
On kaunis sää!
On huono sää!
Millainen sää tänään on?

2. Los números

uno
dos
tres
cuatro
cinco
seis
siete
ocho
nueve
diez

2. Numerot

yksi
kaksi
kolme
neljä
viisi
kuusi
seitsemän
kahdeksan
yhdeksän
kymmenen

3. Klær

t-skjorte
bukser
hatt
badedrakt
cardigan
kjole
vest
belte
skjørt
skibriller

3. Vaatteet

t-paita
housut
hattu
uimapuku
villatakki
mekko
liivi
vyö
hame
hihtolasit

4. Kleuren

rood
oranje
geel
blauw
groen
zwart
wit
purper
roze
grijs

4. Värit

punainen
oranssi
keltainen
sininen
vihreä
musta
valkoinen
violetti
vaaleanpunainen
harmaa

UUSI KIELI ALKUUN

1. Saat opettajalta sanalistan. Tutustu sanalistaan ryhmän kanssa.

A. Mitä kieltä sanat ovat? Arvaa ja tarkista netistä, jos kieli ei ole sinulle tuttu!

B. Osaatko jo kieltä? _____

C. Mitä sanat ehkä tarkoittavat? Arvaa ja kerro parille!

D. Saat saman sanaston suomeksi. Arvasitko oikein?

E. Opetelkaa uudet sanat. Voitte kuunnella nettisanakirjasta, miten sanat äännetään.

2. Kielen oppijasta opettajaksi

Opettakaakaan ryhmän kanssa uusi kieli muille. Suunnitelkaa noin viiden minuutin pituinen tehtävä, peli, opetusnäytelmä tai muu tapa, jonka avulla opetatte teille annetun kielen muille. Opettajalta voi pyytää vinkkejä!

Huom.! Kun pidätte opetustuokion, älkää kertoko aluksi, mitä kieltä opetatte. Opetustuokion loppuksi luokka arvaa, mikä kieli on kyseessä.

3. NÄKÖKULMIA MAAILMALTA – MONIKIELISTEN OPPILAIDEN TUKEMINEN

Oppilaan oma ensikieli mahdollistaa kognitiivista tasoa vastaavan työskentelyn.

JIM CUMMINS

Oppimisen kannalta on ensisijaisen tärkeää, että oppilailla on mahdollisuus käyttää oppimisessaan apuna niitä kieliä, joita he osaavat parhaiten. Jos oppilas ei osaa lukea ensikielellään tai ensikieli ei ole kehittynyt käsitetasolla, oppilaan kannattaa antaa keskustella samankielisten luokkatovereidensä kanssa opeteltavista aiheista: arkikielisen keskustelun kautta asiat tulevat usein parhaiten ymmärretyiksi.

Pari- tai ryhmätöitä tehtäessä parit tai ryhmät voidaan muodostaa oppilaiden osaamien kielten mukaan, jolloin oppilaita kannattaa kannustaa käyttämään keskusteluissaan kaikkia osaamiaan kieliä.

Seuraavat ideat on koonnut tätä kirjaa varten Jim Cummins, joka on emeritusprofessori Toronton yliopistosta ja monikielisiin oppilaisiin liittyvän tutkimuksen pioneeri. Osa strategioista esitellään tarkemmin osion 2 tehtävissä.

Monikielisen pedagogiikan lähtökohdat voidaan jakaa neljään kategoriaan (Cummins, 2014):

1. Luodaan yksinkertaisia, jokapäiväisiä tapoja, joilla oppilaiden kielet tehdään näkyviksi ja kuuluviksi koulussa.
2. Rohkaistaan oppilaita käyttämään ensikieliään esimerkiksi lukemiseen, tiedon etsimiseen ja muistiinpanojen tekemiseen.
3. Käytetään teknologiaa luovilla tavoilla kasvattamaan tietoisuutta kielestä, maantieteestä ja kulttuurienvälisestä kanssakäymisestä.
4. Tehdään projekteja kahdella kielellä.

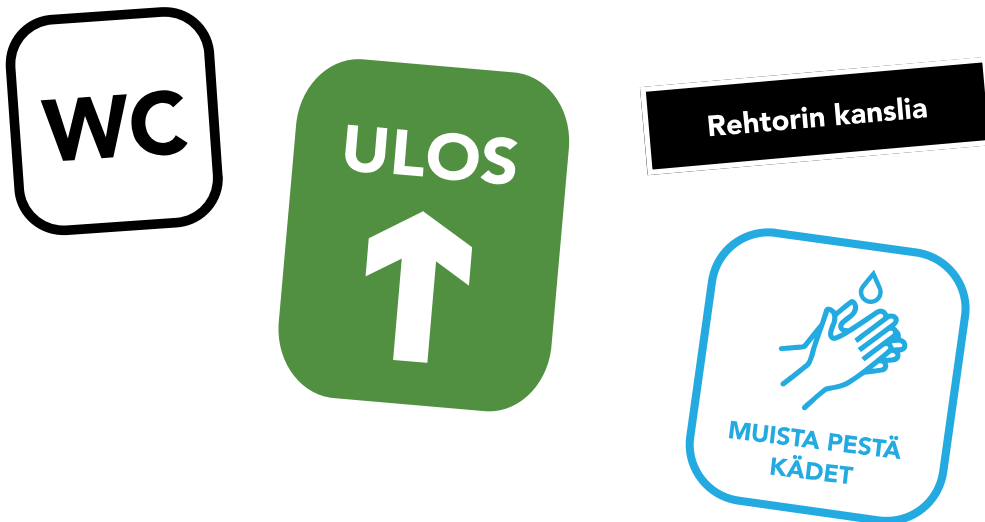
Alla on esitelty ideoita näiden lähtökohtien yksinkertaiseksi toteuttamiseksi eri oppiaineissa ja eri luokka-asteilla. Ideat tukevat kielitietoisuutta ja ehkäisevät oppilaiden epävarmuutta tai jopa häpeää, jota he voivat tuntea oman kielensä käyttämisestä. On tärkeää, että kaikkien kielten käyttäminen on hyväksyttyä ja tavanomaista. Kielten kirjoja voidaan myös yhdistää muuhun opittavaan sisältöön: esimerkiksi jos syyrialainen oppilas on tuonut arabiankielisiä sanoja jaettavaksi luokassa, voidaan tutkia, missä Syyria maailmankartalla sijaitsee ja tarkastella esimerkiksi Syyrian historian vaihteita.

Oppilaita kannattaa rohkaista käyttämään ensikieliään (tai sekä ensikieltä että suomea) esimerkiksi tiedonhaussa ja vaikkapa ryhmätyötehtävien suunnittelussa ja tekemisessä, vaikka lopputulos olisikin suomeksi. Näin oppilaiden rajallinen suomen kielen tuntemus ei estä heitä käyttämästä täyttä kognitiivista kapasiteettiaan oppimisessa. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta voidaan hyödyntää erityisesti monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa.

KAIKKI KIELET KUULUVAT JA NÄKYVÄT KOULUN ARJESSA

- Joka päivä yksi tai kaksi oppilasta esittää sanan tai ilmaisun ensikielestään luokassa ja selittää, miksi hän valitsi kyseisen sanan/ilmaisun ja mitä se tarkoittaa. Tämän jälkeen muut oppilaat ja opettaja opettelevat ilmaisun. Monikieliset sanat ja niiden käännökset voidaan laittaa esille luokan kielikeskukseen (katso ohjeita luokan kielikeskuksen rakentamiseen sivulta [206](#)). Sanat voidaan myös liittää sähköiseen tiedostoon, jota voidaan tarkastella säännöllisesti.

- Kaikki oppilaat ja opettaja opettelevat yksinkertaisia ilmauksia (esimerkiksi hei, kiitos) luokassa osatuilla kielillä. Oppilaat, jotka puhuvat kyseessä olevia kieliä, toimivat opettajina. Nämä asiantuntijaoppilaat voivat myös näyttää luokkakavereilleen ja opettajilleen, miten kirjoitetaan yksinkertaisia ilmauksia eri kirjoitusjärjestelmillä (esimerkiksi arabia, kiina, kreikka). Tervehdyksistä voi tulla joka-aamuinen rutiini, ja myös koulun yhteiset tilaisuudet voidaan aloittaa monikielisillä tervehdyksillä. Oppilaiden lisäksi myös opettajat voivat tuoda kielitaitoaan näkyväksi.
- Oppilaiden monikielisiä töitä laitetaan esiin koulun käytäville ja aulaan. Näin osoitetaan sekä huoltajille että oppilaille, että kaikki kielet nähdään arvokkaina oppimisen resursseina.
- Koulun erilaiset kyltit (*rehtorin kanslia, ulos, muista pestä kädet, WC*) kirjoitetaan yhdessä oppilaiden kanssa mahdollisimman monella kouluyhteisössä osatulla kielellä.

OPPILAAT KÄYTTÄVÄT ENSIKIELIÄÄN LUKEMISEEN, TUTKIMISEEN, MUISTINPANOJEN TEKEMISEEN, KIRJOITTAMISEEN JA MUUHUN KOULUTYÖHÖN

- Kun oppilaat lukevat käsiteltävään aiheeseen liittyviä tekstejä, he voivat valita lukemisen kieleksi minkä tahansa riittävästi osaamansa kielen. Oppilaita kannustetaan pohtimaan luettuja tekstejä myös omalla ensikielellään ja kehoitetaan keskustelemaan lukemastaan millä kielellä tahansa. Tämä tukee sisältöjen oppimista ja erityisesti niitä oppilaita, joiden suomen kielen taito on vasta aluillaan.

- Aktivoi oppilaiden ennakkotietoja aiheesta antamalla oppilaille keskustelun aihe tai kysymys, josta he voivat parin kanssa tai pienryhmässä keskustella millä kielellä tahansa.
- Rohkaise oppilaita tiedonhakuun eri kielillä. Näin he voivat laajentaa sisältöosaamistaan riippumatta suomen kielen taitonsa tasosta. Opetellessaan uusia asioita ensin omalla kielellään oppilaan on helpompi oppia muun muassa ilmiöön liittyviä käsitteitä suomeksi, kun hänellä on jo käsitys niiden merkityksistä.
- Rohkaise oppilaita tekemään lukemiinsa teksteihin lisäyksiä tai omakielisiä käännöksiä, jotka auttavat ymmärtämisessä.
- Ohjaa oppilaita tekemään muistiinpanot tekstistä sillä kielellä, jonka oppilas kokee vahvimaksi kielekseen.
- Vertailkaa oppilaiden kanssa samasta aiheesta kirjoitettuja erikielisiä tekstejä, kuten uutistekstejä eri maista. Tarkastelkaa, mitä näkökulmia teksteissä on ja mitä niistä on jätetty pois tai mitä niihin on sisällytetty.
- Kannusta oppilaita selittämään asioita toisilleen heidän omalla ensikielellään.

- Oppilaita kannattaa rohkaista lukemaan ja kertomaan koulussa opittuja asioita tai tarinoita kotona ensikielillään. Oppilaille voidaan antaa esimerkiksi läksyksi keskustella oppitunnilla käsitellystä aiheesta kotona. Tämä tukee sisältöjen oppimista mutta myös ensikielen käsitteellistä kehittymistä. Keskustelun tueksi opettaja voi valita kuvan esimerkiksi oppikirjasta, internetistä tai lehdestä. Kuvan on hyvä liittyä joko käsiteltyyn tai seuraavaan käsiteltävään aiheeseen, ja tarvittaessa sen käsittelyyn voidaan antaa apukysymyksiä.

YHTEISTYÖ KOTIEN JA MUIDEN TAHOJEN KANSSA LISÄÄ MONIKIELISYYDEN ARVOSTUSTA

- On hyvä varmistaa, että koulun kirjastossa on saatavilla riittävästi kirjoja oppilaiden ensikielillä. Oppilaita on myös hyvä ohjeistaa lainaamaan ja lukemaan kirjoja ensikielillään. Jos oppilaat itse kirjoittavat monikielisiä kirjoja (ks. ohje sivulta 276), nämä voidaan myös lisätä koulun tai luokan kirjastoon. Koulu voi myös toimia yhteistyössä vanhempien kanssa ja tukea erikielisten kirjojen vaihtoa koulun kirjastossa ja luokan kielikeskuksessa (ks. s. 206): vanhemmat voivat lahjoittaa vaihtopisteeseen erikielisiä kirjoja, jotka heidän lapsensa ovat jo lukeneet. Tällainen toiminta edistää aitoa yhteistyötä vanhempien ja koulun välillä sekä kertoo vanhemmille, miten tärkeää on sekä lukea lapsille että kehittää heidän ensikielen taitojaan.

- Oppilaiden lähipiiriin tai koulun eri sidosryhmiin kuuluvia henkilöitä voidaan kutsua luokkaan kertomaan tarinansa (esim. maahan saapumisestaan) joko suomeksi tai muulla kielellä. Tarvittaessa esimerkiksi omakielisiä opettajia voidaan käyttää tulkkeina.
- Oppilaita kannattaa rohkaista tutkimaan asioita ja ajankohtaisia aiheita internetistä eri kielillä esimerkiksi yhteiskuntaopin sisältöihin liittyen. Myös vanhemmat voivat olla oppilaiden apuna. Luokassa voidaan keskustella eroista eri kielten, kulttuurien ja ideologioiden esittämien näkökulmien välillä.

TEKNOLOGIA AUTTAA YLITTÄMÄÄN KIELELLISIÄ JA MAANTIETEELLISIÄ RAJOJA

- Erityisesti vasta maahan saapuneita oppilaita rohkaistaan käyttämään verkkosanakirjoja ja käännöstyökaluja monenlaisiin tarkoituksiin. Oppilaat voivat esimerkiksi kirjoittaa työn ensikielellään ja käyttää käännöstyökalua tekemään tekstistä karkean version suomeksi. Tämä karkea versio yleensä riittää siihen, että opettajat ja muut oppilaat voivat ymmärtää, mitä oppilas yrittää ilmaista. Opettaja ja muut oppilaat voivat sitten auttaa oppilasta muokkaamaan tekstiä sujuvammaksi.
- Internetin karttasovellusten avulla päästään tekemään virtuaalisia vierailuja kaupunkeihin ja alueille, joista oppilaat ovat kotoisin. Oppilaat voivat muodostaa ryhmiä puhumansa kielen mukaan ja esimerkiksi vertailla lähtömaitaan uuteen kotimaahansa sosiaalisesta, maantieteellisestä ja ilmaston näkökulmasta. Esimerkiksi historiaa tutkiessa voidaan rakentaa aikajanoja, jotka näyttävät, mitä oppilaiden entisissä kotimaissa tapahtui tietyissä historian vaiheissa. Luonnontieteissä oppilaat voivat tutkia, miten eri tavalla ilmastonmuutos vaikuttaa heidän entisiin kotimaihinsa verrattuna nykyiseen kotimaahan.

ESIMERKKEJÄ MONIKIELISISTÄ PROJEKTITÖISTÄ

- Oppilaat voivat kirjoittaa ja julkaista sähköisesti monikielisiä kirjoja, projektitöitä tai videoita. Tämä lisää arvostusta eri kieliä kohtaan ja tuo myös koulun ulkopuolelle näkyväksi sen, miten kaikkia kieliä voidaan käyttää oppimisen resurssina.

Padma Sastri, joka työskentelee Toronton lähellä olevassa Floradalen koulussa opettajana ja kirjastonhoitajana, teki oppilaidensa kanssa kirjoja kahdella kielellä. Samaa ideaa voi toteuttaa omien oppilaiden kanssa, ja inspiraatiota voi käydä hakemassa osoitteesta:
<http://multiliteracies.ca/index.php/folio/viewProject/5>

- Runous on hyvä tapa ilmaista ajatuksia ja ideoita, koska se antaa kirjoittajalle mahdollisuuden ilmaista syvällisiä merkityksiä verrattain vähällä määrällä sanoja. Oppilaat voivat kirjoittaa ensin joko suomeksi tai ensikielellään riippuen siitä, kummalla kielellä se on luontevampaa. Sen jälkeen he voivat kääntää runonsa kielestä toiseen työskennellen mahdollisesti yhdessä muiden oppilaiden kanssa, joilla on sama kielellinen tausta.

Esimerkkejä monista teemoista oppilaiden (ja vanhempien sekä opettajien) innostamiseksi kirjoittamiseen löytyy osoitteesta
<http://authorsintheclassroom.com/examples-of-books-index/>

- Oppilaat voivat toimia yhdessä yhteistyöluokkien kanssa kaukanakin toisistaan joko toisella puolen maailmaa tai kaupunkia tehdäkseen yhdessä projekteja, joihin sisältyy kaksi tai useampia kieliä. Tällaiset projektit voivat käsitellä esimerkiksi yhteiskunnallisia kysymyksiä, kuten ympäristöpolitiikkaa ja ilmastonmuutosta eri maissa, tai muita laajoja opetussuunnitelman kannalta keskeisiä sisältöjä.

TIETO LISÄÄ TEKOJA – MONIKIELISIÄ HANKKEITA KANADASSA

JIM CUMMINS

Jim Cummins on emeritusprofessori Toronton yliopistosta ja monikielisiin oppilaisiin liittyvän tutkimuksen pioneeri.

Opettajien perehtyminen kielelliseen moninaisuuteen kanadalaisissa kouluissa on käynyt läpi useamman vaiheen viimeisen viidenkymmenen vuoden aikana. 1980-luvulle asti maahanmuuttajataustaisia oppilaita opetettiin menetelmillä, jotka pohjautuivat yksikielisyyden normiin. Oli tavallista, että opettajat ohjasivat maahanmuuttajataustaisia oppilaita (tästä eteenpäin käytetään termiä *monikielinen oppilas*) käyttämään koulussa ainoastaan englantia (tai Quebecissä ranskaa). Opettajat ja koulun muu henkilökunta, kuten psykologit, usein neuvoivat vanhempia vaihtamaan myös lasten kanssa kotona käytettävän kielen koulun kieleksi.

Lisääntyvä tutkimusnäyttö kuitenkin osoitti, että kaksi- tai monikielisydestä on hyötyä lasten akateemiselle ja kognitiiviselle kehitykselle (esim. Baker, 2001). Samalla todettiin, että perheen yhteisen kielen katoamisella on haitallisia vaikutuksia lasten vuorovaikutukseen vanhempiensa ja isovanhempiensa kanssa (esim. Wong Fillmore, 1992). Tutkimusnäytön valossa yksikielisyteen ohjaaminen väheni, ja vähitellen opettajat sallivat sen, että oppilaat käyttivät toisinaan ensikieliään myös koulussa. Useimmat opettajat eivät enää ehdottaneet vanhemmille, että heidän tulisi alkaa käyttää englantia tai ranskaa kotona. Kouluopetus kuitenkin säilyi yksikielisenä – opetuskielenä käytettiin yleisesti vain englantia tai ranskaa osittain siitä syystä, ettei vaikuttanut olevan hyvää tapaa integroida oppilaiden ensikieliä luokkatilanteessa, kun opettajat eivät puhuneet näitä kieliä.

Tämä *hyväntahtoiseksi laiminlyönniksi* nimeämäni lähestymistapa alkoi muuttua 1990-luvun loppupuolella, jolloin opettajat ja yliopistojen tutkijat alkoivat tehdä yhteistyötä löytääkseen tapoja, joilla oppilaiden ensikieliset ja koulussa käytetty kieli voitaisiin järkevällä tavalla tuoda

yhteen. Lukuisat eri puolilla Kanadaa toteutetut projektit ovat osoittaneet, että kielirajat ylittävä pedagogiikka on toteuttamiskelpoista ja tehokasta monikielisissä luokkatilanteissa, joissa opettaja ei puhu suurinta osaa oppilaidensa puhumista kielistä. Kasvava joukko opettajia onkin alkanut etsiä tapoja, joilla oppilaiden ensikieliset kielet voivat hyödyttää heidän oppimistaan ja helpottaa sopeutumista koulunkäyntiin uudessa maassa. Näiden opettajien opetuksessa kielellisesti moninaisista, heikommista sosioekonomisista taustoista ja marginalisoiduista yhteisöistä tulevat oppilaat on tietoisesti nostettu vahvoiksi oppijoiksi, joilla on kyky tuottaa tietoa ja ajatuksia – sen sijaan, että heidät nähtäisiin passiivisina opetuksen vastaanottajina.

KANADASSA TOTEUTETTUJA MONIKIELISEN PEDAGOGIIKAN PROJEKTEJA YLEISOPETUKSEN LUOKISSA VUOSINA 2000–2019

Tässä artikkelissa esitellään hankkeita, joissa tutkimustietoa on jalkautettu kouluihin ja siten kehitetty toteuttamiskelpoisia opetusmenetelmiä monikielisyyden tukemiseksi. Tätä prosessia voidaan kuvata ilmauksella *tieto lisää tekoja* (en. *actuality implies possibility*). Omassa kontekstissaan toimiviksi todetut koulutuksen kehittämishankkeet voidaan periaatteessa toteuttaa myös toisaalla, kunhan ne muokataan paikalliseen kontekstiin sopiviksi. Seuraavaksi esitellyt projektit osoittavat monin tavoin, että enää ei ole mahdollista väittää, ettei monikielisten oppilaiden ensikieliä olisi mahdollista integroida opetukseen mielekkäällä tavalla.

The Dual Language Showcase – Kahden kielen näyteikkuna

Kahden kielen näyteikkuna jalostui vuonna 1998 aloitetusta yhteistyöprojektista (Schechter & Cummins, 2003), jossa yliopiston tutkijat työskentelivät yhteistyössä opettajien kanssa kahdessa hyvin moninaisessa kanadalaisessa alakoulussa Toronton lähellä.

Projektin tavoitteena oli tarkastella tehokkaita pedagogisia lähestymistapoja kielellisesti ja kulttuurisesti moninaisissa konteksteissa. Thornwoodin koulun ensimmäisen luokan opettaja Patricia Chow aloitti *Kahden kielen näyteikkunan* osallistaakseen oppilaat aktiivisesti lukutaitoa kehittäviin tehtäviin, joissa hyödynnettiin sekä heidän ensikieltään että englantia. Lisäksi projektin aikana vanhemmat osallistuivat aktiivisesti auttamalla lapsiaan kertomaan tarinoita ensikielillään ja joissain tapauksissa kääntämään ensikielen ja englannin välillä.

15 vuoden aikana Thornwoodin oppilaat varhaiskasvatuksesta viidennelle luokalle asti kirjoittivat tekstejä kahdella kielellä, ja ne julkaistiin koulun verkkosivuilla. Tekstejä kertyi monella eri kielellä. Joissakin tapauksissa vasta maahan saapuneet, tai ne oppilaat, jotka olivat oppineet kirjoittamaan ensikielellään, kirjoittivat aluksi ensikielellään. Yleisempää kuitenkin oli, että oppilaat kirjoittivat tarinansa englanniksi ja työskentelivät sitten yhdessä vanhempien (ja joskus opettajien, jotka puhuivat heidän ensikieltään) kanssa laatiakseen tekstistä ensikielisen version.

Kahden kielen näyteikkunalla oli merkittävä vaikutus sekä Ontarion opetusministeriöön että koulupiirin päättäjiin ja opettajiin. Projekti osoitti, että vaikka opettajat itse eivät puhuneet oppilaiden monia kieliä, he kykenivät laajentamaan yksikielistä englanninkielistä opetustaan monikielisemmäksi sisällyttämällä siihen oppilaiden ja huoltajien kielellisesti ja kulttuurisesti moninaista osaamista. Projekti toimi myös ponnahduslautana monelle muulle tässä artikkelissa kuvatulle monikielisen pedagogiikan projektille.

The Multiliteracies project – Monilukutaitoprojekti

Lisätietoja The Multiliteracies project
-nettisivuilta: www.multiliteracies.ca.

Esimerkissä mainitun Madihan, Kantan ja Sulmanan kirjoittaman
Uusi maa -kirjan voi lukea täältä:
<http://www.multiliteracies.ca/index.php/folio/viewGalleryBook/8/42/0>

Tässä koko Kanadan laajuudessa hankkeessa (2002–2007) opettajat ja yliopiston tutkijat työskentelivät yhdessä. Projektin tavoitteena oli tutkia pedagogisia lähestymistapoja, jotka valmistaisivat oppilaita monilukutaitoon liittyviin haasteisiin globalisointuneessa, verkostoituneessa, kulttuurisesti ja kielellisesti moninaisessa maailmassa.

Hankkeen projektit keskittyivät monilukutaidon käsitteen (New London Group, 1996)

mukaisesti laajentamaan kouluuyhteisöjen käsitystä lukutaidosta. Monissa näistä projekteista käytettiin useita kieliä koulun kielen lisäksi. Näin osoitettiin lukutaitoa kehittävien, monikanavaisten ja perinteisen kirjoittamisen ja lukemisen rajat ylittävien harjoitusten teho. (Cummins ym., 2005; Cummins & Early, 2011; Giampapa, 2010.)

Seuraavassa esimerkissä esitellään, millaisia mahdollisuuksia luokissa syntyy, kun oppilaat saavat käyttää maailmantietoaan ja monikielisiä repertuaarejaan oppimisen resursseina.

Saavuttuaan Pakistanista Kanadaan 7.-luokkalainen Madiha Bajwa kirjoitti kahden ystävänsä, Kanta Khalidin ja Sulmana Hanifin kanssa kahdella kielellä (urdu ja englanti) kirjan nimeltään *Uusi maa*. 20-sivuinen kirja ”kuvaa, miten vaikeaa meille oli jättää kotimaamme ja tulla uuteen maahan”. Sekä Kanta että Sulmana olivat tulleet Torontoon 4. luokalla ja puhuivat englantia sujuvasti, mutta Madiha oli vasta alkanut oppia englantia.

Tytöt kirjoittivat *Uusi maa* -kirjansa, kun luokassa toteutettiin maahanmuutto-temasta opintojakso, jossa yhteiskuntaopin opetuksessa vahvistettiin myös oppilaiden opiskelukielitaitoa. Tytöt tutkivat lähteitä ja kirjoittivat tarinansa monen viikon aikana jakaen sekä kokemuksiaan että kielitaitoaan. Madihan englannin kielen taito oli hyvin vähäistä, mutta hänen urdun kielen taitonsa oli sujuva. Sulmana ja Kanta puhuivat sujuvasti ja myös kirjoittivat varsin hyvin sekä urdua että englantia. Kun he rakensivat tarinaansa, keskustelivat he pääsääntöisesti urduksi mutta kirjoittivat ensimmäisen version tekstistä englanniksi opettaja Lisa Leonin palautteen ja tuen avulla. Kun englanninkielinen versio oli saatu valmiiksi, tytöt käänsivät sen urduksi.

Tavallisessa 7. luokan opetuksessa Madihan kyky ymmärtää opetusta ja osallistua koulutyöhön olisivat olleet vahvasti rajalliset, koska hänen englannin kielen taitonsa oli niin vähäinen. Hän ei missään tapauksessa olisi kyennyt kirjoittamaan englanniksi kokemuksistaan, ideoistaan ja ajatuksistaan. Kun luokan sosiaalista rakennetta muutettiin rohkaisemalla oppilaita yhteistyöhön keskenään sekä käyttämään ensikieliään englannin lisäksi, Madihalle annettiin mahdollisuus lisätä omat ideansa ja kokemuksensa tarinaan. Lisäksi hänelle annettiin mahdollisuus osallistua keskusteluihin sanaston ja ilmausten kääntämisestä urdusta Englantiin ja Englannista Urduun. Hän pääsi muiden tyttö-

jen mukana osalliseksi upeasta kokemuksesta, kun heidän tarinansa julkaistiin sekä kovakantisena kirjana että verkossa. Opetus oli englanniksi, eikä opettaja osannut urdua tai luokan oppilaiden muita ensikieliä. Se ei kuitenkaan estänyt kielirajat ylittävien opetusstrategioiden käyttöä.

Kutsumme oppilaiden kahdella kielellä kirjoittamia tekstejä *identiteettiteksteiksi* (Cummins & Early, 2011). Tällaisissa teksteissä yhdistyvät oppilaiden affektiiviset, kognitiiviset ja kielelliset prosessit. Termi kuvaa oppilaiden tuotoksia, joiden avulla he ilmaisevat identiteettiään ja jotka on tehty oppimisympäristössä opettajan ohjauksessa. Oppilaiden identiteetti heijastuu positiivisella tavalla näissä teksteissä, jotka voivat olla kirjoitettuja, puhuttuja, visuaalisia, musiikkia, draamallisia tai näiden yhdistelmiä. Kun oppilaat jakavat identiteettitekstinsä erilaisten yleisöjen kanssa (esimerkiksi koulutoverit, opettajat, vanhemmat, isovanhemmat, kummiluokat ja media), he todennäköisesti saavat positiivista palautetta ja minuutensa vahvistusta vuorovaikutuksessa näiden yleisöjen kanssa. Tämä puolestaan lisää sitoutumista monilukutaidon kehittämiseen.

Linguistically Appropriate Practice (LAP) – Kielellisesti tarkoituksenmukainen opetus

Lisätietoja LAP-projektin nettisivuilta: <https://www.ryerson.ca/mylanguage/lap/>

LAP on lähestymistapa maahanmuuttajataustaisten oppilaiden kanssa työskenteleeseen esi- ja alakoulussa. Sen on kehittänyt Roma Chumak-Horbatsch (2012, 2019) Toronton Ryerson yliopistossa. LAP esittelee sekä kasvatusfilosofian että monenlaisia konkreettisia harjoituksia, jotka perustuvat oppilaiden ensikieliin ja lukutaitokokemuksiin. LAP rohkaisee oppilaita käyttämään ensikieliään luokahuoneessa, olemaan ylpeitä monikielisydestään ja jatkamaan ensikieltensä oppimista samalla, kun heidän koulun opetuskielen kielitaitonsa ja lukutaitonsa sujuvoituu ja kasvaa. LAPia on kokeiltu laajamittaisesti sekä Kanadassa että kansainvälisesti.

ÉLODiL (Éveil au langage et ouverture à la diversité linguistique) – Kieleen havahtuminen ja avoimuus kielelliselle moninaisuudelle

Lisätietoa Élodil-projektin nettisivuilta: <http://www.elodil.com/>

Montrealin yliopiston Françoise Armand ja Vancouverin Simon Fraser yliopiston Diane Dagenais aloittivat projektin, jonka tarkoitus oli edistää oppilaiden kielitietoisuutta ja kielellisen moninaisuuden arvostusta (Armand & Dagenais, 2012; Armand, Sirois & Ababou, 2008; Dagenais, Armand, Maraillet, & Walsh, 2007). Projektissa kehitettiin erilaisia tehtäviä, joilla parannettiin oppilaiden tietoisuutta kielten eroista ja yhteneväisyyksistä sekä tavoista, joilla kielellinen moninaisuus on läsnä ihmisten elämässä. Oppilaat Montrealissa ja Vancouverissa esimerkiksi tutkivat projektissa kieliä, joita esiintyi heidän naapurustoissaan ja tekivät videoita tai julisteita huomioistaan ja ajatuksistaan. Projektissa oppilaat pohtivat yhteisöjensä kulttuurisen ja kielellisen moninaisuuden alkulähteitä (esimerkiksi alkuperäiskieliä ja maahanmuuton historiallisia malleja).

The Multiliteracies Pedagogy project – Monilukutaidon pedagogiikkaa

Heather Lotherington Toronton Yorkin yliopistossa aloitti vuonna 2003 yhteistyöprojektien sarjan vahvasti monikielisen alakoulun opettajien ja Yorkin yliopiston tutkijoiden kanssa selvittääkseen, miten monikielisyttä voidaan hyödyntää pedagogiikassa. Joycen koulun henkilökunta työskenteli yhdessä oppilaiden kanssa erilaisissa monikielisisissä ja -kanavaisissa projekteissa, joissa muun muassa kirjoitettiin uudelleen perinteisiä tarinoita kriittisestä näkökulmasta hyödyntämällä oppilaiden monikielisiä resursseja (Lotherington, 2011; Lotherington & Paige, 2017).

Hankkeen yhdessä projektissa, nimeltään *Coming to Canada: Immigration Stories – Saapuminen Kanadaan: tarinoita maahanmuutosta*, oppilaat haastattelivat perheenjäseniään. He kyselivät perheenjäseniltä, mistä syistä nämä olivat tulleet Kanadaan ja minkälaisia kokemuksia heillä oli, kun perhe oli siirtynyt maasta toiseen. Oppilaat valitsivat yhden kohtauksen kustakin kertomuksesta ja loivat sarjakuvaromaanin kun-

kin kohtausten pohjalta. Erilaisilla teknisillä työkaluilla tarina kuvitettiin ja taitettiin kiinnostavalla tavalla.

Lisätietoa Coming to Canada: Immigration Stories -projektista:
<https://www.youtube.com/watch?v=04VsndXbULw>

The Dual Language Reading project – Kahden kielen lukuprojekti

Lisätietoja The Dual Language Reading -projektista: www.rahatnaqvi.ca

Tämän projektin aloitti Rahat Naqvi Calgaryn yliopistosta sekä hänen kollegansa Calgaryn koulupiirissä. Projektissa opettajat ja muut yhteisön jäsenet lukivat oppilaille kirjoja kahdella kielellä sekä kielellisesti moninaisissa kouluissa että Calgaryn koulupiirin espanjan ja englannin kielillä järjestyssä kaksikielisessä opetuksessa (Naqvi ym., 2012). Projektin tavoitteena oli tutkia, miten käyttämällä monia kieliä oppitunnilla voidaan rajamuurien sijaan rakentaa siltoja kulttuurien ja etnisyyksien välille. Kanadassa julkaistuissa kahdella kielellä kirjoitetuissa kirjoissa on tyypillisesti englantia aukeaman yhdellä sivulla ja jotain muuta kieltä viereisellä sivulla. Opettaja lukee englanninkielisen tekstin oppilaille, ja vieraileva lukija, joka puhuu sujuvasti kirjan toista kieltä, lukee viereisen sivun toisella kielellä. Lukuvieraat voivat olla vanhempia, isovanhempia, yhteisön vapaaehtoisia, vanhempia oppilaita tai yliopisto-opiskelijoita.

Koska kahdella kielellä kirjoitetut kirjat esittivät monikielisyyden normaalina ja positiivisena todellisuutena, ne haastoivat oppilaiden, vanhempien ja opettajien oletuksen koulusta alueena, jossa puhutaan vain englantia. Lisäksi projektista saadut kvantitatiiviset tutkimustulokset antoivat viitteitä siitä, että kahdella kielellä kirjoite-

tut kirjat paransivat merkittävästi sekä englannin kielen että lukutaidon kehittymistä niillä oppilailla, jotka puhuivat kirjojen kieliä. Kahdella kielellä lukeminen ei kuitenkaan hidastanut yksikielisesti englanninkielisten oppilaiden lukutaidon kehitystä. (Naqvi ym., 2012.)

I am plurilingual! Je suis plurilingue! – Olen monikielinen! Jag är flerspråkig!

Sivustolla www.iAMPLURILINGUAL.COM esitellään väitöstutkimus sekä laaja kokoelma monikanavaisia tekstejä, joita oppilaat ja opettajat Kanadan Torontossa sekä Ranskan Montpellier'ssä ja Sètessä ovat tehneet.

Gail Prasad kehitti tämän materiaalin englannin- ja ranskankielisten koulujen oppilaiden kaksikielisyyttä käsittelevän väitöskirjansa (2015) oheismateriaaliksi. Tutkimus tarkasteli, miltä opetus näyttäisi, jos se perustuisi monikieliseen paradigmaan yksikielisyyden sijaan. Siinä tunnistettiin viisi monikieliselle pedagogiikalle keskeistä lähtökohtaa:

1. Näkemys kaikista oppilaista jatkuvasti kehittyvinä monikielisinä oppijoina.
2. Oppilaiden monenlaisten viestintätapojen määrätietoinen huomioiminen toiminnassa.
3. Yhteistyö opettajien, oppilaiden, perheiden ja ympäröivän yhteiskunnan kanssa usein esimerkiksi teknologian avulla.
4. Luovuuden arvostaminen antamalla aikaa ja tilaa koulutyön luovalle ilmaisulle.
5. Tutkivan oppimisen periaatteiden soveltaminen kielen ja lukutaidon oppimisessa.

The Family Treasures and Grandma's Soup dual language book project – Perhearteet ja Mummin keitto, kirjoja kahdella kielellä

Lisätietoa The Family Treasures and Grandma's Soup -projektista:
<http://www.duallanguageproject.com/>

Tämän projektin aloitti Calgaryn yliopiston Hetty Roessingh yhteistyössä Almadina Language Charter Academyn kanssa. Projektin tavoitteena oli parantaa varhaiskasvatuksen ja ensimmäisen vuosiluokan oppilaiden varhaisen lukutaidon edistymistä tekemällä kirjoja kahdella kielellä, arabiaksi ja englanniksi (Roessingh, 2011).

Scribjab – verkkosivusto sähköisten tarinoiden luomiseen

Lisätietoja ScribJab-sivustosta: www.scribjab.com

Diane Dagenais ja Kelleen Toohey Simon Fraser yliopistosta ovat tehneet vuosia yhteistyötä opettajien kanssa projekteissa, jotka ovat keskittyneet oppilaiden kielitietoisuuden kehittämiseen sekä lisäämään monikielisyys- ja medialukutaitoja (esimerkiksi Marshall and Toohey, 2012). Tämän työn tuloksena syntyi verkkosivusto ScribJab, jota kuvataan sivulla näin: "ScribJab on verkkosivu ja iPad-sovellus 10–13-vuotiaille lapsille sähköisten tarinoiden lukemiseen ja tuottamiseen (teksti, kuvitus ja äänen tallennus) monella kielellä (englanti, ranska ja muut ei-viralliset kielet). ScribJabissa lapset voivat keskustella tarinoistaan ja tiedostua oman monikielisyytensä arvosta." Dagenais ym. (2017) kertovat yksityiskohtaisesti ScribJabin syntyhistoriasta ja vaikutuksista.

The Storybooks Canada project – Kanadan satukirjaprojekti

Lisätietoa The Storybooks Canada -projektista:
<http://www.storybookscanada.ca/about.html>

Tämä projekti kuvataan omalla nettisivullaan seuraavasti:

”Storybooks Canada on verkkosivu opettajille, vanhemmille ja yhteisön jäsenille kaksi- ja monikielisuuden edistämiseksi Kanadassa. Sivustolla on yhteensä 40 afrikalaista tarinaa suurimmilla Kanadan maahanmuuttajien ja pakolaisten kielillä virallisten kielten, englannin ja ranskan, lisäksi. Oppilaat, joille tarina luetaan koulussa englanniksi tai ranskaksi, voivat tällä sivustolla lukea tarinan kotona vanhempiensa kanssa ensikielillään. Tällä tavalla Storybooks Canada auttaa lapsia ylläpitämään ensikieliään sekä puhuttuna että luettuna. Samalla lapset oppivat Kanadan virallista kieltä. Lisäksi tarinoista tehdyt äänitallenteet voivat auttaa aloittelevia lukijoita ja kielinopijoita yhdistämään puheen ja tekstin. Oppilaat voivat myös koostaa tarinoita käyttämällä sivustolla olevia kuvia.”

Muita kanadalaisia projekteja kieleilystä ja kielten rajat ylittävästä pedagogiikasta löytyy esimerkiksi seuraavista teoksista: Cummins & Persad (2014), Dagenais ym. (2017), Marshall & Toohy (2012), Ntelioglou ym. (2014), Roessingh (2011), Stille & Prasad (2015) ja Van Viegen Stille ym. (2016).

LÄHTEET

- Ada, A. F., & Campoy, F. I. 2003. *Authors in the classroom: A transformative education process*. Boston: Allyn and Bacon.
- Armand, F., & Dagenais, D. 2012. *S'ouvrir à la langue de l'autre et à la diversité linguistique [Becoming aware of others' languages and of linguistic diversity]*. *Education Canada*, 52(1).
- Armand, F., Sirois, F., & Ababou, F. 2008. *Entrée dans l'écrit en contexte plurilingue et défavorisé: Développer les capacités métaphonologiques et sensibiliser à la diversité linguistique*. *Canadian Modern Language Review*, 65(1), 61–87.
- Chow, P., & Cummins, J. 2003. *Valuing multilingual and multicultural approaches to learning*. Teoksessa S. R. Schecter & J. Cummins (Toim.), *Multilingual education in practice: Using diversity as a resource*, 32–61. Heinemann.
- Chumak-Horbatsch, R. 2012. *Linguistically appropriate practice: A guide for working with young immigrant children*. University of Toronto Press.
- Cummins, J., & Early, M. (Toim.) 2011. *Identity texts: The collaborative creation of power in multilingual schools*. Trentham Books.
- Cummins, J., & Persad, R. 2014. *Teaching through a multilingual lens: The evolution of EAL policy and practice in Canada*. *Education Matters*, 2(1). Saatavilla: <http://em.synergiesprairies.ca/index.php/em/issue/view/7>
- Dagenais, D., Toohey, K., Bennett Fox, A., & Singh, A. 2017. *Multilingual and multimodal composition at school: ScribJab in action*. *Language and Education*, 31(3), 263–282.
- Gallagher, E. 2008. *Equal rights to the curriculum: Many languages, one message*. *Multilingual Matters*.
- Giampapa, F. 2010. *Multiliteracies, pedagogy and identities: teacher and student voices from a Toronto Elementary School*. *Canadian Journal of Education*, 33(2), 407–431.
- Lotherington, H. 2011. *Pedagogy of multiliteracies: Rewriting Goldilocks*. Routledge.
- Lotherington, H., & Paige, C. (Toim.) 2017. *Teaching young learners in a superdiverse world: Multimodal approaches and perspectives*. Routledge.
- Marshall, E., & Toohey, K. 2010. *Representing family: Community funds of knowledge, bilingualism, and multimodality*. *Harvard Educational Review*, 80(2), 221–241.
- Naqvi, R., Thorne, K., Pfitscher, C., Nordstokke, D., & McKeough A. 2012. *Reading dual language books: Improving early literacy skills in linguistically diverse classrooms*. *Journal of Early Childhood Research*.
- New London Group 1996. *A pedagogy of multiliteracies: Designing social futures*. *Harvard Educational Review*, 66, 60–92.
- Ntelioglou, B. Y., Fannin, J., Montanera, M., & Cummins, J. 2014. *A multilingual and multimodal approach to literacy teaching and learning in urban education: a collaborative inquiry project in an inner city elementary school*. *Frontiers in Psychology*, 5, 1–10. Article 533.
- Prasad, G. 2016. *Beyond the mirror towards a plurilingual prism: Exploring the creation of plurilingual "identity texts" in English and French classrooms in Toronto and Montpellier*. *Intercultural Education*, 26(6), 497–514. Special Issue ed. A. Gagné & C. Schmidt.
- Roessingh, H. 2011. *Family Treasures: A dual language book project for negotiating language, literacy culture and identity*. *Canadian Modern Language Review*, 67(1), 123–148.

Stille, S., & Prasad, G. 2015. "Imaginations": Reflections on plurilingual students' creative multimodal works. *TESOL Quarterly*, 49(3), 608–621.

Schechter, S., & Cummins, J. 2003. Multilingual education in practice: Using diversity as a resource. Heinemann.

Van Viegen Stille, S., Bethke, R. Bradley-Brown, J., Giberson, J., & Hall, G. 2016. Broadening educational practice to include translanguaging: An outcome of educator inquiry into multilingual students' learning needs. *The Canadian Modern Language Review*, 72(4), 480–503.

IDENTITEETTITEKSTEJÄ MONILLA KIELILLÄ

ÅSA WEDIN

Åsa Wedin toimii ruotsi toisena kielenä -alan professorina Taalainmaan korkeakoulussa (Högskolan Dalarna) Ruotsissa. Hänellä on pitkä kokemus ruotsi toisena kielenä -tutkimuksesta ja yhteistyöprojekteista eri koulujen kanssa.

Ihminen on sosiaalinen olento, jonka sosiaaliseen elämään kieli liittyy läheisesti, sillä kielellä on keskeinen rooli kanssakäymisessä muiden kanssa. Lapset oppivat niitä kieliä, joita käytetään siinä ympäristössä, mihin heidät soziaalistetaan. Lasten voidaan siis sanoa soziaalistuvan kieleen.

Tutkimus on osoittanut monikielisyydellä ja oppilaiden omien ensikielten käytöllä olevan monia positiivisia vaikutuksia esimerkiksi oppimiseen. Myös perusopetuksen opetussuunnitelma ohjaa vahvasti tukemaan oppilaiden monikielisyyttä. Alla on esimerkki tutkimusprojektista (Wedin, 2017), jossa oppilaat kertovat kielten oppimisestaan:

Oppilas: Jag kan lite danska somaliska kan jag svenska och vad heter det italienska och e jag kan jag tror bara.

Osaan hiukan tanskaa, somalia osaan, ruotsia ja sitä mitä sanotaan italiaksi ja e tiedän, luulen vain.

Tutkija: Hur kommer det sig att du kan danska och italienska för det är ganska ovanliga språk i Sverige?

Miten osaat tanskaa ja italiaa, koska ne ovat epätavallisia kieliä ruotsissa?

Oppilas: Ja jag kan lite för att min farfar och mina kusiner bor i Italia och i Danmark bor mina kusiner jag hälsar på där.

Joo osaan hiukan koska isoisäni ja serkkuni asuvat Italiassa, ja Tanskassa asuvat serkkuni, ja minä vierailen heidän luonaan siellä .

Monet oppilaat, jotka muuttavat uuteen maahan, ovat oppineet useita kieliä ennen saapumistaan sinne. Nämä lapset ovat nimittäin saattaneet kohdata useita kieliä kotonaan tai yhteisössä, jossa he ovat viettäneet aikaa. On myös tavallista, että oppilaat, jotka jo ovat käyneet ensimmäiset kouluvuotensa toisessa maassa, ovat osallistuneet opetukseen eri kielellä kuin ensikielellään, kuten englanniksi,

arabiaksi tai ranskaksi. Kielitaito eri kielissä voi olla kuitenkin vaihtelevaa. Kieleilyn (en. translanguaging) avulla tehdään näkyviksi yksilöiden moninaiset kielelliset käytännöt sekä kuvataan pedagogisia tapoja, joilla kannustetaan oppilaita käyttämään koko kielellistä repertuaariaan. Adrian Blackledgen ja Angela Creesen (2010) mukaan pedagogiikkana kieleily tarkoittaa, että oppilaiden koko moninainen kielitaito tuodaan osaksi opetusta. Tällainen pedagogiikka tukee oppilaiden identiteetin kehittymistä (Cummins, 2000a) samalla, kun se antaa tilaa erilaisille äänille ja siten mahdollistaa laajemmin erilaisia toimijuuksia. Tämä kuitenkin nostaa esiin erilaisia kysymyksiä vallankäytöstä koulutuksessa: Kenelle annetaan mahdollisuus puhua? Ketä kuunnellaan? Millä tavoin oppijat voivat tulla aktiivisiksi toimijoiksi? Nämä kysymykset määrittävät myös oppilaiden käymiä identiteettineuvotteluja eli sitä, millaisia he ovat ja millaisiksi he voivat tulla. Nämä ovat olennaisia kysymyksiä, kun puhutaan sekä oppilaiden demokraattisista oikeuksista että heidän tasa-arvoisista mahdollisuuksistaan menestyä opinnoissa.

Jim Cummins (2000b) on kehittänyt luokkamuotoiseen opetukseen mallin, joka huomioi oppijoiden moninaiset kielelliset resurssit ja sitouttaa heidät kognitiiviseen työskentelyyn sekä tukee heidän identiteettejään. Vaikka malli on kehitetty pääsääntöisesti vasta maahan saapuneille oppilaille (oppilaille, jotka ovat vasta alkaneet oppia opetuksen kieltä), se soveltuu kaikille oppilaille ja voi siten auttaa kehittämään opetusta sopivaksi kai-

kille. Malli perustuu opettajan ja oppilaiden väliseen vuorovaikutukseen. Sen keskiössä on vuorovaikutus, jonka puitteissa oppilasta tuetaan hänen lähikehityksen vyöhykkeellään (Vygotsky, [1934] 1978), eli hieman hänen nykyisen osaamistasonsa yläpuolella. Mallissa keskitytään kolmenlaiseen luokassa tapahtuvaan vuorovaikutustilanteeseen: 1) oppiaineiden sisältöön, 2) kieleen ja 3) kielen käyttöön.

Kanadalaiset opettajat aloittivat yhteistyössä muun muassa Schechterin ja Cumminsin kanssa projektin (2003), jossa pyrittiin lähestymään oppilaiden kirjoittamista siten, että heidän osaamansa eri kielet otettiin osaksi työskentelyä. Projektissa oppilaat kirjoittivat tekstinsä kahdella tai useammalla kielellä, ja tekstit julkaistiin koulun kirjastossa ja verkkosivuilla. Nämä *identiteettitekstit* antoivat oppilaille tilaisuuden pohtia identiteettiään, mikä sitoutti heitä vahvemmin oppimiseen (ks. myös s. 277–278).

Ruotsissa toteutetussa vastaavassa projektissa identiteettitekstejä kirjoittivat neljännen ja viidennen luokan oppilaat (ks. Wedin, 2019). Projekti teki oppilaiden moninaisesta kielellisestä osaamisesta näkyvää, ja mahdollisti keskusteluja eri kielistä, niiden oletetuista arvoista ja siitä, miten ne liittyvät tunteisiin. Lisäksi projekti johti laajempiin neuvottelumahdollisuuksiin luokassa ilmenevistä asiantuntijarooleista esimerkiksi sellaisessa tapauksessa, jossa opettaja ei osannut tiettyä kieltä, ja joistakin oppilaista tuli asiantuntijoita kielenkääntäjinä.

Neljännän luokan projektin suunnittelussa ja toteutuksessa toimittiin seuraavien ohjeiden mukaan:

1. Koko luokka keskustelee kielistä. Mitä kieliä oppilaat osaavat, ja milloin ja miten he käyttävät niitä?
2. Oppilaille kerrotaan tarina sellaisella kielellä, jota kukaan oppilaista ei ymmärrä. Tarinasta keskustellaan eri kielillä pienryhmissä tai pareittain.
3. Oppilaita ohjeistetaan pyytämään jotakuta kotiväestä kertomaan heille tarina millä tahansa kielellä.
4. Oppilaat kirjoittavat kuulemansa tarinan ylös ja kääntävät sen kielelle, jota he ymmärtävät.
5. Oppilaat kuvittavat tarinansa.
6. Tarinat kootaan koko luokan yhteiseksi kirjaksi.
7. Kirjoja luetaan luokan edessä ääneen ja niistä keskustellaan.

Viidennen luokan opettajat halusivat toteuttaa projektin, jossa tuettaisiin oppilaiden identiteetin kehittymistä sekä yksilöinä että ryhmän jäseninä. Projektissa oppilaita ohjattiin peilaamaan omaa henkilökohtaista historiaansa kirjoittamisessa. (Ohjeita samantyyppisten tehtävien toteuttamiseen löytyy oppimateriaalista *Minästä kiinni*). Tämä suunniteltiin ja toteutettiin seuraavien ohjeiden mukaan:

1. Oppilaat kirjoittavat "Minä olen -runoja" ilmaisemaan identiteettejään. Runot luetaan luokassa ääneen ja niistä keskustellaan. (Ks. *Minästä kiinni* s. 77 *Runo minusta*.)
2. Oppilaat tekevät sukupuunsa kysymällä kotona tietoja sukulaisistaan ja kirjaavat ne sitten sukupuuhun. (Ks. *Minästä kiinni* luku 3 *Tutkitaan elämänvaiheita*.)
3. Oppilaat kirjoittavat oman historiansa kuvauksen eri kielillä. (Ks. *Minästä kiinni* s. 133 *Tarina kerrottavana*.)
4. Tekstit kootaan yhdeksi, koko luokan kirjaksi, joka kopioidaan jokaiselle oppilaalle.
5. Kirja luetaan ääneen vanhempainillassa, jossa ovat läsnä sekä oppilaat että vanhemmat.

Projekti, jossa identiteettitekstejä kirjoitettiin oppilaiden osaamilla monilla kielillä, vahvisti oppilaiden identiteetin tuntemusta sekä toi esiin uusia käsityksiä heistä itsestään, esimerkiksi osaavina oppilaina. Lisäksi projekti teki oppilaiden moninaisista kielellisistä taidoista näkyviä. Esimerkiksi vasta maahan saapunut oppilas näyttäytyi osaavana arabian kirjoitta-

jana, kun hän taas ruotsiksi kirjoittaessaan sai tukea muilta. Samanaikaisesti maahanmuuttajataustaiset oppilaat, jotka olivat syntyneet Ruotsissa ja joilla oli rajalliset taidot omien vanhempiansa kielessä, pystyivät saamaan tukea hiljattain maahan saapuneilta luokkakavereiltaan.

LÄHTEET

Blackledge, Adrian & Creese, Angela 2010. Multilingualism: A Critical Perspective. Continuum.

Cummins, Jim 2000a. Language, Power and Pedagogy: Bilingual Children in the Crossfire. Multilingual Matters Ltd.

Cummins, Jim 2000b. Andraspråksundervisning för skolframgång – en modell för utveckling av skolans språkpolicy. I: Naclér, K. (Toim.) Symposium 2000: Ett andraspråksperspektiv på lärande. Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk/Sigma förlag.

Paulsrud, Bethanne, Rosén, Jenny; Straszer, Boglarka & Wedin, Åsa 2018 (Toim.) Translanguaging and Education: New perspectives from the Field. Multilingual Matters.

Schechter, Sandra & Cummins, Jim (Toim.) 2003. Multilingual Education in Practice: Using Diversity as a Resource. Heinemann.

Vygotsky, Lev. (1934) 1978. Tänkan och språk. Daidalos.

Wedin, Å. 2017. Arbete med identitetstexter: Flerspråkigt skrivande för identitetsförhandling och engagemang. [Working with Identity Texts – Multilingual Writing for Negotiation of Identity and Engagement] Nordisk tidskrift för andraspråksforskning. Vol. 13: 1, 45–61.

Wedin, Å. 2019. Negotiating identities through multilingual writing: Local school policy that opens up spaces for students' diverse languages. Linguistics and Education.

VASTA MAAHAN TULLEIDEN OPPILAJEN TAITOJEN ALKUKARTOITUS

ANNELI WESSMAN

Anneli Wessman toimii kehityspedagogina, lähtötason kartoittajana ja ruotsi toisena kielenä -opettajana Välkomstcentrumissa Borlängens kunnassa, Ruotsissa. Hänellä on pitkä kokemus ruotsi toisena kielenä -opetuksesta ja monikielisen pedagogiikan edistämisestä.

Koulujen moninaisuus ja monikielisyys ovat luoneet opettajille uudenlaisia pedagogisia tilanteita. Tärkeä tekijä oppimisen edistämässä on, että opetus suunnitellaan ja sopeutetaan oppilaiden edellytyksiin ja kehitystarpeisiin. Kun kyseessä on vasta maahan saapunut oppilas, nousee esiin usein erilaisia kysymyksiä, kuten mistä oppilaan koulutuksen suunnittelu pitäisi aloittaa. Yksi tapa luoda hyvät edellytykset oppimiselle on tehdä yksityiskohtainen pedagoginen alkukartoitus. Joillakin vasta maahan saapuneista oppilaista ei ole mukanaan asiakirjoja aikaisemmasta koulunkäynnistään osaamisensa osoittamiseksi. Jokaisella oppilaalla on kuitenkin ainutlaatuisia resursseja, kokemuksia,

taitoja ja lahjakkuuksia. Tehokas tapa näiden selvittämiseen on kysyä niistä oppilaalta itseltään.

Alkukartoituksen tavoitteena on antaa tukea vasta maahan saapuneiden oppilaiden taitojen arviointiin. Lisäksi kartoituksen tavoitteena on tarjota apua oppilaan sijoittamiseen sopivalle vuosiluokalle sekä antaa pohjaa opetuksen suunnittelulle ja sovittamiselle oppilaan edellytyksiin ja tarpeisiin. Alkukartoituksen tarkoitus on ottaa huomioon oppilaan osaaminen ja siten ehkäistä oppilaan sijoittaminen osaksi opetusta pelkästään kohdekielen kielitaidon perusteella.

Tässä tekstissä käsitelty alkukartoitusmateriaali löytyy Ruotsin Skolverketin kotisivujen arviointiportaalista: Kartläggning av nyanlända elever kunska-per. Bedömningsportalen. <https://bp.skolverket.se/web/kartlaggningsmaterial>. Sitä voi soveltaen käyttää myös Suomessa oppilaiden osaamisen kartoitukseen.

Alkukartoitus on arvokas ja tehokas työkalu. Se tarjoaa opettajan toiminnalle lähtökohdan ja voi olla ratkaiseva tekijä siinä, kuinka nopeasti oppilas saa jatkaa taitojensa kerryttämistä aiemmin hankkimiensa tietojen pohjalta. Kartoitus antaa edellytykset tuoda näkyväksi oppilaiden kyvyt ja taidot sekä antaa opettajalle pohjan yksilöidä opetuksessaan työtapoja, opetusvälineitä, materiaalia ja aktiviteetteja.

Kartoitusmateriaali on suunnattu 6–19-vuotiaille oppilaille. Ruotsissa kartoituskeskustelu tapahtuu ensimmäisen kahden kuukauden aikana siitä, kun koulu uudessa maassa on aloitettu. Koulun tulee luoda selkeät suunta- viivat ja rutiinit sille, miten kartoitukset tehdään: Miten kartoitus tapahtuu? Kuka sen tekee? Mihin kartoituksella pyritään? Miten kartoituksessa saatu tieto jaetaan?

Paras tilanne on, jos oppilasta opettava opettaja tekee kartoituksen. Näin opettaja saa erinomaisen tilaisuuden oppia tuntemaan uusi oppilaansa. Opettaja luo oppilaaseen hyvän suhteen, arvostaa ja vahvistaa oppilaan aiemmin hankittuja taitoja sekä tulee tietoiseksi ja kasvattaa ymmärrystään oppilaan vahvuuksista ja haasteista. Tästä lähtökohdasta käsin opetuksessa on helpompi aktivoida oppilaan aikaisemmin hankittuja taitoja sekä yhdessä rakentaa osaamista niiden päälle.

Kartoitus tapahtuu dialogina oppilaan vahvimmalla kielellä. Oppilaan lisäksi paikalla ovat huoltaja ja tulkki. Käyttämällä oppilaan

vahvinta kieltä, joka usein on oppilaan ensikieli, annetaan oppilaalle mahdollisuus osoittaa kykyjään ja taitojaan kielellä, jonka hän hallitsee perusteellisesti. Keskustelun aikana kartoittaja tekee muistiinpanoja.

Jokainen kartoituskeskustelu rajataan enimmillään 70 minuuttiin. Jotta kartoituksesta saadaan monipuolinen, se tehdään kolmessa vaiheessa. Vaiheet tukevat toisiaan ja seuraava vaihe rakennetaan edellisen keskustelun päälle. Ruotsissa vaiheet yksi ja kaksi ovat pakollisia, kun taas kolmas vaihe on vapaaehtoinen. Ensimmäisen ja toisen vaiheen jälkeen voidaan tehdä ratkaisu siitä, mille vuosikurssille oppilas sijoitetaan.

1. Ensimmäisessä vaiheessa kartoittaja esittää kysymyksiä ja jatkokysymyksiä oppilaan taustasta, kielitaidosta, koulukokemuksista, digitaalisesta osaamisesta, kiinnostuksenkohteista, unelmista tulevaisuuden suhteen ja odotuksista koulua kohtaan. Ensimmäisen keskustelun tulos vaikuttaa tulevien keskustelujen materiaalivalintoihin, kun käsitellään kieltä ja osaamistasoa. Mikäli oppilaalla on vain vähän koulutaustaa tai sitä ei ole lainkaan, kartoittaja aloittaa helpommalta tasolta. Tehtävät on porrastettu.
2. Toisessa vaiheessa kartoitetaan oppilaan luku- ja laskutaitoa. Lukutaitoa kartoitettaessa tarkastellaan oppilaan taitoja lukemisessa ja kirjoittamisessa sekä suullista kielitaitoa lukemisen ja kirjoittamisen yhteydessä. Jotta lukutaitoa ja luetun ym-

märtämistä itsessään voidaan tarkastella, oppilas saa lukea tekstin ja vastata siihen liittyviin kysymyksiin vahvimmalla kielellään. Kartoitusmateriaalin tekstit on käännetty monille eri kielille – myös suomeksi. Kartoittaja esittää myös kysymyksiä ja jatkokysymyksiä oppilaan erilaisista lukukokemuksista, esimerkiksi millaisia tekstejä oppilaalla on ollut tapana lukea tai kirjoittaa. Keskustelun aikana on mahdollista havaita, jos oppilaalla on luku- tai kirjoitusvaikeuksia vahvimmalla kielellään.

Laskutaitoon ja matemaattiseen ajatteluun liittyen kartoitetaan oppilaan kykyä ratkaista ongelmia, järkeillä, argumentoida ja perustella ratkaisujaan. Tehtävät ovat lähellä todellisuutta ja käsittelevät esimerkiksi tilakäsityksen, geometrian, lukukäsityksen, lukujonojen ja luokittelun osa-alueita. Kartoitus antaa kuvan siitä, miten oppilas on oppinut käyttämään ja ajattelemaan matematiikkaa aiemmas- ta koulutaustasta riippumatta. Oppilas saattaa tarvita useampia tilaisuuksia matemaattisen osaamisensa osoittamiseen.

3. Kolmannessa vaiheessa kartoitetaan yhdessä aineenopettajien kanssa oppilaan taitoja eri oppiaineissa. Tavoite on selvittää, missä kohtaa taitojen kehittymistä oppilas on menossa kussakin oppiaineessa, jotta voidaan suunnitella tarvittavat tukitoimet opiskelua varten. Oppilaalla voi olla erittäin hyvät taidot yhdessä tai useammassa aineessa aikaisemmalla koulukielellään. On arvokasta selvittää nämä

taidot, jotta oppilaan tietojen ja taitojen kehittyminen voi jatkua yhtäaikaaisesti kohdekielen opintojen kanssa. Kartoitus toimii oppiaineen kurssisuunnitelman ytimenä ja antaa suuntaviivoja oppilaan taidoista kyseisessä oppiaineessa.

Jokaisen kartoituskeskustelun jälkeen tieto oppilaan vahvuuksista ja kehittämisalueista analysoidaan, arvioidaan ja dokumentoidaan. Kartoittaja tunnistaa ja ehdottaa oppilaan opintojen sisältöalueita ja tukitoimia. Näitä ovat esimerkiksi päätökset oppilaan tarpeesta omakieliseen opetukseen sekä mahdollisuuksista digitaalisten apuvälineiden ja ohjelmien käyttöön. Kartoituksen tulokset selitetään oppilaalle ja huoltajalle sekä annetaan tiedoksi rehtorille ja kaikille oppilasta opettaville opettajille. Kartoitus mahdollistaa varhaisen ja riittävän yksilöllisen tuen antamisen. Sen avulla oppilaalle myös mahdollistuu tuettu taitojen kehittäminen hänen kognitiivisen tasonsa mukaisesti kohti korkeampia oppimistavoitteita, vaikka hän ei vielä puhuisikaan kohdekieltä.

KIELIYSTÄVÄLLINEN KOULU

ELLEN-ROSE KAMBEL & EMMANUELLE LE PICHON

Kieliystävällinen koulu (Language Friendly School) on voittoa tavoittelemattoman Alankomaissa sijaitsevan Rutu-säätiön (<https://www.rutufoundation.org/>) hanke.

Ellen-Rose Kambel on Rutu-säätiön perustajajäsen. Hänellä on pitkä kokemus erilaisissa kansalaisjärjestöissä toimimisesta ja haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten asioiden ajamisesta. Emmanuelle Le Pichon työskentelee Toronton yliopistossa apulaisprofessorina. Hänellä on pitkä kokemus monikielisten oppilaiden oppimiseen liittyvästä tutkimuksesta sekä opettajankoulutuksesta.

Kaikki kielet ovat tervetulleita

Koulu on kohtaamispaikka, jossa eri taustoista lähtöisin olevat oppilaat, vanhemmat ja henkilökunta jakavat ja rakentavat tietoa (Comber, 2013). *Kieliystävällinen koulu* on kehitetty tukemaan kouluissa lisääntyvää monikielisyttä kaikkialla maailmassa. Monikielisyys on seurausta siitä, että ihmiset muuttavat työn tai rakkauden perässä tai pakenevat sotaa ja konflikteja. *Kieliystävällisessä koulussa* arvostetaan kaikkia oppilaiden, heidän vanhempiansa ja koulun sidosryhmien puhumia kieliä ja toivotetaan ne tervetulleiksi.

Kaikkien koulujen tulisikin pyrkiä olemaan kielellisesti ja kulttuurillisesti osallistavia. Tällä tarkoitetaan sitä, että koulujen tulisi tunnustaa ja tunnustaa oppilaidensa monikie-

lisyys ja antaa tilaa kaikille heidän kielilleen kouluyhteisössä. (Herzog-Punzenberger, Le Pichon-Vorstman & Siarova, 2017.)

Koko koulu sitoutuu

Kieliystävälliset koulut ovat kouluja, joissa on kehitetty kielisuunnitelma, jonka toteuttamiseen osallistuvat kaikki koulun jäsenet: oppilaat, opettajat ja muu henkilökunta. Suunnitelma on mukautettu koulun omiin tarpeisiin, ja sen tavoitteena on luoda inklusiivinen ja kieliystävällinen oppimisympäristö kaikille oppilaille.

Kieliystävällinen koulu -suunnitelma on joustava, realistinen ja mahdollistaa asteittaiset muutokset. Pienet askeleet kantavat pitkälle!

Visio

Kieliystävällisessä koulussa visioidaan maailma, jossa:

1. Vuoteen 2030 mennessä yhtään lasta ei rangaista siitä, että hän puhuu ensikieltään koulussa (Unescon kestävän kehityksen tavoitteiden määräaika).
2. Kaikilla lapsilla on pääsy kieliystävälliseen oppimisympäristöön, jossa he tuntevat olevansa hyväksytyjä ja arvostettuja sellaisina kuin ovat.

Kaikki kielet tervetulleita kouluun

Kieliystävällisen koulun päätavoitteena on poistaa kaikkialta tapa rangaista koulussa ensikieltään käyttäviä oppilaita. Ensimmäinen askel kohti *kieliystävällistä koulua* on laatia koko koulua koskeva sopimus siitä, että a) kaikkia kieliä voidaan käyttää koulussa ja että b) lapsia ei koskaan rangaista siitä, että he puhuvat koulussa ensikieltään.

Miksi kieliystävällinen koulu?

Liikkuvuuden lisääntyminen merkitsee sitä, että maailmanlaajuisesta monikielisyudesta on tullut pikemminkin normi kuin poikkeus. Entistä useammassa koulussa on oppilaita, jotka puhuvat kotona jotakin muuta kieltä kuin koulussa.

Tieteelliset tutkimukset osoittavat, että oppilaat oppivat paremmin ja nopeammin, kun he oppivat myös ensikielensä, sen sijaan että heitä rajoitetaan oppimaan vain koulussa

käytetyllä kielellä (Collier & Thomas, 2017). On kuitenkin arvioitu, että yli 200 miljoonaa koululaista ei saa opetusta ymmärtämällään kielellä (Unescon koulutusrapotti, 2016). Monissa maissa lapsia myös rangaistaan siitä, että he puhuvat koulussa omia ensikieliään. Monissa maissa rangaistukset vaihtelevat lasten pakottamisesta seisomaan koulun ulkopuolella heidän suidensa teippaamiseen, lounaalta poissulkemiseen ja koulusta erottamiseen.

Syy siihen, miksi koulut rankaisevat oppilaita tällä tavalla, ei suinkaan ole se, että opettajat eivät haluaisi oppilaidensa oppivan. Taustalla on sen sijaan syvään juurtunut mutta virheellinen ajatus siitä, että lapsi oppii uuden kielen parhaiten unohtaessaan ensikielensä – ja mitä nopeammin tämä tapahtuu, sitä parempi. Vasta lukemaan ja kirjoittamaan oppivien pienten lasten pitäisi kuitenkin saada onnistumisen kokemuksia näiden uusien taitojen parissa ja uudessa kouluympäristössä sen sijaan, että heitä rangaistaisiin muiden kuin koulun virallisen kielen käyttämisestä. Rankaiseminen aiheuttaa päinvastaisia tuloksia: lapset menettävät motivaationsa, mikä taas vaikuttaa oppimiseen.

Lapset saavat mahdollisuuden vahvistaa kognitiivisia ja sosiaalisia taitojaan, kun heidän sallitaan käyttää omia ensikieliään myös koulussa. Tämä ei ainoastaan paranna oppilaiden koulukielen taitoa, vaan myös auttaa ymmärtämään oppituntien sisältöjä. Tämä puolestaan parantaa lasten mahdollisuuksia menestyä koulu-urallaan ja samalla integroitua osaksi laajempaa yhteiskuntaa menet-

tämättä kuitenkaan yhteyttä perheisiinsä tai kulttuuriin taustoihinsa ja tietoihinsa.

Lapsen oikeuksia koskeva yleissopimus

Kaikilla lapsilla on yhtäläinen oikeus koulutukseen, jossa kunnioitetaan heidän kulttuuri-identiteettiään. YK:n lapsen oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa (artikla 29) säädetään, että lapsen koulutuksen tulee pyrkiä muun muassa ”kunnioituksen edistämiseen lapsen vanhempia, omaa sivistyksellistä identiteettiä, kieltä ja arvoja, lapsen asuin- ja synnyinmaan kansallisia arvoja sekä hänen omastaan poikkeavia kulttuureita kohtaan”.

Kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttaminen

193 valtiota hyväksyi 17 kestävän kehityksen tavoitetta vuonna 2015. Tavoitteella 4 valtiot lupasivat varmistaa, että kaikki lapset saisivat kaikille avointa, oikeudenmukaista ja laadukasta opetusta vuoteen 2030 mennessä. Unescon mukaan ”tasa-arvoinen ja laadukas

koulutus sekä elinikäinen oppiminen ovat mahdollisia vain, kun koulutus vastaa yhteiskunnan monikielisyyteen ja heijastaa sitä. Lapset, nuoret ja aikuiset tarvitsevat oman elämänsä kannalta relevantteja oppimismahdollisuuksia omalla kielellään. Kestävän kehityksen tavoite 4 on niin perustavanlaatuisen, että ilman sen ensikielen perustuvaa monikielistä opetusta muut 16 tavoitetta jäävät saavuttamatta”. (Unesco, 2017.)

Miten tulla kieliystävälliseksi kouluksi

Kieliystävällinen koulu ei ole valmis suunnitelma siitä, mitä koulujen täytyy tehdä. Sen sijaan sen lähtökohta on pikemminkin saada selville, mitä koulussa tarvitaan ja mitä siellä voidaan realistisesti saavuttaa. Lisäksi toiminnan tavoitteet kohdistuvat tietoisesti kaikkiin sidosryhmiin: koulun johtajiin, opettajiin, koulun henkilökuntaan, vanhempiin ja erityisesti oppilaisiin. Vaikka päätavoite, eli kaikkien kielten arvostaminen ja niiden toivottaminen tervetulleiksi koulun tiloihin, on sama jokaiselle *kieliystävälliselle koululle*, jokainen koulu saavuttaa sen omalla tavallaan.

Oman ensikielen käytön salliminen mahdollistaa sen, että monikieliset oppilaat voivat vahvistaa kognitiivisia ja sosiaalisia taitojaan koulussa.

Kieliystävälliset koulut ympäri maailman sitoutuvat minimissään siihen, ettei niissä rangaista ensikieltään puhuvia oppilaita – joillekin kouluille tämä on jo merkittävä askel. Muiden *kieliystävällisten koulujen* kanssa voidaan myös jakaa hyviä käytänteitä ja inspiroida muita opettajia tekemään kouluistaan yhä kieliystävällisempiä. Opettajat voivat esimerkiksi alkaa integroida opetukseen monikielisiä pedagogisia strategioita. Suomessa myös perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opetussuunnitelmat kehottavat monikielisen pedagogiikan käyttöön. Myös tämä oppimateriaali auttaa *kieliystävällisen koulun* luomisessa.

Askeleet kieliystävälliseen kouluun:

1. Tilanteen arviointi

Koulun nykytilanteen arvioinnin lähtökohdaksi otetaan oppilaiden näkökulma: miltä heistä tuntuu, jos heitä rohkaistaan käyttämään omaa ensikieltään oppimistilanteissa tai koulun pihalla? Entä miltä se tuntuu opettajista, henkilökunnasta ja vanhemmista? Tilanteen arvioinnissa on tärkeää ottaa huomioon koko kouluyhteisön näkemykset. On myös suositeltavaa järjestää infotilaisuuksia yhteistyössä paikallisten monikielisyysasiantuntijoiden kanssa, jotta koulun sidosryhmät saavat tietoa monikielisydestä.

2. Kielisuunnitelman laatiminen

Tilannearvion pohjalta koululle muotoillaan kielisuunnitelma, joka sisältää realistiset koulutukselliset ja kielelliset tavoitteet. Suunnitelmaan kirjataan myös

aikataulu tavoitteiden saavuttamiseksi. Suunnitelmassa tulisi myös tuoda esiin, millä tavoin koulun keskeiset henkilöt kannustavat oppilaita hyödyntämään omia kielellisiä resurssejaan. Jokainen opettaja voi tehdä omalle opetukselleen suunnitelman, joka voi sisältää tilannekohtaisia toimintamalleja. Suunnitelman tavoitteena on tukea oppilaan toiminnallista monikielisyyttä, ei rajoittaa sitä.

3. Kielisuunnitelman toteuttaminen

Kunkin koulun tarpeiden mukaan kielisuunnitelman toteuttamiseen voi kuulua esimerkiksi opettajien kouluttaminen monikielisen pedagogiikan käyttöön ja monikielisten opetus- ja oppimateriaalien hankkiminen tai laatiminen. Esimerkiksi tässä oppimateriaalissa on runsaasti tehtäviä monikielisyden tukemiseen. Lisäksi voidaan pohtia tapoja, joilla vanhemmat ja paikallisyhteisöt voivat osallistua suunnitelman toteuttamiseen.

4. Tulosten seuranta ja arviointi

Jotta kielisuunnitelman tavoitteet voidaan saavuttaa, suunnitelmaa täytyy seurata ja arvioida aktiivisesti. Seuranta varten on suositeltavaa luoda ryhmä, jossa kaikki sidosryhmät ovat edustettuina (opettajat, johto, vanhemmat, oppilaat, muu henkilökunta). Ryhmän on tarkoitus kokoontua keskustelemaan säännöllisesti siitä, mitä on jo tehty ja mitä voidaan parantaa. Lisäksi suunnitelma tulisi perusteellisesti arvioida kaikkien sidosryhmien kesken, ja tarpeen mukaan päivit-

tää säännöllisin väliajoin (esimerkiksi 3–5 vuoden välein). Tällä tavoin uudet opettajat, oppilaat ja vanhemmat pääsevät mukaan toimintaan, ja kielisuunnitelma pysyy ajan tasalla.

Jos sinä tai oppilaitoksesi haluatte mukaan Kieliystävälliseen kouluun ja saada käyttöönnne verkkosivujen monipuoliset materiaalit, lisätietoja löytyy verkkosivulta:
<https://languagefriendlyschool.org>

LÄHTEET

Collier, V.P., & Thomas, W.P. 2017. Validating the power of bilingual schooling: Thirty-two years of large-scale, longitudinal research. *Annual Review of Applied Linguistics*, 37, 1–15.

Comber, B. 2013. Schools as Meeting Places: Critical and Inclusive Literacies in Changing Local Environments. *Language Arts* 90 (5), 361–371.

Global Education Monitoring Report 2016. If you don't understand, how can you learn? Policy Paper 24.

Herzog-Punzenberger, B.; Le Pichon-Vorstman, E. & Siarova, H. 2017. Multilingual Education in the Light of Diversity: Lessons Learned, NESET II report. Publications Office of the European Union, 2017. doi: 10.2766/71255.

UNESCO 2004. *Embracing Diversity: Toolkit for Creating Inclusive Learning Friendly-Environments*.

UNESCO 2017. *Mother Tongue-Based Multilingual Education: The Key to Unlocking SDG 4 - Quality Education for All*.

KIELIYSTÄVÄLLINEN KOULU

MITÄ EMME TEE

MITÄ TEEMME KIELIYSTÄVÄLLISENÄ KOULUNA

KOULUSSA

LUOKASSA

✗ Emme koskaan kiellä tai tukahduta minkään kielien käyttöä koulussa.

✗ Emme koskaan rankaise oppilaitamme oman ensikielen käyttämisestä koulussa.

✗ Emme koskaan kiellä vanhempia käyttämästä omaa kieltään koulussa.

✗ Emme neuvo vanhempia käyttämään muuta kuin omaa ensikieltä kotona lastensa kanssa.

✗ Emme jätä omia ensikieliä huomioimatta.

✗ Emme hyväksy kielestä, murteesta tai aksentista johtuvaa syrjimistä tai kiusaamista

✓ Luomme yhdessä kieliystäväällisen suunitelman.

✓ Arvioimme ja päivitämme kieliystäväällistä suunitelmaamme säännöllisesti.

✓ Meillä on kielikoordinaattori, joka seuraa kieliystäväällisen suunitelman toteutumista.

✓ Otamme selville kaikkien oppilaiden ensikielien.

✓ Teemme oppilaiden ensikielien visuaalisesti näkyviksi koulussa.

✓ Hyödynnämme kielikavereita samaa kieltä puhuvien oppilaiden kesken.

✓ Kiinnitämme huomiota kielestä, murteesta tai aksentista johtuvaan syrjimiseen ja kiusaamiseen.

✓ Välitämme koko kouluyhteisölle tietoa omien ensikielten tärkeydestä.

✓ Opettajina toimimme yhdessä vanhempien kanssa tukeaksemme lasten oppimista.

✓ Tarjoamme mahdollisuuden tulkinn käyttöön vanhempaintapaamisissa.

✓ Pyrimme helpottamaan monikielistä kommunikointia vanhempien kanssa.

✓ Kannustamme oppilaita osallistumaan oman äidinkielen opetukseen.

✓ Varmistamme, että koulussamme on tarjolla kirjoja useilla eri kielillä.

✓ Opettajamme ja henkilökuntamme ovat tietoisia kielen kehittymiseen liittyvistä seikoista ja siitä, miten uuden kielen oppijaita voi tukea eri oppiaineiden opetuksessa.

✓ Opettajamme ovat tietoisia ensikielen tärkeydestä muiden kielten oppimisen tukena.

✓ Tarjoamme säännöllistä täydennyskoulutusta tukeaksemme opettajien monikielistä pedagogiikkaa.

✓ Jaamme ja reflektoidemme säännöllisesti pedagogisia käytäntöitämme ja käyttämämme materiaalia.

✓ Reflektoidemme omia arvojaamme ja ajatteluaamme sekä olemme tietoisia aseenteistamme kieltä, kulttuuria ja etnistä moninaisuutta kohtaan.

✓ Tarjoamme opettajille työkaluja itsearviointiin.

✓ Otamme oppilaiden omat ensikielien huomioon osana oppimisprosessia.

✓ Kannustamme kaikkia oppilaita kehittämään osaamistaan kieltä monipuolisesti.

✓ Tarjoamme mahdollisuuksien mukaan omien äidinkielten opetusta eri kielillä koulussamme.

✓ Kaikkien oppilaiden ensikielien ovat nähtävissä luokissamme.

✓ Annamme tilaa oppilaiden kirjalliseen, suulliseen, sanattomalle ja visuaaliselle kommunikaatiolle inklusion edistämiseksi.

LÄHTEITÄ JA LUETTAVAA

- Aalto, E., Mustonen, S. & Tukia, K. 2009. Funktionaalisuus toisen kielen opetuksen lähtökohtana. *Virittäjä* 3/2009, 402–423.
- Alho, I. & Kauppinen, A. 2008. Käyttökelioppi. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Alisaari, J., Heikkola, L. M., Commins, N. & Acquah, E. 2019. Monolingual practices confronting multilingual realities. Finnish teachers' perceptions of linguistic diversity. *Teaching and Teacher Education*, 80, 48–58.
- Alisaari, J., Vigren, H. & Mäkelä, M. L. 2019. Multilingualism as a resource: Policy changes in Finnish education. Teoksessa Hammer, S., Viesca, K. & Commins, N. (Toim.), *Teaching Content and Language in the Multilingual Classroom. International Research on Policy, Perspectives, Preparation and Practice*, 29–50. Lontoo: Routledge.
- Canagarajah, S. 2011. Translanguaging in the classroom: Emerging issues for research and pedagogy. *Applied Linguistics Review* 2, 1–28.
- CEFR 2018 = Eurooppalainen viitekehys 2018, täydennetty painos. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Companion Volume with New Descriptors. Council of Europe.
- Cummins, J. 2001. Negotiating identities: Education for empowerment in a diverse society. 2nd edition. Los Angeles: California Association for Bilingual Education.
- De Jong, E. & Harper, C. 2005. Preparing mainstream teachers for English language learners: Is being a good teacher good enough? *Teacher Education Quarterly*, 32(2), 101–124.
- Dufva, H. 2013. Language learning as dialogue and participation. Teoksessa Christence, E., Kuure, L., Mörch, A. & Lindström, B. (Toim.) *Problem-based learning for the 21st century. New Practices and Learning Environments*, 51–72. Aalborg: Aalborg University Press.
- European Commission 2019. *Council recommendation on improving the teaching and learning of languages*. Saatavilla: https://ec.europa.eu/education/initiatives/european-education-area/improving-the-teaching-and-learning-of-languages_en
- Fillmore, L. & Snow, C. 2002. What teachers need to know about language. Teoksessa Adger, C., Snow, C. & Christian, D. (Toim.) *What teachers need to know about language*, 7–53. Washington, DC: Center for Applied Linguistics.
- Gibbons, P. 2002. Scaffolding Language. Scaffolding Learning. Teaching Second Language Learners in the Mainstream Classroom. Heinemann: Portsmouth.
- Hakulinen, A., Vilkkuna, M., Korhonen, R., Koivisto, V., Heinonen, T. R. & Alho, I. 2004. Iso suomen kielioppi. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Verkkooversio saatavilla: <http://scripta.kotus.fi/visk/etusivu.php>
- Harju-Luukkainen, H., Nissinen, H., Sulkunen K., Suni, M. & Vettenranta, J. 2014. Avaimet osaamisen tulevaisuuteen. Selvitys maahanmuuttajataustaisten nuorten osaamisesta ja siihen liittyvistä taustatekijöistä PISA 2012 -tutkimuksessa. Jyväskylän yliopisto.

- Harmanen, M. & Kuukka, K. 2020. Kielitietoisesti koulussa – perusopetus ja lukiokoulutus kielitietoisessa käänteessä. Teoksessa Rapatti, K. (Toim.). *Kaikkien kouluk(ksi) – kielitietoisuus koulun kehittämisen kulmakivenä*. Helsinki: Äidinkielen opettajain liitto.
- Honko, M. & Mustonen, S. (Toim.) 2018. Tunne kieli: matka maailman kieliin ja kielitietoisuuteen. Helsinki: Finn Lectura.
- Kalliokoski, J., Niemelä, H. & Rätty, R. 2020. Kohti monikielistä kouluarkea – miten opetuskieli ja yhteisön muut kielet elävät limittäin? Teoksessa Rapatti, K. (Toim.). *Kaikkien kouluk(ksi) – kielitietoisuus koulun kehittämisen kulmakivenä*. Helsinki: Äidinkielen opettajain liitto.
- Lauranto, Y. 2020. FUNK! Funktionaalis-pedagoginen kielioppi ja suomen kielen opetus. Teoksessa Rapatti, K. (Toim.). *Kaikkien kouluk(ksi) – kielitietoisuus koulun kehittämisen kulmakivenä*. Helsinki: Äidinkielen opettajain liitto.
- Lehtonen, H. 2019. Monikielisyys koulussa – yksikielisestä instituutiosta limittäiskieliseen opetukseen. *Kielikello*, 2019(4).
- Lehtonen, H., & Rätty, R. 2018. Kielitietoisia käytänteitä monikielisessä koulussa: kokemuksia toimintatutkimuksesta. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta: Kieliverkoston verkkolehti*. Saatavilla: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-toukokuu-2018/kielitietoisia-kaytanteita-monikielisessa-koulussa-kokemuksia-toimintatutkimuksesta>
- Lilja, N., Eloranta, J., Piirainen-Marsh, A. & Saario, J. 2014. Oppija arjen sankarina – Luokasta arjen vuorovaikutustilanteisiin ja takaisin. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta: Kieliverkoston verkkolehti*. Saatavilla: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/article/oppija-arjen-sankarina-luokasta-arjen-vuorovaikutustilanteisiin-ja-takaisin>
- Lucas, T., & Villegas, A. M. 2013. Preparing linguistically responsive teachers: Laying the foundation in preservice teacher education. *Theory Into Practice*, 52(2), 98–109.
- Martin, M. 2016. Monikielisyys muutoksessa. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta: Kieliverkoston verkkolehti*. Saatavilla: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-lokakuu-2016/monikielisyys-muutoksessa>
- Mehmedbegovic, D., & Bak, T. 2017. Towards an interdisciplinary lifetime approach to multilingualism: From implicit assumptions to current evidence. *European Journal of Language Policy*, 9(2), 1–19.
- Miestamo, M. 2006. Suomi maailman kielten joukossa eli mikä suomen rakenteessa onkaan erityistä? Teoksessa Harmanen, M. & Siirainen, M. (Toim.). *Kielioppi koulussa. Äidinkielen opettajain liiton vuosikirja XLX*. Helsinki: Äidinkielen opettajain liitto.
- Mitchell, R., Myles, F. & Marsden, E. 2013. *Second Language Learning Theories*. 3., uudistettu painos [1998]. New York: Routledge.
- Nieto, S. 2002. *Language, culture, and teaching: Critical perspectives for a new century*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.

- Nissilä, L., Martin, M., Vaarala, H. & Kuukka, I. 2006. Saako olla suomea? Opas suomi toisena kielenä -opetukseen. Helsinki: Opetushallitus.
- POPS 2014 = Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Opetushallitus, Määräykset ja ohjeet 2014:96.
- Repo, E. hyväksytty julkaistavaksi 2020. Discourses on encountering multilingual learners in Finnish schools. *Linguistics and Education*.
- Scheppegrell, M. 2004. The language of schooling. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Siitonen, K. 2007. Suomen kielen ominaispiirteitä. Teoksessa Merenluoto, K., Virta, A. & Carpelan, P. (Toim.) *Opettajankoulutuksen muuttuvat rakenteet*.
- Suni, M. 2008. Toista kieltä vuorovaikutuksessa: kielellisten resurssien jakaminen toisen kielen omaksumisen alkuvaiheessa. Väitöskirja. Humanistinen tiedekunta. University of Jyväskylä.
- Swain, M. 2006. Languaging, agency and collaboration in advanced second language proficiency. Teoksessa Byrnes, H. (Toim.), *Advanced language learning: the contribution of Halliday and Vygotsky*, 95–108. London: Continuum.
- Tarnanen, M. & Palviainen, Å. 2018. Finnish teachers as policy agents in a changing society. *Language and Education*, 1–16.
- Tarnanen, M., Kauppinen, M. & Ylämäki, A. 2017. Oman äidinkielen tekstitaidot monikielisyttä rakentamassa – näkökulmia kielelle annettuihin merkityksiin ja kielten käyttöön. Teoksessa Latomaa, S., Luukka, E. & Lilja, N. (Toim.), *Kielitietoisuus eriarvoistuvassa yhteiskunnassa*, 278–297. AFinLAN vuosikirja, vol. 75.
- Unsworth, L. 2001. Teaching multiliteracies across the curriculum. Changing contexts of text and image in the classroom practice. Buckingham: Open University Press.
- Vaarala, H., Reiman, N., Jalkanen, J. & Nissilä, L. 2016. Tilanne päällä – Näkökulmia S2-opetukseen. Helsinki: Opetushallitus.
- Van Lier, L. 2000. From input to affordance: Social-interactive learning from an ecological perspective. Teoksessa Lantolf, J. (Toim.) *Sociocultural theory and second language learning*, 155–177. Oxford: Oxford University Press.
- Vettenranta, J., Välijärvi, J., Ahonen, A., Hautamäki, J., Hiltunen, J., Leino, K., Lähteinen, S., Nissinen, K., Nissinen, V., Puhakka, E., Rautopuro, J. & Vainikainen, M-P. 2016. PISA 15 Ensituloksia. Huipulla pudotuksesta huolimatta. [Preliminary PISA '15 results. On the top despite of the fall]. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 41.
- Vygotsky, L. 1978. *Mind in Society: The development of higher psychological functions*. Cambridge: Harvard University Press.
- White, L. 2001. Suomen kielioppia ulkomaalaisille. Helsinki: Finn Lectura.

OIKEAT VASTAUKSET

OSIO 1 KIELI ON TERVE, KUN SILLÄ LEIKITÄÄN

1.A.

Palindromit ovat sanoja, virkkeitä tai mitä tahansa merkkijonoja, joiden merkkien järjestys on etu- ja takaperin sama.

2.A.

Anagrammit ovat sanan tai sanajoukon kirjainten uudelleen ryhmittelyä siten, että niistä muodostetaan yksi tai useampi uusi sana.

2.B.

1. kissa
2. hanhi
3. apina
4. otsa
5. takki
6. veitsi
7. laiska
8. ilta
9. kiuas
10. öljyväri
11. vankila
12. Tonava
13. lumikola
14. tunneli
15. valeasu
16. Sauli Niinistö
17. Tarja Halonen

3.A.

Sananmuunnokset eli kääntösanat ovat sanaleikkejä, joissa vaihdetaan keskenään sanojen alut.

3.B.

1. muistin väärin
2. kahvipannu
3. vessa kirkossa
4. pullasta runoja
5. kettu jumissa
6. kolli Oulussa
7. ponille moro
8. Kallen namut
9. kohta lokilla
10. Jonilla mopo
11. sulla puussa

4.

Kielivitsit ja arvoitukset ovat enemmän ja vähemmän tuttuja vitsejä, joiden hauskuus perustuu kielelliseen monimerkityksisyyteen. Nerokkuus kätkeytyy helposti kieleen ja kirjaimiin: esimerkiksi Jakobin käydessä kaupassa hän ei ostanut mitään uutta – eli hän ei ostanut mitään ilman u-kirjainta. Siksi hän osti ketsuppia mutta ei majoneesia jne.

SELVITETÄÄN SALAKIELET

1. I-PLANEETAN KIELI

A.

Meidän planeettamme on vaarassa. Ympäristö on vaarassa. Planeetan asukkaat lentävät liikaa lentokoneella/ lentokoneilla. He heittävät roskat maahan. He kaatavat metsät ja saastuttavat järvet. Haluamme pelastaa planeettamme ilmaston. Voitko auttaa?

B.

I-kielessä kaikki vokaalit korvataan i-vokaaleilla. Konsonantit pysyvät paikoillaan.

C.

1. Iitki ihi viirissi?
2. Milliinin ilmisti in?
3. Kiinki minti isikisti pliniitilli in?

D.

A-kielessä kaikki vokaalit korvattaisiin a-vokaaleilla.

2. VEDEKIELI

A-VERSIO

A.

Terve!

Mitä kuuluu?

Minä olen hiisi.

Olen iloinen.

B.

Jokaisessa lauseessa on käytetty vedekieltä. Ve- ja de-tavut esiintyvät samalla logiikalla.

C.

Suomen kielen sanat jaetaan kahteen tavuun tavurajan mukaisesti. Sanan alkuosan eteen liitetään tavu ve ja näin syntyy uusi sana. Alkuperäisen sanan lopputavuun liitetään puolestaan loppuun tavu de. Esimerkiksi: Kivaa! → Ve + ki vaa + de → Veki vaade! Jokaisesta sanasta tulee vedekielessä siis kaksi sanaa.

D.

1. Veheip pade!
2. Vekau nisode vepäi väde!
3. Vekuin kade vevan hade veo letde?
4. Vemi täde vekiel täde vepu hutde?

2. VEDEKIELI

B-VERSIO

A.

1. Terve!

2. Mitä kuuluu?

3. Minä olen hiisi.

4. Olen iloinen.

B.

Jokaisessa lauseessa on käytetty vedekieltä. Ve- ja de-tavut esiintyvät samalla logiikalla.

C.

Suomen kielen sanat jaetaan kahteen tavuun tavurajan mukaisesti. Vedekielisen sanan aloittaa ve-tavu ja sanan loppuosaksi tulee alkuperäisen suomenkielisen sanan lopputavu. Tämän jälkeen uuden sanan aloittaa alkuperäisen sanan alkutavu, johon liittyy loppuun tavu de. Esimerkiksi: Kivaa! → Ve + vaa ki+ de ! → Vevaa kide! Jokaisesta sanasta tulee vedekielessä siis kaksi sanaa.

D.

1. Vepa heipde!
2. Venis kaude vevä päide!
3. Veka kuinde veva vande velet ode?
4. Vetä mide vetä kielde vehut pude?

3. KONTINKIELI

A.

1. Moi!
2. Arvaa mitä?
3. Kerron sinulle salaisuuden.
4. Meidän opettaja on outo.
5. Hän on aina luokassa.
6. Luulen, että opettaja asuu koulussa.
7. Vakoilen opettajan huonetta tänään.
8. Nähdään ikkunan alla!

B.

Niissä käytetään kontinkieltä, joka toimii aina tietyn logiikan mukaan.

C.

Suomenkielisen sanan perään lisätään sana "kontti", minkä jälkeen tehdään sananmuunnos vaihtamalla sanojen ensimmäisiä tavuja tai äänteitä.

D.

1. Koten mintti konee mintti?
2. Kosi tontti kovin hyntti!
3. Kokä mintti kon suntti koni nintti kon ontti?
4. Kon muntti koni nintti kon ontti kolisa entti.

MAAILMAN KIELET NÄKYVÄT SUOMEN SANAS- TOSSA

1.

Ministeri ja presidentti matkustivat helikopterilla hiihtolomalla New Yorkiin. He ajoivat lentokentältä bussilla hotelliin, tilasivat megapitsat ja kokikset ja katsoivat televisiosta romanttisen komedian. Sitten he lähtivät turistierrokselle limusiinilla. He kävivät teatterissa, opperassa ja muissa hienoissa paikoissa. Lopuksi ministeri ja presidentti shoppailivat supermarketissa ja ostivat muun muassa shampoota ja avokado-appelsiini-korianterismoothien. Illalla he lensivät takaisin kotiin ja kävivät vielä grillikioskillä. Mikä ekologinen katastrofi siitä syntyisikään, jos kaikki maailman ihmiset viettäisivät lomapäivänsä näin!

Sanat ovat lainasanoja, koska samankaltaisia sanoja voi tunnistaa myös muista kielistä. Lisäksi osassa sanoista on vierasperäisiä äännteitä.

2.

- A. Banaani maksaa yhden euron supermarketissa. englantia
- B. Rakastan kahvia! englantia
- C. Yksi cappucino ja yksi pitsa, kiitos! italia
- D. Hahaha, olipa vitsi! saksa
- E. Nam, piirakka! venäjä
- F. Istun penkillä mutta nukun sängyssä. ruotsi
- G. Presidentti on hotellissa. englantia

3.

- A. esim. b, g, f, w, z, q, c, x
- B. b tai g
- C. t tai k, eli vain yksi konsonantti
- D. i
- E. (oppilaan oma vastaus)
- F. Sanoja lainataan tarpeeseen. Joskus esimerkiksi tarvitaan nimi jollekin asialle ja jossakin kielessä se on jo valmiina – silloin nimi voidaan lainata ”valmiina” toiseen kieleen. Yleensä sanoja lainataan isoista kielistä pienempiin. Sana voi siirtyä kielestä toiseen myös hiltalleen, kun uusi sana korvaa vanhan käytössä olleen sanan esimerkiksi, koska vanhaa sanaa pidetään kömpelönä tai vaikeana lausua.

AUVAISTAAN MÖHJÖÄ - KIELITAJU YMMÄRRYKSEN TUKENA

2.

Räillä nippeillä möhjö auvaistuu:

- 1. Kus loudat möhkinää, kihauta tämmi valjuiseen litkeeseen.
- 2. Saltit köyvät möhjästä nuupperin, ja nepit listuvat vellosti!
- 3. Mantaile möhjö dullaiseksi.
- 4. Jaffaa, pulitse ja höppää lullalla.
- 5. Kus kuret möhkinää, kuuvitse hemasti: mierrä möhjö läsisemmin kuin pihmeessä.
- 6. Mejissä pullatamme kruuvun möhjön!

3.

Verbeistä on löydettävissä persoonapäätteet. Myös lauserakenteet ja muiden sanaluokkien tunnistaminen auttaa.

4.

Verbi:	minä:	perusmuoto:
loudat	loudan	loutaa
auvaistuu	auvaistun	auvaistua
loudat	loudan	loutaa
kihauta	kihautan	kihauttaa
köyvät	köyn	köydä
listuvat	listun	listua
mantaile	mantailen	mantailia
jaffaa	jaffaan	jaffata
pullitse	pullitsen	pullita
höppää	höppään	höpätä
kuret	kuren	kurra
kuuvitse	kuuvitsen	kuuvita
mierrä	mieren	miertää
pullatamme	pullatan	pullattaa

7.

1.	2.	3.	4.	5.
<i>istua</i>	<i>juoda</i>	<i>purra</i>	<i>pelata</i>	<i>valita</i>
<i>kirjoittaa</i>	<i>käydä</i>	<i>jutella</i>	<i>chillata</i>	<i>häiritä</i>
auvaistua	köydä	mantailia	jaffata	pullita
loutaa		kurra	höpätä	kuuvita
kihauttaa				
listua				
kurea				
miertää				
pullattaa				

OSIO 2

OPISKELUKIELI EROAA ARKIKIELESTÄ

1–3.

Oppilaan valmiissa vastauksessa punaiset on lihavoitu, vihreät alleviivattu ja siniset ovat tavallista tekstiä:

Ilmasto **vaikuttavat** monet eri **tekijät**. Suurin lämpötilaan **vaikuttava tekijä** on kuitenkin **alueen etäisyys päiväntasaajasta**. Koska maapallo on pyöreä, pohjoisessa **lämpösäteily hajaantuu laajemmalle alueelle** kuin **päiväntasaajalla**, jossa se osuu maahan **kohtisuoraan**. **Kohtisuoraan** osuvat auringonsäteet lämmittävät maata paremmin tehden ilmastosta lämpimämpää. Myös **maanpinnan ominaisuudet vaikuttavat** paljon

siihen, miten aurinko pääsee lämmittämään. Luminen maa heijastaa **auringonsäteilyn lähes** kokonaan pois, kun taas **kasvillisuus**, hiekka tai asfaltti imee lämpöä **herkästi**.

4.

1. sinisellä 2. punaisella 3. vihreällä

5.

Sanat ja rakenteet ovat usein pitkiä ja vaikeita. Niitä ei käytetä yleensä arkikeskusteluissa. Punaisia sanoja ja rakenteita käytetään monissa eri oppiaineissa.

Siniset sanat ja rakenteet ovat yleisempiä ja helpompia kuin punaiset. Sinisiä sanoja ja rakenteita käytetään arkisissa keskusteluissa, mutta punaisia sanoja ja rakenteita ei juurikaan käytetä arkisesti.

- 6.
- Merivirrat voivat viedä lämmintä vettä mukanaan.
 - Meri kerää lämpöä koko kesän ja sitten talvella se lämmittää taas säätä siinä lähellä.
 - Kesällä sitten taas kylmä meri tekee sen lähellä olevista paikoista kylmempiä.
 - Maasta tulee kylmempi tai lämpimämpi nopeammin kuin merestä ja sen takia kaukana mereltä sää voi olla kesällä lämpimämpää ja talvella kylmempää kuin meren lähellä.

PÄÄTELMIÄ TEKSTISTÄ UUDELLA KIELELLÄ

- 1.
- Uutinen kertoo siitä, että Itä-Helsingissä ('Päivän-nouzu-Helsingis') on liikkunut suden näköinen eläin.

- 2.
- Poliisi on antanut eläimen ja sen jälkien kuvat Suomen riistakeskukselle tunnistettavaksi.
- 3.
- Ensimmäistä kertaa suden näköinen nähtiin Myllypurossa (Helsingissä). Poliisi ajoi takaa eläintä, joka juoksi kohti väljempää asuinalueita Länsimäen suuntaan.
- 4.
- Viipurin mukaan eläin oli arka, eikä ottanut kontaktia.
- 5.
- Vielä ei ole varmuutta eläimen lajista.

KOE VASTAUKSET KUNTOON – MALLINNETAAN ESSEEMÄISTÄ KOEVASTAUSTA

1–3.

vastaus:	Mitä hyvää? Mitä kirjoittaja osaa?	Mitä puuttuu? Mitä kannattaa harjoitella?	Pisteytys
koevastaus 1:	Kirjoittaja osaa tehdä havaintoja ja niistä päätelmiä. Hän osaa antaa asioille nimiä ja selityksiä. Kirjoittaja osaa nimetä alueen ilmastoon vaikuttavia tekijöitä.	Esseeosuus eli kirjoitettu yhtenäinen teksti puuttuu. Tulisi harjoitella omien ajatusten ja havaintojen jäsentämistä yhtenäiseksi tekstiksi sekä seuraussuhteiden ilmentämistä kirjoitetussa kielessä.	
koevastaus 2:	Vastauksessa on yhtenäinen teksti. Kirjoittaja on eritelty, millainen ilmasto erilaisilla alueilla on. Hän osaa nimetä joitakin ilmiötä selittäviä seikkoja.	Vaikka vastauksessa on yhtenäinen teksti, se ei vastaa annettuun kysymykseen. Tekstilaji ei vastaa esseen tekstilajia. Tulisi harjoitella seuraussuhteiden nimeämistä ja havainnollistamista sekä tekstin jäsentelemistä.	
koevastaus 3:	Vastauksessa on yhtenäinen ja jäsenneilty teksti, joka vastaa annettuun kysymykseen ja noudattaa annettua tekstilajivaatimusta. Kirjoittaja erittelee havaintojaan esimerkkien ja seuraussuhteiden avulla sekä selittää ilmiötä kattavasti.	Esseevastauksen voisi vielä otsikoida.	

A. Kirjoittaja aloittaa vastauksen kokoavalla yhteenvedolla, jossa hän nimeää jo tärkeimmät havainnot. Kirjoittaja antaa yleisluontoisen vastauksen kysytyyn kysymykseen.

B. Jokainen seuraavista kappaleista esittelee ja selittää ensimmäisessä kappaleessa mainittuja tekijöitä.

C. Viisi ilmastoon vaikuttavaa tekijää ovat ensimmäisen kappaleen toisessa virkkeessä listana.

D. Jokaisen tekstikappaleen alussa.

E) Pistemäärään vaikuttavat esimerkiksi asiasisällön hallinta ja esittelemisen tekstilajin vaatimalla tavalla. Asiasisältöjen määrä vaikuttaa myös pisteisiin. Lisäksi kyky antaa esimerkkejä ja sitoa tietoa yhtenäiseksi tekstiksi vaikuttaa.

F) Esimerkiksi koska, tästä johtuen, tämän takia, mitä - sitä.

G) Esimerkiksi ilmasto, lämpösäteily, päiväntasaaja, merimassat, sisämaa-alueilla, Golfvirta.

OSIO 3 YHTEISKUNTAMME KIELET

	Heil	Kiitos!	Mitä kuuluu?	Hyvää, kiitos!	Minun nimeni on...	Yksi, kaksi, kolme...
1. venäjä	Привет! (Privet!)	Спасибо! (Spasiba!)	Как дела? (Kak dela?)	Хорошо, спасибо! (Horosho, spasiba)	Меня зовут... (Minja zavut...)	Один, два, три... (Odin,dva, tri...),
2. viro	Tere!	Aitäh!	Kuidas läheb?	Täna, hästi	Minu nimi on...	Üks, kaks, kolm...
3. arabia	الهم (mahlaan)	اركش (shukraan)	كل ا ح فيك (kayf halik)	اركش ديج (jayid shukraan)	وه ي م س ا (aismi hu)	د ح ا و ة ث ا ل ث , ن ا ن ث ا (wahid,athnan, thlath)
4. somali	Nabad!	Mahadsanid!	Iska warran?	Wanaagsan mahadsanid!	Magacaygu waa...	Mid, laba, sad-dex...
5. englantti	Hello! / Hi!	Thank you!	How are you?	I am fine, thank you.	My name is...	One, two, three

ARJEN MONIKIELISYYTTÄ ETSIMÄSSÄ

- 1.
- A. 3: ruotsi, suomi, englanti
- B. 2: suomi, englanti
- C. 2: suomi (itämurre), espanja
- D. 4: suomi, saksa, espanja, englanti
- E. 4: arabia, englanti, suomi, korea,
- F. 3: suomi, swahili, englanti
- G. 3: suomi, englanti, ruotsi
- H. 3: englanti, suomi, ruotsi
- I. 3: japani, englanti, suomi

RATKAISE AAKKOSKOODI

2. hot dog
3. cola
- меню = menju eli menu
- сэндвич = sendvitš eli voileipä
- гамбургер = gamburger eli hampurilainen
- чизбургер = tšizburger eli juustohampurilainen
- хот-дог = hot dog
- наггетс бокс = naggets boks eli (kana)nugettilaatikko
- панини тоскана = panini toskana eli toskanalainen täytetty leipä
- салат = salat eli salaatti
- салат цезарь = salat tsesar eli caesarsalaatti
- кола 0.4 л = kola 0,4 l
- 42 рублей = 42 rubelej eli 42 ruplaa (venäjän rahayksikkö)

latinalaiset aakkoset	kyrilliset aakkoset
a	а
b	б
c	*
d	д
e	е
f	ф
g	г
h	х
i	и
j	й
*	я [ja]
*	е [je]
*	ё [jo]
*	ю [ju]
k	к
l	л
m	м
n	н
o	о
p	п
q	*
r	р
s	с
*	ч [tš]
*	ж [ž]
*	з [z]
*	ц [ts]
*	ш [š]
*	щ [štš]
t	т
u	у
v	в
w	*
x	*
y	*
z	*
å	*
ä	*
ö	*
*	ъ
*	ы (taka-i, y)
*	ь

SAMA MUTTA ERI: MITEN SAMA ASIA SANOTAAN ERI KIELILLÄ?

A. -

B. Harjoittelemalla ja tekemällä jotakin asiaa paljon voi kehittyä siinä hyväksi.

C. Yhteistä on se, että vaikka ne sanotaan hieman eri tavoin, tarkoittavat ne miltei samaa.

D. Esimerkiksi se on erilaista, mihin harjoittelulla pyritään (täydelliseksi vai taitavaksi) ja millainen toiminta auttaa tavoitteen saavuttamisessa (harjoittelu, toisto, tahto).

E. -

F. Ihminen ajattelee usein, että toisilla asiat olisi paremmin kuin itsellä.

G. Yhteistä on se, että vaikka ne sanotaan hieman eri tavoin, tarkoittavat ne miltei samaa.

H. Erilaista on se, millaisella metaforalla eli vertauskuvalla puhutaan asiasta, josta ollaan toisille kateellisia (vihreä ruoho, isommat kananmunat, hyvä tuoksu)

I. Samoin kuin yksittäisiä sanoja (ks. tehtävä *Maailman kielet näkyvät suomen sanastossa*) voidaan lainata kielestä toiseen, myös sananlaskut, ideat ja muu tieto kulkeutuu maasta ja kielestä toiseen.

J. Vaikka useimmilla maailman kielillä voidaan ilmaista täysin samoja asioita, sanomisen tavassa näkyy paikallinen kulttuuri, esimerkiksi se, mitä asioita pidetään tärkeänä tai arvokkaana.

SELVITÄ SATU

A. Satu kertoo jäniksen ja kilpikonna kilpajuoksusta.

B. Päähenkilö, eli jänis, aliarvioi vastustajansa kilpikonna ja on ylimielisen varma kilpailun voitosta. Lopulta jänis kuitenkin häviää kilpailun, koska se on nukkunut sillä aikaa, kun kilpikonna on kulkenut matkan maaliin.

C. Opetus voisi olla "Älä koskaan kiusaa ja aliarvioi muita tai ole liian ylpeä." tai "Kukaan ei ole toistaan parempi vain yhden ominaisuuden takia", "Jokaisella on vahvuutensa".

A. venäjä: Кролик (krolik)

englanti: rabbit

arabia: بَنْرَأْل (arnab)

romania: iepurasul

saksa: der Hase

ranska: lièvre

B. "Kilpikonna" löytyy riviltä 5 saksaksi: der Schildkröte, riviltä 12–13 kurdiksi: کێسه سێک (kisel) riviltä 18 turkiksi: kamplumbağa, riviltä 19 ruotsiksi: skölpaddan, riviltä 22 espanjaksi: tortuga ja riviltä 25 viroksi: kilpkonn.

C. Suomi, venäjä, englanti, saksa, arabia, romania, ruotsi, kurdi, viro, turkki, espanja, unkari, tamili, ranska.

TAPAAMISIA VIIDELLÄ KIELELLÄ

- A. suomi
 B. viro
 C. pohjoissaame
 D. unkari
 E. englanti

- A. suomi: sun, sä
 viro: su, sa
 pohjoissaame: du, don
 unkari: te, te
 englanti: your, you
- B. suomi: mikä, missä, millainen
 viro: mis, kus, milline
 pohjoissaame: mii, gos, makkár
 unkari: mi, hol, milyen
 englanti: what, where, what kind of

- C. suomi: Helsingissä, Suomessa (2)
 viro: Helsingis, Soomes (2)
 pohjoissaame: Helssegis, Suomas (2)
 unkari: Helszinkiben, Finnországban (2)
 englanti: in Helsinki, Finland (3)
- D. Kielissä on samankaltaisia sanoja sekä virkerakenne ja sanajärjestys.
- E. Jotkin äänteet ja kirjaimet. Se, miten sanoja taivutetaan.

MITÄ EROA, MITÄ YHTEISTÄ?

- 2.
- B. suomi: 3, englanti: 7
- C. keittiössä, in the kitchen
- D. Nukkuvatko, Do
- E. Nukkuvatko, cats. Nukkuuko, cat.

3.

Miltä kieli näyttää: Millaiset aakkoset siinä on? Mihin suuntaan sitä kirjoitetaan?	Suomea kirjoitetaan latinalaisin aakkosin vasemmalta oikealle.
Mieti jotakin lausetta molemmilla kielillä. Kuinka monta sanaa lauseessa on A. suomen ja B. valitsemassanne kielessä? Miksi kielissä voi olla eri määrä sanoja saman asian sanomiseen?	Kielissä voi olla eri määrä sanoja saman asian sanomiseen esimerkiksi siksi, että paikan, ajan tai tavan ilmaisemiseen käytetään prepositioita, eikä sanoja taivuteta/lisätä päätteitä. Lisäksi esimerkiksi omistamista voidaan ilmaista päätteillä tai erillisillä sanoilla kielestä riippuen.
Miltä kieli kuulostaa: Kuinka monta vokaalia ja konsonanttia kielessä on? Kirjoitetaanko kieltä samalla tavalla kuin sitä äännetään?	Suomen kieltä äännetään pääosin samoin kuin sitä kirjoitetaan. Kielessä on sekä konsonantteja että vokaaleita.
Kuinka kieltä käytetään: Miten puhutaan kaverille? Miten puhutaan vanhemmille ihmisille?	Kaverille puhutaan usein tuttavallisesti. Vanhemmille ihmisille hieman korrektimmin ja joskus teititellään.

KIITOS!

Oppimateriaalin valmistuminen ei olisi ollut mahdollista ilman laajaa ja moniammatillista yhteistyötä. Kiitämme erityisesti Opetushallitusta ja Turun yliopistoa materiaalin tuottamisen mahdollistamisesta.

Haluamme kiittää seuraavia henkilöitä ja tahoja, jotka ovat tuottaneet kirjaan materiaalia ja tehtäviä:

Nancy Commins	Ellen-Rose Kambel	Åsa Wedin
Jim Cummins	Mika Kurvinen	Anneli Wesmann
Juha Gogulski	Emmanuelle Le Pichon	

Haluamme kiittää myös muita henkilöitä ja tahoja, jotka ovat mahdollistaneet kirjan valmistumisen:

Kirjan harjoitusten testaukseen osallistuneet oppilaat, opettajat, koulunkäynninohjaajat ja rehtorit
Turun Normaalikoulu

Karrar Al-Swadi	Samran Khezri	Tuija Niemi
Sara Elisa Arias	Kaisa Korpinen	Abdul Rahman
Don Ashok	Karoliina Kuusinen	Tarja Ruohonen
Roma Chumak-Horbatsch	Eero Laakkonen	Minttu Tervanen
Liban Ali Hersi	Helmi Länsman	Anne Tiermas
Tarja-Riitta Hurme	Paula Malmberg	Anniina Yli-Kahila
Noora Isoeskeli	Aravind Kumar Mohan	Uğur Yurttas
Satu Kekki		

Kiitos myös kirjan taittajalle Jaska Poikoselle sekä kirjan kuvittaneille nuorille.

Osaatko lähettää i-kielisen viestin i-planeetalle?

Pystytkö tervehtimään luokkakaveria viidellätoista eri kielellä?

Auvaisetko möhjöä?
Jaffataan lullalla!

Ota tehot irti vauhtisilmäilystä ja kirjoita kelpo koevastaus!

Ota Kielestä koppi, kesytä kielitietoisuus ja opasta oppilaasi kiehtovalle matkalle kielten ulottuvuuksiin!

Kielestä koppi ja Minästä kiinni -oppimateriaalipari sisältää toiminnallisia, yhteisöllisiä ja innostavia tehtäviä kielitietoiseen oppimiseen ja monikielisten taitojen kehittämiseen sekä moninaisten identiteettien tarkasteluun. Tehtäviä tukee tiivis pedagoginen teoriaosuus. Tämän materiaalin avulla opettajan on helppo tuoda opetussuunnitelman edellyttämä kieli- ja kulttuuritietoisuus osaksi opetusta!

Kielestä koppi -materiaali tarjoaa strategioita lukemiseen ja kirjoittamiseen, kieleilyyn ja kielitietoisuuden lisäämiseen. Lisäksi se herättelee valmiuksia kielten oppimiseen sekä antaa tukea monikielisten oppilaiden huomioimiseen.

Oppimateriaalia voidaan käyttää kaikissa oppiaineissa sekä monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa kaikilla perusopetuksen vuosiluokilla.

Materiaali on kehitetty Turun yliopistolla yhteistyössä alan eri asiantuntijoiden ja opettajien kanssa.